

DOCUMENT RESUME

ED 364 086

FL 021 634

AUTHOR Tegey, Habibullah; Robson, Barbara
TITLE Intermediate Pashto Textbook Revised Edition and
Intermediate Pashto Workbook Revised Edition.
INSTITUTION Center for Applied Linguistics, Washington, D.C.
SPONS AGENCY Office of International Education (ED), Washington,
DC.
PUB DATE 93
CONTRACT PO17A90055
NOTE 349p.; For related documents, see ED 286 343-350 and
FL 021 631-633.
PUB TYPE Guides - Classroom Use - Teaching Guides (For
Teacher) (052)
LANGUAGE Pashto; English
EDRS PRICE MF01/PC14 Plus Postage.
DESCRIPTORS Dialogs (Language); Foreign Countries; Grammar;
Instructional Materials; Language Skills; Oral
Language; *Pashto; Pronunciation; *Second Language
Instruction; Skill Development; *Textbooks;
*Uncommonly Taught Languages; Vocabulary;
*Workbooks
IDENTIFIERS Afghanistan

ABSTRACT

Intermediate Pashto is part of a set of materials for teaching oral and written Afghan Pashto. The transcription of a word or phrase is given only when the word or phrase is introduced, or when pronunciation is the focus. Dialogues and readings on various topics (e.g. food, shopping, weather, family, etc.) are used, with accompanying presentations on grammar and vocabulary, and exercises for oral practice and conversation. The Workbook, which is mostly in English, provides background information on points in the dialogues and readings, discussion of grammar points, and information on individual vocabulary items. Each unit in the workbook contains a number of exercises providing additional practice on the points covered in the textbook. In addition to the intermediate textbook, the set consists of a glossary, a beginning textbook, a reader, a conversation manual and a set of taped lessons that correlate with the textbooks. The materials are designed to bring an English-speaking student to a 2+ or 3 on the Interagency Language Roundtable proficiency scale, or an Advanced on the American Council on the Teaching of Foreign Languages proficiency scale. An overview and brief description of each component of the Pashto Materials is included. (Author/AB)

* Reproductions supplied by EDRS are the best that can be made *
* from the original document. *

ثانوی پښتو

Intermediate Pashto

درسی کتاب

Textbook

Revised Edition

Center for Applied Linguistics

PERMISSION TO REPRODUCE THIS
MATERIAL HAS BEEN GRANTED BY

Sara E.
McLendon

TO THE EDUCATIONAL RESOURCES
INFORMATION CENTER (ERIC)

U.S. DEPARTMENT OF EDUCATION
Office of Educational Research and Improvement
EDUCATIONAL RESOURCES INFORMATION
CENTER (ERIC)

This document has been reproduced as
received from the person or organization
originating it.

Minor changes have been made to improve
reproduction quality.

Points of view or opinions stated in this docu-
ment do not necessarily represent official
OERI position or policy.

ثانوی پښتو
Intermediate Pashto

درسی کتاب
Textbook
Revised Edition

Habibullah Tegey
Barbara Robson

Center for Applied Linguistics
Washington, D.C.
1993

CAL Pashto Materials Overview 1993

Over the last six years, the Center for Applied Linguistics (CAL) has developed a set of materials to teach the Pashto language to English speakers: *Beginning Pashto* and *Intermediate Pashto* introduce students to the spoken and written language; the *Pashto Reader* provides extensive exposure to authentic Pashto written materials. *Pashto Conversation* is a set of taped lessons, correlating with the units of *Beginning* and *Intermediate Pashto*. The *Pashto-English Glossary for the CAL Pashto Materials* is a glossary of all the words that appear in the components listed above.

The language taught in the materials is Afghan Pashto, in particular the standard central dialect spoken in Kabul and used in the official media. The materials have been proof-read and field-tested by Kandahari Pashtuns; the words and phrases in them are familiar to speakers of the Kandahari dialect as well. In *Pashto Conversation*, there are several exercises contrasting the Kabuli and Kandahari (and Peshawari, as well) dialects, to give students more experience with the major dialects.

Beginning Pashto and *Intermediate Pashto* constitute a set of materials teaching oral and written Pashto. Each of the twenty-eight units (fourteen per book) provides about ten hours of class work, and therefore should be sufficient for four semesters of academic language training (three hours a week in class, with possibly two hours of lab or practice), or about ten weeks in an intensive course (six hours a day in class, five days a week). The materials are designed to bring an English-speaking student to a 2+ or 3 on the ILR proficiency scale, or an Advanced on the ACTFL proficiency scale; all the grammatical structures of Pashto are presented, along with about 2,500 words.

The Pashto writing system is taught in the first unit of *Beginning Pashto*, and is used in the presentation of material from then on. In the first three units, material is also in a romanized transcription. After that, the transcription of a word or phrase is given only when the word or phrase is introduced, or when pronunciation is the focus.

Beginning and *Intermediate Pashto* teach the language via dialogues and readings on various topics (e.g. food, shopping, weather, family, etc.), with accompanying presentations on grammar and vocabulary, and exercises for oral practice and conversation. Each unit contains a Diversion - a proverb, poem or story - intended to amuse the student, and to provide him or her with a glimpse of Pashto folk literature.

The dialogues revolve around the activities of a group of Pashtuns and Americans at an American university, so that the American student is provided with language and vocabulary of immediate usefulness. The readings for the most part describe Pashtun life and customs in Afghanistan, and are related to the topic in the corresponding dialogue. The dialogues and readings in *Intermediate Pashto* continue along the same general format, but the focus of attention shifts to Afghanistan, and to more detailed study of Pashtun culture and Afghan history.

The Workbooks, which are mostly in English, provide background information on points in the dialogues and readings, discussion of grammar points, and information on

CAL Pashto Materials Overview

Individual vocabulary items. Each unit in the Workbooks contains a number of exercises providing additional practice on the points covered in the Textbook. There are listening exercises in the *Beginning Pashto* workbook which require the student to listen to a prompt, then respond in some way.

The Teachers' Manuals, in Pashto, are written for the educated native speaker of Pashto who might not have a background in language teaching or an extensive background in Pashto grammar. It explains the presentation of grammar points, and gives other information of use to the teacher. At the end of each unit, the prompts for the listening exercises in the Workbooks are given for the teacher's convenience.

The Text Tapescript and Workbook Tapescript for *Beginning Pashto* have been developed for students who do not have regular access to a native speaker of the language. They provide the means for such students to identify a Pashto speaker, then make arrangements with him or her to tape the important parts of the Textbook and the listening exercises in the Workbook. The tapescripts are not necessary in situations where there is a Pashto-speaking teacher.

Pashto Conversation contains fourteen lessons - each lesson corresponding to two units of *Beginning/Intermediate Pashto* - which provide additional speaking and listening practice on the material contained in the units, as well as exposure to different dialects. The lessons have been recorded - there is a set of cassettes at the Center for the Advancement of Language Learning (tel: (703) 312-5040; Fax: (703) 528-4823) and another at the Center for Applied Linguistics (see numbers below).

The *Pashto Reader* presents selections of modern written Pashto, with extensive notes and guides to comprehension. Six different genres are exemplified: essays, articles, stories, poetry, "public" Pashto (street signs, ads, etc.), and "fractured" Pashto (published Pashto written by non-native speakers). *Pashto Reader: Originals* presents the passages of the *Reader* in computer scans of their originals, to provide the student with practice in dealing with Pashto as it actually appears: handwritten, without conventional spacing between words, etc. *Pashto Reader: Passages in Transcription* presents the passages in the roman transcription used to represent pronunciation throughout the series; it is intended for the linguist interested in the Pashto language but not necessarily the writing system.

The *Glossary for the CAL Pashto Materials* contains, in dictionary form, all the words taught in the materials - about 5,000 entries. Each entry includes a word or phrase's Pashto spelling, a transcription of pronunciation, English equivalents or explanations, and grammatical information.

All these materials are in the public domain, and copies may be made of them as needed. Each component is listed in the ERIC system with a separate number, and has been designed on the assumption that a single hard copy will be bought from ERIC, then copied and bound. Each component accordingly has a cover page, which should be copied onto heavy paper (a different color for each component makes it easier to identify). The

CAL Pashto Materials Overview

title page and rest of the component can be copied as usual, then bound with the cover page and a back cover. We have found that comb-binding (available at most copy centers) is best, because it allows the "book" to lie flat. To facilitate copy-making, every page of the materials has been numbered and labelled in English, in headers like the following:

Beginning Pashto Unit 12: ملا يي ډرېك ده Teachers' Manual 82

Some of the components in the ERIC system are now obsolete. Here is a list of everything that has been deposited in the system, along with identifying number (where possible). The items marked with asterisks (***) are obsolete.

***Beginning Pashto: Textbook	ED 323 763
Beginning Pashto: Textbook Tapescript	ED 323 764
***Beginning Pashto: Workbook	ED 323 765
Beginning Pashto: Workbook Tapescript	ED 323 766
Beginning Pashto: Teachers' Manual	ED 323 767
***Beginning Pashto: Glossary	ED 323 768
***Intermediate Pashto: Textbook	ED 338 074
***Intermediate Pashto: Glossary	ED 338 075
Intermediate Pashto: Teachers' Manual	ED 338 076
***Intermediate Pashto: Workbook	ED 338 077
Pashto Reader	ED 353 815
Pashto Reader: Transcriptions	ED 353 814
Pashto Reader: Originals	ED 353 813
Beginning Pashto: Textbook, Rev. Ed.	(number not assigned yet)
Beginning Pashto: Workbook, Rev. Ed.	(number not assigned yet)
Intermediate Pashto: Textbook, Rev. Ed.	(number not assigned yet)
Intermediate Pashto: Workbook, Rev. Ed.	(number not assigned yet)
Pashto Conversation: Tapescript	(number not assigned yet)
Pashto Conversation: Manual	(number not assigned yet)
Glossary for the CAL Pashto Materials	(number not assigned yet)

In the revised editions of the textbooks and workbooks for *Beginning* and *Intermediate Pashto*, we have corrected misprints, recast some of the grammar material, and (we hope) made some of the explanations easier to understand.

If you have any problems or questions about getting the materials, please contact ERIC /CLL, at the Center for Applied Linguistics in Washington, D.C. (tel: (202) 429-9292; fax: (202) 659-5641). If you have any questions about the content of the materials, please contact the authors: Barbara Robson at the Center for Applied Linguistics, or Habibullah Tegey in the Pashto Service, Voice of America, in Washington D.C.

Table of Contents

Introduction	vi
Introduction to Revised Edition.....	vii
Unit 15: واده ته نه يم تللي	
Section 1: Dialogue	1
Section 2: Perfective Participles	5
Section 3: Reading	10
Section 4: Diversions	12
Unit 16: نجلۍ چه پهنه شوه ...	
Section 1: Reading	13
Section 2: Relative Clauses in Pashto	17
Section 3: Dialogue	21
Section 4: Diversions	24
Unit 17: تيارولى يې شم.	
Section 1: Dialogue	25
Section 2: The Imperfective Participle	28
Section 3: 'Can' Phrases in Pashto	29
Section 4: Reading	34
Section 5: Diversions	36
Unit 18: ستاسې خوبه چه هر څه كوي.	
Section 1: Dialogue	37
Section 2: Clauses with چه	41
Section 3: Reading	45
Section 4: Diversions	48
Unit 19: جوار يې له غنمو نه ښه وي.	
Section 1: Dialogue	49
Section 2: Comparisons	52
Section 3: Reading	57
Section 4: Diversions	60

Unit 20: که بارانونه وشول، للمی به وکړو.

Section 1: Dialogue	61
Section 2: Conditional Statements	63
Section 3: Reading	65
Section 4: Diversions	68

Unit 21: که زه ستا په خای وی...

Section 1: Dialogue	69
Section 2: Relatives	72
Section 3: Past Unreal Conditions	74
Section 4: Reading	76
Section 5: Diversions	79

Unit 22: که ته نه وی زه نه ورتللم.

Section 1: Dialogue	80
Section 2: Genealogies of the Major Pashtun Tribes	84
Section 3: Present Unreal Conditionals	90
Section 4: Reading	92
Section 5: Diversions	94

Unit 23: ستا پلار خو به کوچی نه و؟

Section 1: Dialogue	95
Section 2: Reading A	98
Section 3: Reading B	104
Section 4: Diversions	108

Unit 24: مېلمه پالنه

Section 1: Reading	109
Section 2: په in More Detail	112
Section 3: Dialogue	115
Section 4: Diversions	118

Unit 25: بدل

Section 1: Dialogue	119
Section 2: The Story Begins	122
Section 3: The Story Continues	126
Section 4: The Story Concludes	129
Section 5: Diversions	132

Unit 26: عزت او ننوتې

Section 1: Reading	133
Section 2: Verb Phrases with Possessive Suffixes	136
Section 3: Dialogue	140
Section 4: Diversions	143

Unit 27: جرگه

Section 1: Reading	144
Section 2: Conversation	147
Section 3: Reading	150
Section 4: Diversions	153

Unit 28: جر وړېل

Section 1: The Story Begins	154
Section 2: The Story Continues	157
Section 3: The Story Concludes	160
Section 4: Diversions	165

Introduction

This Textbook is one of the three components of *Intermediate Pashto*. The other components are a Workbook, a Teachers' Manual, and an Interim Glossary.

All the components of *Intermediate Pashto* are available in microfiche or hard copy through the ERIC Document Reproduction Service.

These materials have been developed by the Center for Applied Linguistics with funding from Grant No. PD17A 00022 from the International Research and Studies Program of the U. S. Department of Education. The same office funded CAL to develop *Beginning Pashto*, the components of which are available from the ERIC Document Reproduction Service as well. *Intermediate Pashto* continues the study of Pashto where *Beginning Pashto* left off, and the two together constitute a relatively complete overview of the spoken and written Pashto language, as well as a fairly extensive introduction to Pashtun culture. The development of a *Pashto Reader* has also been funded; the reader will be available through the ERIC Document Reproduction Service in early 1993.

We wish to thank Mr. Anwar Ayazi for field-testing and commenting on the materials for us. His careful reading and thoughtful comments have greatly improved the overall quality and teachability of the lessons.

We also wish to thank our secretary, Mrs. Zeba Khadem, for her patience and cheerfulness, not to mention her willingness to commute into Washington at all hours of the night and day.

Introduction to the Revised Edition

Since the completion of *Intermediate Pashto* in 1990, CAL has continued, with grants from the Department of Education, to complete the *Pashto Reader* (1992). An additional component to the materials, *Pashto Conversation*, has been completed (1993), along with revisions of the textbooks and workbooks of *Beginning* and *Intermediate Pashto*, and a final *Pashto-English Glossary* to accompany all the materials. All the Pashto materials have been deposited in the ERIC system, and are available.

We are again indebted to Mr. Anwar Ayazi for his proofreading and comments on the revised materials.

واډه ته نه يم تللې: Unit 15

Section 1: Dialogue

تریسا: زه د افغانانو واډه ته نه يم تللې. د افغانانو واډه څنگه وی؟

لیلا: دلته د افغانانو واډه په حقیقت کې یوه لویه مهلمستیا وی چه په اوسط ډول له سلو نه زیات خلک گډون په کې کوی. خو له مهلمستیا سره یې یو لوی فرق دا وی چه په واډه کې هر وروڼه ساز او نڅا هم وی.

تریسا: واډه ته څوک بلل کېږي؟

لیلا: واډه ته د ناوې او شاه خپلوان بلل کېږي.

تریسا: د واډه مراسم څنگه وی؟

لیلا: خلک د یوه هوټل په یوه لوی سالون کې ټولېږي. ډله ډله مهزونو ته کښېږي. د مهزونو په سر معمولاً ډول ډول شریني او پسته یا بادام ایښي وی. دودۍ په سالون کې یا په کومه بله کوټه کې په یوه خاص ځای کې ایښي وی. هر څوک ورځي، ځان ته یې اخلي. د سالون په یوې خوا کې کله کله بار وی. په بلې خوا کې یې د سازندګانو تخت او په پای کې یې د ناوې او شاه تخت وی. ټولو مهلمنو ښې جامې اغوستې وی او افغانانو نجونو او ښځو ځانونه ښه سینګار کړي وی.

تریسا: زه څه شی واغونډم؟ خپلې پېښورۍ جامې اغوستي شم؟

لیلا: ولې نه؟ په پېښوریو جامو کې ډېره ښه ښکارېږي.

تریسا: ساز او نڅا څه وخت شروع کېږي؟

ليلا: عموماً د مېلمنو له راتگ نه لږ وروسته، يعنې اوه نيمې يا اته بجې، شروع کېږي.

تريسا: ډوډۍ څه وخت خوړل کېږي؟

ليلا: نه نيمې يا لس بجې خوړل کېږي.

تريسا: شاه او ناوې څه کوي؟

ليلا: شاه او ناوې عموماً تخمين يوولس بجې سالون ته ورځي. کله چې سالون ته ننوځي سازنده يوه خاصه سندره شروع کړي او شاه او ناوې ورو ورو خپل تخت ته ځي. کله چې شاه او ناوې پر تخت ودرېږي بعضې خپلوان او دوستان يې شيريني عموماً نقل، پرې شيندي او په دې پسې بيا يو لړ نور مراسم اجرا کېږي. سازنده په دې وخت کې معمولاً د اتني نغمه غږوي او يو شمېر خلک اتني ور ته کوي.

New Vocabulary

Nouns

wedding *n, irreg.* [wādā] واده

difference *M2* [farq] فرق

music *M2* [sāz] ساز

dancing *F3* [natsā] نڅا

bride *F irreg.* [nāwe] ناوې

groom *M irreg.* [shā] شاه

ceremonies *M irreg.* [marāsém] مراسم

table *M2* [mez] مېز

top *M2* [sar] سر

candy *F irreg.* [shirinī] شيريني

room *F1* [kóṭa] کوټه

side *F3* [khwā] خوا

self *M2* [dzān] ځان

musician *M irreg.* [sāzandā] سازنده

platform *M2* [takht] تخت

end *M2* [pāy] پای

girls *F irreg, obl. pl.* [njúnol] نجونو

arrival *M2* [rātág] راتگ

Jordan almond *M2* [núqul] نقل

series *M2* [lar] لړ

melody *F1* [naghmá] نغمه

number *M2* [shmer] شمېر

English words

hotel *n, M2* [hoṭál] هوتل
 club *n, M2* [klab] کلب
 salon *n, M2* [sālún] سالون
 bar *M2* [bār] بار

Verbs

assemble *der. int.* [tɔléɡ-] ټولېږ-
 beautify *der. tr.* [singāraw-] سينگارو-
 enter *stress-shift* [nəwz-] ننوځ-
 begin *der. tr.* [shuro kaw-] شروع کو-
 throw, toss *smp. tr.* [shind-] شيند-
 take place *der. int.* [ɪjrā kéɡ-] اجرا کېږ-
 play *smp. tr.* [ghagaw-] غږو-

Participles

haven't gone [né yəm tləle] نه يم تللي
 are placed [ixí /ixé wi] ايښي / ايښي وي
 have put on [aghustále wi] اغوستلي وي
 have beautified [singār kórí wi] سينگار کړی وي
 can I wear [aghustálay səm] اغوستلی شم؟

Adverbs, phrases, idioms

basically, in fact [pə haqíqát ke] په حقيقت کې
 on average [pə awsát dawəl] په اوسط ډول
 take part in [pə ... ke gaḡún kaw-] په ... کې گډون کو-
 in groups [ḡála ḡála] ډله ډله
 different kinds of [ḡáwəl ḡáwəl] ډول ډول
 for themselves [dzán ta] ځان ته
 that is [yáne] يعنې
 become eaten [khwaṛəl kégi] خوړل کېږي
 about, around [takhmín] تخمين
 slowly [wrówro] ورو ورو
 after that [pə dé pásé] په دې پسې

Practice

1. Answer the following questions.

۱. پاکستان ته کله تللی یې؟
۲. ایران ته کله تللی یې؟
۳. ملګري دې کله کاناډا ته تللي ده؟
۴. د خپل ښوونکي کره کله تللی یې؟
۵. ملګري دې بالتیمور ته کله تللی دی؟

2. Memorize the following lines from the dialogue:

تريسا: ساز او نڅا څه وخت شروع کېږي؟
 ليلا: عموماً د ميلمنو له راتګ نه لږ وروسته، يعنې اوه نيمې يا اته بجې،
 شروع کېږي.

Practice the exchange with a partner. Then substitute different events, and change the times accordingly, e.g.

- ۱: پوهنتون څه وخت شروع کېږي؟
- ۲: عموماً د سنبلي په اول شروع کېږي.

2. Memorize the following lines from the dialogue:

تريسا: زه څه شی واغوندم؟ خپلې پېښورۍ جامې اغوستی شم؟
 ليلا: ولې نه؟ په پېښوريو جامو کې ډيره ښه ښکارېږي.

Practice the question and answer with a partner. Then add different kinds of events, and possible clothes, e.g.

- ۱: مېلمستيا ته زه څه شی واغوندم؟ خپلې پېښورۍ جامې
 اغوستی شم؟
- ۲: عموماً د سنبلي په اول شروع کېږي.

Section 2: Perfective Participles

Forms

<u>Pres Imp.</u>	<u>Past perfective</u>	<u>Perfective participle</u>
لر-	لرل-	لرلی [larálay]
جوړو-	جوړ / جوړه کړ-	جوړ / جوړه کړی [jor / joṛa káray]
جوړېږ-	جوړ / جوړه شو-	جوړ / جوړه شوی [jor / joṛa sáway]
کښېښ+	کښناستل-	کښناستلی [kenastálay]

Notes:

1. The perfective participle is formed by adding [-ay] ۍ to the past perfective root (the simple verbs drop the ړ prefix) of the verb. This participle is a regular Adjective 2, and has the following endings:

M Sg: [-ay] ۍ M Pl: [-i] ۍ F Sg and Pl: [-e] ۍ

2. The irregular verbs that can drop the ځ- suffix can drop it in the participle as well, e.g

<u>Present Imp.</u>	<u>Perfective Participles</u>
اخل-	اخستی [akhístay], اخستلی [akhístálay]
لول-	لوستی [lwístay], لوستلی [lwístálay]

3. Some verbs have irregular perfective participles. Some form their participles with the imperfect stem; some do not have alternate participle forms without the ځ- suffix; and the participles of some are different words altogether. Irregular participles are listed below.

<u>Present Imp.</u>	<u>Perfective Participle</u>
کېږ- (auxiliary)	شوی [sáway]
کو- (auxiliary)	کړی [káray]
ږد-	ایښی [íxay]
ځ-	تلی [tlay], تللی [tłálay]
بیای-	بوولی [bowálay]

Practice

1. Give the perfective participles of the following simple verbs.

اور-	واي-	گور-	شيند-
بنکار-	وين-	بنيي-	غږو-
درېږ-	خور-	غږېږ-	غواړ-

2. Give the perfective participles of the following derivative verbs.

اجرا کېږ-	بللو-	جوړو-	کمو-
شروع کو-	شروع کېږ-	تولېږ-	سينگارو-

3. Give the perfective participles of the following doubly irregular verbs.

ورځ-	راوړ-	ورکو-	راکو-	راځ-
پرېږد-	پاڅېږ-	وروړ-	ننوخ-	درکو-

4. Substitute different participles in the following sentences.

زه ——— يم.

نه ده. ——— .

ما کتاب ——— دی .

تا لیلی ——— ده ؟

امان دودی ——— وه .

Using Perfective Participles

With په يم etc.:

'I have never gone to an Afghan wedding.'	[zə de afghānāno wādə ta hetskalə nə ɣəm <u>lɪlə</u> .]	زه د افغانانو واده ته هیڅکله نه يم تللی.
'Candy will have been put on the tables.'	[de mezuːno pə sār shiriːni <u>ixi</u> wi.]	د میزونو په سر شیرینی لیسې وی.
'The food will have been put in a special place.'	[ɖoɖəy pə ɣawə khās dzāy ke <u>ixə</u> wi.]	دودۍ په یوه خاص ځای کې لیسې وی.
'All the guests have put on good clothes.'	[ʔolo melmāno xe jāme <u>aghustəle</u> wi.]	ټولو میلمنو ښې جامې اغوستلې وی.
'The Afghan girls have beautified themselves.'	[afghānāno njuːno dzanuːna xə <u>singār kəri</u> wi.]	افغانانو نجونو ځانونه ښه سینگار کړې وی.
'Has Patang seen (him)?'	[patang <u>lidəlay</u> da?]	پتنگ لیدلی دی؟
'His doctor has taken x-rays.'	[ɖaktar ye aksuna <u>akhisti</u> di.]	ډاکټر یې عکسونه اخستي دي.
'We have studied [kedəl] and [kawəl].'	[kedəl aw kawəl mo <u>lwastəli</u> di.]	کهډل او کول مو لوستلي دي.

With وي وم etc.:

'I had gone to the hospital.'	[shafā khāne ta <u>liləlay</u> wəm.]	شفاخانې ته تللې وم.
'His car was in an accident.'	[moɬar ye ɬakar <u>kəray</u> wə.]	موټر یې ټکر کړی ؤ.

Notes:

1. The perfective participle combines with various forms of the verb 'be' to form compound verb phrases. These phrases are roughly parallel to the following English constructions:

Pashto	English
Participle + يم, يې, etc.	present perfect, e.g. 'I have started out'
Participle + وې, وم, etc.	past perfect, e.g. 'I had started out'
Participle + وي	future perfect(1), e.g. 'I will have started out'

2. The perfective participle and 'be' verb agree with the subject of intransitive verbs, and the object of transitive verbs, e.g.

'The doctor came.' (int.) [ḍaktar rāghālay da.] داکتر راغلی دی.

'The doctor took x-rays.' (tr.) [ḍaktar aksuna akhīstl dī.] داکتر عکسونه اخستی دي.

3. If the first component of the participle is an adjective (in derivative verbs), it also agrees with the subject of intransitive verbs, and the object of transitive verbs, e.g.

'They (f) have started out.' [rawāṅ sāwə dī.] روانې شوې دي.

4. In negative sentences, the past participle frequently comes after the 'be' verb, at the end of the sentence, e.g.

[asad nā da tlālay.] اسد نه دی تللی.

[zə de afghānāno wāḍə ta kəla nā gam tlāle.] زه د افغانانو واده ته کله نه يم تللی.

Practice

1. In the following intransitive sentences, identify the perfective participle, explain its construction, identify the word it agrees with, and translate the sentence.

۱. امان تللی ؤ. ۶. داود د لیلا کره نه دی تللی.
۲. رابیا رسېدلې ده. ۷. جان کورته ناوخته رسېدلی دی.
۳. امان او رابیا درېدلی وو. ۸. زه ډېر غوړېدلی يم.
۴. ډېر باران اورېدلی دی. ۹. اسد په کابل کې اوسېدلی دی؟
۵. رابیا د لیلا کره تللې ده. ۱۰. غوړېدلی نه ؤ.

2. In the following transitive sentences, identify the perfective participle, explain its construction, identify the word it agrees with, and translate the sentence.

۱. رابيا او ملگرې يې کافي نه ده ځکلې.
۲. پتنگ خپل ناروغان معاینه کړی وو.
۳. د اسد پلار شپه په کلی کې تېره کړې ده.
۴. امان خپل لاس ژوبل کړی دی.
۵. لېلا کتاب لوستلی دی؟
۶. اسد په اس سپور شوی دی؟
۷. امان دودۍ نه وه پخه کړې.
۸. شاگردانو کار نه دی کړی.
۹. اسد خپله ملا ژوبله کړې ده.
۱۰. پلار مې ټوله هفته د بهرام خان په کلا کې تېره کړې ده.
۱۱. امان دودۍ نه وې پخې کړې.
۱۲. شاگردانو کار نه دی کړی.
۱۳. اسد خپله ملا ژوبله کړې ده.
۱۴. پتنگ خپل ناروغان معاینه کړی وو.
۱۵. د اسد پلار شپه په کلی کې تېره کړې ده.

3. Answer the following questions.

۱. افغانستان ته تللی یې؟
۲. نن ناوخته پاڅېدلی یې؟
۳. له پښتنو سره غږېدلی یې؟
۴. نن باران اورېدلی دی؟
۵. صنف ته په وخت راغلی یې؟
۶. نن باد لگېدلی دی؟
۷. په افغانستان کې اوسېدلی یې؟

Section 3: Reading

په امريکا او د کابل په ښار کې د افغانانو د واده عصری مراسم تقريباً يو شان وی. مگر د افغانستان په کليوالی ودونو کې مراسم بل ډول وی. هلته د زوم او د ناوې په کور کې ځان ځانته مراسم اجرا کېږي. د ناوې مېلمانه چه اکثره ښځې او يو شمېر د ناوې ډېر نژدې خپلوان نارينه وی، د ناوې کره ځي. د زوم مېلمانه چه ډېرې زياتې ښځې او نارينه د زوم کره ځي. مېلمانه د واده له شپې نه د مخه ماسپښين مهال د زوم او ناوې کره ځي. ټول مېلمانه د واده د شپې تر سبا ماسپښينه هلته پاتې کېږي.

د ناوې کره يوازې ښځې ساز او نڅا کوي. مگر د زوم کره نارينه وو ته ډمان ساز کوي. د شپې کسپي هلکان چه خاصې جامې يې اغوستلې وی او زنگونه يې په پښو پورې تړلي وی، ساز ته گډيږي. دغو هلکانو ته بازينگر ويل کيږي. د ورځې عادي هلکان ساز ته گډيږي.

د واده د شپې په سبا ماسپښين زوم او د هغه د کورنۍ نارينه او ټول نارينه مېلمانه د ناوې کره ځي. په لاره کې دم ډول وهي او يو شمېر نارينه اتڼ کوي. دغه راز دوی په لاره کې د توپکو ډزې هم کوي. زوم پر اس سپور له خلکو سره روان وی. ټولو خلکو ته چه د ناوې کره ځي ورا ويل کېږي.

کله چه ورا د ناوې کره ورسېږي، هلته يو څه وخت پاتې کېږي. بيا ناوې په اس سپروي او له ځان سره يې د زوم کره بيایي.

د ورا خلک د غرمې ډوډۍ کله د زوم کره خوري او کله د ناوې کره. خو مصرف يې ټول د زوم کورنۍ ورکوي.

New Vocabulary

Nouns

- sort M2 [shān] شان
 musician M1 [ḍəm] دم
 boy M1 [alák] هلك
 dancer M1 [bāzingár] بازينگر
 drum M2 [ḍol] ډول
 wedding party F3 [wrā] وړا
 rifle M irreg. [ṭopák] توپک
 shot F1 [ḍáza] ډزه
 expense M2 [masráf] مصرف

Verbs

- stay *der. int.* [pāte kég-] پاتې کېږ-
 dance *der. int.* [gaḍég-] گډېږ-
 beat (drum) *imp. tr.* [wah-] وه-
 put (someone) on (something) *der. tr.* [sparaw-] سپرو-

Adjectives

- rural 4 [kəliwāli] کليوالی
 modern 4 [asrí] عصري
 professional 4 [kəspí] کسبي
 ordinary 4 [ādí] عادي

Adverbs, phrases, and idioms

- by themselves [dzān dzānta] ځان ځانته
 are called [wayəl kégí] ويل کېږي
 in addition, also [dāgha rāz] دغه راز

Have You Understood?

1. Describe, in English, a rural Afghan wedding.
2. Finish the following sentences.

۱. عصري افغاني واده يوه لويه مهلمستيا وي. مگر په کليوالی واده کې
۲. په کلو کې شاه د ناوې کره څي، مگر په عصري ودونو کې
۳. په عصري واده کې شاه او ناوې دواړه يو ځای د واده مجلس ته څي، مگر په کليوالی واده کې
۴. په کليوالی واده کې بازينگر گډېږي، مگر په عصري واده کې

Section 4: Diversions

يوه سړی له يوې ډېرې بدرنگې ښځې سره واده وکړ. د واده د شپې په سبا ښځې مېړه ته وويل: د خپلې کورنۍ نارينه ټول راته وښيه او راته ووايه چه له چا نه مخ پټ کړم او له چا نه يې پټ نه کړم؟ مېړه ورته وويلې: يوازې له ما نه يې پټوه، له بل هيچانه يې مه پټوه!

get married to *phr.* [... sara wādá kaw-] ... سره واده کو -

husband *n, M2.* [mḗá] مېړه

no one else *obl. form* [héchá] هېچا

ملا نصرالدين خپله لور يوه سړی ته ورکړه. د واده په ورځ کله چه ورا ناوې د مېړه کره بووله، ملا پسې ورغی. لورته ور نژدې شه، او ورته وې ويل: يوه ډېره مهمه خبره درته کوم. مېړه يې نکړی. کله چه تار په ستن کې اچوې، يوه سر ته يې هرومرو غوته اچوه. که نه وی نو، ټول تار دې د ستنې له سپم نه بله خوا تېرېږي.

forget *der. tr. vb.* [heraw-] هېرو -

thread *n, M2.* [tār] تار

needle *n, F1 - [a]* [stán] ستن

throw *smp. tr. vb.* [achaw-] اچو

thread a needle *phr.* [pə stán ke achaw-] په ستن کې اچو -

knot *n, F1.* [ghúṭa] غوته

otherwise *phr.* [ka ná wi no] که نه وی نو

eye of a needle *n, M2.* [spam] سپم

Unit 16: ... نجلۍ چه پېغله شوه

Section 1: Reading

په افغانستان کې د هلك او نجلۍ د كوژدې بندوبست د هغوی مور او پلار كوی. كله چه هلك ځوان شی مور او پلار دا خپل مسنولیت گڼي چه كه يې له لاسه وشي، واده ورته وكړي. نجلۍ هم كله چه پېغله شی مور او پلار يې غواړي چه ور يې كړي. ځينې لا وايي چه نجلۍ پېغله شوه په كور كې يې مه ساته. اما د كوژدې خبره تل د هلك كورنۍ د نجلۍ كورنۍ ته كوی.

د هلك مور او پلار د نجلۍ د مور او پلار كره ريبار ليرې او لور يې خپل زوی ته غواړي. ښايي چه د نجلۍ كورنۍ ريبار ته نه ووايي؛ خو د هلك كورنۍ بيا ريبار ور ليرې. د هلك كورنۍ د نجلۍ كورنۍ ته تر هغو ريبار وړليږي څو چه د هو يا نه قاطع ځواب ترې واخلي.

كه د نجلۍ كورنۍ د هلك د كورنۍ غوښتنه ومنله چه خپله لور وركړي نو د هلك د كورنۍ ځينې غړي د نجلۍ د كورنۍ كره ورځي. د نجلۍ كورنۍ يو ورينښمن دسمال او يو څه شيريني چه په حقيقت كې د موافقې نښه ده هغو ته ور كوی. د هلك د كورنۍ غړي دغه شيان له ځان سره وړي. كله چه كور ته ورسيدې هلته هغه ښځي چه ټولې شوې وي، ديږا وهي او دا سندره وايي:

دسمال يې راوړ خوندي پرې پورې

پرې بوره مه شي د هلك مورې

په دې وخت كې نارينه، معمولاً، د ټوپك ډزې كوی او په دې ډول د هلك او نجلۍ كوژده اعلانوي.

که هلك او نجلۍ همسايگان او يا خپلوان نه وي، نو ښايي چه له كوژدې نه پخوا به يې يو بل سره هيڅ ناسته ولاړه نه وي كړې. ښايي چه هلك دنجلۍ او حتي نجلۍ د هلك مخ هيڅ نه وي ليدلۍ. خو كه هلك او نجلۍ په يوه كلي كې سره لوی شوی وی نو ښايي چه په وړكتوب كې يې سره ليدلۍ وي.

كله كله هلك او نجلۍ په پټه، د نجلۍ كره يو بل سره گوري. خو كله بيا هلك او نجلۍ اول ځل دواډه په شپه سره ويني.

New Vocabulary

Nouns

girl *Firreg*. [njáləy] نجلۍ

engagement *F1* [kozda] كوژده

arrangement *M2* [bándobast] بندوبست

young man *M1*. [dzwān] ځوان

responsibility *M2* [masulyāt] مسئوليت

initiation *F1* [khabāra] خبره

intermediary *M1* [raybār] ريبار

answer *M2* [dzawáb] ځواب

request *F1* [ghuxtána] غوښتنه

member *M3* [gháray] غړی

handkerchief *M2* [dusmāl] دسمال

agreement *F1* [mwāfeqá] موافقه

token *F1* [náxa] نښه

tambourine *F3* [daryā], [dayrā] دیرا

neighbor *F3* [amsāya] همسايه

associate *F1* [nāstawalāra] ناسته ولاړه

childhood *M2* [waraktób] وړكتوب

Verbs

consider *sm. tr.* [gañ-] گڼد-

keep *sm. tr.* [sāt-] سات-

announce *der. tr. vb.* [ilānaw-] اعلانو-

Adjectives

precise *4* [qāté] قاطع

silk *1* [wrixmín] ورينمين

Adverbs, phrases, idioms

if they are able *phr.* [ka ye la lāsa wási] که یې له لاسه وشي

give her (in marriage) *phr.* [wár ye ki] ور یې کړی

even *adv.* [lā] لا

to the point... that *phr.* [tər ... tsó tse] تر ... خو چه

[tre] = [la aghé na] ترې = له هغې نه

in this manner *phr.* [pə dé ɖawəl] په دې ډول

before *phr.* [pə khwā] پخوا

each other *phr.* [yaw bál] یو بل

in secret *phr.* [pə páṭa] په پټه

The Engagement Song

دسمال یې راوړ ځوندی پرې پورې
پرې بوره مه شي د هلك مورې

[dusmāl ye rāwor, tsundí pe póre
pe búra má se de alāk móre.]

'They brought the handkerchief, tassels on its edges
May the boy's mother not become bereft of him.'

tassel *n, M3* [tsundáy] ځوندی

woman whose son has died *n, F1* [búra] بوره

Have You Understood?

1. Put the following sentences in the proper order.

۱. د هلك د كورنۍ ځينې غړي د نجلۍ كره ورځي.
۲. د هلك مور او پلار د نجلۍ د مور او پلار كره ريبار ورليږي.
۲. د نجلۍ د كورنۍ ښځې ديږا وهي او سندرې وايي.
۴. د نجلۍ كورنۍ د هلك كورنۍ نه قاطع ځواب اخلي.
۵. د نجلۍ كورنۍ ورينښمين دسما او يوه اندازه شريني د هلك د كورنۍ غړو ته ور كوي.
۶. كه د نجلۍ كورنۍ ريبار ته نه ووايي، د هلك كورنۍ بيا ريبار ور ليږي.
۷. په دې وخت كې نارينه معمولا د توپكو دزې كوي.
۸. د هلك د كورنۍ غړي دسما او شريني له ځان سره وړي.

2. Fill in the missing words, then check your answers with the reading.

۱. په افغانستان كې د _____ او _____ د كوډې بندوبست د هغوي مور او پلار كوي.
۲. د كوډې _____ تل د _____ كورنۍ د _____ كورنۍ ته كوي.
۳. د هلك مور او پلار د نجلۍ د مور او پلار كره _____ ليږي او لور يې خپل زوی ته غواړي.
۴. كه دنجلۍ كورنۍ د هلك د كورنۍ _____ ومنله نو د هلك د كورنۍ ځينې غړي _____ كره ورځي.
۵. او د نجلۍ كورنۍ يو ورينښمين _____ او يوه اندازه _____ هغو ته ور كوي.

3. Discuss, in English, the differences between the engagement process in Pashtun society and engagements in American society.

Section 2: Relative Clauses in Pashto

Examples

'The girl who is buying the dress is Rābyā's sister.'

[agha njaləy tse kamis
akhlə de rābyā khor da.]

هغه نجلۍ چه کمیس اخلي
د رابيا خور ده.

'The girl who bought the dress is Rābyā's sister.'

[agha njaləy tse kamis ɣe
wākhista de rābyā khor da.]

هغه نجلۍ چه کمیس يې
واخسته د رابيا خور ده.

'The girl who came to the party is Rābyā's sister.'

[agha njaləy tse melmastyā
ta rāghale wa de rābyā khor da.]

هغه نجلۍ چه مېلمستيا
ته راغلې وه د رابيا
خور ده.

'The girl that I saw at the party is Rābyā's sister.'

[agha njaləy tse ɔa
melmastyā ke me walida
de rābyā khor da.]

هغه نجلۍ چه په مېلمستيا
کې مې وليده د رابيا
خور ده.

'The girl with whom I was sitting is Rābyā's sister.'

[agha njaləy tse war sara
nāst wam de rābyā
khor da.]

هغه نجلۍ چه زه ورسره
ناست وم د رابيا خور ده.

'The house where my family was living has been sold.'

[agha kor tse koranəy
me ɔake woseda, kharts
səway da.]

هغه کور چه کورنۍ مې
پکښې اوسيده خرڅ
شوی دی.

Notes:

1. A relative clause is a sentence that modifies a noun. In the sentences, transcriptions and translations above, the relative clauses are underlined once, and the modified nouns underlined twice.

2. In Pashto, the relative clause follows the noun it modifies, and is introduced by the clause marker چه.

3. Within the relative clause, there is always a noun identical to the noun the clause modifies; in the clause, that noun has been changed to a weak pronoun and follows weak pronoun rules (e.g. if a subject, it drops in present tense sentences; if a subject in a transitive past tense sentence, it stays, etc.)

4. When the noun and its relative clause come towards the end of a sentence, the rest of the sentence often comes between the noun and the clause, e.g.

'Asad likes the <u>girl</u> <u>who</u>	[asad agha <u>njalay</u> khwaxawi	اسد هغه <u>نجلۍ</u> خوښوي
<u>is dancing the atan</u> .'	<u>tse atan kawi</u> .]	<u>چه اتن کوي</u> .

'Amān doesn't know the	[amān agha <u>xadza</u> nā pezani	امان هغه <u>ښځه</u> نه پيژني
<u>woman</u> <u>who is talking</u>	<u>tse laylā sara ghagegi</u> .]	<u>چه ليلا سره غږېږي</u> .
<u>with Laylā</u> .'		

or

[amān agha <u>xadza</u> <u>tse laylā</u>	امان هغه <u>ښځه</u> <u>چه ليلا</u>
<u>sara ghagegi</u> nā pezani.]	<u>سره غږېږي</u> نه پيژني .

5. A noun modified by a relative clause frequently occurs with words like هغه or کوم.

6. Some writers punctuate the end of a relative clause with a comma.

Practice

1. In the following sentences from the dialogues and readings, identify the relative clause and the word it modifies.

۱. کله چه کور ته ورسېږي هلته هغه ښځې چه ټولې شوي وي، ديرا وهي.
۲. د شپې ځيني کسپي هلکان چه خاصې جامې يې اغوستلې وي او زنگونه يې په پښو پورې تړلي وي، ساز ته گډېږي.
۳. ټولو خلکو ته چه د ناوې کره ځي ورا ويل کېږي.
۴. د نجلۍ کورنۍ يو ورېښمين دستمال او يوه اندازه شريني چه په حقيقت کې د موافقې نښه ده هغو ته ور کوي.
۵. د ناوې مېلمانه چه اکثره ښځې او يو شمېر د ناوې ډېر نژدې خپلوان نارينه وي، د ناوې کره ځي.
۶. د افغانانو واده يو لوی مجلس وي چه په اوسط ډول له سلو نه زيات خلک گډون پکې کوي.
۷. د شاه مېلمانه چه ډېرې زياتې ښځې او نارينه په کې وي د شاه کره ځي.
۸. ټولو خلکو ته چه د ناوې کره ځي ورا ويل کېږي.

2. Construct one sentence with a relative clause out of the pairs of sentences given below.

۱. هغه نجلۍ سپوږمۍ نومېږي.
رابيا له نجلۍ سره ناسته ده.
۲. اسد هغه موټر واخيست.
ليلا موټر خوښ کړی ؤ.

۲. امان هغه کمیس اغوستی دی.
کمیس یې له افغانستان نه راوړی دی.

۴. زه هغه کتاب لولم.
تا کتاب راوړ.

۵. امان هغه کلا واخسته.
اسد خړې په هغې کلا کې ساتلې.

۶. امان له هغه هلك سره ولاړ دی.
هغه هلك خط د افغانستان نه راوړی دی.

۷. داود هغه کور اخلی.
غلخی صاحب په هغه کور کې اوسی.

۸. هغه نجلۍ د اسد ملگرې ده.
نجلۍ کتاب لولی.

۹. هغه سړی په پېښور کې موټر خرڅوی.
هغه سړی پروون راغی.

۱۰. اسد هغه هلك پیژنی.
هغه هلك سندرې وایی.

3. Finish the following sentences.

۱. هغه پېغله چه د لېلا او اسد خور ده.

۲. هغه امریکایی چه پښتو لولی.

۳. هغه خط چه سهار را ورسېده.

۴. ما یو کتاب واخیست چه

Section 3: Dialogue

تریسا: هلك او نجلۍ څنگه "انگېج" كېږي؟

امان: د هلك او نجلۍ د كوژدې بندوبست عموماً د هغو كورنۍ كوي.

تریسا: په امريكا او كابل كې هم د كوژدې بندوبست د هلك او نجلۍ كورنۍ كوي؟

امان: هو، دلته د مهاجرو په ټولنه او كابل كې هم د كوژدې بندوبست د هلك او نجلۍ كورنۍ كوي. البته څرنگه چه دلته او د كابل د ځينو كورنيو نجونې پوره آزادي دي، نو له دې امله هلك او نجلۍ اكثره خپله له يو بل سره رابطه ټينگوي. خو د كوژدې د مراسمو بندوبست د هغو مور او پلار كوي. د كوژدې د بندوبست په وخت كې معمولاً داسې ښودل كېږي چه د هلك او نجلۍ رابطه له همدې ورځې نه شروع كېږي. البته د افغانستان په كليوالی سيمو كې، هلك او نجلۍ د كوژدې نه مخكې رابطه نه سره لري. حتی ښايي د يو بل مخ يې هېڅ نه وي ليدلی او يا يې حتی د يو بل نوم هم نه وي اورېدلی.

تریسا: په كليوالی سيمو كې هلك او نجلۍ وروسته له كوژدې نه سره يو ځای كېږي؟

امان: يا د واده تر شپې پورې هېڅ نه سره يو ځای كېږي، او يا كله كله په پټه د نجلۍ په كور كې سره يو ځای كېږي.

تریسا: ستاسو له خبرو نه داسې ښكاري چه په افغانانو كې مينه او مينتوب هېڅ نشته.

امان: نه داسې نه ده. اكثره داسې كېږي چه يو هلك او يوه نجلۍ سره مين وي، خو كورنۍ يې نجلۍ بل چا ته ورکړي. اكثره داسې هم كېږي چه د هلك يوه نجلۍ خوښېږي او مور او پلار يې بله نجلۍ ورته وکړي. لنډه دا چه په پښتنو كې مينه او مينتوب شته، د

اجتماعي دودونو له امله اکثره ناکامه وي. همدا دليل دی چه د خو پښتو شفاهي سندرې په تېره بيا لنډۍ، چه د پښتني ټولنې د ژوند آينه ده، د ناکامي مينې له سوز نه ډکې دي. په دې سندرو کې د نامنلي مېړه يا موزيگي او مين تر منځ فرق بيخي ښکاره دی.

تريسا: داسې لنډۍ دې په ياد دي؟

امان: هو، يو دوه خو مې په ياد دي.

New Vocabulary

Nouns

refugee *Mirreg.* [mahājér] مهاجر
community, society *F1* [tɒlóna] ټولنه
relationship *F1* [rābetá] رابطه
love *F1* [mína] مينه
romance *M2* [mayantób] مينتوب
lover *Mirreg.* [mayán] مين
custom *M2* [dod] دود
reason *M2* [dalíl] دليل
life *M2* [zwand] ژوند
mirror *F1* [āyná] آينه
pain *M2* [soz] سوز
unloved husband *M3* [mozigáy] موزيگي

Adverbs, Phrases and Idioms

of course *phr.* [albáta] البته
enough *adv.* [purá] پوره
for ... reason *phr.* [lā ... amala] له ... امله
that same *phr.* [amdé] همدې
previously *phr.* [de mákha] دمخه

Verbs

build *der. tr.* [tingaw-] ټينگو
is pretended *phr.* [xodál kég-] ښودل کيږ -

Adjectives

free *1* [azād] آزاد
social *4* [lɪtɪmāyí] اجتماعي
unsuccessful *4* [nākāma] ناکامه
oral *4* [shefāhí] شفاهي
unloved *2* [nāmanálay] نامنلي

Conjunction

since, because [tséranga tse] څرنگه چه

together *phr.* [yawdzāy] يوځای
because of *phr.* [de ... lā amála] له ... امله
especially *phr.* [pə téra byā] په تېره بيا
full of *phr. w/ adj. 1* [lā ... ḡáka] له ... ډکه
in mind [pə yād] په ياد

Practice

1. Use the conjunction **څرنگه** in sentences, e.g.

څرنگه چه کار لرم نو مېلمستیا ته نه ځم.

2. Practice the following lines of the dialogue with a partner.

تريسا: داسې لنډۍ دې په یاد دی؟

امان: هو، یو دوه خو مې په یاد دی.

Then ask and answer questions on the model, substituting other phrases for **داسې لنډۍ**,

e.g. **د پښتو سندرې**, etc.

3. Use the phrase **له امله ... د** in sentences, e.g.

د هوا له امله مېلمستیاته نه خو.

د امتحان له امله درس لولم.

Section 4: Diversions

موزی به راشي ما به مړ کړی
ما د لیلا د لاس بنگری مات کړی دینه

kill *der. tr. vb.* [mər kaw-] مړ کړ-

bracelet *phr. w/ n, M3.* [de lās bangráy] د لاس بنگری

break *phr.* [māt kaw-] مات کړ-

موزی په خپله تبه نه مری
سبا مې نیت دی چه ژوندی یې خېنومه

die *smp. int. vb.* [mr-] مړ-

alive *adj. 2* [zwandáy] ژوندی

intention *n, M2.* [nyat] نیت

bury *der. tr. vb.* [khaxaw-] خېنول

له پاسه خړی اوبه راغلی
بیا په بیاله کې موزیگی لمبلی دینه

from above, upstream *phr.* [lə pāsa] له پاسه

irrigation canal *n, F1* [byālál] وریاله

dirty *adj. 1* [khər] خړ

swim *smp. int. vb.* [lamb-] لمب-

موزیگی بیا میرانه وکړه
په ډېران مړ خړ یې په توره وواهنه

derogatory form of موزی [mozigáy] موزیگی

trash heap *n, M2* [ḍerán] ډېران

manhood, bravery *n, F1* [meṛána] میرانه

sword *n, F1* [túra] توره

تیارولی یې شم: Unit 17

Section 1: Dialogue

خوشحال: سترې مه شې.

امان: مه خوارېږې. مکتب ته تللی وې؟

خوشحال: هو! تللی وم.

امان: معلمان څنگه دي؟ ښه خلک دي؟

خوشحال: هو! وایې چه اکثره ښه خلک دي. خو یو یې د یو څو تنو ښه نه ایسی.

امان: کتابونه یې در کړل؟

خوشحال: هو! را یې کړل. خو د ریاضی کتابونه کم وو او اوو یا اتو تنو شاگردانو ته ور ونه رسیدل.

امان: تاته در ورسید؟

خوشحال: نه، ماته را ونه رسید. خو څوچه زه خپل اخلم د مایک استعمالولی شم.

امان: په صنفونو کې مو شاگردان ډېر دي او که لږ؟

خوشحال: په ځینو صنفونو کې شل تنه دي او په ځینې صنفونو کې له شلو تنو نه څه زیات یا کم وي.

امان: ډوډی څنگه کوئ؟

خوشحال: ډوډی هم له کوره وړې شو او هم یې له کافتريا نه اخستی شو. نن مو ډوډی په کافتريا کې واخیسته.

امان: د کافتريا ډوډی څنگه وه؟

خوشحال: ډوډۍ د تل په شان بې خونده وه. پیڅه بیخی وچه وه
 تنها پڼېر او همبرگر یې لاره. پڼېر یې هم کم ؤ. همبرگر هم
 دانه دانه پرې پروت ؤ. مایک چه پیڅه ولیده ماته یې مخ را وړاو
 او راته وې ویل: "Where's the beef?" ما او د مېز نورو شاگردانو
 وخنډل. زه غواړم چه خپله ډوډۍ له کوره یوسم.

امان: خپله یې ځانته تیارولی شې؟

خوشحال: هو! دا خو څه سخت کار ندی. تیارولی یې شم.

New Vocabulary

Nouns

school M2 [maktáb] مکتب

teacher M1 [mā́lím] معلم

individuals M irreg. [tána] تنه

math F irreg. [rāzī] ریاضی

cheese M2 [panér] پڼېر

Verbs

become poor *der. int.* [khwārég-] خوارېږ-

I can use [istimalawálay sām] استعمالولی شم

we can bring [rāwṛálay su] راوړلی شو

we can buy [akhistálay su] اخیستلی شو

laugh *smp., imp. tr.* [khand-] خند-

you can fix [tayarawálay se] تیارولی شې

I can fix [tayarawálay sām] تیارولی شم

take *Pres. prf. of* [wṛ-] وړ- [wésām] یوسم

English words

Mike [mayk] مایک

pizza [pitsá] پیڅه

hamburger [hambargár] همبرگر

Adjectives

lacking 1 [kam] کم

little, few, small 4 [lāg] لږ

tasteless 4 [bekhwánda] بې خونده

dry 1 [wāch] وچه

lying (on) irreg. [prot] پروت

heavy, difficult 1 [sakht] سخت

Conjunction

until [tsó tse] خو چه

Adverbs, phrases, idioms

as always *phr.* [de táɪ pə shān] د تل په شان

only *adv.* [tanā] تنها

here and there *phr.* [dāna dāna] دانه دانه

turned (face) toward *phr.* [makh rāwāṛāwə] مخ راواړاؤ

Practice

1. Memorize the following sentence from the dialogue:

څو چه زه خپل اخلم د مايك استعمالولی شم.

Make up other sentences along the model, e.g.

څو چه زه خپل موټر اخلم د پلار مې استعمالولی شم.

2. Make up sentences using one or the other of the following phrases:

... کم ؤ

... د يو څو تنو ښه نه ايسی

زه غواړم چه ...

3. Assume 1) that Khoshal really liked the food in the cafeteria, and wants to buy his lunch every day; and 2) that his father is concerned that he get a decent lunch. Rewrite the last three lines of the dialogue.

Section 2: The Imperfective Participle

<u>Pres. Imp.</u>	<u>Past imperfective</u>	<u>Imperfective participle</u>
لار-	لړل-	لړلی [larálay]
جوړو-	جوړول-	جوړولی [joṛawálay]
جوړېد-	جوړېدل-	جوړېدلی [joṛedálay]
کښېن-	کښېناستل-	کښېناستلی [kenastálay]

Notes:

1. The imperfective participle is formed by adding [-ay] ى to the past imperfective root of the verb. This participle, like the perfective participle described in Unit 15, is a regular Adjective 2.
2. The imperfective participle is different from the perfective participle only in verbs which have different past imperfective and perfective forms, i.e. the derivative and doubly irregular verbs, e.g.

<u>Pres. Imp.</u>	<u>Imperfective participle</u>	<u>Perfective participle</u>
جوړو-	جوړولی- [joṛaw(á)ay]	جوړ کړی / جوړه کړی [joṛ káray/joṛa káre]
جوړېد-	جوړېدلی [joṛe(d(á)ay]	جوړ شوی / جوړه شوې [joṛ sáway/joṛa sáwe]
کښېن-	کښېناستلی [kenast(á)ay]	کښېناستلی [kénast(ə)ay]
ننوخ-	ننوتلی [nənawat(á)ay]	ننوتلی [nánawat(ə)ay]
کېد (aux)-	کېدلی [ked(ə)áy]	شوی [sáway]
کو (aux)-	کولی [kawálay]	کړی [káray]
ېد-	کېنودلی [kexod(á)ay]	ایښی [íxay]
	ایښودلی [ixod(á)ay]	
خ-	تللی [tɬ(á)ay]	تللی [tɬ(á)ay]
بیای-	بوولی [bow(á)ay]	بوولی [bow(á)ay]

Practice

1. Give the imperfective participles of the following derivative verbs.

سینګاور-	بخو-تینګو-	تیارو-	مرکو-	تولېږ-
استعمالو-	اعلانو-	اجرا کېږ-	شروع کو-	خوارېږ-

2. Give the imperfective participles of the following doubly irregular verbs. Be sure to stress the correct syllable.

ورځ-	راوړ-	ورکو-	راکو-	راځ-
پرېږد-	پاڅیږ-	وروړ-	ننوخ-	درکو-

Section 3: "Can" Phrases in Pashto

Examples

Present imperfective:

'I can talk.'	[zə ghagedálay sām.]	زه غږېدلی شم.
'She can cook aushak.'	[dā āshak pakhawálay sí.]	دا آشک پخولی شی.
'We can make a stop.'	[mung tamedálay su.]	مونږ تمېدلی شو.
'We can bring it to you.'	[mung ye dər ta rāwṛálay su.]	مونږ یې درته راوړلی شو.

Present perfective:

'I will be able to talk.'	[zə ba wəghagedálay sām.]	زه به وغږېدلی شم.
'She will be able to cook aushak tomorrow.'	[sabāta ba āshak pākha káray sí.]	سپاته به آشک پاڅه کړی شی.
'We will be able to make a stop tomorrow.'	[mung ba sabā ta wətamedálay su.]	مونږ به سبا ته وتمېدلی شو.
'We will be able to bring it to you.'	[mung ba ye dər ta rāwṛálay su.]	مونږ به یې درته راوړلی شو.

Past Imperfective:

'I could talk (and might have).'[zə ghagedálay swəm.]

زه غږېدلی شوم.

'She was able to cook aushak (and might have).'
[de āshak pakhawálay swá.]

دې آشك پاخولی شوه.

'We were able to bring it to you (and might have).'
[mung dər ta rāwṛálay su.]

مونږ درته راوړلی شو.

'We were able to make a stop yesterday (and might have).'
[mung parún tamedálay swu.]

مونږ پرون تمیدلی شوو.

Past Perfective:

'I could talk (and did).'[zə wəghagedálay swəm.]

زه وغږېدلی شوم.

'She was able to cook aushak (and did).'
[de āshak pākha kəṛay swāf.]

دې آشك پاخه کړی شول.

'We were able to bring it to you (and did).'
[mung dər ta rāwṛalay swāf.]

مونږ درته راوړلی شول.

'We were able to make a stop yesterday (and did).'
[mung parún watamedálay swu.]

مونږ پرون وتمیدلی شوو.

Notes:

1. Phrases translating as 'can' or 'will be able to ...' or 'could ...' are formed in Pashto with one of the participles of the verb and a present or past perfective form of 'be'.

2. The imperfective participle is used in imperfective contexts (e.g. present tense); the perfective participle is used in perfective contexts (e.g. future statements with ځ).

English translations of Pashto 'can' phrases usually don't reflect the perfective/imperfective difference in Pashto.

3. Phrases reflecting present and future actions use the present perfective forms of 'be':

1sg: [səm] شم	1Pl: [su] شو
2sg: [se] شې	2Pl: [səy] شئ
3 Sg&Pl: [si] شی	

4. Phrases reflecting past actions use the past perfective forms of 'be':

1sg: [swəm] شوم	1Pl: [swu] شوو
2sg: [swe] شوې	2Pl: [swəy] شوئ
3sg M: [swəla] شول, [sə] شوه	3Pl: [swə] شوه
3sg F: [swa] شوه	

5. The و prefix doesn't drop in the perfective participles of simple verbs in 'can' phrases.

Practice

1. In the following sentences from dialogues, identify the 'can' phrase and explain its construction.

۱. خو چه زه خپل اخلم د مايك استعمالولی شم.
۲. دودۍ هم له كوره راوړلې شو او هم يې په كافتريا كې اخستلی شو.
۲. خپله يې خاڼته تیارولی شې.
۴. تیارولی يې شم.
۵. په درې نیم زره يې هم دركولی شم.
۶. خپلې پېښورۍ جامې اغوستې شم؟
۷. په بالتمور سن كې دې هم كار پېدا نشو كړی؟
۸. نه، هلته مې هم پېدا نشو كړی.

2. Answer the following questions.

۱. ته لمبلی شې؟
۲. ته پښتو غږېدلې شې؟
۳. له داسې پښتنو سره چه انگریزی نه وایی پښتو غږېدلې شې؟
۴. اتن کولی شې؟
۵. پښتو اخبار لوستلی شې؟
۶. آشک پخولی شې؟
۷. په آس سپرېدلې شې؟ آس خغلولی شې؟
۸. پښتنی سندرې غږولی شې؟
۹. مکتب چه خلاص کړې کار پېدا کولی شې؟
۱۰. په امریکا کې په څه شی کې چنې وېلی شې؟

2. Change the time phrase in the following sentences and recast the 'can' phrases.

۱. زه یې نن لیدلی شم.
پرون: _____
سبا سهار: _____
۲. د اسد پلار خپل باغ کال ته خرڅولی شې؟
نن: _____
پروسې کال: _____
۳. د پټنگ کورنۍ کال ته ښځه نشي ورته کولی.
نن: _____
پروسې کال: _____

۴. زمونږ ملگری پروسې کال افغانستان ته نه شوو تللی.

نن: _____

کال ته: _____

۵. امان نن خپل وخت له ملگرو سره تېرولی شی.

پرون: _____

سبا سهار: _____

۶. مونږ راوانهدلی شو.

سبا سهار: _____

پرون: _____

۷. ټیکری پرون خرڅېدلی شو.

سبا ته: _____

نن: _____

۸. دی تاوېدلی شو.

لږ وروسته: _____

نن: _____

Section 4: Reading

په پخوا وختو کې د افغانستان په کلیوالو سیمو کې عصری مکتبونه نه وو. هلکان به د سبق د ویلو لپاره ماجت ته تلل. په ماجت کې ملا او یا د هغه شاگردانو درس ورکاؤ.

ملا به هلکانو ته اول د عربي او وروسته بیا د فارسي لوستل ور زده کول. د عربي ډېر مهم درسي کتاب قرآن ؤ. د فارسي درسي کتابونه د نظم يا نثر زاړه متون وو. ملا د عربي يا فارسي معنا هلکانو ته نه ور بډوله. څرنگه چې فارسي کتابونه زاړه د نظم يا نثر متون وو، فارسيوان هلکان يې هم په معنا دومره نه پوهيدل.

البته ځينو هلکانو به چې د قرآن لوستل زده کړل، بيا به يې د ځينو نورو عربي کتابونو لوستل پيل کړل. دا کتابونه به شاگردانو له معنا سره زده کول. مگر هر څه يې په يادول او د عربي په گرامري ترکيب پسې نه گرځېدل. دغو هلکانو به فارسي متون، معمولاً، له معنا سره لوستل.

نجونو په عمومي ډول سبق نه لوسته. خو که کومې يوې به يې سبق لوسته، نو ماجت ته به نه تله. سبق به يې په کور کې لوسته.

اما په افغانستان باندې د روسانو له حملې نه پخوا، په کلیوالي سیمو کې هم عصری مکتبونه بيخي ډېر زيات وو، خو بيا هم ډېرې لږې نجونې مکتب ته تللې. په عصری مکتبونو کې په پښتو ويونکو سیمو کې په پښتو تدريس کېده او په فارسي ويونکو سیمو کې په فارسي.

New Vocabulary

Nouns

lesson M2 [sabáq] سبق
 mosque M2 [mājāt] ماجت
 Arabic (lg.) F irreg. [arabí] عربي
 Farsi (lg.) F irreg. [fārsí] فارسي
 Koran M2 [qurān] قرآن
 poetry M2 [názam] نظم
 prose M2 [násar] نثر
 texts irreg. [mutún] متون
 meaning F3 [mānā] معنا
 structure M2 [tarkíb] تركيب
 Russian M1 [rus] روس
 invasion F2 [hamlá] حمله

Adverbs, phrases, idioms

would [ba] به
 textbook [darsí kitáb] درسي كتاب
 care about [... pā se gārdzég-] ... پسي گرځېږ-
 generally [pā umumí ḡawāl] په عمومي ډول

Adjectives

old adj 5 [zor] زور
 grammatical 4 [girāmarí] گرامري
 speaking 2 [wayúnkay] ويونکي

Verbs

to study inf. [wayál] ويل
 to read inf. [lwestál] لوستل
 teach phr. [zda kaw-] زده کو-
 start phr. [payl kaw-] پيل کو-
 memorize der. tr. [payādaw-] پيداو-
 be taught phr. [tadris kég-] تدريس کېږ-

Prepositions

for, in order to [de ...lá pára] د ... لپاره
 in, on [bānde] باندې

Have You Understood?

1. Answer the following questions.

۱. هلکانو په ماجت کې عربي له معنا سره وپله؟
۲. په ماجت کې مېلمانه څوک وو؟
۳. ملايانو عربي ويلي شوه؟
۴. د روسانو له حملې نه د مخه، د افغانستان په پښتني سيمو کې عصري مکتبونه وو؟
۵. په عصري مکتبونو کې کومې ژبې تدريس کېدلې؟

Section 5: Diversions

From a Fourth Grade Reader....

زمونږ معلم صاحب دېر ښه سړی دی.
 پرون يې د درس په وخت کې مونږ ته وويل:
 زما زامنو! نن د څلورم ټولگي د اول درس د
 شروع کولو دپاره په دې کوټه کې راټول
 شوي يو. څرنگه چې دلته د خپلو ملگرو او معلمانو
 سره يوځای يې خوشحاله به اوسئ. تير کال مو
 څنگه په خوشحالي تېر کړ. تاسې ټولو زيار
 وکېښ خپل سبقونه مونږه ضبط کړل.

زمونږ معلم صاحب دېر ښه سړی دی. پرون يې د درس په وخت
 کې مونږ ته وويل: زما زامنو! نن د څلورم ټولگي د اول درس د
 شروع کولو دپاره په دې کوټه کې راټول شوي يو. څرنگه چې دلته
 د خپلو ملگرو او معلمانو سره يوځای يې خوشحاله به اوسئ.
 تير کال مو څنگه په خوشحالي تېر کړ. تاسې ټولو زيار وکېښ
 خپل سبقونه مو ضبط کړل.

کېښي = کې

يې = ياستئ

زيار وکېښ = دېر زيات کار وکړ

ضبط کړو = زده کړو-

ستاسې خوښه چه هر څه کوي. Unit 18:

Section 1: Dialogue

امان: زه به چمن ورېښم. ستاسې خوښه چه هر څه کوي.

خوشحال: زه به د ترکاري پټی واپروم او اوار به يې کړم.

ليلا: زه به اول د شفتالو د ونې وچ ښاخونه پرې کړم، بيا به مرسل کورپه کړم. وروسته له هغه نه به په پټی کې کومک در سره وکړم.

خوشحال: پټی تيار دی.

ليلا: دا پاس خوايي لا ښه نه ده اواره. لږ نور کار هم په کې وکړه.

خوشحال: څنگه دی، اوار شو؟

ليلا: هو! خير يوسې؛ بيخي ښه شو.

خوشحال: بوتی چېرې دی؟

ليلا: رومي بانجان، تور بانجان او مرچ په گراج کې دی. تورايی او کدو په موټر کې ايښی دی.

خوشحال: پارو او ټاپ سایل چېرې دی؟

ليلا: پارو هم په گراج کې په المارې کې ايښی دی. زه به د بوتو ځايونه غوچ کړم. ته به ټاپ سایل او پارو له خاورې سره گډ کړې.

خوشحال: هر بوتی ته څومره پارو واچوم؟

ليلا: گومان کوم چه هر بوتی ته به يوه قاشقه بس وي.

خوشحال: نور شيان چېرې کرو؟

ليلا: گندنه د کور شاته کرو او بادرنګ، هندواني او خټکی د کور په څنگ کې د کټارې خوا ته کرو.

خوشحال: ته يې ځايونه نښه کړه چه زه يې جوړ کړم.
 ليلا: ځايونه دې يې پلار ته ښه معلوم دي. هغه به يې درته نښه کړي.
 خوشحال: دا سرې ملي چهرې کړي؟
 ليلا: هغه د ترکاری د پټي په پولو کړو.
 خوشحال: نعنای چهرې کښنوو؟
 ليلا: نعنای هلته ليري د ونو خوا سره کښنوو. که يې دلته کښنوو
 ټوله دنيا نيسي او په عذابوي مو.
 خوشحال: د گندنې تخم مو له کومه کړ؟
 ليلا: د گندنې تخم ژمي امين له کابله راوړ.
 خوشحال: گندنه دلته کېږي؟
 ليلا: هو! زمونږ ملگري کرلي ده. پروسې کال ډېره ښه په زور کې وه.

New Vocabulary

Nouns

lawn M2 [chamán] چمن

vegetable M3 [tarkārī] ترکاری

bed M3 [paṭáy] پټي

tree F1 [wána] ونه

branch M2 [khāx] څابښ

tea rose M irreg. [morsál] مرسل

plant M3 [búṭay] بوټي

manure, fertilizer M irreg. [pārú] پارو

shelf F2 [almaráy] الماری

dirt, dust F1 [khāwra] خاوره

spoon F1 [qāshúqa] قاشقه

behind F3 [shā] شا

fence F1 [kaṭārā] کټاره

boundary, edge F1 [púla] پوله

world F3 [dunyā] دنیا

seed M2 [tókham] تخم

strength M2 [zor] زور

Vegetables and fruits

peach *M irreg.* [shaftalú] شفتالو
 tomato *phr.* [rumí banján] رومي بانجان
 eggplant *phr.* [tór banján] توربانجان
 kind of squash *M irreg.* [turāyí] تورايي
 pumpkin *M irreg.* [kadú] کدو
 leek *F1* [gandaná] گندنه
 cucumber *M2* [bādráng] بادرنګ
 watermelon *F1* [indwāná] هندوانه
 melon *M3* [khaṭakáy] خټکي
 radish *phr. w/ F3* [sra muláy] سره ملي
 mint *F3* [nānā] نعناع

Adjectives

level *1* [awār] اوار
 ready *1* [tayár] تيار
 upper *4* [pās] پاس
 enough *4* [bas] بس
 known *1* [mālúm] معلوم
 far *4* [lóre] لرې

English words

garage *M2*. [garáj] ګراج
 topsoil *M2*. [tāpsáy] ټاپ سایل

Verbs

mow *smp. tr.* [rebʻ] رېب-
 turn over *smp. tr.* [arawʻ] اړو-
 prune *phr.* [kurpa kawʻ] کورپه کو-
 dig *der. tr.* [ghawchawʻ] غوچو-
 mix *der. tr.* [gaḡawʻ] ګدو-
 sow *smp. tr.* [karʻ] کر-
 mark *phr.* [nəxa kawʻ] نښه کو-
 plant *smp. tr.* [kenawʻ] کښنو-
 catch, arrest *smp. irreg.* [niwʻ] نیو-
 cause trouble *id.* [pə azābawʻ] په عذابو-

Adverbs, phrases, idioms

yet, still [lā] لا
 good for you [kháyr wese] خبر یوسي
 how much [tsúmra] څومره

Practice

1. Memorize the following lines of Laylā's from the dialogue:

زه به اول د شفتالو د ونې وچ ښاخونه پرې کړم، بیا به مرسل
کورپه کړم. وروسته له هغې نه به په پټۍ کې کومک در سره وکړم.

Now construct sentences along the model describing things you intend to do: ...

زه به اول... بیا... وروسته له هغې نه....

2. Using the noun شا, ask and answer questions about the location of objects behind other objects, e.g.

a: موټر چیرې دی؟

b: د کور شاته دی.

3. List things that cause you trouble, e.g.

امتحان مې په عذابوي.

4. Describe a yard or garden you are familiar with. Include the location of trees, bushes, and flower beds.

5. Answer the following questions:

۱. امان او لایلا څه شی کړي؟

۲. د پټۍ په کار کې څوک کومک ورسره کوي؟

۲. لایلا وروسته له مرسلو له کورپه کولو نه څه کوي؟

۴. خوشحال بوتې چېرته پیدا کړل؟

۵. چمن چا ورپه؟

۶. لایلا نعناع ونو ته نژدې ولې نه کړي؟

Section 2: Clauses with چه

چې Clauses Used as Nouns

چې clauses as reported speech

'They say that rain is the mercy of God.' وایی چه باران د خدای رحمت دی.

'I know that you are dear
to yourself.' پوهېږم چه ځان ډېر درباندي
گران دی.

'The cricket said to him that he [the
cricket] had sung the whole year.' چرچرک ورته وویل چه ټول
کال مې سندرې ويلې.

چې clauses reporting consequences

'Sometimes it snows so much that the
streets are completely blocked.' کله کله دومره زیاته واوره اوریږي
چه سرکونه بیخي بنديږي.

'Wait so that [we can see] what they have.' ته ودرېږه چه څه شی لري؟

'Tomorrow we'll send Asad to buy a good,
big lamb.' سبا به اسد وليږو چه ښه لوی
پسه واخلي.

چې clauses translating as infinitives in English

'I want to take my lunch from home.' زه غواړم چه خپله ډوډی له کوره یوسم.

'They tried to get these names accepted.' دوی کوشش وکړ چه هغه
نومونه عام کړي.

'I want to go too.' زه هم غواړم ورشم.

چه clauses functioning as logical subjects or complements

- 'My intention tomorrow is that I will bury
him alive.' [line from landay] سبا مې نیت دی چه ژوندی
یې بنځومه.
- 'The hope is that it won't be serious.' امید دی چه خطرناکه به نه وی.
- 'It's good that you came.' ښه شو چه راغلې.
- 'Among Pashtuns it is not necessary that
a guest be invited.' په پښتنو کې دا ضرور نه ده
چه مېلمه وبلل شي.

چه clauses after idiomatic expressions

- 'In short, there is a difference between
guests and travelers.' لنده دا چه مسافر او مېلمه
فرق سره لري.
- 'It looks like you also want to buy it
for Theresa.' لکه چه ته هم غواړې چه تریسا
ته یې واخلي.
- 'It's possible that they haven't seen
each others' face.' ښایي چه د یو بل مخ یې هیڅ
نه وی لیدلی.

چې Clauses Used as Adverbs

'When Mike saw the pizza he turned
to me.'

مايک چه پيښه وليده ماته
يې مخ راواړاوه .

'When a girl also becomes of age
her mother and father want
to give her [in marriage] .'

نجلی هم کله چه پېغله شی
مور او پلار يې غواړي
چه ور يې کړی .

'When people in the villages go
from one place to another,
they ride a horse or donkey.'

کله چه خلک په کلو کې له يوه
نه بل ځای ته ځي، په خرو
يا اسونو سپړيږي .

'Until I get my own I can use Mike's.'

څو چه زه خپل اخلم د مايک
استعمالولی شم .

Note:

If the sentence is such that the word چې would come first, the subject of the چې clause occurs before the چې , e.g. مايک in the first example sentence. This occasionally happens when the چې is preceded by another word, e.g. ... چه in the second example sentence.

Practice

1. Construct endings for the following sentences.

۱. گومان کوم چه ...
۲. په امریکا کې خلک وايي چه ...
۳. پوهيږو چه ...
۴. مور او پلار مې غواړي چه زه ...
۵. معلم مو کوشش کوي چه ...
۶. سبا ښايي چه ...
۷. لکه چه ...

۸. پروڼ مې ملگری وویل چه ...
۹. څنگه چه زه راورسیدم ...
۱۰. دا ضرور نه ده چه ...

2. Translate the following sentences from previous dialogues and readings into idiomatic English.

۱. ستاسې خوښه چه هر څه کوي.
۲. ته يې ځايونه نښه کړه چه زه يې جوړ کړم.
۳. مثلاً که د چا تبه وي ورته وايي چه د خوسي پوست واغونده.
۴. راته ووايه چه له چا نه مخ پټ کړم او له چا نه يې پټ نه کړم.
۵. مېړتانه له چرچرک نه پوښتنه وکړه چه ټول کال دې څه کول چه اوس په ځان پورې حيران يې؟
۶. دوکاندار ته يې وويل چه له واسکت نه چپنې ته زيات ضرورت لرم.
۷. همدا و چه مېړتانه ته ورغی چه کومک ورسره وکړی.
۸. همدا دليل دی چه د پښتو شفاهي سندرې، د ناکامې مينې له سوز نه ډکې دي.
۹. لنډه دا چه په پښتنو کې مينه او مين شته، خو د اجتماعي دودونو له امله اکثره ناکامه وي.
۱۰. د هلك کورنۍ د نجلي کورنۍ ته تر هغو ريبار ور ليدې څو چه د هو يا نه قاطع خواب ورنه واخلي.
۱۱. څنگه چه له مارکېټ نه تېر شې، بڼي لاس ته دې مگنوليا رود دی.
۱۲. ستاسې له خبرو نه داسې ښکاری چه په افغانستان کې مينه او مينتوب هيڅ نشته.

Section 3: Reading

په افغانستان کې کرنه بیخي ابتدایي شکل لري. خلك د کرنې لپاره تراوسه هم له حیواناتو په تېره بیا، غویو او ډېرو ابتدایي سامانونو نه لکه څغ، سپاره، ماله، گدیال او بیل کار اخلي. لو په لور کوي. مېوې چه پخې شې ځینې یې لکه، توت، زردالو او الوچې خندل کیږي. مگر نورې یې لکه منې، ناک، انگور، او نور اکثره په لاس او یا ځینو وسایلو لکه کوچکه تولول کیږي.

کرنه پرته له نورستان نه په نور افغانستان کې عموماً د نارینه وو کار دی. اما په نورستان کې د کور کار نارینه او د صحرا کار ښځې کوي.

خلك اکثره له حیواني او انساني پارو نه کار اخلي. کیمیاوي پارو هم لږ څه رواج شوی مگر عام شوی نه دی. د پارو د وړلو لپاره عموماً له خرونه استفاده کوي. مگردنورو شيانو د وړلو راولو لپاره له نورو حیواناتو نه لکه اس، کچر، اوښ او غوايي کار اخلي.

کومې مهمې غلې چه په افغانستان کې کرل کیږي هغه غنم، جوار او وریژې دي. خو جودر، باقلي، می، مشنگ، شېشم، کونخلې او داسې نور هم کرل کیږي.

په ترکاري کې پیاز، گندنه، بادرنگ، ترې، شلغم، بانجان، رومي بانجان تورايي، کدو او نور شامل دي.

د افغانستان خټکي ډېر خواږه او خوندور دي او بیخي زیات شهرت لري. په مېوه کې د افغانستان انگور، انار او منې په منطقه کې بیخي مشهور دي. وایی چه په کندهار او هرات کې تر څلور څلوېښت ډولو نه زیات انگور پیدا کیږي. او د کندهار بیدانه انار په بل هیڅ ملک کې نه پیدا کیږي.

New Vocabulary

Nouns

agriculture <i>F1</i> [karána] کرنه	scythe <i>M2</i> [lor] لور
state, condition <i>M2</i> [shákai] شکل	tools <i>Mirreg.</i> [wasāyál] وسایل
animals <i>Mirreg.</i> [haywānāt] حیوانات	net <i>F1</i> [kawcháka] کوچکه
ox <i>M1</i> [ghwayáy] غویی	outside <i>F3</i> [sārā] صحرا
tool <i>M2</i> [sāmān] سامان	mule <i>Mirreg.</i> [kachár] کچر
yoke <i>M2</i> [zagh] څغ	camel <i>M1</i> [wux] اوښ
plow <i>F1</i> [spāra] سپاره	grain <i>F1</i> [ghalá] غله
land plane <i>F1</i> [mālá] ماله	fame <i>M2</i> [shuhrát] شهرت
harrow <i>M2</i> [gaḍyā] گد یال	region <i>F1</i> [mantaqá] منطقه
shovel <i>M2</i> [bel] بیل	

Crops

mulberry <i>M1</i> [tut] توت	grass pea <i>F3</i> [māy] می
apricot <i>Mirreg.</i> [zardālú] زردالو	green pea <i>Mirreg.</i> [mashóng] مشنگ
plum <i>F1</i> [aluchá] الوچه	linseed <i>Mirreg.</i> [shaṛshám] شرشم
pear <i>M2</i> [nāk] ناک	sesame <i>F1</i> [kundzála] کونخله
grape <i>Mirreg.</i> [angúr] انگور	onion <i>Mirreg.</i> [pyāz] پیاز
wheat <i>Mirreg.</i> [ghanám] غنم	curly cucumber <i>F1</i> [tára] تره
corn <i>Mirreg.</i> [jwār] جوار	turnip <i>M2</i> [shalghám] شلغم
rye <i>Mirreg.</i> [jawdár] جودر	pomegranate <i>M2</i> [anār] انار
fava bean <i>M3</i> [baku1] باقلی	

Adverbs, Phrases, Idioms

fertilizer <i>phr.</i> [kimyāwí pāru] کیمیاوی پارو
somewhat <i>phr.</i> [lág tsə] لږ څه
seedless pomegranate 4 [bedaná anār] بیدانه انار

Verbsreap *der. tr.* [law kaw⁴] - لو کوshake *sm. tr.* [tsand⁴] - څنډuse *der. intr.* [rawājég⁴] - رواجېږيutilize *phr.* [istifādā kaw⁴]

استفاده کو

Adjectives

primitive 4 [ibtidāyí] ابتدایي

animal 4 [haywānī] حیواني

human 4 [insānī] انساني

common 1 [ām] عام

included (thing) 1 [shāmél] شامل

delicious *irreg.* [khwandawár] خوندور

Have You Understood?

1. Answer the following questions.

۱. هغه درې مهمې غلې چه په افغانستان کې کرل کېږي کومې دي؟
۲. په افغانستان کې په کره کې له کوم حیوان نه ډېر زیات کار اخستل کېږي؟
۳. د کندهار او هرات د انګورو په باره کې خلک څه وايي؟
۴. په افغانستان کې له کیمیاوي پارو نه څومره کار اخستل کېږي؟
۵. میوې له ونو نه څنگه تولیدېږي؟
۶. په افغانستان کې د کرنې کار څوک کوي؟
۷. په افغانستان کې څه ډول ترکاری ډېره کرل کېږي؟

2. Write the following headings on the blackboard. Then 'brainstorm' with your classmates in thinking of Pashto words to include under each heading.

سامانغلهحيواناتترکاریمیوې

Section 4: Diversions

کر د گلو کره چه سیمه دې گلزار شی
اغزی مه کره په پنبو کې به دې خار شی
کوهی مه کینه د بل سړی په لار کې
چهرې ستا به د کوهی په غاړه لار شی

flower garden *n*, M2 [gwəɫzār] گلزار

thorn (Pashto) *n*, M3 [aghzáy] اغزی

thorn (Persian) *n*, M2 [khār] خار

well (in this context also 'trap') *n*, M3 [koháy] کوهی

dig *smp. tr. vb.* [kin-] کینه

edge *n*, M2 [ghāra] غاړه

جوار يې له غنمو نه ښه وی. Unit 19:

Section 1: Dialogue

د اسد پلار: په خیر راوړسېدې؟

د جمال خان تربور: سلامت اوسې. ژوندی اوسې.

د اسد پلار: جمال خان اکا څنگه و؟

تربور: نور ښه و خو د فصلونو خوند يې سپکال نه و.

د اسد پلار: ولې؟

تربور: اوږې اوبه بيخي کمې وې او د بغلان شولې ډېرې وچې شوې.

د جمال خان اکا د بالا دورې شولې ښې وې. خو وروسته

مرض ووهلې ډېرې يې پوچې شوې. گومان کوم چه سپکال به

يې تولې وريژې پنځه خرواره شوې وي.

د اسد پلار: غنم يې څنگه وو؟

تربور: للمې يې ډېر ښه وو. سپر پسرلی په غورې او بغلان کې ډېر

بارانونه وشول. مگر د آبي غنمو خوند يې نه و. ډېر يې سرخي

ووهل او حاصل يې بيخي کم و. د بغلان للمې له آبي غنمو نه

اکثره ښه حاصل لري. رښتيا ما اوریدلی چه د کرنې وزارت د

سرخي لپاره کومه دوا راوړې، خلکو ته يې ور کوي.

د اسد پلار: که رښتيا درته ووايم زه په دې باره کې څه معلومات

نه لرم.

تربور: هلکان يې معلومولی شي.

د اسد پلار: هو! سبا به يې درته معلومه کړي. داسې ښکاری چه

د جمال خان اکا چرت به ډېر خراب وي.

تربور: بيخي خراب دی. ځکه د ختکيو خوند يې هم نه و.

د اسد پلار: دا ولی؟

تربور: څه يې گرمۍ خراب کړل او څه چينجی وو هل. په نورو کلونو کې به يې ختکی کابل څه چه پاکستان او هندوستان ته هم لېږل. مگر سپکال بيخي لږ وو او ټول يې هلته په وطن کې خرڅ کړل.

د اسد پلار: جوار يې څنگ وو؟

تربور: جوار يې له غنمو نه ښه وو، خو له چينک نه مخکې ډېر زيات بارانونه وشول او يو څه جوار يې پوده کړل. خو سره له دې يې هم پنځه ويشت خرواره جوار واخستل.

د اسد پلار: هندواني يې نه وې کړلې؟

تربور: نه ډېرې يې نه وې کړلې، فقط دومره يې کړلې وې چه خپله يې وځوړی.

د اسد پلار: ستاسې خپل کښتونه څنگ وو؟

تربور: سپکال مود بالادوری ځمکه کې ټوله پښه کړلې وه او د بغلان ځمکه کې مو ټول لېلبو کړلی وو. پښه دومره ښه نه وه. خو لېلبو ډېر ښه حاصل وکړ. ټول تخمين ديرش تنه شول.

New Vocabulary

Nouns

uncle (title) [akā] اکا

disease M2 [maráz] مرض

unit of measurement M2 [kharwār] خروار

rust (fungus) M3 [surkhí] سرخی

product, outcome M2 [ñāsál] حاصل

ministry M2 [wezārát] وزارت

information M irreg. [mālumāt] معلومات

reflection, daydream M2 [churt] چرت

heat F irreg. [garmí] گرمی

worm M3 [chānjáy] چينجی

shucking, husking M2 [chinák] چينک

crop M2 [kəxt] کښت

ton M2 [tān] تن

Crops

unirrigated wheat M3 [lalmí] للمی

irrigated wheat phr. [awí ghanām] آبی غنم

cotton F1 [pumbá] پنبه

sugar beet Mirreg. [lablabú] لبلبو

Greeting phrases

[zwandáy wose] ژوندی اوسې.

[pə khayr rāwérase de.] په خیر راوړسېدې.

[salāmát wose] سلامت اوسې.

Adjectives

hollow / [puch] پوچ

destroyed / [kharāp] خراب

Verbs

tell der. tr. [mālumaw-] معلومو-

rot phr. [puda kaw-] پوده کو-

Place names

Mirreg [bālādurí] بالادوری

M3 [ghorí] غوری

Adverbs. Phrases. Idioms

don't/didn't come out very well [khwānd ... né sta/wə] خوند ... نه شته / و

this spring [ság pəsarlay] سږ پسرلی

in spite of it [saré la de] سره له دې

Practice

1. Given the following table of equivalents:

[mána] ۸۰ = خروار ۱ منه

[pāwa] ۱۶ = من ۱ پاوه

and the knowledge that 1 پار equals about a pound and an eighth, calculate how many tons of rice, and how many tons of corn, Jamāl Khān harvested this year. Conversely, calculate how many خروار of beets his cousin's family harvested.

2. Memorize the following sentences from the dialogue:

د فصلونو خوند يې سړکال نه ؤ.

د آبی غنمو خوند يې نه ؤ.

ځکه د ختکیو خوند يې هم نه ؤ.

Create sentences of your own along the same lines, e.g.

پروسړکال مې د امتحان خوند نه ؤ.

Section 2: Comparisons

'more than'/'less than' with adjectives

His corn was better than his wheat.

جوار يې له غنمو نه بهتر وو.

His wheat was worse than his corn.

غنم يې له جوارو نه بتر وو.

Asad is older than Khoshal.

اسد له خوشحال نه لوی دی.

Notes:

1. A comparative statement involving an adjective is formed by including the compared thing or person in a prepositional phrase with له ... نه
2. Adjectives in comparative statements are the same in form as adjectives in other constructions.
3. Pashto has borrowed the words 'better' [betár] بهتر and 'worse' [batár] بتر from Persian to express some comparatives. They are directly equivalent to their English glosses, and are the only specifically comparative adjectives in the language.

'more than'/'less than' with nouns

Baram Khan has more horses than
Jamal Khan.

بهرام خان له جمال خان نه ډېر زیات
اسونه لري.

Jamal Khan has fewer horses than
Baram Khan.

جمال خان له بهرام خان نه لږ
اسونه لري.

In Baghlan, unirrigated wheat usually produces
better than irrigated wheat.

د بغلان للمي له آبي غنمو نه
اکثره ښه حاصل لري.

Notes:

1. A comparative statement involving a noun is formed by including the compared thing or person in a prepositional phrase with له ... نه
2. The words زیات 'more' and لږ 'less' are used to modify the noun.

Practice

1. Read the following sentences, then construct possible converses.

Example:

بهرام خان د اسد له پلار نه لږ باغونه لري. (Sentence)

د اسد پلار له بهرام خان نه زيات باغونه لري. (Converse)

۱. په افغانستان کې غنم له جوارو نه مهمه غله ده.
۲. بهرام خان پروسپکال له غنمو نه لېلبو زيات کرلي وو.
۳. بهرام خان د اسد له پلار نه زيات غنم واخستل.
۴. داود سپکال له پروسپکال نه ډېر کتابونه لوستي دي.
۵. تېره مياشت له دې مياشتې نه ډېر باران وشو.
۶. په غرو کې له واورې نه باران زيات اوري.
۷. د غلڅي صاحب کور د امان او ليلا له کور نه لوی دی.
۸. په پاکستان کې کرڼه له افغانستان نه زياته عصری ده.
۹. د افغانانو واده د امريکايانو له واده نه لوی دی.
۱۰. له سرک نه دلته واوره زياته ده.
۱۱. د افغانستان غرونه د شمالي امريکا له غرو نه جگ دي.
۱۲. د دې دکان کباب د هغه بل دوکان له کباب نه ښه دی.
۱۳. د دې رستوران افغاني ډوډي د هغه بل رستوران له افغاني ډوډي نه ښه ده.
۱۴. په جلال آباد کې له کابل نه زياتې شولې کرلې کيږي.
۱۵. مزار له نورو خايونو نه ښه ختکي لري.

2. Using the following table, construct sentences which compare one man's crops with the others'.

د اسد پلار	بهرام خان	جمعه خان	غنم
۱۰ خرواره	۵ خرواره	۱۵ خرواره	جوار
۱۵ خرواره	۱۰ خرواره	۱۸ خرواره	پنبه
-	-	۵ خرواره	دېږي
-	۸ خرواره	۱۲ خرواره	

'most'/'least'

'In Afghanistan, wheat is the most
important crop of all.'

په افغانستان کې غنم له ټولو
نه مهمه غله ده.

'Wheat is a very important crop in
Afghanistan.' or 'Wheat is the
most important crop in
Afghanistan.'

په افغانستان کې غنم ډېره مهمه غله ده.

'Wheat is the most important crop
in Afghanistan.'

په افغانستان کې ډېره مهمه غله غنم دی.

'Khoshal is the smartest student of all.'

خوشحال له ټولو نه هوښیار
شاگرد دی.

'Khoshal is a very smart student in
the class.' or 'Khoshal is the
smartest student in the class.'

خوشحال د صنف ډېر هوښیار
شاگرد دی.

'Khoshal is the smartest student in
the class.'

د صنف ډېر ښه شاگرد
خوشحال دی.

Note:

1. Superlatives are expressed in Pashto in three ways:

- a) in a comparative construction parallel to English sentences like 'Khoshal is smarter than all the students in his class'
- b) in a construction with the word ډېر with normal word order. Sentences with this construction are ambiguous, as indicated in the translations of the example sentences.
- c) in a construction with the word ډېر but with the subject of the sentence placed just before the verb. These sentences are unambiguously superlative.

Practice

1. Change the following sentences and questions so that they are unambiguously superlative.

۱. په افغانستان کې غنم، جوار او شولې ډېرې مهمې غلې دي.
۲. مني د لوگر ډېره ښه ميوه ده.
۳. جوار د کابل ډېر مهم حاصلات دي.
۴. په شمالي کې انگور ډېره عامه مېوه ده.
۵. انار د کندهار ډېره خوندوره مېوه ده.
۶. پغمان د کابل ډېره ښايسته سيمه ده.
۷. چاردي د کابل ډېره اباد سيمه ده.
۸. بزکشي د افغانستان ډېره مشهوره لوبه ده.
۹. اتن د پښتنو ډېره عامه نڅا ده.
۱۰. توت د ساکو ډېره مشهوره مېوه ده.
۱۱. پلو د کابل ډېره خوندوره او ښه ډوډي ده.
۱۲. کابل د افغانستان ډېر زوړ ښار دی.
۱۳. هلمند ډېره اباد سيمه ده.

Equality/Inequality

'Laylā is as tall as Rābyā (is)(tall).' لایلا دومره جگه ده لکه چه رابیا ده.

'Rābyā is not as tall as Laylā (is)(tall).' رابیا دومره جگه نه ده لکه چه لایلا ده.

'Bārām Khan has as many children as Jamāl Khān (has).' بهرام خان دومره واره لری لکه چه جمال خان یې لری.

'Asad's father doesn't grow as much wheat as he grows beets.' د اسد پلار دومره غنم نه کړی لکه چه لبلبو کړی.

Notes:

1. A statement of equality is formed by using the word دومره and a clause preceded by the conjunction 'like' لکه چه.
2. In statements of equality involving adjectives, the repeated adjective in the لکه چه clause is deleted (cf. the first two example sentences above), as it is in English.
3. In statements of equality, the verb in the لکه چه clause is never deleted.

Practice

1. Use one of the adjectives listed below in comparative and equality statements of your own construction.

خړ	زور	قاطع	لږ	اوار	عام
ډک	ژوبل	کلیوالی	وچ	تیار	لیری
زړور	سخت	کم	ابتدایی	خوندور	معلوم

Section 3: Reading

پښتانه د غلو د پاکولو د پاره، د غلو د کرلو په شان، تر اوسه هم له حیواناتو او په تهره بیا غویو او ډېرو ابتدایي او طبیعي وسایلو نه استفاده کوي. مثلاً کله چې غنم وریبې درمند ورنه جوړ کړي. د درمنده د مېده کولو له پاره له څپر نه چې، غویی یې چلوي، کار اخلي. څپر یوه لویه مثلث ته ورته آله ده چې د ونو له خابونو او بوټو نه یې جوړ وي. کله کله ددې دپاره چې به دروند شي، د څپر دپاسه تیرې هم کېښودلې کیږي. د څپر په یوه کونج پورې ځنځیر تړلی وي. د ځنځیر بل سر د غویو په ژغ پورې تړلی وي. غویی په هغو غنمو چې د درمنده گرد چاپیره اوار شوی وي او پلله نومېږي، تر هغو ګرځي څو چې به میده شي. دې کار ته غوبل وایي. کله چې یوه پلله میده شي، هغه یوې خواته کوته کیږي، او پر ځای یې بله پلله جوړیږي. کله چې غنم ټول میده او یوې خوا ته کوته شي، بیا یې د پاکولو کار پیل کیږي. ددې کار لپاره له خابنې او باد نه کار اخستل کیږي. خلک میده بوس او غنم په خابنې پورته غورځوي. بوس باد وړي او غنم، ځای په ځای بهرته لویږي. دې کار ته بادول وایي. بیا یو شمېر غویی چې څنگ په څنگ سره تړلي وي پرې ګرځوي چې ګوندي هم میده شي. دې کار ته ګونديمال وایي. د غنمو له دانو نه د غټو شګو، لوتو، او وږو او نورو شیانو د جداکولو لپاره له چغل نه استفاده کیږي.

جوار چې ورهېل شي او درمند ورنه جوړ شي، څه موده لمر ته پرېښودل کیږي. وروسته بیا چینک کیږي. له چینک نه وروسته بیا هم څه موده لمر ته اچول کیږي چې وچ شي. کله چې به وچ شي، خلک یې په سوتیو وهي چې دانې یې له توکو نه جدا شي. وروسته له هغه یې په چچ څپ وهي چې دانې یې له پک نه جدا شي.

په شولو هم اول یو شمیر غویی چې څنگ په څنگ تړلي وي، ددې لپاره ګرځوي، چې شولې له ونو نه جدا شي. بیا شولې په پایکو کې ټکوي چې پوست یې له دانو نه جدا شي. بیا یې په چچ څپ وهي چې دانې یې له پک نه جدا شي.

New Vocabulary

Nounsthresher *M irreg.* [tsápər] خېرtriangle *M2* [musalás] مثلثtool *F1* [ǎla] آلهstone *F1* [tǐga] تېږهcorner *M2* [kwəŋ] کونجpath of hay *F1* [pəǎǎla] پالالهa process... *M2* [ghobál] غوبلpitchfork *F2* [xákháy] ښاخېchaff, crushed hay *M2* [bus] بوسunhulled grain *M3* [gunḡay] گوندي

a process ... [gundimál] گونديمال

seed *F1* [dǎna] دانهgravel *F1* [shéga] شگهclay *F1* [lúṭa] لوتهunhulled grain *M3* [wágay] وږيsieve *M2* [chaghál] چغلsun *M2* [nmar] لمرstick *F3* [soṭáy] سوتيcob *F1* [tukál] توکهstem, straw *M2* [wāxá] واښهwater wheel *F1* [pāykó] پاڼوflake from corncob *M2* [pak] پکVerbsclean *der. tr.* [pākaw-] پاکوpull, push *smp. tr.* [chalaw-] چلوspread *der. tr.* [awaraw-] اواروis called *der. int.* [numég-] نومېږيpile *vb phr.* [kwaṭa kég-] کوټه کېږيthrow *smp. int.* [ghurdzaw-] غورځويfall *smp. int.* [lwég-] لوېږيwinnowing *der. tr.* [bādawál] بادولbe husked *phr.* [chinak kég-] چينک کېږيspread *smp. tr.* [achaw-] اچوwinnow *phr.* [tsap wah-] څپ ودهgrind, knock *smp. tr.* [ṭakaw-] ټکوAdverbs, phrases, idiomslike *phr.* [pə shán] په شانsimilar to *phr.* [... ta wár ta] څه ورتهon *phr.* [lə pās] له پاسaround *phr.* [gárd chapéra] گردچاپېرهup *adv.* [pórtal] پورتهfor awhile *phr.* [tsé moda] څه مودهAdjectives

natural 4 [tabí] طبيعي

heavy 1 [drund] دروند

Have You Understood?

1. Answer the questions.

۱. له غويو نه په غوبل کې څنگه کار اخستل کېږي؟
۲. په څپر باندې درندې تېرې ولې کېږودل کېږي؟
۲. غنم په باد څنگه پاکېږي؟
۴. څپر څنگه چلول کېږي؟
۵. غويي په پلا له باندې ولې گرځول کېږي؟
۶. کومه غله لمر ته وچېږي؟
۷. شولې له وښو نه څنگه جدا کېږي؟
۸. خلك جوار ولې په سوتې وهي؟

2. Explain what each of the tools listed below is used for.

ښاخې سوتې څپر چغل پايکه

3. Discuss, in English, the similarities and differences among the harvesting of wheat, rice, and corn.

Section 4: Diversions

څلک زیارت ته پتاسې وړې
ما به د جوارو پولې وړې چې کونده شومه

[khalək ziyārāt ta patāsé wɾi
mā ba de jwāro puləy wɾé tse kwánda swam-a.]

shrine *n*, M2 [ziyārāt] زیارت popcorn *phr.* [de jwāro puláy] د جوارو پولې
candy *n*, F1 [patāsá] پتاسه widow *F1* [kwánda] کونده

چې مور يې بتياري وي
زوی يې نه فتح خان کېږي

[tse mór ye bātyāráy wi
zoy ye ná pate khān kégí.]

popcorn maker *n*, F2 [bātyārāy] بتياري hero *phr.* [pate khān] فتح خان

خونده بيایي غنم لو کړې
چې یار مې لو کړی زه یې وږی ټولومه

[khawānda byā ye ghanām law ke
tse yar me lāw ki zə ba wāgi ʔolawəm-a]

O God *phr.* [khawānda] خونده
glean [wagi ʔolaw-] وږی ټولو-

که بارانونه وشول، للمی به وکړو. Unit 20:

Section 1: Dialogue

د اسد پلار: کبټونه څنگه و؟

جمال خان: دهر خوند یې نه و.

د اسد پلار: ولې؟

جمال خان: له یوې خوا واوره او بارانونه و نه شول او اوبه بیخي کمې وې او له بلې خوا نه مو دهقانان او مزدوران کم وو. للمی خو مو هیڅ ونه کړل. شولې مو هم بیخي لږ وکړلې. د لبلبو او پنبې کړلو ته مو بیخي توان و نه رسیده.

د اسد پلار: کال ته څه فکر لرې؟

جمال خان: که واوره زیاته واوریده او اوبه پرېمانه وې، دهرې شولې او پنبه به وکړو. که بارانونه وشول، للمی به هم زیات وکړو.

د اسد پلار: غنم او جوار څنگه؟

جمال خان: که اوبه پرېمانه وې، غنم او جوار به هم د نورو کلونو په شان زیات وکړو.

د اسد پلار: د لبلبو او پنبې د کړلو نیت هم لرې او که نه؟

جمال خان: د لبلبو او پنبې کړل په دهقانانو او مزدورانو پورې تړلی دی. که یو شمېر نور مزدوران او دهقانان پیدا کړو لبلبو او پنبه به هم هرومرو وکړو. پروسېکال مو چه هر څه کوشش وکړ له څلورو تنو زیات مزدوران مو پیدا نه کړل.

د اسد پلار: که نور مزدوران او دهقانان پیدا نه کړئ لبلبو او پنبه نه کړئ؟

جمال خان: یو څه به وکړو. خو که مو درې څلور تنه نور مزدوران او یو دوه تنه نور دهقانان پیدا کړل ډېر زیات لبلبو او پنبه به وکړو.

د اسد پلار: که مو دلته څوک پیدا نه کړل زه به دوه درې تنه مزدوران له لوگر نه درته راولېږم.

جمال خان: که دا کار وکړئ له مونږ سره به ډېر لوی کومک وی. که لبلبو نه وی، نو پنبه خو به زیاته وکړو.

د اسد پلار: که مې پیدا کړی شول، یو دوه دهقانان به هم درته راولېږم.

جمال خان: که دا وشي، نو بیا لبلبو او شولې هم کړلی شو.

New Vocabulary

Nouns

tenant farmer M1 [deqān] دهقان

laborer M1 [muzdúr] مزدور

ability M2 [twān] توان

Phrases

on the one hand ... له یوې خوا ...

on the other hand ... له بلې خوا ...

Practice

1. Memorize the sentence

له یوې خوا واوره او بارانونه و نه شول او اوبه بیخي کمې وې او له بلې خوا نه مو دهقانان او مزدوران کم وو.

Use the phrases ... له یوې خوا ... له بلې خوا ... in sentences of your own construction.

Section 2: Conditional Statements

Examples

'If Asad comes, I will see him.'
که اسد راشي، زه به يې وگورم.
or
که اسد راغي، زه به يې وگورم.

'If I buy the orchard, Asad's father will be pleased.'
که زه باغ واخلم، د اسد پلار به خوشحاله شي.
or
که ما باغ واخسته، د اسد پلار به خوشحاله شي.

'If the weather is good tomorrow, we will go on a picnic.'
که سبا ته هوا ښه وي، مېلې ته به لار شو.
or
که سبا ته هوا ښه وه، مېلې ته به لار شو.

Notes:

1. Conditional statements are statements about future possibilities. There are two clauses in a conditional statement: the first clause, which starts with **که**, contains the condition or possibility; the second clause gives the result.
2. The verb in the **که** clause of a Pashto conditional is in the present or past perfective tense.
3. If the verb in the **که** clause of a conditional is in the past perfective tense, all other rules regarding pronoun deletion, case endings, etc., are as usual with past tense verbs.
4. The verb in the result clause is in the future, i.e. in present perfective with **به**.
5. For conditional sentences, **وي** is considered perfective.

Practice

1. Explain the structure, use of tenses, and meanings of the following sentences from the dialogue.

۱. که واوره زیاته واوریده او اوبه پرېمانه وې، ډېرې شولې او پنبه به وکړو.
۲. که بارابانونه وشول، للمی به هم زیات وکړو.
۳. که یو شمېر نور مزدوران او دهقانان پیدا کړو لېلبو او پنبه به هم هر ورو وکړو.
۴. که نور مزدوران او دهقانان پیدا نکړئ لېلبو او پنبه نه کړئ؟
۵. که مو درې څلور تنه نور مزدوران او یو دوه تنه نور دهقانان پیدا کړل ډېر زیات لېلبو او پنبه به وکړو.
۶. که دا کار وکړې له مونږ سره به ډېر لوی کومک وي.
۷. که لېلبو نه وي، نو پنبه خو به زیاته وکړو.
۸. که مې پیدا کړی شول، یو دوه دهقانان به هم درته راولېږم.

2. Finish the following sentences.

۱. که زه پښتو ښه زده کړم...
۲. که د شنبې په ورځ هوا ښه وه...
۳. که مو نوی موټر واخست...
۴. که معلم صاحب را نه غي...
۵. که وخته رخصت شوو...

3. Add که clauses to the following results.

۱. ... زه به تل پښتو وایم.
۲. ... زه به دوه هفتې نه یم.
۳. ... افغانستان ته به لاړ شم.
۴. ... رستوران ته به لاړ شو.
۵. ... امتحان به واخلي.

Section 3: Reading

په افغانستان کې د خټکو خاوندان او بزگر عموماً په کلیو کې اوسی. کړوندي ځینې کلی ته نږدی او ځینې یې له کلی نه تر پنځو شپږو میلو پورې لری وی. کله کله د خټکو د خاوندانو کلاوې دهغو په خپلو خټکه کې وی. خو دا اکثره هغه خلک دی چه زیاته خټکه لری. په شرقی، مرکزی او ځینو جنوبی سیمو کې د خټکو خاوندان ډېرې خټکې نه لری. په اوسط ډول د هر مالک خټکه د درې څلورو جریبو تر منځ وی. د ننګرهار، لغمان کابل، میدان، لوگر، غزنی، پکتیا او بامیانو په سیمو کې عموماً څوک له دوه درې جریبو نه زیاته خټکه نه لری. یوازې ځینې کسان پنځلس شل جریبه خټکه هم لری. په شمالی او غربی سیمو کې ډېر خلک په شلگونو او سلگونو جریبو خټکه لری.

په کومو ځایونو کې چه د خټکو خاوندان لږ خټکه لری، هلته هره کورنۍ خپله خټکه خپله کړی. خو که د خټکې خاوند رسمی یا مذهبی مقام یا وظیفه ولری، خټکه یې، معمولاً، دهقان یا مزدور او یا اجاره دار کړی. په کومو سیمو کې چه د خټکو خاوندان زیاته خټکه لری هلته کړنه دهقانان او مزدوران کوی.

دهقان هغه څوک دی چه کار دی کوی او د تولید وسایل عموماً، ټول د خټکې خاوند ورته برابر وی. په پای کې د خټکې حاصل څه خاوند اخلی او څه دهقان. په کومو ځایونو کې چه خټکې لږ وی او دهقانان زیات پیدا کیږی هلته زیات حاصل د خټکې خاوند اخلی او لږ یې دهقان ته ورکوی. مثلاً په کابل کې د حاصل درې برخې د خټکې خاوند اخلی او یوه برخه یې دهقان ته ورکوی.

اما په کومو سیمو کې چه خټکې زیاتې او دهقانان کم وی هلته بیا د حاصل لږ برخه د خټکې خاوند اخلی او زیاته برخه یې دهقان ته ورکوی. مثلاً په غوری کې د حاصل یوه برخه د خټکې خاوند اخلی او دوه یا درې برخې یې دهقان ته ورکوی.

اجاره دار هغه څوک دی چه ځمکه له مالک نه په اجاره اخلي او د کال يوه معينه اندازه غله يا پيسې او يا دواړه د ځمکې خاوند ته ورکوي. دځمکې اجاره په سيمه او د ځمکې په کيفيت پورې اړه لري. اما کوم مزدوران چه په ځمکه کې کار کوي هغه عموماً د نهو مياشتو له پاره نيول کېږي. د ځمکې خاوند او يا دهقان مزدور ته يوه معينه اندازه غله او کله کله جامې او يو څه پيسې ورکوي.

په کومو سيمو کې چه مالک ډېرې ځمکې او لويې کلاوې لري، هلته دهقان ته د اوسيدو ځای هم د ځمکې خاوند ور کوي. دغه شان دهقان ته همسايه هم ويل کېږي. په ځينو سيمو کې بيا دهقان ځانته ځانته ژوند کوي او د ځمکې له خاوند سره نه اوسي. مزدور هم چېرته ځانته ژوند کوي او چېرته د ځمکې خاوند ځای او ډوډي ور کوي. اجاره دار اکثره په خپل کور کې ژوند کوي.

New Vocabulary

Nouns

field <i>F1</i> [karwandá] کرونده	contractor <i>M1</i> [ijāradār] اجاره دار
center <i>irreg.</i> [markaz] مرکزی	section <i>F1</i> [bārkha] برخه
half an acre <i>M2</i> [jirāb] جریب	rent <i>F1</i> [ijārā] اجاره
middle <i>M2</i> [mandz] منځ	quality <i>M2</i> [kayfyāt] کیفیت
person <i>M1</i> [kas] کس	type of tenant farmer <i>M irreg.</i> [amsāyā] همسایه
position <i>M2</i> [muqām] مقام	amount <i>F1</i> [andāzā] اندازه
job <i>F1</i> [wazifā] وظیفه	money <i>F1 Pl.</i> [paysé] پیسې

Adjectives

official 4 [rasmī] رسمی
religious 4 [mazabī] مذهبی
fixed 1 [mayān] معین

Verbs

provide <i>der. tr.</i> [barabaraw-] برابرې
depend on, belong to <i>phr.</i> [āra lar-] اړه لر
are hired <i>phr.</i> [niwāl kég-] نیول کېږ

Preposition

according to <i>prep.</i> [pə ... pórel] په پورې
--

Adverbs, phrases, idioms

twenties [shəlgún] شلگون

hundreds [səlgún] سلگون

means of production *phr.* [de tawlid wasayal] د تولید وسایلboth *phr.* [dwāra] دواړهliving place *phr.* [de wosedo dzay] د اوسېدو ځایsome places *adv.* [chérta] چېرته**Have You Understood?**

1. Discuss, in English, the difference between the following:

اجاره دار خاوند دهقان مزدور بزگر

2. Locate the areas mentioned in the reading on a map of Afghanistan. Decide, as well, where Jamal Khān's and Asad's father's farms are likely to be. Relate the information in the reading to the conversation in Section 1 about finding workers.

3. Construct possible results for the following conditions. Base the results on the information in the reading passage.

۱. که د اسد پلار نوره ځمکه واخسته...
۲. که جمال خان د خپلې ځمکې د حاصل دوه برخې دهقان ته ورکړی...
۳. که مزدور د اسد د پلار په ځمکې کې د نهو میاشتو لپاره کار وکړی...
۴. که د جمال خان یو دهقان دومره پیسې پیدا کړی چه څه ځمکه واخلي...
۵. که جمال خان ځمکه پیدا نکړی...

Section 4: Diversions

یوه لیوه یوه گیدړه گیر کړه او غوښتل یې چه و یې خوری. گیدړې ته یې وویل: ما یو ډېر ښه انگور باغ لیدلی دی. راځه چه داړه ورشو او انگور وخور. لیوه د گیدړې خبره ومنله ځکه هغه فکر کاو چه اول به انگور وخورى او بیا گیدړه. کله چه باغ ته ور واوښتل دواړو د انگورو په خوړولو پیل وکړ. ډېر وخت نه و تیر چه د باغ خاوند راغی. گیدړه په موری ووته. ځان یې په ختو ولاړه او کراره ولویده. څرنگه چه موری ډېره وړه وه، لیوه نشو پرې وتلې. دغه راز لیوه دومره ډېر انگور خوړلى وو چه له دیوال نه هم نشو اوښتلى. خاوند گیر کړ او ډېر زیات یې وواځه. وروسته له ډېرو زیاتو وهلو نه یې خوشی کړ. کله چه لیوه وروسته له باغ نه ووت، کتل یې چه گیدړه له باغ نه بهر پرته ده او په ختو لړلې ده. لیوه یې چه ولید ورته وې ویل چه ته خو شکر ښه یې. زه باغوان ډېره زیاته ووهلم او په ختو یې ولړلم. په لاره نشم تلى. لیوه ورته وویل راځه پر ماسپره شه. گیدړه په لیوه سپره شوه. گیدړې په لاره نارې وهلې، روغ په رنخور سپور.

Nounswolf *M1*. [lewá] لیوهfox *F1*. [gidéɽa] گیدړهwater tunnel *F1*. [moráy] موریmud *F1*. [kháɽa] ختېAdverbs, Phrases, Idiomsquietly *adv.* [karāra] کرارهoutside *adv.* [bahár] بهرThank God *phr.* [shúkúɽ] شکرI can't walk *phr.* [pə lara né səm tlay.]

په لاره نه شوم تلى

Adjective

sick (one) / [randzúr] رنخور

Verbscatch *der. tr.* [girawé] گيرو-accept *smp. tr.* [mané] من-climb over *smp. tr.* [awəxté] اوښت-escaped *smp. irreg. int., pst.* [waté] و-roll around *smp. int.* [laré] لړ-lie down *smp. int.* [lwegé] لوږې-let go *der. tr.* [khwəshawé] خوشو-shout *phr.* [nāré wah-] نارې وه-

Unit 21: ... که زه ستا په ځای وی

Section 1: Dialogue

د اسد تره: د ترينې په کوډه کې څه وايي؟

د اسد پلار: خيږی ډېر بد کار وکړ. که زه د ده په ځای وی سپی ته به مې ور کړې وی د المار زوی ته به مې نه وی ور کړې.

د اسد تره: نو چا ته به دې ور کړې وی؟

د اسد پلار: ولې خپل خپلوان لږ دي؟ د زمري زوی ته به مې ورکړې وه. د سلام خوريي ته به مې ورکړې وه. د جانو د ترور زوی ته به مې ورکړې وه. د سليم د خورځي زوی ته به مې ورکړې وه. د کوم بل تربره زوی ته به مې ورکړې وه او که دا هم نه وی نو يوه پښتانه ته خو به مې ورکړې وه.

د اسد تره: ولی المار پښتون هم نه بولي؟

د اسد پلار: که پښتون وی خپل پلار به يې گټلې وی. د خپلې خورلنې پټ به يې ساتلی وی. د خپلو تربرونو مړی به يې له زندان نه راوړی وی او زمونږ مړی ژوندی ته به يې ځان را رسولی وی.

د اسد تره: ياره ته هم عجب سړی يې. له هر چا نه دا احمد بابا پښتو غواړې.

د اسد پلار: که المار د جمال خان زوی او د سليم خان لمسی نه وی نو بيا مې نه پښتو ترې غوښتله او نه مې ننگ او غيرت ترې غوښته.

د اسد تره: که پښتو او غيرت لری او که يې نه لری زمونږ له خپلې گندې نه دی او ټول کلی يې په مونږ پورې را تپي. که زه ستا

په ځای وی، خبره به مې دومره نه وی غټه کړې او کوژدې ته به
مې یو دوه هلکان له خپلې میرې سره ورلېږلي وی.

د اسد پلار: که زما په ځای ته وی او زړه دې دومره دردېدلی وی، نو
مخ به دې یې په کفن کې هم نه وی لیدلی.

د اسد تره: ستا خبره هم رښتیا ده. خو هر څه چې دی خپل هد مو
دی او مات لاس غاړې ته لوېږي.

New Vocabulary

Nouns

dog M3 [spay] سپی

family friend F1 [khwarláṇa] خورلنه

honor M2 [pat] پټ

corpse, body M3 [máray] مړی

prison M2 [zandán] زندان

clan, tribe, branch thereof M2 [qām] قام

'Pashtunwali' F irreg. [paxtó] پښتو

blood, lineage, bone M2 [haḍ] هد

heart M2 [zṛə] زړه

shroud M irreg. [kafán] کفن

Verbs

would have..., were [way] وی

avenge, win, gain smp.tr. vb. [gaṭ-] گټ-

adhere, associate x with smp. tr. vb. [tap-] تپ-

ache smp. int. vb. [dardég-] دردېږ-

hang smp. int. vb. [lwég-] لوېږ-

Adjectives

odd / [ajáb] عجب

broken / [māl] مات

Pashtuns

[tarína] ترینه

[khayráy] خیری

[almār] المار

[zmaráy] زمري

[salām] سلام

[jānān] جانان (diminutive جانو)

[jamāl] جمال

[salīm] سلیم

[ahmád bābā] احمد بابا

Relatives

niece F1 [khordzá] خورڅه

grandson M3 [nmasáy] لمسی

Adverbs, Phrases, Idiomsat least *adv.* [kho] خوgood and bad *phr.* [máři zwandí] مری ژوندی

honor [náng aw ghayrát] ننگ او غیرت

Practice

1. Memorize the first sentence in the dialogue. Construct sentences along the same pattern, e.g. په کې څه وایي؟ and ask your classmates questions about current events, e.g.

په جهاد کې څه وایي؟

2. Answer and discuss the following questions.

۱. د اسد پلار او تره د ترینې په کوژدې خوشحاله دی؟
۲. د اسد پلار د کوزدې په باره کې څه وکړل؟
۳. د اسد پلار او تره د المار د زوی په باره کې څه وایي؟
۴. د اسد پلار ولی وایي چه المار پښتون نه دی؟

3. Create sentences which use the following words.

دردېږ- سپی زندان مات عجب

Section 2: Relatives

Male sideTerms common to both sidesFemale side

<i>Two generations above:</i>		
	grandfather [niká] نیکه	
	grandmother [nyā] نیا	
<i>One generation above:</i>		
father [plār] پلار		mother [mor] مور
stepfather [plandár] پلندر		stepmother [mayrá] میره
uncle [trə] تره		uncle [māmā] ماما
	aunt [tror] ترور	
<i>Same generation:</i>		
distant cousin [terbúr] تربور	brother [wrór] ورور	
distant cousin [təbrá] تربره	sister [khor] خور	
	husband [meṛá] مېړه	
	wife [xáɖza] ښځه	
<i>One generation below:</i>		
nephew [wrārá] وراړه	son [zoy] زوی	nephew [khwrayáy] خوری
niece [wrerá] ورېره	daughter [lur] لور	niece [khordzá] خورځه
<i>Two generations below:</i>		
	grandson [nmasáy] لمسی	
	granddaughter [nmasáy] لمسی	
<i>Other generations:</i>		
	great-great grandfather [tárniká] تر نیکه	
	great grandfather [ghwárníká] غور نیکه	
	great grandson [kaṛwasáy] کړوسی	
	great granddaughter [kaṛwasáy] کړوسی	
	great-great grandson [kawdáy] کودی	

Practice

1. Fill in the blanks with the correct term.

۱. خوشحال د اسد د پلار _____ دی.
۲. اسد د خوشحال د پلار _____ دی.
۳. امان د ليلا _____ دی.
۴. د اسد مور د خوشحال _____ ده.
۵. د اسد تره د خوشحال د پلار _____ دی.
۶. د ليلا ماما د ليلا د مور _____ دی.
۷. د خوشحال خور د اسد _____ ده.

2. Name your various relatives, e.g.

پلار مې جورج نوميږي. تره مې لیس نوميږي.

(Possibly useful vocabulary:

young *adj.* 1 [káshar] کشر

middle *adj.* 2 [mandzwáy] منځوی

elder *adj.* 1 [máshar] مشر

3. Draw up your family tree. Label the relatives for which there are Pashtun terms.

4. Describe your family for your teacher and classmates.

Section 3: Past Unreal Conditions

Examples

- 'If I hadn't been sick yesterday,
I would have gone to class.'
- که زه پرون ناروغه نه وی صنف ته
به تللی وی.
- 'If I hadn't been sick yesterday,
I would go to class today.'
- که زه پرون ناروغه نه وی نن صنف
ته تللم.
- 'If you had asked, I would have sat down.'
- که تا وېلی وی کښېستلی به وی.
- 'If you had asked, I would sit down.'
- که تا وېلی وی کښېستم.

Notes:

1. Past unreal conditions are clauses describing conditions or situations which didn't exist at some point in the past. These conditions are rendered in English with phrases like "If I had seen him...", "If you had asked me," etc.
2. Unreal conditions are expressed in Pashto as **که** clauses followed by result clauses. The verb in the **که** clause is a construction with the imperfective participle plus **وی**. The participle agrees with the subject/object as usual. **وی** is invariable: it does not change.
3. If the result is in the past time, the verb in the result clause is **به** + the imperfective participle plus **وی**. This **وی** is also invariable. (Past time results are rendered in English as "I would have sat down," "I would have gone," etc.)
4. If the result is in the present time, the verb in the result clause is in the past imperfective tense. (Present time results are rendered in English as "I would sit down," "I would go," etc.)
5. In these contexts, **وی** by itself translates as 'had been', e.g. ...که زه ناروغه وی... 'If I had been sick...'

Practice

1. In the following sentences from the dialogue, identify the unreal condition (sometimes not stated in the sentence) and the result, then translate the sentence.

۱. که زه دده په ځای وی سپی ته به مې ور کړې وی...
۲. که پښتون وی دخپل پلار مرگ به یې گتلی وی.
۳. که زه ستا په ځای وی، خبره به مې دومره نه وې غټه کړې.
۴. که ستا زړه دومره دردېدلی وی، مخ به دې یې په کفن کې نه وی لیدلی.
۵. د خپلې خورلنې پټ به یې ساتلی وی.

2. Finish the sentences.

۱. که مې په افغانستان کې کار لرلی وی...
۲. که یې یو څه پیسې راکړې وی...
۳. که زه ناروغه وی.....
۴. که مې پښتو نه وی شروع کړې...
۵. که روسان له افغانستان نه نه وی تللی...

3. Answer the questions.

۱. که دې د پښتو معلم نه وی پیدا کړی، څه به دې کړی وی؟
۲. که دې ښې ډېرې پیسې په سرک کې پیدا کړی وی، څه به دې کړی وی؟
۳. که نن سهار مکتب ته تللی وی، څه به دې کړی وی؟
۴. که څوک صنف ته نه وی راغلی، څه به دې کړی وی؟
۵. که د روسانو د وتلو په وخت کې په افغانستان کې وی، څه به دې کړی وی؟

Section 4: Reading

د پښتني ټولنې زړې گڼ کډل جوړوي. له څو کډلو نه يو قام جوړېږي او له څو قامونو نه يوه قبيله جوړېږي. ځيني تاريخي اسناد ښيي چه پښتني قبایل ډېر پخوا تشکيل شوي او په بېلو بېلو نومونو پېژندل شوي دي. يو تر ټولو نه پخوانی سند چه د پښتني قبایلو یادونه کوي هغه د هرات تاريخنامه ده. په دې کتاب کې چه هروي سيفي د ۱۳۱۲ ميلادي کال په شاوخوا کې ليکلی دی يو ځای د يوې پښتني قبيلې په باره کې دا لاندې عبارت راغلی دی:

”له ښي کاو نه لري د افغانانو يوه قبيله وه چه دوه زره

ملا تر ملي مېړونه يې لرل او مشر يې هرموز تری نومیده.“

له پورته عبارات نه داسې ښکاري چه په ديارلسمه پېړۍ کې د افغانانو د ځينو قبایلو دغو شمېر ډېر زيات ؤ. ځکه څرنگه چه د هرموز د قبيلې يوازې جنگي مېړونه دوه زره دي نو د ټولو افرادو شمېر يې بايد زرهاووته ورسېږي. علاوه پر دې ډېر احتمال لري چه ددغې قبيلې ځيني غړي به په نورو ځايونو کې هم اوسېدل. سيفي د هرموز د قبيلې نوم نه اخلي خو خپله د هرموز له وروستۍ نامه ”تری“ يا ”ترین“ نه داسې ښکاري چه دا د ”ترینو“ ستره او مشهوره قبيله ده چه تر اوسه هم په همدې ځای او شاوخوا سيمو کې ژوند کوي.

سيفي د ځينو نورو پښتني قبایلو نومونه هم اخلي. لکه دا چه ”شعيب په قوم سورنا که ؤ.“

د سيفي له عباراتو نه د پښتنو د کورنۍ ماهيت هم معلومېدلی شي. مثلاً يو ځای د پښتنو د يوه لوی مشر-المار- له خولې ليکي: ”زما پلرونو او نيکونو د هيڅ پاچا په وخت کې د مغولو خدمت نه دی منلی.“

له دې جملې اودتاريخنامې له ډېرو نورو مطالبو نه داسې ښکاري چه پښتني کډل له ډېر پخوا نه پلرني شکل لري. اما ډېر شواهد ښيي چه په پښتني ټولنه کې مور هم ډېر اهميت او لوړ مقام لري.

په دې برخه کې ډېر ښه شاهد پښتو متلونه دي. لکه دا چې:
 چې نه دې وی له موره، ورته مه وایه چې وروره.
 چې مور یې بټیاری وی، زوی یې نه فتح خان کېږي.
 سېرلي مور پورې څملي.
 چې مور میره سی، پلار پلندر سی.

New Vocabulary

Nouns

core, seed *M3* [zəɾay] زړی

tribe *F1* [qābelá] قبېله

documents *M irreg.* [asnād] اسناد

document *M irreg.* [sanád] سند

passage *M2* [ibārát] عبارت

century *F2* [peɾáy] پېړۍ

individuals *M irreg.* [afrād] افراد

nature *M2* [mahiyát] ماهیت

baby goat *F2* [serláy] سېرلي

king *M1* [pāchā] پاچا

service *M2* [khedmát] خدمت

notions *M irreg.* [matāléb] مطالب

position *M2* [moqām] مقام

case *F1* [bárkha] برخه

piece of evidence *M irreg.* [shāhéd] شاهد

importance *M2* [ahmiyát] اهمیت

evidence *M irreg.* [shawāhéd] شواهد

stepmother *F1*. [mayrá] میره

Names

historian [herawí sayfi] هروی سیفی

place name [binikāw] بېنې کاو

tribal leader [harmuz tarí] هرmez تری

Pashtun individual [sho'áib] شعیب

clan name [surnāká] سورناکه

Moghul [maghwái] مغل

Verbs

establish *der. int.* [tashkilég-] تشکیلېږي

mention *phr.* [yādawána kaw-] یادونه کو

be known *der. int.* [malumég-] معلومېږي

sleep *smp. int. irreg.* [tsəməl-] څملي

Adjectives

historical 4 [tārikhí] تاریخی

known *inf.* [pezandál] پېژندل

previous 6 [pakhwanáy] پخوانی

below 4 [lānde] لاندې

able-bodied 2 [mlātaṛálay] ملا ترلی

above 4 [pórtal] پورته

last 6 [wrustáy] وروستی

big 1 [stər] ستر

patriarchal 6 [piaranáy] پلرني

high *irreg.* [lwaṛ] لوړAdverbs, Phrases, Idiomsextended family *phr. w/ n, M2.* [gāṇ kahol] گڼ کډولHistory of Herat *title* [de herāt tarikhnāmá] د هرات تاریخنامهA.D. *phr.* [milādí] میلادیaround, approximately *phr.* [pə shāw khwāḱ ke] په شاوخوا کېprobably, should *adv.* [bāyád] بایدwarrior *phr.* [zangí meṛə] جنگی مېړهthousands *phr.* [zərhāwo] زره‌اووbesides *phr.* [alāwá pə de] علاوه پر دېit's very likely that... *phr.* [ḡer ihtimāl lari tse ...] ډېر احتمال لری چهon its own *phr.* [khpála] خپلهquote *phr.* [la khwlé na lik-] له خولې نه لیک-**Have You Understood?**

1. Answer the following questions.

۱. د هرات تاریخنامه په کومې پېړۍ کې لیکل شوې وه؟
۲. د هرات تاریخنامه چا لیکلې وه؟
۳. په هنې قبیلې کې چه مشر یې هرمزتری ؤ، څومره خلک شامل وو؟
۴. کوم شواهد ښیي چه په پښتنې ټولنې کې ښځې ډېر اهمیت لری؟
۵. کوم شواهد ښیي چه پښتنې کډول پلرني شکل لری؟

2. Discuss the probable meanings of the proverbs given in the last paragraph of the reading.

Section 5: Diversions

کله چه ملا نصرالدين هلك و يوه سړى پوښتنه ترې وکړه چه ته لوى يې که دې ورور؟ ملا نصرالدين ورته وويل: تېر کال مې مور راته وويل چه ورور مې له ما نه يو کال لوى دى. نو سپکال به همخولى يو.

همخولى *phr.* [am dzóli] same age

يوه ورځ ملا نصرالدين خپله لور اوبو ته ولېږله خو له تللو نه پخوا يې کلکه څپېړه ور کړه. او ورته وې ويل پام کوه چه منگى مات نه کړې. لور يې په ژړا شوه. خلک په ملا نصرالدين راتول شول او ورته وې ويل لور دې هيڅ خطا نه ده کړى ولې دې ووهله؟ ملا ورته وويل د دې لپاره مې ووهله چه ورته وښيم چه د منگى ماتول ډېر بد کار دى. سړى بايد خپله لور د منگى د ماتېدو په اهميت دمخه د منگى له ماتېده نه پوه کړى. وروسته له ماتېدو نه يې څه فايده نه لري.

څپېړه ورکو - *slap phr.* [tsapéra warkaw²]

فايده *use n, F1* [fāydá]

کلک *hard adj 1* [klak]

منگى *jug n, M3* [mangáy]

پوه کو - *teach der. tr. vb.* [po kaw²]

په ژړا کېږ - *cry phr.* [pa zaṛa kéḡ-]

ټولېږ - *gather der. int. vb.* [ṭoleḡ-]

خطا *mistake, fault n, F3* [khaṭā]

Unit 22: که ته نه وی زه نه ورتللم.

Section 1: Dialogue

د اسد ترېبور: زمړك چېرې دى؟

د اسد پلار: التمر ته تللى دى.

د اسد ترېبور: خيريت ؤ؟

د اسد پلار: بهرام خان سړى را لېږلى ؤ. زمونږ نيازىو له احمدزيو سره بيا ډېر كلك جنگ كړى دى.

د اسد ترېبور: مرگ ژوبله هم شوې ده او كه نه؟

د اسد پلار: د وهابى زوى او وراره دواړه لگيدلى خو مړه نه دى. د وهابى سړى هم زخمى شوى دى.

د اسد ترېبور: د احمدزيو څوك مړه يا ژوبل نه دى؟

د اسد پلار: د هغو څلور تنه لگيدلى دى. يو يې مړ دى او درې نور يې زخمى دى.

د اسد ترېبور: زمړك تنها تللى دى؟

د اسد پلار: نه برات او د رسول زوى هم ورسره تللى دى.

د اسد ترېبور: جنگ په څه شى شوى؟

د اسد پلار: د ملك نصراله لور زمونږ د وهابى له زوى سره جوړه وه. وهابى څو وارې ريباران او سپين ږيرى ور وليږل چه نجلى د وهابى زوى ته ور كړى. خو ملك نصراله و نه منله. په پاى كې نجلى د وهابى كور ته ور وتښتيد. درې ورځې مخكې احمدزيو د وهابى زوى او وروڼو ته لار نيولې او په يو بل يې ډزې سره كړې دى.

د اسد ترېبور: نجلى خو به لا د وهابى كره وي؟

د اسد پلار: گومان کوم چه د وهابی کره ده.

د اسد ترېور: حکومت خبر شوی دی؟

د اسد پلار: هو! خبر شوی دی. خو د وهابی خوری راغلی و او ویل یې چه قوماندان او سپاهیان لا په کلی کې دی او حکومت ته یې څوک نه دی بیولی.

داسد ترېور: گومان کوم که ته خپله هم ورشی او خبره په کلی کې اواره کړې ښه به وی.

د اسد پلار: ملک نصراله ډیر بد سړی دی. گومان نه کوم چه د چا خبره به واورې.

د اسد ترېور: زه باور لرم چه ستا خبره اورې.

د اسد پلار: که یې زما مخ ته کتلی خپله لور به یې د وهابی زوی ته ور کړې وی.

د اسد ترېور: زه خو وایم چه ستا ورتگ بیا هم گټه لری. که ته ورنشی ښایی چه نوره مرگ ژوبله هم وشي.

د اسد پلار: ته نو سلیم ته ووايه چه هلکان له وسلو سره را وباسی. ماښام به ور روان شو. گوره! که ته نه وی زه نه ورتللم.

New Vocabulary

Nouns

war, conflict M2 [jang] جنگ

casualty F1 [margzóbłal] مرگ ژوبله

graybeard, elder M3 [spingíray] سپین ږیری

belief M2 [bāwár] باور

going (to someone) M2. [wartág] ورتگ

arm, weapon F1 [waslá] وسله

Names

[zmarák] زمرك

[altamúr] التمرور

[wahabí] وهابی

[barát] برات

[rasúl] رسول

[nasrulláh] نصراله

Verbsbe hit *smp. int.* [lagég-] لگيږيrun away *smp. int.* [təxt-] تښتېget, take out *smp. irreg. tr.* [bās-] باسهAdjectives

bad, difficult, stubborn / [bad] بد

injured 4 [zakhmí] زخمي

Adverbs, phrases, idiomsalone *adv.* [tanā] تنهاhave an agreement with *phr.* [lə ... sara jóṛ da] له ... سره جوړ ده .a few times *phr.* [tsó wāre] څو وارېfinally *phr.* [pə pāy ke] په پای کې... ago *phr.* [...mákh ke] مخکېwaylay *phr.* [lār nís-] لار نیسهtake ... into custody *phr.* [hukumát ta ... byāy-] حکومت ته ... بیای -iron things out *phr.* [khabəra awāraw-] خبره اوارو -respect, care about *phr.* [de ... mákh ta gor-] د ... مخ ته گور -be useful *phr.* [gaṭa lar-] گټه لر -**Practice**

1. Give idiomatic English equivalents for the following phrases or lines from the dialogue.

خیریت و؟

د وهایی سړی

جنگ په څه شی شوی و؟

په یو بل یې ډزې سره کړی دی.

حکومت خبر شوی و؟

حکومت ته یې څوک نه دی بیولی.

زه باور لرم چه ستا خبره اوری.

2. To which tribe does each of the following belong?

وهابي	برات	د نصراله لور	د وهابي وراره
رسول	نصراله	د وهابي زوی	د اسد تربور
			د اسد پلار

3. Memorize the following lines from the dialogue.

که ته نه وی، زه نه ورتللم.
 زه بارو لرم چه ستا خبره اوری.
 درې ورځې مخکې احمدزو د وهابي زوی او ورپرونو ته لار نیولی.

Now think of different endings for the following sentences:

که ته نه وی...
 زه بارو لرم چه...
 درې ورځې مخکې...

Section 2: Genealogies of the Major Pashtun Tribes

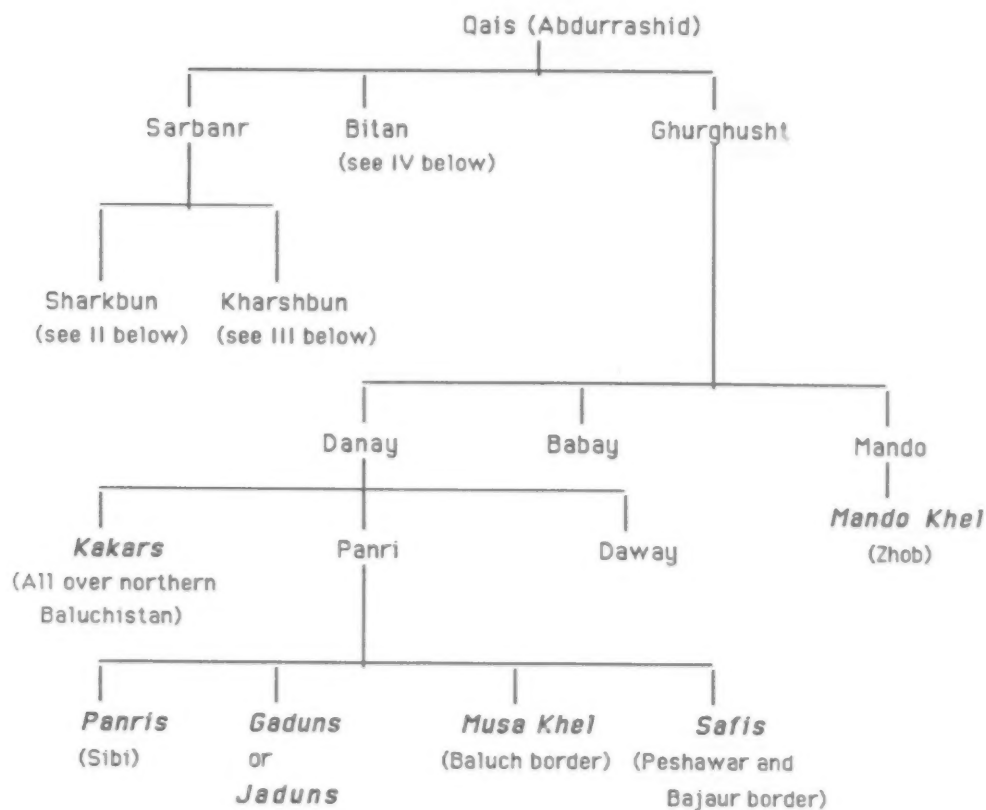
Information in charts from Caroe, Olaf. *The Pathans -550 B.C. - A.D.1957*. Karachi: Oxford University Press, 1958.

Sharkbun, Sherani, etc.: individuals

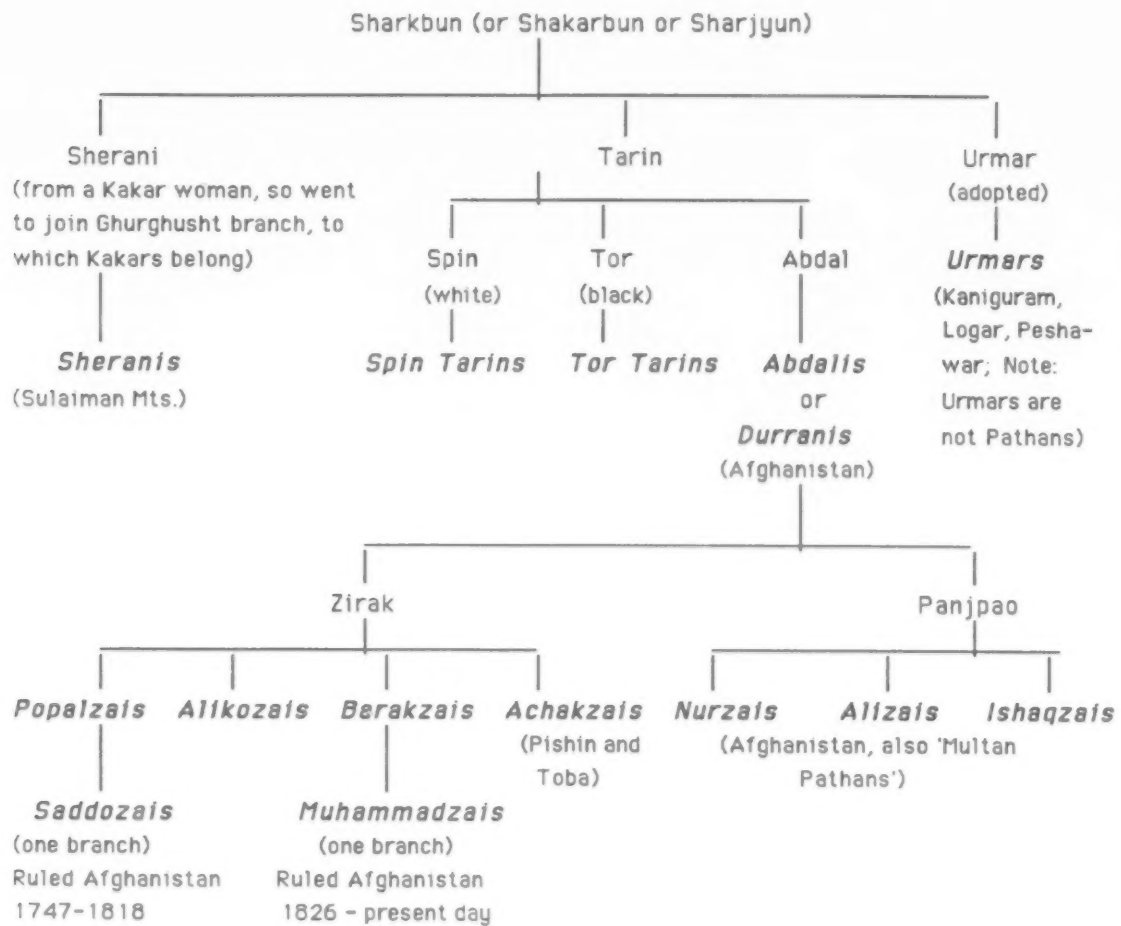
Spin Tarins, Tor Tarins, Abdalis : Pashtun tribes

(Sulaiman Mts.), (adopted): locations, comments

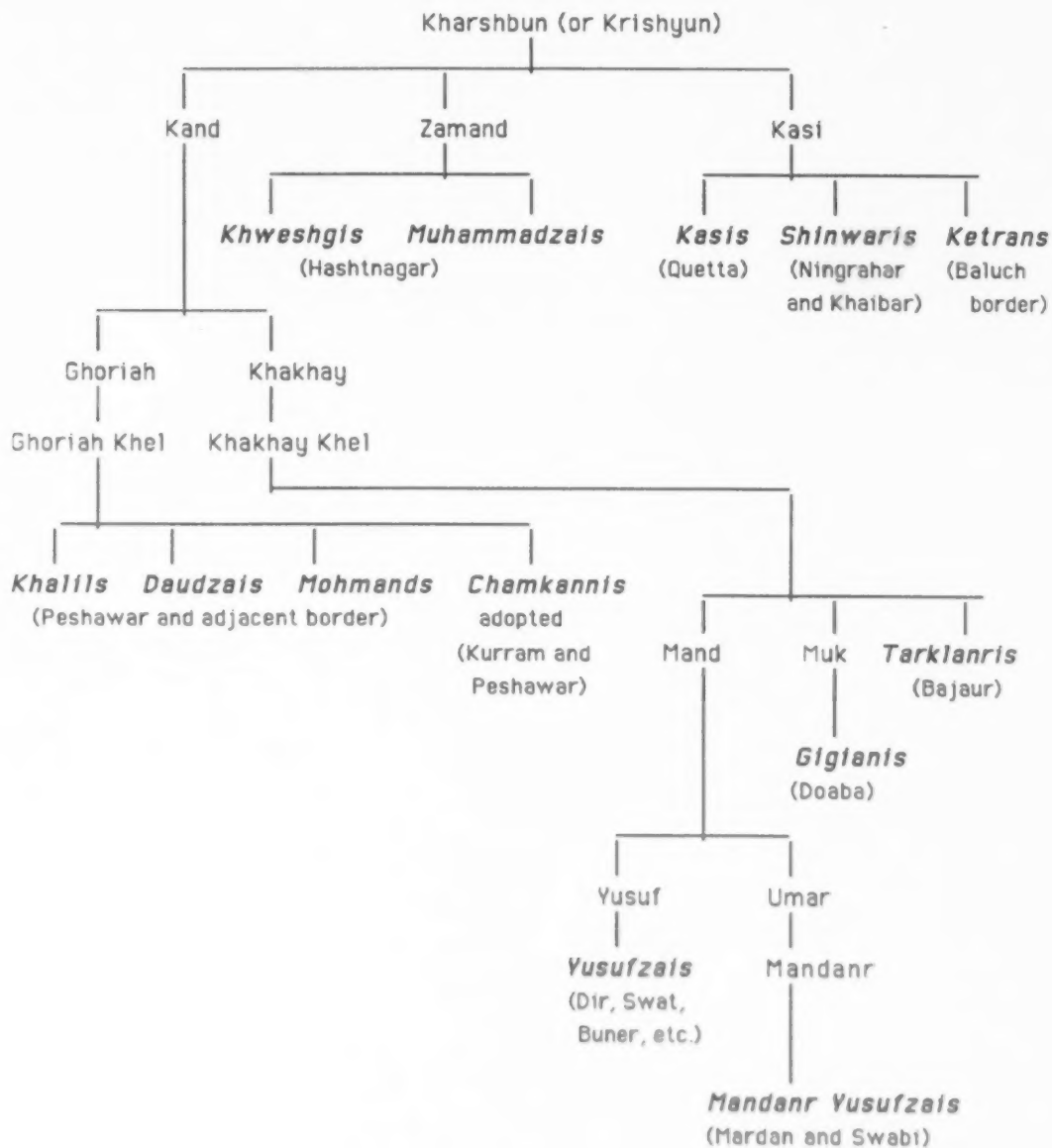
I. Origins



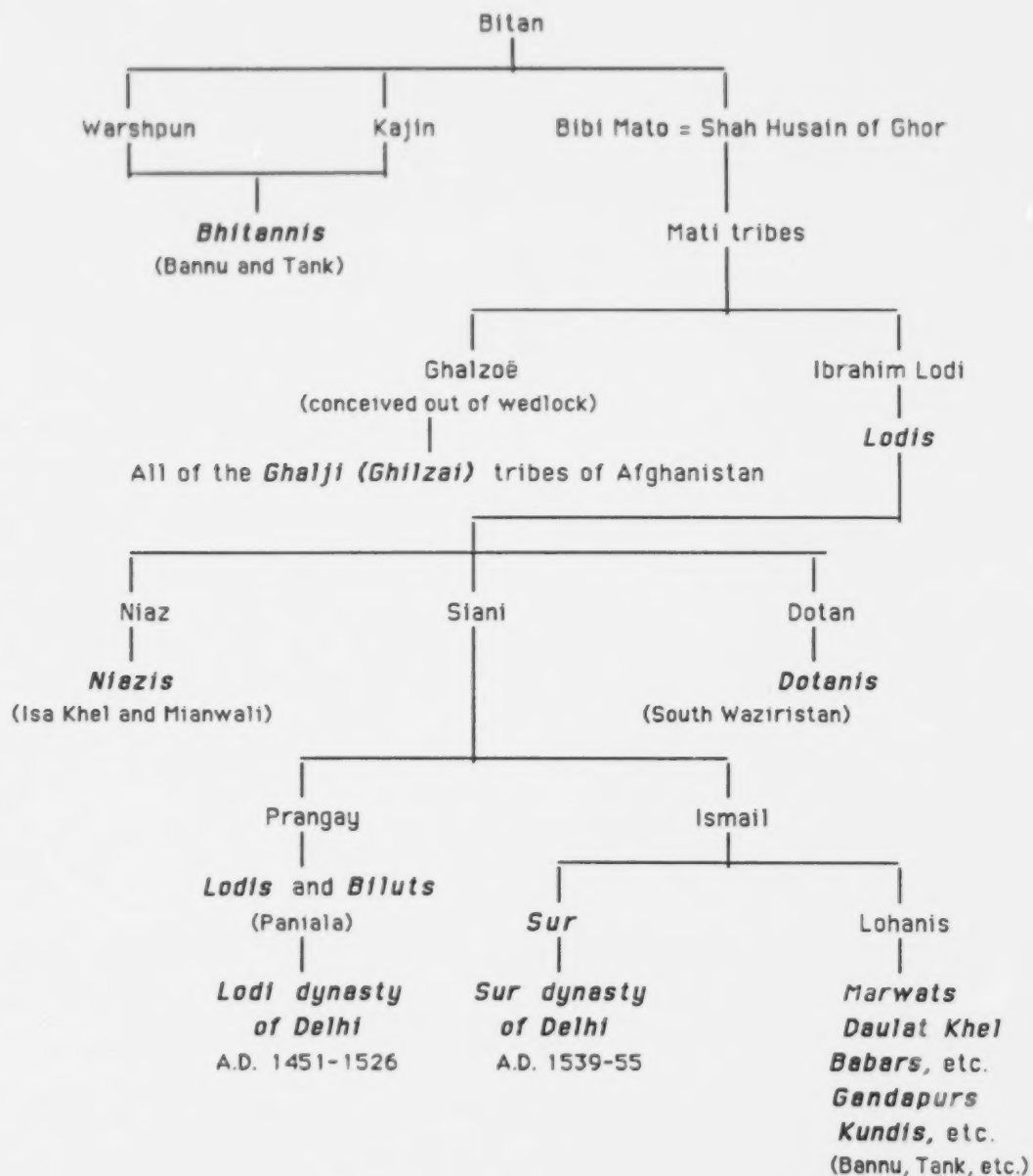
II. Western Afghans

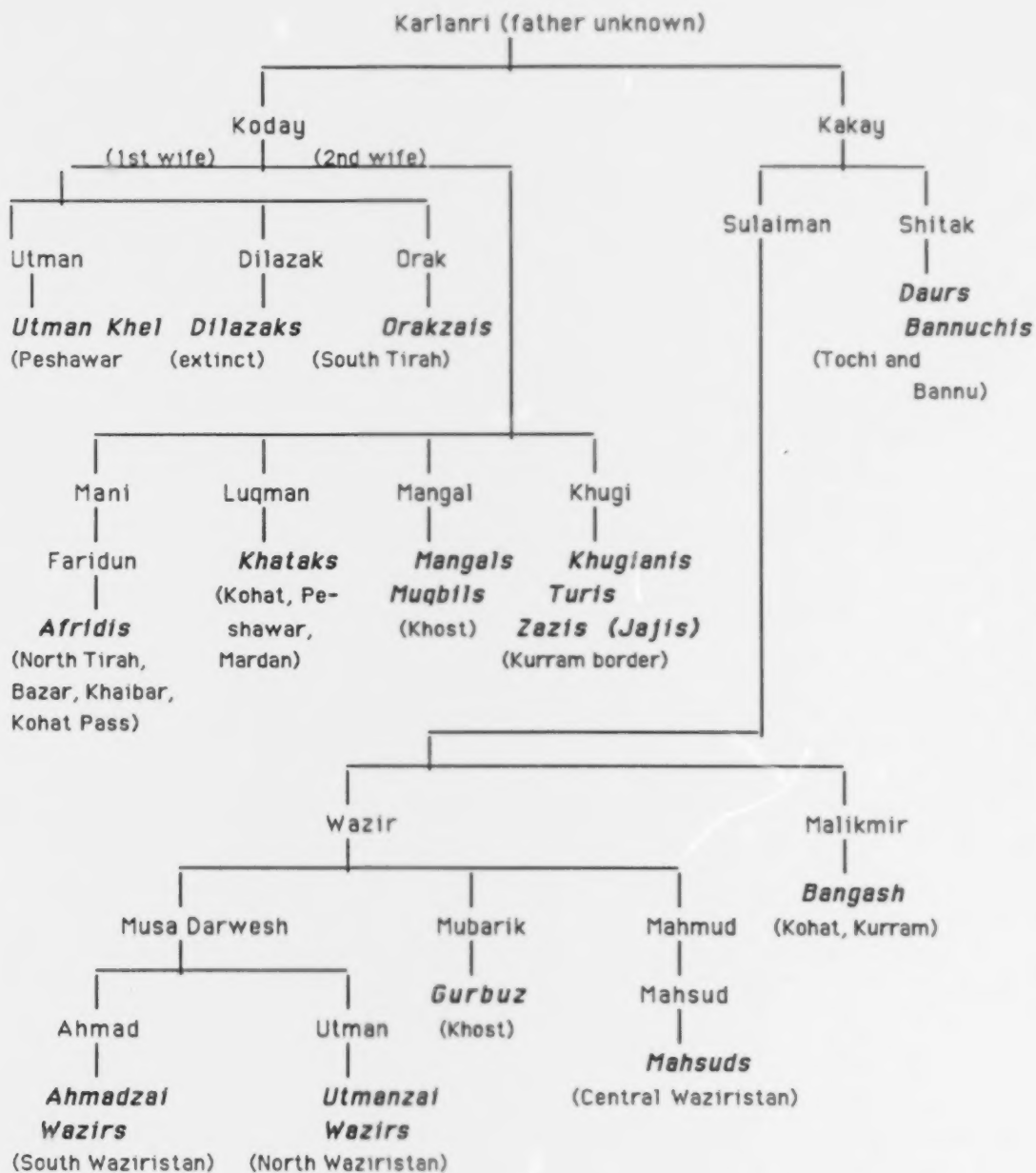


III. Eastern Afghans



IV. Bitan (or Batni or Bait) Tribes



V. *Karlanri Tribes*

Practice

1. Locate the modern locations of the tribes on a political map of Afghanistan and the surrounding areas. Then do the same on a relief map, noting the correlation of the various mountain ranges and passes on the division between eastern (who say [paxtó]) and western (who say [pashtó]) Pashtuns.

2. Using the charts, answer the following questions.

۱. د پښتنو پلار څوک دی؟
۲. د اپریدو، خټکو، منگلو او خوگیانیو پلار څوک دی؟
۲. د بنگښو پلار څوک دی؟
۴. د وزیرو، گوربزو او مسودو پلار څوک دی؟
۵. د خرشبون کوم زوی د غربی افغانستان د قبایلو پلار دی؟
۶. د افریدو او خټکو د پلرونو نومونه څه شی دی؟
۷. شیرانی چیرته اوسیږي؟
۸. د پېښور په سیمه کې کوم قبایل اوسیږي.
۹. د کابل په سیمه کې کوم پښتنی قبایل اوسیږي؟
۱۰. د غلخو د پلار نوم څه شی دی؟

Section 3: Present Unreal Conditionals

Examples

Results in the present time:

If it weren't for you, I wouldn't go there.

که ت نه وی زه نه ور تللم.

If we didn't have so much work,
we would go to Baltimore.که مو دومره ډېر کار نه لری بالتیمور
ته تللو.If our friends weren't coming
we wouldn't buy a lamb.

که مو ملگری نه راتللی پسه مو نه اخسته.

*Results in the past:*If he cared about me [in general], he
would have given his daughter to
Wahabi's son.که یې زما مخ ته کتلی خپله لور به یې
د وهاپی زوی ته ورکړې وی.

If it weren't for you, I wouldn't have gone there.

که ت نه وی زه به نه وی ورغلی.

If we didn't have so much work, we
would have gone to Baltimore.که مو دومره ډېر کار نه لری بالتیمور
ته به تللی وی.If our friends weren't coming,
we wouldn't have bought a lamb.که مو ملگری نه راتللی پسه به مو
نه وی اخستلی.

Notes:

1. A present unreal conditional is a statement about a condition or situation that doesn't exist in the present time. Such conditions are rendered in English as 'If I were...', 'If we went...', 'If we didn't have...', etc.
2. Present unreal conditionals in Pashto are expressed in که clauses. The verb in the که clause is the imperfective participle; it does not agree with the subject/object.
3. If the result clause is in the present time, its verb is in the past imperfective tense.
4. If the result clause is in the past, its verb consists of به + the imperfective participle + وی. The participle agrees with the subject/object; وی does not.
5. Note that any formal distinction between present and past unreal conditions disappears when the verb in the که clause is وی by itself. که ت نه وی translates into English as both 'If it weren't for you' and 'If it hadn't been for you'.

Practice

1. Complete the following along the lines of the model.

Model:

که اوس ژمی وی سرکونه به په واورو پټ وی.
خو اوس ژمی نه دی. هوا توده ده.

۱. که زما پښتو به وی پېښور کې مې کار پیدا کاؤ.
۲. که اسد په افغانستان کې وی، له خپل ورور سره یې کومک کاؤ.
۲. که پتنگ په روغتون کې به کار نلری، بهرته به افغانستان ته تللی وی.
۴. که امان او لېلا په کور کې پښتو نه ویلی، ورو یې هیروله.
۵. که امان موټر نه راوستلی، لېلا روغتون ته نه تله.

3. Finish the following sentences:

۱. که په افغانستان کې هیچا جنگ نه کولی...
۲. که ما دومره کار نه لرلی...
۲. که زه د خپل معلم په ځای وی...
۴. که ما داسې به پښتو ویلی لکه انگریزی چه وایم...
۵. که زه له خپلې کورنۍ سره اوسېدلی...

Section 4: Reading

په تیر درس کې تاسې ته معلومه شوه چه پښتني ټولنه له کډولونو، قومونو او قبایلو نه جوړه ده. په دې درس کې به په پښتني ټولنه کې د بیلو بیلو قبایلو او قومونو تر منځ روابط ولولئ. پدې باره کې یوه په زړه پورې موضوع واده دی چه د بیلو بیلو کډولونو، قومونو او قبیلو تر منځ د اجتماعي روابطو اساس جوړوی. په کومو پښتنو کې چه قبایلي ژوند وی، هلته خلک ودونه په خپلو منځو کې کوی او په عادي ډول څوک خپله لور بل قوم ته نه ور کوی.

ددې خبرې دلیله ډېر دی. یو دا چه یو قوم معمولاً له بل قوم نه جدا اوسېږي او له یو بل سره ناسته ولاړه نه لری. ځکه نو د یو بل د کور په حال هم دومره نه خبریږي او دا نه ورته معلومیږي چه څوک لور لری او که یې نه لری. اوکه یې لری، نو څنگه نجلۍ ده. بل دا چه پدغو پښتنو کې دود هم داسې دی چه خلک خپله لور نژدې خپلوانو لکه وراره، خوری، ترورزی او نورو ته ورکوی. دا کار دوی هم د نجلۍ او هلک د وړوکتوب په وخت کې کوی او هم یې د بلوغ په وخت کې. دا خبره هم ځان ته دلیله لری. یو دا چه دوی غواړي خپله پرگنه یې لویه شی. بل دا چه هلک ته د بل چا لور ودول ډېرې پیسې غواړي.

په پښتنو کې دا هم یو عام دود دی چه د ورور کونده، ورور یا د کورنۍ کوم بل غړی کوی او دې ته یې نه پریږدي چه بل چا سره واده وکړي. البته د پښتنو دغه کار د اسلامي قانون سره چه وایی کونده آزاده ده اړخ نه لگوي.

د یوه قوم نجلۍ معمولاً په درې حالتونو کې په بل قوم کې واده‌پې. یو هغه وخت چه یو قوم یوه نجلۍ په بدو کې بل قوم ته ورکړي. بل دا چه د قومونو د جوړې لپاره خپلې نجونې یو بل ته سره ورکړي. درې یم داچه د یوه قوم نجلۍ د بل قوم په هلک مینه شی او ورسره وتښتي. دا کار معمولاً د دښمنۍ سبب کیږي. په پښتنو کې ځینې ډېرې سترې او حتی تاریخي دښمنۍ له همدې نه را پیدا شوي دي.

New Vocabulary

Nounstopic *F irreg.* [mawz6] موضوعbasis *M2* [asās] اساسstatus, situation *M2* [hāl] حالadulthood *M2* [bulúgh] بلوغextended family *F1* [parganá] پرگنهcondition, situation *M2* [hālát] حالتreconciliation *F1* [jóral] جوړهenmity *F2* [duxmanáy] دښمنيcause, reason *M2* [sabáb] سببAdjectivessocial *adj 4* [ɪjtima'í] اجتماعيseparate *adj 4* [judā] جداlocated *adj 4* [wāqé] واقعfree *adj 1* [azād] ازادPrepositionbetween, among *prep.* [termáns] ترمنځVerballow *dbl. irreg. vb.* [pregd⁴] پریږدAdverbs, phrases, idiomsin relation to this *phr.* [pə dé bāra ke] په دې باره کېinteresting *phr.* [pə zra pórel] په زړه پورېamong themselves *phr.* [pə khpəlo mandz6 ke] په خپلو منځو کېnormally *phr.* [pə adf dawəl] په عادي ډولcorrespond, match *phr.* [aɾkh ... lagaw⁴] اړخ...لگو-give in retribution for a wrong *phr.* [pə bádo ke warkaw⁴] په بدو کې ورکو-

Have You Understood?

1. Debate the following statement.

ښايي چه ملك نصراله د اسد د پلار خبره واوري ځكه ملك نصراله ته
د قومونو تر منځ ښه روابطو ته دې نه زيات اهميت لري چه خپله
لور د وهابي زوى توركړي.

2. Answer the following questions.

۱. یو پښتون عموماً خپله لور چا ته ورکوی؟
۲. کله چه یو پښتون مړ شی، کونډه یې عموماً څوک ودوی؟
۳. پښتانه ولی خپلې لونې په خپل قوم کې ودوی؟
۴. اسلام د کونډې په باره کې څه وایی؟
۵. یو پښتون څه وخت خپله لور په بل قوم کې ودوی؟

Section 5: Diversions

یوه واړه هلك له خپلې مور نه پوښتنه وکړه چه چېرته زېږېدلی یې؟ مور یې ورته وویل، په کابل کې. هلك بیا له مور نه پوښتنه وکړه چه پلار مې چېرته زېږېدلی دی؟ مور یې ورته وویل، په پېښور کې. هلك له مور نه بیا پوښتنه وکړه او ور ته وویل، زه چېرته زېږېدلی یم؟ مور یې ورته وویل، په کندهار کې. هلك په فکر کې شو. بیا یې وویل، نو، زه نه پوهېږم چه مونږ درې واړه څنگه سره یو ځای شو؟

زېږېږې - [zegég-] *smp. int. vb.* be born

يوې مور خپل واړه زوی ته وویل چه تل رښتیا وایه. خدای په رښتیا خوشحاله‌ږی. زوی مور ته وویل، ته هم خدای په رښتیا خوشحاله کړه، او را ته ووايه چه شیرینی دې چېرې ایښي ده؟

Unit 23: ستا پلار خو به کوچی نه و؟

Section 1: Dialogue

تریسا: د نیازو قېبله لویه ده که وره؟

اسد: ښایسته لویه ده.

تریسا: شمېر به یې څومره وی؟

اسد: یاره شل پنځه ویشته زره به وی.

تریسا: نیازی ټول په لوگر کې اوسېږي؟

اسد: نه په لوگر کې یوازې زمونږ او څو نورې کورنۍ ژوند کوي.

تریسا: نور نیازی چېرې اوسېږي؟

اسد: نیازی په افغانستان او پاکستان کې تیت پراته دی.

تریسا: په افغانستان کې نور په کومو ځایونو کې اوسېږي؟

اسد: ځینې په لغمان کې، ځینې د کابل په ولایت کې، ځینې په پکتیا کې او ځینې په کندهار کې اوسېږي.

تریسا: په پاکستان کې چېرې اوسېږي؟

اسد: په پاکستان کې هم له پېښور نه نیولی تر لاهور پورې په بېلو بېلو ځایو کې اوسېږي. خو ډېره ستره ټولنه یې د اباسیند نه پورې غاړه د پنجاب په میاوالی کې مېشته ده. البته پخوا ډیر نیازی کوچیان وو، اوږې به یې د هندوکش په غرو کې تېراوه او ژمی به شمال غربي سرحد یا پنجاب ته تلل. مگر د ۱۹۶۰ د لسیزې نه را وروسته پاکستان د کوچیانو د تګ راتګ په لاره کې خنډونه پیدا کړل او د افغانستان او پاکستان تر منځ د کوچیانو تګ راتګ کم شو. په افغانستان باندې د شورویانو له یرغل نه

وروسته، د پاکستان او افغانستان تر منځ د کوچيانو تگ راتگ
بېخي بند شوی دی.

تريسا: ستا پلار خو به کوچي نه ؤ؟

اسد: پلار او نيکه مې کوچيان نه وو. مگر غورنيکه مې کوچي ؤ.
بيا يې په لوگر کې ځمکه واخسته او هلته ميشت شو.

New Vocabulary

Nouns

Kuchi, nomad M3 [kocháy] کوچي

decade F1 [lasíza] لسیزه

hindrance, obstacle M2 [khənd] خنډ

Soviets M3 [shorawí] شوروي

invasion, attack M2 [yarghál] يرغل

Places in Pakistan

Lahore [lāhór] لاهور

Abasin (Indus) [abāsín] اباسيند

Punjab [panjāb] پنجاب

Miawale [myāwālé] مياولي

Adjectives

scattered / [lit] تيت

settled / [misht] ميشت

Adverbs, Phrases, Idioms

Hindu Kush phr. [hīndukúsh] هندوکش

Northwest Frontier phr. [shamāl gharbí sarhad] شمال غربي سرحد

until now, since phr. [rāwrústa] راوروسته

between phr. [de ... tər mándz] د ... ترمنځ

Practice

1. Give idiomatic English translations for the following phrases:

تگه راتگ

د شورويانو نه يرغل نه راوړوسته

شمېر به يې څومره وي؟

د ۱۹۶۰ د لسيزې نه راوړوسته

Construct sentences in which you use the phrases, e.g.

د ۱۹۸۹ کال نه راوړوسته پښتو لولم.

2. Find the areas where Niazis are settled on a map of Afghanistan and Pakistan, and locate the cities mentioned in the dialogue.

3. Read the following description of the Tarakhel tribe.

تره خيل په اصل کې اکثره کوچيان وو او اوږې به يې په افغانستان او ژمی به يې په پاکستان کې تېراؤ. اما ځينې کورنۍ يې يو او بل وخت په کابل او ځينو نورو ځايونو کې په کلو کې مېشتې او له خپل قوم نه جدا شولې. ورو ورو خپل دودونه هم ترې هېر شول او د نورو گاونډيو پښتنو دودونه يې غوره کړل.

Now construct a dialogue, parallel to the conversation between Asad and Theresa, incorporating the information in the description.

Section 2: Reading A

پښتني ټولنه، اصلاً، له قبايلو نه جوړه ده. خو کوم کوششونه چې د افغانستان واکدارانو، په تيرو څه باندې سلو کلونو کې، د يوه قوی مرکزي حکومت د جوړولو له پاره کړي، هغه د عنعنوي قبيلوي روابطو دکمزوري سبب شويدي.

امير عبدالرحمن خان د افغانستان اول پاچا و (۱۸۸۰-۱۹۰۱) چې په دغې لاره کې يې مؤثر او کاميابه اقدامات وکړل. ده له يوه خوا کوشش وکړ چې د خپل حکومت ملکي او نظامي مؤسسات غښتلي کړي او له بلې خوا يې کوشش وکړ چې هر څوک او هر څه د يوه غښتلي مرکزي حکومت د تشکيل په لاره کې خنډ دي هغه له مينځه يوسي.

امير په دې ډير ښه پوهېده چې ددې هدف د ترلاسه کولو په لاره کې ډېر لوی خنډ قومي او مذهبي مشران دي. ځکه يې نو فيصله وکړه چې ويې څپي. کوم قومي مشران يې چې مرکزي حکومت ته سمدستي خطر بلل هغه يې تباہ کړل. مگر کوم قومي مشران يې چې د مرکزي حکومت له پاره بالقوه خطر بلل هغه يې کابل ته بوتلل او ښې تنځاگانې يې ورته وټاکلې. د امير اصلي هدف دا و چې دوی ټول له خپل نظارت لاندې وساتي. علاوه پردې عبدالرحمن خان د ډېرو قوی خانانو لوني هم خپل خان او هم خپلو زامنو ته وکړې او په دې ډول يې له هغو سره کورني روابط ټينگ کړل. قومي مشران ورو ورو ښاري خلک شول او خپل اکثره قومي خصوصيات يې بايلودل.

دا ټول ددې سبب شول چې د پښتني ټولنې عنعنوي قبيلوي روابط کمزوري شي. ځينې پښتني قومي مشران يې له خپلو قوميانو سره يوځای شمالي ولايتونو ته فرار کړل او هلته يې مخکي ورکړې. دغو پښتنو ورو ورو د شمالي ولايتونو د نورو اوسېدونکو دودونه غوره کړل خپل ډير قومي خصوصيات يې بايلودل او له خپلو اصلي قبايلو سره يې

روابط وشليدل. کوم کوششونه چه د امير عبدالرحمن زوی امير او لمسی حبيب اله او امير امان اله، د افغانستان د عصری کولو له پاره وکړل، هغه هم د دې سبب شول چه يو شمېر پښتانه د حکومتي کارونو او د ژوند د تسهيلاتو له پاره کابل ته کډه وکړی او ورو ورو يې له خپلو قبایلو سره روابط وشليږي. د افغانستان د شاهي کورنۍ غړو چه خپله هم آصلاً سدوزی او بارکزی پښتانه وو، خپل قبایلي خصوصيات او حتی ژبه بایلوده.

د محمد نادر شاه د کورنۍ د واکدارۍ په وخت کې (۱۹۷۸-۱۹۲۹) تر بل هر وخت نه زیات پښتانه مشران له خپلو کورنیو سره د کابل ښار ته ولږېدېدل او په پای کې يې ډېرو کورنیو خپل قبایلي خصوصيات او روابط بایلودل. ددغو پښتنو مشرانو یو زیات شمیر هغه خلک وو چه له محمد نادرشاه سره يې د کابل په نیولو کې کومک کړی ؤ. دوی اکثره ځاځی، منگل، خدران، وزیر، مسعوداو احمدزی وو.

وروسته د محمد نادرشاه د کورنۍ، د واکدارۍ، په تیره بیا د محمد داود، د صدارت په وخت کې عصری لویې لارې جوړې شوې؛ معارف زیات تقویه او پراخ شو؛ نوی ښارونه جوړ او پخواني ښارونه زیاتره عصری او لوی شول، او حکومتي ادارې زیاتې او ډېرې پراخې شوې. دا ټول ددې سبب شول چه تر پخوا نه زیاتره پښتانه ښارونو ته ولاړ شي او ورو ورو خپل عنعنوی قبایلي روابط او خصوصيات بایلي.

د قبایلي روابطو د کمزوره کیدلو یو بل دلیل مهاجرتونه وو. ددغو مهاجرتونو په لړ کې د ځینو قبایلو یو شمېر غړی یا له نورو قومونو سره یو ځای او یا د نورو قومونو په منځ کې په یوه کلی کې ډېره شول. دغو پښتنو هم ورو ورو خپل قبایلي خصوصيات بایلودل.

New Vocabulary

Nouns

- ruler *M1* [wākdār] واکدار
 weakness *F irreg.* [kamzóri] کمزوری
 institutions *F1* [mosisāt] موسسات
 establishments *M2*. [tashkilāt] تشکيلات
 goal *M2*. [hadáf] هدف
 decision *F1*. [faysalá] فيصله
 danger *M2*. [khatár] خطر
 conveniences *M irreg.* [tas-hilāt] تسهيلات
 rule, term *F irreg.* [wākdārí] واکداری
 characteristics *M2*. [khususyāt] خصوصیات
 capture *inf.* [niwál] نیول
 prime ministership *M2*. [sadārát] صدارت
 education *M2*. [mārf] معارف
 office *F1*. [idārá] اداره
 migration *M2*. [mahājirát] مهاجرت

Adjectives

- strong 4 [qawí] قوی
 traditional 4 [ananawí] عنعنوی
 tribal 4 [qabelawí] قبیلوی
 effective 1 [moasír] مؤثر
 successful 1 [kāmyāb(a)] کامیاب
 civil 4 [malkí] ملکی
 military 4 [nizamí] نظامی
 strong 2 [ghəxtəlay] غبټلی
 tribal 4 [qawmí] قومی
 immediate 4 [samdastí] سمدستی
 potential 4 [bəlqowá] بالقوه
 urban 4 [xārí] ښاري
 royal 4 [shahí] شاهي
 governmental 4 [hukumatí] حکومتی

Names in Afghan government and politics

- Amir Abdurrahman Khan [amir abdarāmān khān] امير عبدالرحمن خان
 Amir Habibullah [amir abibulā] امير حبيب اله
 Amir Amanullah [amir amānulā] امير امان اله
 Mohmad Nadir Shah [mahamad nādar shā] محمد نادر شاه
 Mohmad Daud [mahamad dāwúd] محمد داود

Verbsstrengthen *der. tr.* [ghəxtəlay kaw-] غښتلی کو-destroy *der. tr.* [tabā kaw-] تباہ کو-set up, fix *smp. tr.* [tāk-] ټک-lose *dbl. irreg. tr.* [bāyl-] بایل-exile *der. tr.* [farāraw-] فرارو-be broken, severed *smp. int.* [shked-] شکېد-migrate *smp. int.* [legd(ég)-] لېږد-Adverbs, phrases, idiomsfor more than a hundred years *phr.* [pə tero tsa bānde sálo kaluno ke]

په تېرو څه باندې سلو کلونو کې

become the cause *phr.* [sabab kég-] سبب کېږ-take measures *phr.* [iqdāmāt kaw-] اقدامات کو-wipe out *phr.* [lə mándza wɛ-] له منځه وړ-accomplishment *phr.* [tərlāsa kawál] تر لاسه کولkeep under surveillance *phr.* [nazārat lānde sāt-] نظارت لاندې سات-adopt *phr.* [ghwəra kaw-] غوره کو-modernize *phr.* [asri kaw-] عصری کو-more than any other time *phr.* [tə bəl árwakht na] تر بل هر وخت نهbe promoted *phr.* [taqwiya kég-] تقویه کېږ-be expanded *phr.* [parākha kég-] پراخه کېږ-more *adv.* [zyātára] زیاترهthan formerly, from before *phr.* [tə pəkhwā na] تر پخوا نه

Have You Understood?

1. Identify the main idea (clause) in each of the following sentences from the reading.

۱. خو کوم کوششونه چه د افغانستان واکدارانو، په تیرو څه باندې سلو کلونو کې، د یوه قوی مرکزي حکومت د جوړولو له پاره کړي، هغه د عنعنوي قبیلوي روابطو دکمزوری سبب شويدي.
۲. کوم قومي مشران یې چه مرکزي حکومت ته سمدستي خطر باله هغه یې تباہ کړل.
۳. مگرکوم قومي مشران یې چه دمرکزي حکومت له پاره بالقوه خطر باله هغه یې کابل ته بوتلل او ېې تنخاگانې یې ورته وټاکلې.
۴. کوم کوششونه چه د امیر عبدالرحمن زوی، او لمسی امیر حبیب اله او امیرامان اله، د افغانستان د عصری کولو له پاره وکړل، هغه هم د دې سبب شول چه یو شمېر پښتانه د حکومتی کارونو او د ژوند د تسهیلاتو له پاره کابل ته کډه وکړی او ورو ورو یې له خپلو قبایلو سره روابط وشلیږي.
۵. د افغانستان د شاهي کورنۍ غړو چه خپله هم اصلاً سدوزی او بارکزی پښتانه وو، خپل قبایلي خصوصیات او حتی ژبه بایلوده.
۶. د محمد نادر شاه د کورنۍ د واکدارای په وخت کې (۱۹۷۸-۱۹۲۹) تر بل هر وخت نه زیات پښتانه مشران له خپلو کورنیو سره د کابل ښار ته ولږېدېدل او په پای کې یې ډېرو کورنیو خپل قبایلي خصوصیات او روابط بایلودل.

2. Finish the following sentences.

۱. که عبدالرحمن خان د خپل حکومت په لاره کې پراته خندونه لیری کړی نه وی...
۲. که پښتانه قبایل هر یو لا هم په خپله سیمه کې اوسېدلی...
۲. که د افغانستان بهلو بهلو واکدرانو د افغانستان مرکزی حکومتونه نه وی قوی کړی...
۴. که ډېر پښتانه ښارونو ته نه وی لېږدېدلي...
۵. که داسې واکداران نه وي چه په افغانستان کې مرکزی حکومت ټینګ کړی...

3. Answer the following questions.

۱. عبدالرحمن خان د بهلو بهلو قومونو سره خپل روابط څنگه ټینګ کړل؟
۲. په تېرو سلو کلونو کې ولې ډېر پښتانه کابل ته ولېږدېدل؟
۲. ددې لوی دلیل څه و چې پښتنو خپل قومي روابط او دودونه پرېښودل؟
۴. د افغانستان شاهي کورنۍ اصلاً په کومې قبیلې پورې اړه لري؟
۵. امیر عبدالرحمن خان ولې ډېر پښتانه مشران کابل ته بوتلل او ښې تنځاګانې یې ورته ورکولې؟

Section 3: Reading B

Pre-Reading Exercises

1. Look at the paragraphing in the passage below. Does it seem to follow English paragraphing conventions?
2. Skim the short paragraphs. What do they seem to be about?
3. In the last paragraph, there appear to be two lists. What are the lists of?
4. Skim the passage for familiar words. Underline them, then guess from them what the topic of the passage is.

الفت:

ملی یووالی

هغه خلق چه په یوه وطن کېنې اوسېږي، گټه او زیان یې یو وی،
 د یوه واکمن امر ته یې غاړه ایښی وی، له یوه بیرغ لاندې را ټولېږي
 او مشترک تاریخ لري یو ملت بلل کېږي. افغانستان یو وطن دی،
 ددې وطن ټول اوسېدونکي یو ملت دی، ددې ملت نوم افغان دی.
 لکه چه په افغانستان کېنې سارې او تاوده، وچ او لاندې، هسک او تیت
 خایونه شته چه په ځینو کېنې یو راز غلې او مېوې کېږي په ځینو
 کېنې بل راز. په ملت کې هم راز راز خلق شته چه کره وړه یې یو
 له بله ځینې فرقونه لري. مونږ ته په کار دی چه په دې خبره ځان
 ښه پوه کړو چه وطن هغه تنگ او کوچنی کور نه دی چه د یوه پلار
 او د یوې مور اولادونه به پکېنې استوگنه لري او نه هغه کلی دی چه
 ټول اوسېدونکي به یې یو خیل یا قوم وی. په د ا اوسنۍ زمانه کېنې
 ځینې داسې کورونه هم شته چه یو مسلمان پښتون له یوې روسې
 یا امریکایي مېرمنې سره پکېنې اوسی او دواړه د یو اولاد مور
 او پلار وی.

هر کله چه په یوه کاله کې دا حال وی نو په یوه لوی وطن کېنې
 به ولې هندو او مسلمان، شیعه او سني، پښتون او تاجک د یو ملت
 په حیث نه اوسیږي.

زه ډېر داسې دوه وروڼه پېژنم چه يو پښتو وايي او بل فارسي.

داسې پښتانه پلرونه مې هم ليدلي دي چه اولادونه يې پښتو نشي ويلی.

که مونږ په پښتو او فارسي ژبه کښي ښه څيړنه وکړو او لرې نظر وکړو دواړه ژبې د يوه باغ ونې دي چه نيالي او ريښې يې يو له بله تړلي دي.

دا چه مونږ د افغانستان اوسيدونکي د پښتون، تاجک، نورستاني، بدخشي، ترکمن، ازبک، هزاره، ايماق او عرب په نامه يادوو عيناََ هماغسي مثال دي لکه چه پښتون د صافي، شنواري، مومند، اپريدی، وزير، مسعود، يوسفزی، اخکزی، کاکړ، بارکزی او سدوزی په نومونو يادوو.

New Vocabulary

Nouns

unity M3 [yawwālay] يووالي

profit F1 [gáʔa] گټه

loss M2 [zyān] زیان

ruler M irreg. [wākmán] واکمن

order M2 [ámər] امر

flag M2 [bayrágh] بیرغ

kind M2 [rāz] راز

child M2 [awlāḍ] اولاد

living F1 [astógha] هستوگنه

lady F1 - [a] [mermán] میرمن

study F1 [tserána] څيړنه

root F1 [níla] نیله

root F1 [rixál] ريښه

example M2 [mesāl] مثال

Proper Nouns

Hindu M1 [indú] هندو

Moslem M1 [musulmán] مسلمان

Shia M4 [shúya] شیعہ

Sunni M1 [suní] سنی

Tajik M1 [tāják] تاجک

Nuristani M3 [nuristānáy] نورستانی

Badakhshi M3 [badakhsháy] بدخشی

Turkoman M1 [turkmán] ترکمن

Uzbek M1 [uzbák] ازبک

Hazara M4 [azārá] هزاره

Aymaq M irreg. [aymāq] ایماق

Arab M1 [aráb] عرب

Verb

mention der. tr. [yādaw-'] یادو-

Adjectives

common 1 [mushtarák] مشترک

narrow 1 [tang] تنگ

small 2 [kuchnáy] کوچنی

Variant Spellings

خلق = خلك

کښی = کی

پکښی = په کی

Adverbs, Phrases, Idioms

accept phr. [ghāṛa yíxe wí] غاړه ایښی وی

high and low phr. [hásk aw !!] هسک او ټیټ

behavior phr. [kṛa wṛá] کړه وړه

it is important for us phr. [mung ta pə kār dí] مونږ ته په کار دی

at the present time phr. [pə de wosanáy zamāna ke] په دې اوسنۍ زمانه کې

as phr. [pə háys] په حیث

look underneath phr. [lære nazár waku] لیرې نظر وکړو

exactly adv. [áynan] عیناً

the same phr. [amāghase] هماغسې

Post-Reading Exercises

1. Give Pashto synonyms for the following words:

راز	واکمن	مشتړک	کوچنی	هماغسې
اولادونه	میرمنه	خپرنه	عیناً	

2. Identify the sentences in which:

- Ulfat gives a definition of 'country' or 'nation'
- Ulfat states his central argument for Afghan unity
- Ulfat gives examples of diversity
- Ulfat draws parallels between diversity among Pashtuns and diversity among Afghans

3. Discuss whether recent events in Afghanistan (and the world) support Ulfat's statement that diversity need not be a barrier to unity.

Section 4: Diversions

یوه قاضي خپل نوکر ته وویل: لار شه یو شل کلن ځوان پیدا کړه
 چه زه خپله لور ورته ورکړم. نوکر ولاړ. یو ساعت وروسته بهرته راغی.
 قاضي ته یې وویل: صاحب! شل کلن ځوان مې پیدا نکړ دوه لس کلن
 ځوان هلکان راولم؟

یوه ښځه ډاکټر ته ورغله او ورته یې وویل: زما مېړه دماغی
 ناروغی لری. زه یو عالم خبرې ورته وکړم. خو وروسته له یو څو
 شیبو یې ټولې له یاده ووځی. ډاکټر ورته وویل: دا ناروغی نه ده،
 دا د خدای رحمت دی.

یوې نجلی بلې نجلی ته وویل: زما پلار دومره سخی دی چه هره
 ورځ اول زرگونو خلکو ته دودۍ ور کوی او بیا یې خپله خوری.
 هغې بلې نجلی پوښتنه وکړه چه پلار دې څه کار کوی؟
 په یوه رستوران کې پیش خدمت دی.

پیش خدمت [peshkhidmát] *n, M1* waiter

دماغی [damāghí] *adj 4* mental

سخی [sakhí] *adj 4* generous

شېبه [shebá] *n, F1* moment

قاضي [qāzí] *n, M1* judge

نوکر [nokár] *n, M1* assistant

یو عالم [yaw ālám] *phr. a lot*

Unit 24: مېلمه پالنه

Section 1: Reading

پښتانه يو شمېر دودونه او اصول لري چې د پښتونولي په نامه ياديږي. کوم دودونه او اصول چې په حقيقت کې د پښتونولي ستنې جوړوي، هغه مېلمه پالنه، بدل او ننوتې دي.

مېلمه په پښتنو کې دومره قدر لري چې وايي «مېلمه د خدای دوست دی». که مېلمه دښمن څه چې نامسلمان هم وي پښتون يې قدر کوي. ځينې پښتانه مشران د نامسلمان مېلمه د خوشحال ساتلو لپاره په کور کې د ځينو خاصو شيانو د ساتلو سپارښتنه هم کوي. پښتانه بنگو، ترياکو او مفرح ته په بده سترگه گوري. مگر د پښتنو يو لوی مشر او د پښتو ژبې ستر شاعر او ليکوال، خوشحال خان خټک، په دستارنامه کې ليکي چې سړی دغه شيان په کور کې بايد ولري. ځکه دی وايي ښايي کوم کافر مېلمه په سړي ورپېښ شي او و يې غواړي.

پښتون مېلمه ته ډېر زيات مصرف هم کوي او معمولاً داسې ښه دودې ورته پخوي چې خپله يې د خوړولو توان نه لري. البته په اکثره پښتنې سيمو کې ښه دودې په اسانه او ارزانه نشي برابرېدلي. د پښتنو په کلو کې هر وخت غوښه نه خرڅيږي او ډېر کورونه په مياشت کې يو وار هم غوښه نه خوري. خو کله چې دچا کره نازولی مېلمه ورشي چرگ يا پسه هم ورته حلالوي. البته چرگ او پسه د اکثرو پښتنو د دارايي ډېره مهمه برخه جوړوي.

کله کله کوربه د ښې دودې د برابرولو توان هيڅ نه لري. دغه شان کوربه داسې شيان لکه وريجي او يا نغدي پيسې په پور اخلي او د مېلمه لپاره ښه دودې پخوي. پښتون به مېلمه ته دودې په ډېر زيار برابرې خو سره له دې هم وايي چې «مېلمه خپله روزي خپله راوړي او زور يې د خدای ځمکه اخلي»

ددې مثل معنی دا ده چه سړی باید په مېلمه سختی ونکړی او په ورین تندې یې په خپل کور کې وساتي.

د مېلمه ساتل او ښه ځای ور کول هم د مېلمه پالنې یوه مهمه برخه ده. د پښتنو کورونه اکثره تنگ وی او د مېلمه لپاره زیاتګی کوټه نه لری. ځکه نو له هغو کوټو نه چه خپله په کې اوسېږی یوه د مېلمنو لپاره خالی کوی. که مېلمه ډېر پردی نه وی له خپلې کورنۍ سره یې په یوه کوټه کې ساتی. دغه ډول مېلمه ته خپله تر ټولونه ښه او حتی نوې برستن ورکوی.

New Vocabulary

Nouns

principles *M irreg.* *DPI* [usúli] اصول

Pashtun code *F irreg.* [paxtunwali] پښتونولي

pillar *F1* - [a] [stán] ستن

revenge *M2* [badáli] بدل

compensation *F1* [nanawáte] ننواتي

non-Muslim *M2* [nāmusulmān] نامسلمان

a drink with hashish *M irreg.* [bang] بنگ

opium *M irreg.* [taryāk] ترياک

hashish mixture *F1* [mufará] مفرح

non-Moslem *M1* [kāfír] کافر

ease *F1* [asāna] آسانه

cheapness *F1* [arzāna] ارزانه

meat *F1* [ghwáxa] غوښه

chicken *M1* [chərg] چرګ

property *F irreg.* [dārāyí] دارايي

bounty *F irreg.* [rozí] روزي

quilt *n, M2.* [brástán] برستن

Adjectives

respected, important *2* [nāzawálay] نازولي

extra *4* [zyātagí] زیاتګی

unfamiliar *2* [pradáy] پردی

Verbs

slaughter *der. tr. vb.* [alālaw-] حلالو-

empty *der. tr. vb.* [khali kaw-] خالی کو-

Names

Khushal Khān Khattak [khushāl khān khaták] خوشحال خان خټک

'Book of the Turban' F1 [dastār-nāmá] دستارنامه

Adverbs, phrases, idioms

be appreciated *phr.* [qadār lar-] قدر لر -

even *phr.* [tsá tse] څه چه

accommodate *phr.* [khushāla sāt-] خوشحاله سات -

suggest, recommend *phr.* [spārax̌t kaw-] سپارښت کو -

disapprove of *phr.* [pə bada stéřga gor-] په بده سترگه گور -

cash *phr.* [náǧhde paysé] نغدې پیسې

borrow *phr.* [pə pór akhl-] په پور اخل -

stingily *phr.* [pə melma sakhtí] په مېلمه سختی

openheartedly *phr.* [pə wrín tándí] په ورین تندی

in that case *phr.* [dáǧha đawəl] دغه ډول

Have You Understood?

1. Answer the following questions.

۱. کوم دودونه د پښتونولي ستنې دي؟
۲. پښتانه په کور کې هر څوک ولې ساتي؟
۲. خوشحال خان څوک و؟
۴. یو پښتون د مېلمه دپاره باید څه وکړي؟
۵. مېلمه تل هغه څه خوري چه کورنۍ یې خوري؟
۶. که په کور کې د مېلمه دپاره پوره دودۍ نه وي نو کوربه باید څه وکړي؟
۷. دا متل چه مېلمه خپله روزي خپله راوړي څه معنی لري؟
۸. کوربه باید مېلمه ته د شپې ځای هم ورکړي؟

Section 2: به in More Detail

A. به + *present perfective* = 'will', 'might'

که اوبه پریمانه وی، ډېرې شولې به وکړو. 'If there's a lot of water, we'll plant rice.'

گومان نه کوم چه دچا خبره به واورى. 'I don't think he will listen to anyone.'

ماښام به ور روان شو. 'We'll leave tonight.'

B. به + *present imperfective* = 'will be.....'

زه به دودى خورم، ته به گډېږې. 'I will be eating, you will be dancing.'

زه به خم، ته به نه خې. 'I'm going, you're not going.'

C. به + وی or *present imperfective* = *sense of uncertainty, indefiniteness*

شمېر به يې څومره وی؟ 'How many might there be?'

ياره شل پنځه ويشت زره به وی. 'Probably about twenty, fifteen thousand'

ستا پلار خو به کوچى نه و؟ 'Your father wasn't a Kuchi, was he?'

ډېر احتمال لری چه ددغې قبيلې ځينې غړى به په نورو ځايونو کې هم اوسېږي. 'There is a lot of evidence that some members of these tribes lived in other areas as well.'

پښتانه به په هند کې هم اوسېږي. 'There might also be Pashtuns living in India.'

D. *به + past perfective (usually in conditional sentences) = 'would (have)'*

'If I had been in his place, I would not have given her to Almar's son.'
که زه دده په ځای وی د المار زوی
ته به نه وی ور کړې.

'If he worked harder, he would have enough money to get married.'
که ډېر کار یې کولی، دومره پیسې به یې
لرلی وی چه واده یې پرې کړی وی.

E. *به or past imperfective = 'used to', 'would'*

'When I was at school, I used to dance every day.'
زه چه په مکتب کې وم، هره ورځ به گډېدم.

'He used to spend the nights with us.'
د شپې به را سره اوسېده.

'They would spend the summers in the mountains of the Hindu Kush.'
اورې به یې د هندوکش په
غرو کې تېراؤ.

F. *به + perfective participle + وی = 'will have...' / 'might have ...'*

'Tor might have come.'
تور به راغلی وی.

'I'll have finished the work by three.'
کار به مې په درې بجې خلاص کړی وی.

'He will have read the book by this evening.'
کتاب به یې مازدیگر لوستلی وی.

Notes:

1. The particle *به*, besides being the future marker, can also carry the notion of indefiniteness or uncertainty. In the A - F sections above, the different combinations of *به* and tenses are given, with their English translations.

2. In many cases, a sentence with *به* is ambiguous; context determines whether the sentences refers to a definite statement about the future, or a statement of uncertainty.

3. Often, به is used to 'soften' a command, e.g.

'We will meet at two (if it's all right)'

مجلس به دوه بجې وکړو.

'We will meet at two (no alternatives possible).'

مجلس دوه بجې کوو.

4. به can never occur with ده etc.

Practice

1. Give exact translations of the به phrases in the following sentences from previous dialogues and readings.

۱. پښتون به مهلمه ته دودى په دېره سختې برابرولى خو سره له دې هم وايي چه مهلمه خپله روزى خپله راوړى او زور يې د خداى ځمكه اخلى.
۲. كوربه دارى پوى چه مهلمه به يې داسې گومان وكړى چه په كور كې د مهلمه د دودى توان نه لرى.
۳. كه دا كار وكړى مونږ سره به ډېر كومك وي.
۴. د شپې به هم راسره اوسېده.
۵. كله به چه د شپې تړې شه، بيالې ته به ته اوبه به يې څكلې.
۶. نو چا ته به دې وركړې وي؟
۷. گومان كوم چه ته خپله هم ورشې او خبره په كلې كې اواره كړى، ښه به وي.

2. Finish the following sentences.

- كله چه زه وږى كېږم...
- تر بل اوړى پورې...
- كله چه زه مكتب كې وم...
- پخوا تر دې چه موټر جوړ شى امريكايانو...
- كله چه مونږ ماشومان وو، ما او ملگرو به مې...

امان: نه! نه يې راوړی او ددې خبرې مهم دليلونه دوه دي. يو دا چې په کلو کې رستورانونه يا د دودۍ د خرڅولو دوکانونه نشته. بله دا چې که چيرته رستوران وي هم، مېلمه ته د رستوران دودۍ اخستل شرم دي. حتی په ښارونو کې هم مېلمه ته پرته له وچې دودۍ او يا بعضې داسې شيانو نه چې په کور کې، معمولاً، نه پيدا کېږي، د نور څه شي اخستل شرم دي. دا کار مېلمه او کوربه دواړه د ځان سپکاوي گڼي.

تريسا: دا ولې؟

امان: ځکه مېلمه داسې گومان کوي چې په کوربه پورې تاوان و او په دې يې نه ارزاو چې دودۍ ورته پخه کړي. کوربه داريږي چې مېلمه او ښايي همسايگان به يې داسې گومان وکړي چې په کور کې د مېلمه د دودۍ توان نه لري.

تريسا: کوربه بايد مېلمه ته تل دودۍ ورکړي؟

امان: هو! مېلمه چې هر وخت دچا کره ورشي د دودۍ ست ورته کوي.

تريسا: دا خبره د هر مېلمه په باره کې صحيح ده؟

امان: هو! دا خبره په عمومي ډول د هر مېلمه په باره کې صحيح ده. په پای کې دا هم بايد درته ووايم چې، په عمومي ډول، مېلمه په سړي ډېر کم پېښيږي. خو په ځينو شتمنو خلکو لکه د ليلا پلار ډېر ژر ژر پېښيږي او ځکه نو هم جدا ځای ورته لري او هم هر وخت دومره دودۍ پخوي چې د مېلمنو هم بس شي.

New Vocabulary

Nouns

writing F1 [likána] لیکنه

point M3 [tá kay] ټکی

table cloth phr. [distarkhán] دسترخوان

disgrace M2 [sháram] شرم

insult M3 [spakāwáy] سپکاوی

burden M2 [tāwān] تاوان

Verbs

stint smp. tr. [spamaw-] سپمو

be afraid der. int. [dārég-] ډارید

be worth smp. tr. [arzáw-] ارزو

Adjectives

hungry 2 [wá gay] وږی

worthy 1 [waṛ] وړ

wealthy 1 [shtamán] شتمن

Adverbs, Phrases, Idioms

within one's capability phr. [pə wás ke wí] په وس کې وی

take care of phr. [chārá kaw-] چاره کو

not enough phr. [pə ním nas] په نیم نس

bread (by itself) phr. [wácha dōdáy] وچه دودی

often adv. [zár zār] ژر ژر

Practice

1. Use the following phrases in sentences and questions of your own construction.

چاره کوی

په نیم نس

په وس کې وی

داریدل چه

څه کیږی

2. Discuss the following proverbs, including information from Amān and Theresa's conversation.

بې وخته مهلمه د اسمان چرک دی.

سل بللی خایيږی، یو نا بللی نه خایيږی.

Section 4: Diversions

د يوه سړي كره مېلمه ورغی. سړی غوښتل چه له مېلمه نه ځان خلاص كړی. نو مېلمه ته يې وويل چه ښځه مې په داسې دهگي كې دودۍ پخوی چه يوه شپه وخت غواړی. مېلمه بهرته تكيه وكړه او كوربه ته يې وويل چه ستاسې دهگي چه په يوه شپه كې پخېږي ما هم د يوې هفتې تكيه ووهله.

د يوه سړي كره مېلمه راغی. سړی به هره ورځ دال ورته پخول. يوه هفته وروسته سړی له مېلمه نه پوښتنه وكړه چه نن څویم تاريخ دی؟ مېلمه ورته وويل چه نور خبر نه يم خو نن د دالو اتمه ورځ ده.

تكيه support *n*, *F1* [takýá]

تكيه وه park oneself on *phr.* [takýá wah-]

څویم تاريخ what date? *phr.* [tsoyám tārīkh]

ځان خلاصو be rid of *der. tr. vb.* [dzān khlāṣaw-]

دال lentils *n*, *M irreg.* [dāl]

دهگي pan *n*, *M3* [degáy]

Unit 25: بدل

Section 1: Dialogue

تريسا: پرون مې د پښتنو په باره كې يو لوى پېپر ولوست. په پېپر كې يو ځاى ليكل شوى وو چه پښتون هرومرو خپل بدل اخلي. بدل څه شى دى؟

امان: د بدل كلمه دوه معناوې لري. كله چه يو سړى خپله لور د چا زوى ته ور كړي او دا بل شخص په بدل كې بيا خپله لور د ده زوى ته ور كړي، دې ته بدل وايي. د بدو په مقابل كې بد كول هم بدل بلل كېږي. مثلاً كه يو څوك بل څوك مړ كړي او د مړى د كورنۍ كوم بل غړى قاتل ووژني، نو ويل كېږي چه دغه شخص د خپلې كورنۍ د غړى بدل واخست.

تريسا: هره بدى چه پښتنو سره وشى بدل يې اخلي؟

امان: نه، داسې نه ده. بدى تر بدى پورې ده. كه څوك د چا يو تنكى ځوان زوى ووهي بيا يې ډېر زيات اهميت ور نكړي. خو كه څوك د چا تنكى پېغله لور ووهي نو دا ډېره بده خبره گڼي او هرومرو يې بدل اخلي.

تريسا: ددې كار بدل به څنگه وي؟

امان: څرنگه چه په پښتنو كې ښځې باندې تيرى ډېر بد كار گڼل كېږي، نو بيا يې چه ددې كار بدل مرگ وي. يعنې بيا يې د نجلۍ د كورنۍ غړى هغه سړى ووژني چه دغه نجلى يې وهلې ده. خو دا حتمى نه ده. بيا يې د نجلى د كورنۍ غړى، د هغه هلك د كورنۍ كومه ښځه ووهي، چه دا نجلى يې وهلې ده. لنده دا

چه بدل یوه پېچلې حادثه ده او په ټولو اړخونو یې پوهېدل د
پښتنو له کلتور سره پوره بلدیت غواړي.

تریساً: سړی خپل بدل غومره ژر اخلي؟

امان: د بدل اخستل کوم ټاکلی وخت نه لري. ښايي یو سړی خپل بدل
سمدستی واخلي. ښايي یو بل سړی یې په کلونو کلونو وروسته
واخلي. دا خبره هم په دې پورې مربوطه ده چې څوک د کومې بدې
بدل سمدستی اخستی شي او څوک د کومې بدې بدل سمدستی نه
شي اخستی.

New Vocabulary

Nouns

paper, article *M2* [peypár] پېپر

word *F1* [kalimá] کلمه

person *M2* [shakhs] شخص

wrongdoing, insult *M. irreg.* [bad] بد

assassin *M1* [qātál] قتل

aggression *M3* [teráy] تېري

death *M2* [marǵ] مرگ

phenomenon *F1* [ñādisá] حادثه

aspect *M2* [arǵh] اړخ

culture *M2* [kaltór] کلتور

familiarity *M2* [baladiát] بلدیت

Verbs

kill *smp. irreg. tr.* [wázn-] وژ-

Adjectives

young, newly grown *2* [tankáy] تنکی

complex *2* [pechálay] پېچلی

dependent *1* [marbút] مربوط

Adverbs, phrases, idioms

in response *phr.* [pə muqābál ke] په مقابل کې

avenge ... *phr.* [de ... badál akhl-] د ... بدل اخل-

necessarily *adv.* [ñatmi] حتمي

quickly *adv.* [zər] ژر

Practice

1. Assume that A is the family committing the crime, and that B is the family seeking revenge. In the sentences below, label the people referred to by the underlined words and phrases as belonging to family A or family B.

که يو څوک بل څوک مړ کړی او د مړی د کورنۍ کوم بل غړی قاتل
ووژنی، نو ویل کېږي چې هغه شخص د خپلې کورنۍ د غړی
بدل واخست.

ښایي د نجلي د کورنۍ غړی هغه سړی ووژنی چې دغه نجلی
پېچ وهلي ده.

ښایي د نجلي د کورنۍ غړی، د هغه هلك د کورنۍ کومه ښځه وهی،
چې دا نجلی پېچ وهلي ده.

2. Explain the following proverb: بدل په بدل روا دی.

روا [rawā] n, F3 legitimate act

Section 2: د پښتون بدل

منشی احمد جان -

د مردان د علاقې یو گل میر نومی سړی ؤ چې د خلیلو یوه کلی ته تللی ؤ. دلته یو صحبت خان نومی زمیندار سره یې ستړی مه شی وه او د هغه حجرې ته به اکثره ته. یوه ورځ چې گل میر ورغی، کښیناست، او د انګا بنگا خبرې یې را واخستې. صحبت خان ترې تپوس وکړ. یاره ما تا نه هر کله دا تپوس کړی دی چې ستا پښه په څه شی ګوده شوې ده، نو سم حال دې را ته نه دې ویلی، او په هغه دغه کې دې خبره تېره کړې ده. نن خو به خامخا را ته دا حال وایي او که اوس دې هم را ته ونه ویل نو زه به ډېر خپه شم او پوه به شم چې د دوستي په سترګه را ته نه ګورې. بیا به زه هم خان ونفارم.

گل میر: یار، ته په نه څه خبره خپه کیږې. ما دا خبره نه کوله ځکه چې تهرې ههرې قصې را یادول هسې زړه خوړول دي. خو ما سره دا لوز وکړه چې دا حال به پټ زړه کې اچوې او بل ډېر خوړ دوست ته به یې هم نه وایي.

صحبت خان: په ډېر شوق سره.

گل میر: ما د مردان په علاقه کې په یوه کلی کې زمینداری کوله او د خدای په فضل ښه غوړ وم. یو زوی لور مې هم وو او ښځه مې ډېره ښایسته وه. ډېره موده په خندا خوشحالی وخت تېرېده.

څه موده پس زمونږ په خوشحالی کې کړچ پریووت. ښځه به مې اکثره خپه خپه غوندې وه. ډېر ځله مې ترې تپوسونه هم وکړل خو حال یې ونه وایه.

دې نه پس یو ځل دوه زه پوه شوم چې زما ښځه نیمې شپې نه پس څو ساعته غیبه وی بیا را شی. په دې زما زړه کې قسم قسم شکونه پیدا شول. یوه شپه مې شوگیره وکړه. چې نیمې شپې نه شپه واورېده او چوپه چوپیا شوه نو ښځې مې لوپته په سر کړه ورو غوندې له کوره

ووت. ژمی و. ډېر سارې و. یخ باد لگېده. یو څو دقیقې پس زه هم ور پسې پاڅېدم او څادر مې په سر کړ. تیاره ډېره وه ځکه نو هغه په دې نه پوهېده چې ما پسې څوک راځي. تله تله چې بنځه له کلی نه واوښته او صحرا ته یې مخه کړه نو زه وبوگنېدم چې دا دلته څه کوي.

زه یو ځای پټ شوم. گورم چې مخامخ په تکیا کې یو بڼایسته ملنگ ناست دی. څو چې زما بنځه ور ورسېده نو غېږ کې یې ونيوه. څو له یې ترې واخسته. ما چې دا حال ولید نو سترگو مې د وینو دارې ووهلې. یو ساعت پس زما بنځې ملنگ ته هغه ډوډۍ کېښوده چې ځان سره یې له کوره راوړې وه. دې نه پس ملنگ ورته وویلې چې زما لپاره دې مخامخ بڼ نه خاشاک راوړه. هغه اوچته پاڅېد او بڼ ته لاړه. ما ویلې چې همدا وخت دی غلی غلی ورغلم. کومې ونې لاندې چې دی ناست و هغې کې یوه توره هم خوړنده وه. سمدستی مې تورې ته لاس کړ. ملنگ چې سترگې راواړولې نو حیران شو او پاڅېدو ته یې نیت وکړ. خو ما پاڅېدو ته پرې نه ښود او یو داسې گوزار مې ور باندې وکړ چې سر یې لکه د بادرنګ بېل شو. دې نه پس مې توره وغورځوله او کور ته روان شوم.

New Vocabulary

Nouns

region F1 [alāqá] علاقه

landowner M1 [zamindār] زمیندار

question M2 [tapús] تپوس

friendship F2 [dosti] دوستي

story F1 [qisa] قصه

promise M2 [lawz] لفظ

pleasure M2 [shawq] شوق

break, disruption M2 [kṛach] کړچ

time M2 [dzal] ځل

suspicion n, M2. [shak] شك

scarf F1 [lupaṭá] لوپټه

minute F1 [daqiqá] دقیقه

darkness F1 [tyārá] تیاره

field F3 [sahrā] صحرا

hermit M1 [maláng] ملنگ

blood F1 [wína] وینه

orchard M2 [baṇ] بڼ

firewood M2 [khāshāk] خاشاک

blow M2 [guzār] گوزار

Adjectives

real / [sam] سم

lame / [gwáq] گود

oily, prosperous / [ghwar] غور

- like 4 [ghúndel] غوندي

quiet / [chúpa] چوپه

cold / [yakh] يخ

quiet 2 [ghálay] غلي

suspended / [zwárand] خورند

surprised / [hayrán] حيران

Verbsshrink *smp. irreg. int.* [nghāṛ-] نغارhappened *dbl. irreg.* [préwot] پريووتdisappear *der. int.* [ghaybéq-] غيبېږpass *smp. irreg.* [āwṛ-] اورshiver *smp. int.* [bugnéq-] بوگنېږget separated *der. int.* [belég-] بېلېږProper names

man's name [gwalmír] گل مير

man's name [suhbát] صحبت

Adverbs, phrases, idiomsfamiliar *phr.* [stəṛimáshi] ستري مشيchatting *phr.* [angā bangā khabáre] انگابنگا خبرېof necessity, for sure *adv.* [khāmakhá] خامخاin friendship *phr.* [de dostí pə stərga] د دوستي په سترگهnothing *phr.* [ná tsə khabára] نه څه خبرهold, forgotten *phr.* [tére hére] تهرې ههرېeats at (one's) heart *phr.* [zṛə khogawəl di] زړه خوږول ديown land *phr.* [zamindārí kaw-] زمينداري کو-all kinds (of) *phr.* [qísəm qísəm] قسم قسمstay awake *phr.* [shawgirá kaw-] شوگیره کو-embrace *phr.* [ghég ke nis-] غېږ کې نیس-kiss *phr.* [khwlə ... ákh] خوله ... اخل-spurt *phr.* [dāre wah-] دارې وه-stood up straight *phr.* [ucháta pātseda] اوچته پاڅېدهdecide *phr.* [nyát kaw-] نیت کو-give (a blow) *phr.* [bānde kég-] باندې کېږ-Prepositionafter *prep.* [pəs] پس

Have You Understood?

1. Answer the following questions.

۱. کومه دودۍ چې د گل مير ښځې ملنگ ته ور وړه، هغه يې له کومه کړه؟
۲. گل مير خپله قصه چېرته صحبت خان ته وکړه؟
۲. گل مير څو واړه لري؟
۴. گل مير ولې خپلې ښځې پسې ورغی؟
۵. صحبت خان او گل مير چېرته اوسېدل؟
۶. گل مير ولې خپله قصه صحبت خان ته نه کوله؟
۷. د گل مير ښه ژوند ولې خراب شو؟
۸. کله چې گل مير ملنگ و واژه ښځه يې چېرته وه؟
۹. صحبت خان له گل مير سره څه لوز وکړ؟
۱۰. گل مير ملنگ په کوم موسم کې مړ کړ؟

2. Summarize the story so far, in English and in Pashto.

Section 3: The Story Continues

يو ساعت پس ښځه هم راغله. دې نه پس به زما ښځه ډېره خپه ښکارېده. ما ښځې سره ددې خبرې څه غږ غوږ نه کاؤ. يوه ورځ سهار وخته را نه غلطې وشوه چه ښځې ته مې وويلې ما ته نن وختي ډوډۍ پخه کړه. پټۍ ته خم. هغې وويلې چه لا ډېر بيخ دي. زما له خولې نه له بده شامېته ووتل چه هغه وخت دې سارې نه کېدل چه د ملنگ لپاره دې خاشاک راوړه.

ددې خبرې اورېدل ؤ او د ښځې لکه د مار په شان تاوېدل ؤ. سترگې يې سرې شوې او له ډېره قاره يې لکه پړانگ را باندې حمله وکړه. ما ترې ځان بچ کړ خو په بله غوټه کې توکا په لاس ورغی. زما وار پار خطا شو او وتښتېدم. زه په ديوال ختم چه وروسته نه مې يې دا پښه په توکا ووهله. ما له ډېره درده توپ ونه شو وهلی او ديوال نه هغه خوا پرېوتم. پښه مې جوړه شوه خو گود شوم. دا زما د گودېد و قصه وه.

صحبث خان چه دا قصه واورېده نو له ډېره قاره شين شو او را ته وې وېلې چه ياره دا خو ډېره د نامردۍ خبره ده چه د ښځې له لاسه بنده وتښتي. راځه چه ور شو او ددې خو خلاصی وکړو چه دا يې هم ياد ولری چه ما هم چا سره څه کړی ؤ.

گل مير: زه هم په همدې اندېښنه کې يم، خو نه پوهېږم څنگه يې کم. خداېو ياره زه خپله حيران يم چه ښځې نه مې ولې وتښتېدم.

صحبث خان: خير داسې کېږي خو اوس بدل پرې ښودل نه دی په کار. يوه ورځ ماښام تروږمۍ کې صحبت خان او گل مير يو کلی څخه ښکاره شول. دا د گل مير پخوانی کلی ؤ. کلی ته ور ننوتل. يوه گوت کې د بت په غاړه باندې دوو ماشومانو سونکا سونکا کوله. گل مير ور نژدی شو او تپوس يې وکړ چه څوک يې؟ يوه وويلې چه یتيمان يو. گل مير دواړه په غږ کې ونيول او کوکۍ يې ترې واخستې. تپوس يې وکړ چه ستاسې مور او پلار څه شول؟ هغو وويلې چه پلار مو

Section 3: Dialogue

تريسا: کومې ليکنې چه په غرب، په تهره بيا په امريکا کې، د پښتنو د دودونو په باره کې شوی دی، په هغو کې مهلمه پالنه د پښتونولي يو ډېر مهم اصل گڼل شوی دی. دا ليکنې داسې ښيي چه د پښتنو هر څه په وس کې وی هغه له مهلمه نه نه سپموی. حتی دا ليکنې وايي چه پښتون خپله کورنۍ وېرې پرېږدي، خو د مهلمه چاره کوي. دا رښتيا ده؟

امان: دا خبره په عمومي ډول صحيح ده. خو دا وروستی تکی يې په يوه وخت کې له بل وخت نه او په يوه ځای کې له بل ځای نه فرق کوي.

تريسا: مثلاً؟

امان: مثلاً که مهلمه د چا کره په وخت ورشي، کوربه دومره ډوډۍ پخوي چه ټولو ته بس وی او څوک وېرې نه پاتي کېږي. البته کوربه ته تياره ډوډۍ هلته ورکول کېږي چه د کوربه په فکر د مهلمه وړ وی. خو که تياره ډوډۍ د مهلمه وړ نه وی، کوربه نوره ډوډۍ ورته پخوي.

تريسا: که مهلمه وروسته له پخلي نه راشي څه کېږي؟

امان: که مهلمه د چا کره ناوخته يا وروسته له پخلي نه ورشي، ښايي د کورنۍ ځينې غړي په تهره بيا ښځې په نيم نس ډوډۍ وځوري او يا يې هيڅ و نه ځوري. ځکه کومه ډوډۍ چه پخه شوې وی هغه شايد ټولو ته بس نه وی. حتی کله کله داسې هم کېږي چه کومه ډوډۍ مهلمه ته پخپړې هغه يواځې مهلمه او هغه څوک ځوري چه له مهلمه سره په يوه دسترخوان ناست وی.

تريسا: گومان کوم چه کوربه مهلمه ته ډوډۍ له بازاره نه راوړي؟

چېرته تللی ؤ او هلته مړ شو. مور مو بل خاوند وکړ. مونږ یې وشړولو. له بټیاری سره په موتی نینو باندې ساعت تېروو او بیا دلته څملو. صحبت گل میر ته وویل چه دا جوړ ستا بال بچ دی؟ ده ووهلې هو. بیا گل میر ترې د مور د کور تېوس وکړ. دوی ووهلې چه زمونږ د پلار په کور باندې هغه خپل خاوند څخه اوسېږي او ټول مال حال یې زمونږ پلندر ته ور کړی دی. ده ورته یو څو پیسې لاس کې کېښودې، او ورته یې ووهلې چه خیر دی ویده شی.

New Vocabulary

Nouns

mistake F2 [ghalatí] غلطی

field M3 [paṭáy] پټی

snake M1 [mār] مار

anger M1 [qār] قار

tiger M1 [praŋg] پړانگ

attack F1 [ghuṭáy] غوټه

cleaver M4 [tukā] توکا

pain M1 [dard] درد

cowardice M3 [nāmarđí] نامردی

concern, worry F1 [andexná] اندېښنه

darkness F2 [taragmáý] تروپمی

corner M2 [goṭ] گوټ

popcorn oven or shop M2 [baṭ] بټ

orphan M1 [yatím] یتیم

kiss F2 [kokáy] کوکي

property M2 [māl] مال

Verbs

twist der. int. [tāwég-] تاوېږ-

attack der. tr. [hamlá kaw-] حمله کو-

climb smp. int. [khat-] خټ-

appear der. int. [xkara kég-] ښکاره کېږ-

kick out, expel smp. tr. [shaṭ-] شړ-

Adjective

early 4 [wakhtí] وختي

Preposition

together [tsákha] څخه

Adverbs, phrases, idioms

unfortunately *phr.* [lā bada shāméla] له بده شامېته

avoid *phr.* [dzān bāchaw-] خان بچو-

I panicked *phr.* [di mā warpar khatā sā] زما وار پار خطا شه

jump *phr.* [tóp wah-] توپ وه-

By God *phr.* [khwdāy go] خداپر و

these things happen *phr.* [khayr dāse kegi] خیر داسی کیږی

appropriate *phr.* [pā kār] په کار

a children's game *phr.* [sunkā sunkā] سونکا سونکا

on a handful of grain *phr.* [pā muṭi ninó bānde] په موتی نینو باندې

offspring *phr.* [bāl bāch] بال بچ

Have You Understood?

1. Answer the following questions.

۱. د گل میر ښځه څنگه وپوهېده چه مېړه یې ملنگ وژلی دی؟
۲. گل میر ولې له خپلې ښځې نه وتښتېده؟
۲. د گل میر پښه څنگه خوږه شوه؟
۴. وروسته له دې چه گل میر له خپلې ښځې نه وتښتېده چېرته لاړ؟
۵. صحبت خان د گل میر د قصې په باره کي څه وويلې؟
۶. د گل میر کلی ته څه وخت ورسېدل؟
۷. واړه یې چېرته پیدا کړل؟
۸. ورو څنگه ژوند کاؤ؟
۹. واړه له خپلې مور سره ولې نه اوسېدل؟
۱۰. د ورو مور او پلندر چېرته اوسېدل؟

2. Summarize the story so far, in English and Pashto.

Section 4: The Story Concludes

دواړه ياران وړاندې تلل چې يو گوټ نه را تاو شول نو هلته ودرېدل. وړاندې يوه دروازه وه. هغې ته غلی غلی ور تلل. يوه دالان کې غوايانو څخه پټ کبېناستل. د کور خاوند له کوټې نه را ووت او غوايانو ته گياڼه اچولو لپاره راغی. دلته د دواړو يارانو پرې ور غوټه کړه او کلک يې ملرۍ نه ونيو او سوت بوت يې وتاړه. دغوايانو اخورکې يې واچاوه. ورته وې وېلې چې که غږ دې وکړ نو نوم دې مرگ دی.

گل مير او صحبت بيا په کوټه ور ننوتل. دېوه يې ولگوله. بنځه يې را ويښه کړه. صحبت يوه داسې څپېړه په غوږ ور کړه چې سر کې يې کرنګار پيدا شه. بيا يې ترې تپوس وکړ چې خاوند دې ولې کړی دی. هغې وويلې دې سړی را باندې په زور نکاح ترلې ده. صحبت گل مير ته اشارت وکړ او هغه ترلې سړی يې کوټې ته راوست. تپوس يې ترې وکړ چې تا ولی په زور په دې بنځې نکاح ترلې ده؟ هغه وويلې په زور چا کلی نه دی کړی. زړه يې و او کونده وه نو مې پرې نکاح ترلې ده. ده وويلې چې تا ته څنگه معلومه شوه چې کونده ده؟ هغه وويلې چې ددې خاوند د خپل ورور له لاسه مړ شوی ؤ. هغه پرې قيد شو. دا خو هر چا ته معلومه ده. مړی موندلی شوی ؤ. پېژندلی شوی ؤ. ښکاره خبره ده.

صحبت: د خون دعوه چا کړې وه؟

سړی: دې بنځې

گل مير: له دېره قاره يې ځگونه په خوله کې راغلل او ور غوټه شه پرې. پزه يې ترې پرې کړه. هغه نسکوره پرېوت. ده ترې يو غوږ هم جدا کړ. صحبت پرې تير کې واچاؤ او بنځه يې په کې خوړنده کړه. څو پورې چې رپېده او سا يې نه وه ختلې دوی ورته ولاړ وو. سړی نه يې هم پزه غوږ پرې کرل چې په دې کلی کې يوه نمونه خو پاتې شې. چې بنځه يخه شوه نو دوی ترې پښې وښکې.

که پښتون سل کاله پس بدل واخلي، نو هم وايي چه ژر مې واخست.
د بت له غاړې نه گل مير خپل زوی لور هم په اوږه کړل او شپه په
شپه له کلي نه ووتل.

New Vocabulary

Nouns

stable M2 [dālān] دالان
hay F3 [gayā] گياه
throat F2 [maráy] مری
manger M2 [akhwór] اخور
lamp F1 [diwá] دپوه
banging M2 [kṛangār] کرنګار
assassination M2 [khun] خون
rope M3 [páray] پری
beam, roof support M2 [lir] تیر
example F1 [namuná] نمونه

Verbs

light smp. tr. [lagaw-] لگو
awaken der. tr. [wixaw-] وینو
be imprisoned der. int. [qaydég-] قیدېږ-
be found smp. tr. [mund-] موند-
be identified smp. int. [pézan-] پېژن-
hang, string up der. tr. [zwarandaw-] خورندو-
quiver, jerk smp. int. [rapég-] رپېږ-

Adjective

face down / [naskór] نسکور

Adverbs, phrases, idioms

tight phr. [sút but] سوت بوت
get engaged phr. [nikā taṛ-] نکاح تر-
make a signal phr. [ishārāt kaw-] اشارت کو-
bring suit phr. [dāwā kaw-] دعو کو-
foam at the mouth phr. [dzagúna pə khwíá ke rādz-] ځګون په خوله کې راڅ-
one's soul climbs (i.e. one dies) phr. [sā ... khat-] سا ... خت-
that very night phr. [shpá pə shpá] شپه په شپه

Have You Understood?

1. Answer the following questions.

۱. د ښځې خاوند ولې دالان ته لار؟
۲. خاوند ولې په صحبت خان او گل مير پسې کوتي ته لار نه شو؟
۳. گل مير ولې پلندر کوتي ته بوت؟
۴. خاوند ولې فکر کاو چه د ښځې مېړه مړ دی؟
۵. د گل مير ښځې څنگه په خلکو دا ومنله چه گل مير مړ دی؟
۶. د گل مير ورور ولې قيد شوی و؟
۷. گل مير او صحبت خان د گل مير ښځه څنگه ووژله؟
۸. گل مير او صحبت خان د خاوند پزه او غوږ ولې پرې کړل؟
۹. د گل مير واره چا بوتلل؟

2. Gwalmir's wife is obviously the villainess of the story. List her wrongs against Gwalmir.

3. Give a dramatic reading of the story, with different students reading as the narrator, Gwalmir, Sohbat Khān, the stepfather, the wife, and the children.

Section 5: Diversions

چه وا نڅلى له غليم نه انتقام
مرد نه خوب کا نه خوراک کا نه آرام.

- خوشحال خان خټک

In ordinary prose:

چه مرد له غليم نه انتقام وانځلى، نه خوب کا نه خوراک کا نه آرام.

man *n*, *M1* [mard] مرد

enemy *n*, *M1* [ghalīm] غليم

revenge *n*, *M2* [intiqām] انتقام

food *n*, *M2* [khorāk] خوراک

rest *n*, *M2* [ārām] آرام

Unit 26: عزت او ننوتې

Section 1: Reading

پښتنو ته خپل عزت ډېر اهمیت لري او هیڅا ته دا حق نه ورکوي چې تهری پرې وکړي. په عزت تهری څه معنی؟ کله که اسلم سلیم د خلکو په مخ کې ووهی او یا اسلم د سلیم د کورنۍ کومې ښځې یا پېغلې ته په سپکه سترگه وگوري دا د سلیم په عزت تهری دی او په پښتنو کې ډېر بد گڼل کیږي.

سلیم عموماً خپل بدل اخلي. خو کله چې اسلم د سلیم په عزت تهری وکړي، دا حتمی نه ده چې سلیم خپل بدل خپله اخلي. ښایي زوی، ورورو، وراره، تربور او حتی خوری یې بدل اخلي. ځکه په پښتنو کې د سلیم په عزت باندې تهری د ټولې کورنۍ عزت باندې تهری دی.

د عزت د اهمیت په باره کې یو ښه مثال د بکوا د سیمې یوه پېښه ده چې د کمونستانو د حکومت په اولو وختو کې وشوه. کله چې کمونستان قدرت ته ورسېدل، وروسته له یو څه مودې نه یې په اصطلاح د ځمکو اصلاحات پېل کړل. نور محمد خان د بکوا د سیمې د نورزو یو لوی خان او د ځمکې د اصلاحاتو مخالف ؤ. یوه ورځ سپایانو د حاکم په امر ونيوه. د خلکو په مخ کې یې په ونه پورې وتاړه او ډېر زیات یې وواهه. د نور محمد خان ورونه، زامن او ټول نورزی په دې خبره دومره وپارېدل چې بغاوت یې وکړ او له حکومت سره یې جگړه پېل کړه.

یو بل مثال هغه پېښه ده چې په همدې وخت کې په هزارجات کې وشوه. د حکومت مامورینو د یوه خان ښځه او لور په زور د کوره ووايستلې او د لویانو کورس ته یې بوتلې. خان او د هغه طرفداران دې خبرې دومره وپارول چې بغاوت یې وکړ او د حکومت مامورین یې ووژل.

کله کله داسې هم کیږي چې اسلم د سلیم په عزت تهرې وکړي، خو اسلم په خپل تیرې پېښمانه شي. بیا یو یا څو کسه د سلیم کره ورلیري او بېښه ترې غواړي. پېښتانه دې دود ته ننوتې وايي. کله کله اسلم د خپلې کورنۍ له ځینو غړو او یا دوستانو سره د سلیم کره ننوتې ځي. کله بیا خپله اسلم نه ځي بلکه د خپلې کورنۍ نور غړي او یا دوستان ننوتې لیري. که اسلم په سلیم او یا د هغه په عزت تهرې وکړي هلته بیا ښايي اسلم د خپلې کورنۍ یوه یا دوه ښځې هم له هغو خلکو سره ملگری کړي چې ننوتې ځي. که د اسلم تهرې ډېر سخت وي نو ښايي چې د کلی او یا سیمې کوم لوی مذهبي عالم او یا روحاني مشر هم له هغو خلکو سره ملگری کړي چې ننوتې ځي.

که سلیم د اسلم ننوتې ومني نو اسلم د یو زیات شمېر خلکو په مخ کې چې پخوا د سلیم کره د ننوتې مجلس ته بلل شوی وي، بېښه غواړي. اسلم د بېښې په ورځ یو یا څو پسونه هم د سلیم کره بیايي او هلته یې حلالوي. د پسونو غوښې معمولاً له وریځو سره پخوي او هغو خلکو ته یې ورکوي چې د ننوتې په مجلس کې ناست وي. سلیم اکثره د اسلم ننوتې مني. خو کېدی شي چې سلیم ننوتې ونه مني او له اسلم نه بدل واخلي.

New Vocabulary

Nouns

honor M2 [izát] عزت

right M2 [haq] حق

incident F1 [péxa] پېښه

Communist M1 [kamoníst] کمونسټ

power M2 [qudrát] قدرت

local governor M1 [hākím] حاکم

revolt M2 [baghāwát] بغاوت

supporter M1. [tarafdār] طرفدار

pardon F1 [baxána] بېښه

scholar M1 [ālm] عالم

People

man's name [aslám] اسلم

Pashtun khan [nur māmād khān] نور محمد خان

Verb

become agitated *smp. int.* [pārég-] پارېږ-

Conjunction

instead *conj.* [bálke] بلکه

Adjectives

opposed / [moxhālíf] مخالف

regretful 4 [pəximāna] پېښمانه

spiritual 4 [ruḥānī] روحاني

Places

[bakwā] بکوا

[hazārajāt] هزاره جات

Adverbs, phrases, idioms

in front of ... *phr.* [de ... pə mákh ke] د ... په مخ کې

insult *phr.* [pə spáka stérge gor-] په سپکه سترگه گور-

so-called *adv.* [pə istilā] په اصطلاح

land reform *phr.* [de mdzake islāḥāt] دځمکي اصلاحات

adult (literacy) course *phr.* [de loyāno kwars] د لویانو کورس

it can happen that *phr.* [kedáy si] کېدای شي

Have You Understood?

1. Answer the questions.

۱. نورزو ولی د کمونسټ حکومت په مقابل کې بغاوت وکړ؟
۲. که په سلیم باندې د اسلم تېری سخت وی، نو اسلم به سلیم ته څوک ننواتي ور ولیږي؟
۳. که سلیم د اسلم ننواتي ومنی، بیا څه کیږي؟
۴. که سلیم د اسلم ننواتي و نه منی، بیا څه پېښېږي؟
۵. ننواتي څه شي دي؟

2. Discuss the two incidents mentioned in the passage. How could the government have achieved its objectives without attacking the honor of the Pashtuns involved?

Section 2: Verb Phrases with Possessive Subjects

Examples

- 'I don't like Gwəlay either.' زما گلي هم ښه نه ايسي.
 'Asad's uncle doesn't like Gwəlay.' د اسد د تره گلي بد ايسي.
- 'I really disliked Salim's behavior.' د سليم له سلوك نه مې ډېر بد راغله.
 'Do you really dislike him?' ستا د هغه نه ډېر بد راځي؟
- 'Shamay's sons feel like (making) trouble.' د شمي د زامنو مرداري ته زړه كيږي.
 'I feel like going home.' زما زړه كيږي چه كورته لاړ شم.
 'Do you feel like (eating) food?' ستا ډوډي ته زړه كيږي؟
- 'I feel cold.' زما ساره كيږي.
 'Layla's mother feels cold.' د ليلا د مور ساره كيږي.
 'Do you feel hot?' ستا گرمي كيږي؟
 'You have a fever.' ستا تبه ده.
- 'I like Laylā.' زما ليلا خوښيږي.
 'Asad likes the girl who is dancing the atan.' داسد هغه نجلي خوښيږي چه
 اتن كوي.

Notes:

1. There are some frequently-used Pashto verb phrases which are used in sentences in which the semantic (or logical) subjects are possessive phrases, e.g.

زما ساره كيږي.

	[dī mā	saɾə	kegi.]
Literal translation:	'my'	'cold'	'becomes'
Idiomatic translation:	'I'm getting cold.'		

ددې له هغه نه ډېر بد راځي؟

	[dī de	lə aghə na	ɖer bād	rādzi?]
Literal translation:	'of you'	'from him'	'very bad'	'come'
Idiomatic translation:	'Do you dislike him?'			

3. These idiosyncratic phrases are as follows:

'Logical' Subject	'Logical' Object	Verb phrase	English equivalent
possessive	له ... نه	بد راځي-	'dislike'
possessive	ته ...	زړه کېږي-	'feel like'
possessive	as usual	ښه ايس-	'like'
possessive	as usual	بد ايس-	'dislike'
possessive	(none)	گرمي کېږي-	'feel hot'
possessive	(none)	ساره کېږي-	'feel cold'
possessive	(none)	ټبه ده	'have a fever'
possessive	as usual	خوښېږي-	'like'

4. These verb phrases always take third person endings.

5. If the object of the phrase is a *چه* clause, it occurs as usual after the verb, e.g.

زړه مې کېږي چه کور ته لاړ شم.

[zrə me kégi tse kór ta laɾ səm.]

Literal translation: 'heart' 'my' 'become' 'that' 'to home' 'I go'

Idiomatic translation: 'I feel like going home.'

6. به and بد in these phrases agree with the object.

Practice

1. Substitute the following people in the sentences below.

- يو ته زه تاسې خوشحال ليلا
- _____ ساره کېږي.
- _____ له نجيب نه ډېر بد راځي.
- _____ زړه نه کېږي چه درس ته لاړ شي.
- _____ گرمي کېږي؟

2. Translate the following into Pashto.

- a. Khushal has a fever.
- b. Are you feeling hot?
- c. He doesn't like me.
- d. We dislike movies.
- e. Asad feels like going on a trip.
- f. I feel like a party!
- g. Is Patang's mother feeling cold?
- h. She doesn't dislike Indian food.
- i. We dislike studying on Sunday.
- j. He doesn't feel like food.

3. Translate the following into idiomatic English.

۱. ددې سندرې بڼې ایسی.
۲. ستا سارې کېږي؟
۲. د لیلا د لور تبه ده.
۴. د پتنگ د ملگرو امریکایی ډوډۍ بڼه نه ایسی.
۵. ستا زړه کېږي چه ما سره لار شی؟
۶. که دې سارې کېږي، کرکۍ وتره.
۷. نن مې سبق ته زړه نه کېږي.
۸. د گلي هره نجلۍ بڼه نه ایسی.
۹. د امان له جنگ نه بد راځي.
۱۰. د اسلم د پری خور ډېره بڼه ایسی.

4. Ask and answer questions on the following models:

۱. ستا مېلمستيا ښه ايسی؟
۲. هو! زما مېلمستيا ډېره ښه ايسی.
or
نه، زما مېلمستيا ښه نه ايسی.
۱. ستا زړه کيږی چه درس ولولې؟
۲. نه، زما زړه نه کيږی چه درس ولولم.
or
هو، زما زړه کيږی چه درس ولولم.
۱. ستا له امتحان نه ډېر بد راځی؟
۲. هو، زما له امتحان نه ډېر بد راځی.
or
نه، زما له امتحان نه ډېر بد نه راځی.

Section 3: Dialogue

د اسد پلار: د بری خېلو څه حال ؤ؟

د اسد تره: د بری منځوی زوی، گلی، د شمی لورته لاس ور اچولی ؤ.
د شمی زامن په گلی پسې گرځېدل چه و یې وژني. خو گلی بغلان
ته د خپلو تربرو کره تللی ؤ.

د اسد پلار: نو بیا څه وشول؟

د اسد تره: د بری ورونه د شمی کره ننوتې ورغلل. خو شمی یې مخ
ونه مانه او ور نه و یې غوښتل چه گلی، هر ورو، په لاس ورکړی.

د اسد پلار: د بری ورونو څه خواب ورکړ؟

د اسد تره: هغوی ورته ووهلې چه گلی ورك دی. څو ورځې وروسته
بری خپله له دوو نورو زامنو سره د شمی کره ننوتې ورغی. خو
د شمی زامنو د هغو مخ هم و نه مانه. یو څو ورځې وروسته بری
خپله ښځه له څو تنو سپین ږیرو همسایگانو سره د شمی کره ور
ولېږله. خو شمی د هغو مخ هم و نه مانه.

د اسد پلار: دا خو نو شمی ډېر بد کار کړی دی چه د سیاسرې
مخ یې هم نه دی منلی. داسې ښکاری چه د شمی د زامنو
مرداری ته زړه کیږي.

د اسد تره: که رښتیا درته ووايم زما گلی هم ښه نه ایسي، او
ډېر بد کار یې کړی دی. خو د شمی له سلوک نه مې هم ډېر
بد راغله. زړه را ته وویل چه بری ته ووايم نور مه پسې
گرځه. د شمی څه چه د ټولو موسی خېلو لاس خلاص توره
یې آزاده. خو حوصله مې وکړه.

د اسد پلار: نو بیا څه وشول؟

د اسد تره: کله چې زه دې خوا ته راتلم، بری غوښتل چې یو څو ورځې وروسته د پوزې صاحبزاده صاحب، ملا شکور اخوند او سید رسول پاچا له ځینو سپین ږیرو سره ننواتي ور ولیږي.

New Vocabulary

Nouns

household M2 [khe] خېل

trouble, dirt M3. [mardār] مرداري

behavior M2 [sulūk] سلوك

area [puzá] پوزه

People

[baray] بری

[gwaláy] گلي

[shamáy] شمي

[sāyabzādá sāyab] صاحبزاده صاحب

[mulā shukúr akhwánd] ملا شکور اخوند

[sayid rasúl pāchā] سید رسول پاچا

Adverbs, phrases, idioms

take hold of *phr.* [lās achaw-] لاس اچو-

accept *phr.* [mákh man-] مخ منډ-

woman *phr.* [syāsára] سیاسره

let alone *phr.* [nə ... tsá tse] نه ... څه چې

let (them) do what they will *phr.* [lās khlās tura azāda] لاس خلاص توره آزاده

have patience *phr.* [awselá kaw-] حوصله کو-

Have You Understood?

1. Put the events in chronological order.

بری خپله ښځه د څو تنو همسایگانو سره د شمی کره ور ولېږله.
گلی د شمی لور ته لاس ور واچاؤ.
د اسد پلار بهرته کور ته راغی.
د بری وروڼه د شمی کره ننوتې ورغلل.
د بری زامنو نه یې وغوښتل چې گلی دې شمی ته په لاس ورکړی.
د شمی زامن په گلی پسې گرځېدل.
بری له خپلو دوو نورو زامنو سره د شمی کره ننوتې ورغی.
بری د شمی د ښځې مخ هم ونه مانه.
بری غوښتل چې شمی ته مهم خلک ننوتې ور ولېږي.
گلی بغلان ته تللی ؤ.

2. Discuss whether Shamay's behavior is justified.

Section 4: Diversions

Khushal Khān Khattak on Pashtun Honor

په جهان د ننگیالی دی دا دوه کاره
یا به وځوری ککړی یا به کامران شی.

The man of honor has these two duties in the world:
Either to lose his head or to be victorious.

کاشکې ځوان د پښتانه په ننگ کې مړ وي
نه چه گور له روان شوې له تلته.

I wish you had died young in Pashtun honor
Rather than going to your grave from your bed.

د پښتون په ننگ مې وترله توره
ننگیالی د زمانې خوشحال ختک يم.

I have tied on my sword in Pashtun honor
I am Khushal Khattak, the man of honor for these times.

quilt *n*, M2 [təltɪk] تلتهtime *n*, M2 [zamān] زمانvictorious *adj* 1 [kāmraṇ] کامرانI wish *phr.* [kāshke] کاشکېlose one's head *phr.* [kakaráy khwr-] ککړی خور -grave *n*, M2 [gor] گورman of honor *n*, M3 [nangyaláy] ننگیالی

Unit 27: جرگه

Section 1: Reading

کومه غونډه چه پښتانه د خپلو جنجالونو د حل لپاره جوړوي هغې ته جرگه ويل کيږي. مثلاً که اسلم او سليم له يو بل سره جنجال ولري او وغواړي چه په روغه يې حل کړي، دواړه خپل واک يو شمېر سپين ږيرو او مشرانو ته ورکوي چه جنجال يې حل کړي. دا سپين ږيري او مشران درېيمگري وي او د مدعيانو د کورنۍ غړي يا خپلوان په کې نه وي.

پښتانه کله کله تر دې نه سم معمولاً په يوه قوم کې دننه او يا د بهلو بهلو قومونو تر منځ د لويو جگړو او دښمنيو د پای ته رسولو او د ځينو مهمو اجتماعي او اقتصادي مسایلو په باره کې د فيصلو په خاطر جوړيږي.

د جرگې جريان بيخي ديموکراتيک وي او غړي يې خپل عقايد او نظريات په کافله آزادي بيانوي. په پښتنو کې په سن کشران په عادي حالتونو کې نه يواځې مشرانو ته خبره نه ور غبرگوي، بلکه د مشرانو په مخکې په زغرده خبرې هم نه کوي. خو په جرگه کې کشران هم له مشرانو سره د عقيدې او نظر اختلاف په کامل جرئت بيانوي. د جرگې غړي انتخابي نمايندگان نه وي، بلکه داسې قومي او مذهبي مشران وي چه په خلکو کې په هوښياري، پوهه او ښه سرپتوب مشهور وي.

ښايي چه جرگه د نظرياتو د اختلاف له امله څو ورځې دوام وکړي، خو کله چه فيصله وشوه او جرگې ومنله نو بيا ټول غړي مکلف دي چه ويې مني.

په افغانستان کې يو بل ډول جرگه هم شته چه سياسي مشران او

یا حکومتونه یې دایرې. دې ډول جرگې ته لویه جرگه ویل کیږي. کومې جرگې چې خپله د خلکو او قومي مشرانو په ابتکار جوړېږي د هغو تاریخ ډېرو پخوا وختو ته رسیږي. خو کومې جرگې چې د حکومتونو په ابتکار جوړې شوي دي د هغو تاریخ د شلمې پېړۍ له سر نه وړاندې نه ځي. دغه راز لومړنۍ جرگه د افغانستان پاچا امیرامان اله خان په کال ۱۹۲۲ کې په جلال آباد کې د افغانستان د لومړني اساسي قانون د شپږنې او تصویب د پاره جوړه کړه. وروسته له دې نه یو زیات شمېر لویې جرگې جوړې شوي دي او له اکثره نه یې حکومتونو د خپلو پروگرامونو او هدفونو تر سره کولو له پاره د یوې وسیلې په حیث استفاده کړې ده. له عنعنوي قومي جرگو سره د لویو جرگو یو لوی فرق دا دی چې په لویو جرگو کې یواځې پښتانه نه بلکه د افغانستان د ټولو قومونو نمایندگان، چې په واقعیت کې د حکومت په خوښه ټاکل کېږي، شامل وي.

New Vocabulary

Nouns

dispute, problem M2 [janjāl] جنجال

solution M2 [řal] حل

formal meeting F1 [jərgá] جرگه

reconciliation F1 [rógha] روغه

third party M3 [dreyəmgəray] درېیمګړی

antagonist M1 [modayl] مدعي

issues M irreg. [masāyál] مسایل

procedure M2 [jiryān] جریان

beliefs F1, Ar. pl. [aqāyíd] عقاید

opinions F1, Ar. pl. [nazariyāt] نظریات

freedom F2 [azadl] آزادی

courage M2 [zghard] زغرد

difference M2 [ikhtilāf] اختلاف

courage M2 [jurʔát] جرئت

representative M4 [namayindá] نماینده

knowledge F1 [póha] پوهه

(good) character M2 [saritób] سریتوب

initiation M2 [ibtikār] ابتکار

law M2 [qānún] قانون

approval M2 [taswīb] تصویب

Adjectives

economic 4	[Iqtisadí] اقتصادي
complete 1	[kāmál] کامل
democratic 1	[dimokrātik] ديموکراتيک
elected 4	[Intikhābí] انتخابي
obliged 1	[mokaláf] مکلف
political 4	[siyasí] سياسي
primary 6	[lumranáy] لومړني
basic 4	[asāsí] اساسي

Verbs

solve der. tr.	[ḥalaw-] حلو-
express der. tr.	[bayanaw-] بيانو-
challenge der. tr.	[ghbargaw-1] غبرگو-
convene der. tr.	[dāyeraw-] دايرو-
select smp. tr.	[ṭāk-] ټاک-

Phrases

authorize [wāk warkaw-]	واک ورکو-
young people [pə sán kəshrān]	په سن کشران
normally [pə ādf halatúno ke]	په عادي حالتونو کې
accomplish [tər sara kaw-]	تر سره کو-
actually [pə wāqiyát ke]	په واقعیت کې

Have You Understood?

1. Give literal, then idiomatic, English equivalents for the following:

واک یو شمېر سپین ږيرو او مشرانو ته ورکول
 پای ته رسول
 خبره نه غبرگول
 په زغرده خبرې کول
 سياسي مشر
 پخوا وختو ته رسېدل
 يواځې پښتانه نه بلکه د افغانستان د ټولو قومونو نمايندگان

2. Discuss: Is the traditional Pashtun *jirga* democratic, in the American sense of the word 'democratic'?

Section 2: Conversation

تريسا: ستاسې په خپل کلي کې داسې کوم جنجال پېښ شوی چه جرگې حل کړی وی؟

امان: هو! زمونږ خپل کلي کې هم بعضې دغه شان جنجالونه پېښ شوي دي. يو يې د ملک سيفو او د هغه د وراره تر منځ پېښ شو او هغه داسې چه ملک سيفو خپله لور، حفيظه، خپل وراره، حلیم، ته ورکړه. د حلیم او حفيظې له واده نه يو کال لا نه ؤ تېر چه مناسبات يې سره خراب شول. حفيظه د خپل مېړه له کوره ولاړه او د خپل پلار کره کښېناسته. د حلیم ماما، غفور، څو څو خلې ملک سيفو ته وويل چه حفيظه بهرته د حلیم کره ولېږي، خو ملک سيفو چه ډېر مور او په مټ ښه پوره ؤ، د غفور خبره وانه ورېده.

تريسا: حلیم خو هم د سيفو وراره ؤ. هغه زور او دولت نه لاره؟

امان: دولت يې لاره. خو څرنگه چه د پلار يو زوی ؤ، د مټ زور يې نه لاره.

تريسا: ولې تربرونو يې ملا نه ور سره تړله؟

امان: نه، تربرونه يې هم د سيفو او د هغه د زامنو په خوا واوښتل.

تريسا: ښه ... نو بيا څه وشو؟

امان: غفور څو ځله نور هم سيفو ته په کراره وويلې چه حفيظه بهرته حلیم ته ورکړي، خو سيفو يې خبره وا نه ورېده. په پای کې خبره دښمنۍ او جگړې ته ورسېده او د سيفو زوی، عبدل، غفور، وواژه. سيفو او زامن يې څه موده بنديان او بيا خوشي شول.

تريسا: حلیم څه وکړل؟

امان: هغه څه ونه کړل. خو د غفور یوه وراړه، اسمعیل، او د هغه ملګرو کاظم او محمد جان، د سیفو په یوه بل زوی، حبیب، ډزې وکړې او زخمی یې کړ. کومو کسانو چې په حبیب ډزې کړې وې هغو بندیان شول.

تریسا: څو کاله بندیان وو؟

امان: گومان کوم چې درې کاله بندیان وو.

تریسا: کله چې بهرته خوشی شول بیا څه وشول؟

امان: بیا ټولو یوه جرگه را وغوښته او روغه یې وکړه. جرگې د غفور ورېره د سیفو لمسی ته ورکړه، د کاظم د تره لور یې د حبیب زوی ته ورکړه، د حبیب ورېره یې د غفور زوی ته ورکړه، او حفیظه یې بهرته د حلیم کره ولېږله.

New Vocabulary

relationship *n*, *M irreg*, *pl*. [munāsibāt] مناسبات

he had a lot of support *phr*. [pə məɬ xə pura wá] په مټ ښه پوره و

wealth *n*, *M2* [dawlát] دولت

prisoner *n*, *M1* [bandí] بندی

shoot at ... *phr*. [pə ... dāze kawé] په ... ډزې کو-

Have You Understood?

1. Who is related to whom? Finish the following sentences along the lines of the example.

Ex:

حفيظه د ملك سيفر لور وه.

- _____ ۱. حلیم
- _____ ۲. غفور
- _____ ۲. عبدل
- _____ ۴. اسمعیل
- _____ ۵. کاظم
- _____ ۶. محمد جان
- _____ ۷. حبیب
- _____ ۸. د حلیم پلار

2. Discussion questions:

د جرگې د فیصلو نه داسې ښکاری چه یوه خوا له بلې نه زیات
ملامت وه؟

په دې کیسه کې تر ټولونه بده پېښه کومه وه؟

3. Review the conversation in Unit 26. Convene a *jirga* and decide who is at fault and what should be done to end the matter.

Section 3: Reading

[Excerpted from لويې جرگې, by Habibullah Rafi. pp. 32-41, *Qalam*, Vol 2, No. 5 (December-January 1987-88).

د افغانانو لويې جرگې په حساسو او اضطراري حالاتو او د درنو اجتماعي غوتو د راپيدا كېدلو په وخت كې جوړېدى.

د اتلسمې ميلادۍ پېړۍ په پېل كې چه د هېواد غربي سيمې د صفويانو په لاس كې وې، صفوى پا چا په ۱۷۰۲ ع كال د گرگين په نامه يو خونخوړ بيگلرېگى (حاكم) كندهار ته راواستاوه چه په خلكو يې بې سارى ظلمونه پېل كړل او د وحشت او دهشت دوره يې رامنځ ته كړه. دې حالت په آزادۍ مين افغانان خورول او هڅول يې چه يوه چاره يې وكړي. په دې كسانو كې ميرويس هوتك چه ظاهراً په تجارت بوخت ؤ د يوې اساسي چارې په فكر كې ؤ...

د ملي عنعنې له مخې يې په ۱۷۰۵ ع كال كې د كندهار په «كوكران» كې د قومى مشرانو لويه جرگه راوبلله. د خپلو ټولو اقداماتو لنډيز يې ورته وړاندې كړ او ددوى نظر يې وغوښت. دوى ټولو په قرآن كريم سوگند پورته كړ چه ددې ظلم د ختمولو لپاره به له ده سره مله وي.

په ۱۷۰۷ ع كال كې دوهمه لويه جرگه د همدې سوگند د عملى كولو له پاره د كندهار په «مانجه» كې جوړه شوه او ددې ظالم حاكم چه مصلحتاً مسلمان شوى ؤ او هم د صفوى واك د ختمولو پرېكړه يې وكړه، په پاڅه تدبير يې گرگين له منځه يووړ. صفوى پاچا ته يې له افغانستان نه دده د لاس لندېدلو خبر وركړ او په غربي افغانستان كې يې د يوه خپلواك دولت په جوړولو لاس پورې كړ.

New Vocabulary

Nouns

- cruelty M2 [zulúm] ظلم
 savagery M2 [wahshát] وحشت
 terror M2 [dahshát] دهشت
 period F1 [dawrá] دوره
 business M2 [tujārát] تجارت
 tradition F1 [ananá] عننه
 measures M2 Ar. Pl. [iqdāmāt] اقدامات
 outline M2 [landíʔ] لنډيز
 oath M2 [sawgánd] سوگند
 friend M irreg., Obl. [mlə] مله
 rule M2 [wāk] والک
 state M2 [dawlát] دولت

Verbs

- send *sm. tr.* [astaw-] استو-
 bother *sm. tr.* [dzawraw-] خورو-
 encourage *der. tr.* [hatsaw-] هڅو-
 bring an end to *der. tr.* [khatmaw-] ختمو-
 implement *der. tr.* [ameli kaw-] عملی کو-

Adverbs, phrases and idioms

- bring to the middle *phr.* [rāmandz ta kaw-] رامنځ ته کو-
 freedom-loving *phr.* [pə azadáy mayán] په آزادی مین
 apparently *adv.* [zahéran] ظاهراً
 on the holy Koran *phr.* [pə quráne karím] په قرآن کریم
 conveniently *adv.* [maslahátan] مصلحتاً
 with practiced expertise *phr.* [pə pakhé tadbír] په پاخته تدبیر
 shortening of his hand [de lās landedól] د لاس لنډېدل

People

- Persian dynasty n, M1 [safawí] صفوی
 name [gorgín] گرگین
 title [biglār begí] بیگلربیگی
 name [mirwáls hoták] میرویس هوتک

Places

- [hewād] هېواد
 [kokarān] کوکران
 n, F1 [mānjá] مانجه

Adjectives

- crucial 1 [hasās] حساس
 emergency 4 [izterārí] اضطراری
 difficult 1 [drund] دروند
 Christian 4 [isawí] (abbr.) ع
 bloodthirsty 1 [khunkhór] خونخور
 unprecedented 4 [besāri] بې ساری
 busy 1 [bókht] بوخت
 cruel 1 [zālām] ظالم

Have You Understood?

1. Answer the following questions:

۱. د پښتنو په تاريخ کې تر ټولو نه پخواني جرگه کومه جرگه ده؟
۲. د افغانستان لومړنۍ لويه جرگه ولې جوړه شوه؟
۲. گرگين څه وخت د کندهار حاکم ؤ؟
۴. د پښتنو مشران کوکران ته چا ور وبلل؟
۵. لومړنۍ لويې جرگې څه فيصله وکړه؟
۶. د پښتنو په تاريخ کې دوهمه لويه جرگه څه وخت جوړه شوه؟
۷. وروسته له دوهمې لويې جرگې نه گرگين ته څه ور پېښ شول؟
۸. وروسته له دوهمې لويې جرگې نه صفوی پاچا ته څه خبر ور ولېږل شو؟

2. Give literal, then idiomatic English translations for the following phrases:

۱. د اتلسمې ميلادۍ پېړۍ په پېل کې
۲. د صفويانو په لاس کې
۲. د گرگين په نامه يو حاکم
۴. رامنځ ته کول
۵. په تجارت بوخت ؤ
۶. د ملي عنعنې له مخې
۷. ورته وړاندې کول
۸. سوگند پورته کول
۹. له ده سره مله کېدل
۱۰. له منځه وړل

Section 4: Diversions

لنډۍ:

جانان مې گل له لاسه نه اخلي
د اسمان ستوری به جرگه ورته لېږمه

lover *n*, M1 [jānān] جانانstar *n*, M3 [stóray] ستوری

خوشحال خان خټک:

يا تکیه د یوه خدای ده یا د تورې
په جرگو مرگو نه شی کار تمام

In prose:

تکیه یا دیوه خدای یا د تورې ده. کار په جرگو مرکونه تمامیږي.

the One God *phr.* [yawə khwdāy] یوه خدایmeeting *n*, F1 [maraká] مرکهcompleted *adj* 1 [tamām] تمام

Unit 28: جر وړبل

Section 1: The Story Begins

د سهار رڼا ښايسته خپره شوې ده. سور باد روان دی. زه د خپلې کوتې بام ته د واورې د تړولو له پاره ختلی يم. خو څرنگه چې د هلکتوب شپې ورځې دی نو د واورې د پیندو د غورځولو سره سم کله کله خپلې شاوخوا ته هم سترگی اړوم.

د بېگا شپې بادکوبې لارې بندې کړې دي. په کوڅو کې څوک نه ښکاري. يوازي ملا بانگي له کاله نه وتلی او په څاپو څاپو د ماجت خوا ته روان دی. رسول کاکا زمونږ نږدې گاوندی خپلې څو کلنې جرابې چې له زړښت نه غار غار او بيا په ډول ډول توکرانو پيوند شوې دي، اغوندی. د خامتا د پرتاگه پایڅې تينگې پکې نغاړی او په يوه شلېدلي پرتوگانې يې دپاسه تړی.

هغه زړه ريتاړه چې ښايي يو وخت به د کاکا پتکي و را اخلي او د ملا وستنې په توگه يې تر ملا پيچي. د واسکت څنډې کلکې کلکې پکې را اړوي. د پتکي يوه خوا، چې اوږده شمله يې بولي، پر سر خپروي او له بلې خوا يې ورو ورو په کوپړې پورې پيچي. له څټ نه تر وروڅو پورې ټوله ککړۍ پکې تاووي. تيمبوزکه وهي او غوډل ته ورننوي. خپله خړه خړه له غوډل نه را باسي او کته کوی يې.

د لرگيو بار چې برابري ماښام يې تړلی دی، د کندوالي ديوال ته دروی او سپوږمۍ ته غږ ور کوی.

New Vocabulary

Nouns

- roof M2 [bām] بام
 boyhood M2 [alaktób] هلکتوب
 shovelful F1 [pindá] پینده
 blizzard F1 [bādkoyá] بادکویه
 neighbor M3 [gāwandáy] ګاونډی
 sock F1 [jirāba] جرابه
 age, antiquity M2 [zaráxt] زړښت
 hole M2 [ghār] غار
 heavy cotton fabric F3 [khamtā] خمتا
 pantleg F1 [pāytsá] پایڅه
 drawstring M2 [partugāx] پرتوګاښ
 strip of cloth F1 [ritāra] ریتاره
 sash M3 [mlāwastānay] ملاوستنی
 edge F1 [tsānda] څنډه
 tail of turban F1 [shāmla] شمله
 head F2 [kopráy] کوپړی
 nape of the neck M2 [tsə] څټ
 eyebrow F1 [wrúdzal] وروڅه
 skull F2 [kakaráy] ککړی
 donkey saddle F1 [káta] کته
 firewood M3 [largáy] لړګی
 load M2 [bār] بار
 roofless shack F1 [kandwālá] کندواله

Verbs

- spread *der. int.* [khparég-] خپرېږي
 shovel *smp. tr.* [tog-] توږي
 cast *smp. tr.* [araw-] اړوي
 be patched *der. int.* [paywandég-] پيوندېږي
 tuck in *smp. tr.* [nghār-] نغاړي
 fray *smp. int.* [shkeg-] شکېږي
 wrap *smp. tr.* [pech-] پېچي
 is called *smp. int.* [bol-] بولي
 wrap *der. tr.* [lāwaw-] تاووي

Names

- Mullah Bangi [mulā bangí] ملا بانګی
 Rasul Kaka [rasúl kākā] رسول کاکا
 Spogmay girl's name [spogmáý] سپوږمۍ

Adjective

- gray / [khər] خړ

Adverbs, Phrases, Idioms

while *phr.* [sara sám] سره سم

picking his way *phr.* [pə tsāpó tsāpó] په څاپو څاپو

however-many-year-old *phr.* [tso kaláne] څو کلنې

tightly *adv.* [tɪŋg] تینګ

over *phr.* [de pāsa] د پاسه

as *phr.* [pə tóga] په توګه

muffle one's face *phr.* [tembuzáka wah-] تېمبوزکه وه-

last night *adv.* [barāyí] برایی

Have You Understood?

1. Describe the people the narrator has seen so far.
2. Sketch the kalā, placing the writer, Rasul Kaka, and the various structures mentioned.
3. Answer the following questions.

۱. لیکوال ولی بام ته ختلی و؟
۲. لیکوال هلك و که نجلۍ؟
۳. هوا څنگه وه؟
۴. د رسول کاکا جامې د هغه ژوند څنگه بڼیې؟
۵. لیکوال رسول کاکا څه پېژنی؟

4. Speculate:

۱. رسول کاکا ولې ځان دومره پټوی؟
۲. رسول کاکا په خړه باندې څه کوی؟
۳. سپوږمۍ څوک ده؟
۴. لیکوال څو کلن دی؟

Section 2: The Story Continues

سپوږمې چې ښه ترته پیغله او د کاکا ایکی یوه لور ده، په منده له کوتې نه راوځي. نږدې لوڅه لپړه ده. سرې او سپینې پوندې یې له تنکیو متو سره له ورايه ښکاریږي. ځای ځای یې پاسته ورنونه او د گردیو تیو ځنگونه هم تر هغې مردارې خولې لاندې چې د کمیسه په نامه یې اغوستی ده، داسې بریښي لکه د پاغوندې غوزې چې نوې خپله خوله پرانستلې او تازه پاغونده ور نه را وتلې وی.

تیکری نه لری. لوڅ سر راځي او د کاکا تر څنگ دریږي. ول ول او جر وړبل یې په مخ خپور شوی دی.

د لرگیو د بار یوې خوا ته د لښتې په شان ور کږیږي او په خپلو نړیو منگلو یې تینگ نیسي. اوش! وایی او بار له خپل سپین گیری پلار سره اوږه په اوږه خړې ته پورته کوی. د بار له پورته کولو سره یې د ژمی سوړ باد په مخ لگیږي او ول ول وړبل یې یو خوا بل خوا اړوی.

د پنځلسم سپوږمې ته ورته څېره یې ګرده را څرګندیږي. اما څه ډیر مهال هسې نه پاتې کېږي، بلکه وړبل بیا ځان غورځوی او ور باندې خپرېږي. مګر نه پوهېږم چې د رخې له مخې او که د مینې!

کاکا خپل زوړ څادر د چوترې له څنډې څخه را اخلی او په اوږو یې اچوی. سپوږمې د کلا ور چې بادارانو یې د خپل ځان او مال د ساتنې له پاره ډېر کلک جوړ کړی دی، په تکلیف بهرته کوی او کاکا له خړې سره ور نه وځي.

روانېږي او غواړي بازار ته ولاړ شي، ځکه که لرګي خرڅ نه کړي د خپلو ماشومانو د شپې د شومې له پاره به هک اریان ناست وي.

سپوږمې په کاکا پسې گوري او د اوښکو دوه رانه رانه څاڅکي
يې د بارخوگانو له پاسه را روانېږي، داسې لکه پرڅه چې د
گلاب په مخ پريوتلې او بيا په حرکت راغلې وي.

نه پوهېږم چې سپوږمې د خپل سپين ږيږي پلار کړوپه ملا، نري
څادر، شکيدلې جامې، زړې خپلې او له واورو نه ډکې کوڅې وينې
ژړا ورځي او که يې هسې د سيلې له شدت نه د سترگو اوبه راپيږي.

ور واز پرېږدي او بهرته د تناره د کوتې خوا ته خوځېږي.
مگر کوتې ته يوازي نه ورننوزي، بلکه زما خيال هم ور سره
ملگري کېږي او ددغې شامتې پېغلې حال داسې راته ترسيموي.

New Vocabulary

Nouns

breast M3 [tay] تي	door Mirreg. [war] ور
side M2 [tsang] څنگ	landlord M1 [bādār] بادار
patched cloth F1 [dzóla] خوله	preservation F1 [sātána] ساتنه
cotton F1 [pāghundá] پاغونده	meal F1 [shúma] شومه
cotton ball F1 [ghozá] غوزه	tear F1 [wóxka] اوبکه
curl Mirreg. [wal] ول	drop M3 [tsātskay] څاڅکي
hair growing around one's face M2 [worbál] اوربل	dew F1 [párkha] پرڅه
twig, sapling, green branch F1 [lāxta] لښته	rose M2 [gwālāb] گلاب
grip F1 - [a] [mangwál] منگول	movement M2 [harakát] حرکت
face, countenance F1 [tserá] څېره	wind F2 [seláy] سيلې
time M2 [mahál] مهال	force M2 [shidát] شدت
jealousy F1 [rákha] رځه	oven Mirreg. DSg. [tanārá] تناره
porch F1 [chotrál] چوتره	imagination M2 [khyāl] خيال

Adjectives

strong 4 [traṭá] ترټه
 delicate 6 [tankáy] تنکی
 soft irreg. MDPI [pāstá] پسته
 round 6 [gārdáy] گردی
 dirty 1 [mārdār] مردار
 tousled 1 [jaṛ] جر
 thin 6 [naráy] نری
 bent 1 [krup] کروپ
 open 1 [wāz] واز
 unfortunate 4 [shamatí] شامتی

Verbs

resemble smp. tr. [brex-] برېښي
 open dbl. irreg. Prt. [pranastále-] پرانستلی
 bend toward der. int. [kagég-] کېږي
 lift der. tr. [porta kaw-] پورته کو
 appear der. int. [tsargandég-] څرګندېږي
 flow smp. int. [bayég-] بهېږي
 picture der. tr. [tarsimaw-] ترسیمو

Adverbs, Phrases

only phr. [yéki yawa] یکی یوه
 inadequately dressed phr. [lútsa lapəra] لوڅه لپړه
 clearly, from far off phr. [la wrāya] له ورايه
 bareheaded phr. [lúts sar] سر لوڅ
 full moon phr. [de pindzalasám spogmáý] د پنځلسم سپوږمۍ
 completely adv. [gárdá] ګرده
 helpless phr. [hak aryān] هک اریان
 start to cry phr. [zaṛā wardz-] ژړا وړخ
 accompany phr. [maɣaray kég-] ملګري کېږي

Have You Understood?

1. Revise your sketch of the kalā, incorporating the additional architectural details given in this section of the story.
2. Revise your answers to the speculations in Section 2.

3. Answer the questions.

۱. سپوږمې د کلا وړ ولی نشي خلاصولی؟
۲. سپوږمې تېکړی ولی نه و اغوستی؟
۲. رسول کاکا چېرته ولاړ؟
۴. د لیکوال په فکر، سپوږمې بهرته د تناره کوتې ته یواځې لاړه؟
۵. لیکوال د سپوږمې ټول مخ څنگه ولیده؟

Section 3: The Story Concludes

دا د تناره په نږدې سره غاړه توغه موغه کښینی. د لاسونو نری
گوتې چه له ډېر یخ نه نه سره ورځی تر خپلو پستو ورنونو
لاندې د تناره په ژی ږدی.

ریږدی او له رېږدیدلو او د ژامو له خوځېدلو سره یې پوځې ته ورت
غومبوری هم په رپا راځی. د فکر په ټال کې سپرېږدی زانگی او
وروسته د یوه ساړه اسویلی له ایستلو نه یې دا خبرې په دماغ
کې گرځی.

خاونده! مونږ هم ستا بندگان یو. تا پیدا کړی یو او ستا د مخکې په
سر ژوند کوو.

زما دا سپین ږیری پلار به تر څو په یخ ژمی، سپینو واورو، سره
سیلی او بندو لارو کې د یوې گېډې سوکړک د پېدا کولو له پاره
په خپله ډنگره خړه پسې بازار ته روان وی!

تر څو به زمونږ د هیلو په تیاره آسمان کې د نیک مرغی یو تن
ستوری هم نه ځلېږی!

د زمانې خپېرې ولې د بیوزلو له مخونو نه د بل چا پر مخ هیڅکله
نه لگېږی!

آیا دا خبره رښتیا ده چه ډېره د یتیم له سره نه چپېږی؟
که دا خبره حقیقت وی او غوړی په غوړیو تولیږی نو
بیا زه هم څه نه وایم. خو که خبره په کار وی نو مونږ
هم له چا نه وروسته نه پاتې کېږو.

ځکه زه وایم آیا هغه تودې توه خانې چه زمونږ بادار بازگل خان
له خپل بگاړه سره د خوښۍ شپې پکې تېروي، زما پلار او هغو
پردیسو ورونو نه دی جوړې کړی په چه د یوې مړۍ دودۍ د
پېدا کولو له پاره پردیو ملکونو ته تللی دی!

آیا هغه پسونه چه په دې شپو کې یې د غوښو کتو هره ورځ د بازگل
خان په نغری بار او په خوتهار وی د دوبي په سرو غرمو او د مني
په یخو بادونو کې ما نه دی پوولی!

آیا هغه غلې او دانې چه د بازگل خان کول چرچی پرې کوی، تولي
زما ورونو او پلار د خپل زړه په وینو نه دی رسولی!

آیا...

په دې فکر کې تر ستونی ډوب وم چه ناڅاپه د کاکا د خرې کوتې په
خپلې مور پسې وهنگل او زما د تفکر سلسله یې وشکوله. تکان مې
وخور او له خان سره مې وویل:

یاره رښتیا چه زه هم کله کله مالیخولیا او سودایی سم. که نه وی نو
چېرته سپوږمۍ او چېرته دا د تفکر طرز!

دا مې وويل او د واورې په توپلو لگيا سوم. وروسته د څو درنو
درنو پيندو له غورځولو نه مې بيا راشپېل په واورو کې نهغ کړ او
د ښار لارې ته په کاکا پسې خیر شوم.

کاکا نه ښکارېده خو له کلی نه بهر په هغه ډاگ کې چه د ښار د
لارې په سر پروت ؤ، يو تور شی ځای په ځای خوځېده. داسې لکه
چه کوم بار خر چه په واوره کې لوېدلی او خاوند بيوزله يې په يوازی
ځان اوچتولو ته اړم شوی وی.

New Vocabulary

Nouns

edge F2 [zəy] ژي

jaw F1 [zāma] ځامه

cheese F1 [pótsa] پوڅه

lower cheek M3 [ghumbúray] غومبورۍ

quivering F3 [rapā] رپا

sigh M3 [awseláy] اوسيلي

mind M2 [damāgh] دماغ

child M4 [bandá] بنده

stomach F1 [géḡa] گېده

cornbread M2 [sokṛák] سوکړک

good fortune F2 [nekmarghí] نهکمرغي

stone F1 [ḡabára] ډبره

heated room F1 [ṭawakhānā] تاوه خانه

man's name [bāzgwāl khān] بازگل خان

family M2 [bagāṛ] بگار

morsel, mouthful F2 [maṛáy] مړۍ

clay pot F1 - [a] [kaṭáw] کتو

burner M3 [ngharáy] نغری

summer M3 [dóbay] دوبي

family M2 [kahól] کهل

throat M3. [stúnay] ستونی

baby donkey M3. [kúṭay] کوتي

chain F1 [səlsəlá] سلسله

shovel M2 [rāshpél] راشپېل

Verbs

- shiver *smp. int.* [regdég-] وېرېدېد
 create *der. tr.* [paydā kaw-] پېدا کو
 shine *smp. int.* [dzalég-] څلېږ
 miss *der. tr.* [chapég-] چپېږ
 drop *der. tr.* [toyég-] تونېږ
 pasture *smp. tr.* [pow-] پو
 stick *der. tr.* [neghaw-] نېغو
 look for *der. int.* [dzirég-] څيرېږ
 move *smp. int.* [khwadzég-] خوځېږ
 prop up *der. tr.* [wuchataw-] اوچتو
 struggle *der. int.* [arāmég-] اړمېږ

Adverbs. Phrases

- almost *phr.* [pə nīzdé] په نژدې
 huddled *phr.* [tūgha mugha] توغه موغه
 how long? *phr.* [tər tsó] ترڅو
 depends on work *phr.* [pə kār wi] په کار وی
 be no worse than others *phr.* [lā chā na wrústa né pāte keg-]
 له چا نه وروسته نېپاتې کېږ-
 at a boil *phr.* [pə khuṭahār] په خوتېار
 enjoy, savor *phr.* [chaṛché pe kaw-] چرچې پرې کو
 suddenly *adv.* [nātsāpa] ناڅاپه
 I was startled *phr.* [tākān me wākhūr] ټکان مې وخوړ
 way of thinking *phr.* [de tafakūr tarz] د تفکر طرز
 in the same place, stationary *phr.* [dzāy pə dzāy] ځای په ځای

Adjectives

- skinny *irreg.* [ḍangār] ډنگر
 dim / [tal] تټ
 poor, solitary 4 [bewázla] بهوزله
 foreign / [pardés] پردیس
 sitting, loaded 4 [bār] بار
 immersed / [ḍub] ډوب
 melancholy 4 [mālīkhuliyā] مالیخولیا
 obsessive 4 [sawdāyī] سودایی
 occupied, busy 4 [lagyā] لگیا

Preposition

- under [tər ... lānde] تر ... لاندې

Have You Understood?

1. Do a final sketch of the kalā (add the relevant portion of land outside the kalā as well), incorporating details from the conclusion of the story.

2. Answer the following questions.

۱. د لیکوال په فکر، سپوږمۍ د تناره کوتې ته له تللو نه وروسته څه وکړل؟

۲. د لیکوال د فکر سلسله څه شی وشکوله؟

۳. کوتې ولې وهنگل؟

۴. لیکوال له خان سره څه وویل؟

۵. لیکوال وروسته د درندو پېندو له توپلو نه څه وکړل؟

۶. رسول کاکا ته څه ورپېښ شول؟

3. Discussion questions:

a. The author of the story had three purposes in mind in writing it. What do you think they were?

b. Why do you think the writer was taken with the glimpse of Spogmay?

c. What was the central theme of all Spogmay's questions?

d. The narrator surmises that Spogmay is not capable of the thoughts he has ascribed to her -- but he has such capability, although the girl is probably older than he. On what basis do you think he concludes that Spogmay is less capable than he of such thoughts?

Section 4: Diversions

هوبنيار خر

يو زميندار ؤ. د هغه يو خر ؤ او يو غويي. په خره به يې سره چلوله او په غويي به يې قلبه کوله. يوه ورځ خره غويي ته وويل چه وروره! ته خو له ارام سره ژوند تېروي او زه خو په کارکولو مړ شوم. داسې څه لار راته جوړه کړه چه زه هم ارام وکړم. خره ورته وويل چه ځان بيمار کړه. مه څه خوره او مه څه ځکه. مالک به پخپله پوه شى چه ته بيمار يې. او داسې به ارام وکړې.

زميندار چه ددوى دواړو خبرې واورېدې نو زړه کې يې وويل چه خره ته به د هغه د چالاکي سزار ضرور ورکوم. په بله ورځ چه زميندار غويي ته راغى نو غويي بيمار پروت ؤ. زميندار زر خر پرانسته او د کار لپاره يې بوته. توله ورځ يې پرې بڼه قولبه وکړه چه ماښام خر واپس راغى نو غويي دده ډېره شکريه ادا کړه چه ستا په وجه مې نن ډېره دمه وکړه. خو خره ورته هيڅ جواب ورنکړ. ولې چه د خره هډ هډ درد کاوه او سوچ يې کاوه که چېرې غويي همدغسې بيا ځان بيمار کړى نو سبا مې بيا خير نشته.

نو بيا خره غويي ته وويل چه اشنا سبا دې څه خيال دى؟

غويي ورته وويل چه سبا به بيا ځان بيمار کړم چه بڼه دمه شم.

خره ورته وويل چه پام کوه چه ځان بيمار نکړې ولې چه مالک د هغه برې کندی قصاب سره لگياؤ چه سهار له چېرې سره راشي. که چېرې غويي همدغسې ناروغ وي نو بيا يې حلال کړه.

چه غويي دا خبره واورېده نو ډېر سخت ووېرېده: چه سهار څنگه مالک راغى نو غويي روغ رمت ورته ولاړ ؤ.

مالك د خره په چالاكي ډېر وځنډل او بيا يې غويي د كاروبار لپاره بوته. خره توبه وويسته چه آينده دپاره به چا ته مشوره نه وركوم.

ليکوال: سيدمستان شاه غمگين

Nouns

fertilizer *n*, F1 [sára] سره

plowing *n*, F1 [qolbá] قلبه

relaxation, comfort *n*, M2 [ārām] آرام

trickiness *n*, F2 [chālākí] چالاكي

bone *n*, M2 [haq] هډ

friend *n*, M1 [ashnā] اشنا

Kanda, place *n*, F1 [kánda] کنده

butcher *n*, M1 [kasāb] قصاب

knife *n*, F1 [chāról] چاره

business as usual *n*, M2 [kārobār] کاروبار

Adverbs, phrases

for sure *adv*. [zarúr] ضرور

quick, soon *adv*. [zər] ژر

back *adv*. [wāpās] واپس

thank *phr*. [shukriya ādā kaw´] شكريه ادا كو-

thanks to (you) *phr*. [pə wája] په وجه

think *phr*. [soch kaw´] سوچ كو-

perfectly well *phr*. [rogh ramé] روغ رمت

resolve *phr*. [toba bas´] توبه باس-

in the future *phr*. [ayindá de pára] آينده دپاره

Verbs

take care *der tr. vb*. [pām kaw´] پام كو-

be afraid *smp. int. vb*. [werég-] وېرېږ-

Adjectives

sick *adj* 1 [bemār] بيمار

upper *adj* 1 [bar] بر

Conjunctions

because *conj*. [wále tse] ولي چه

if *conj*. [kachére] که چېرې

ثانوی پښتو
Intermediate Pashto

د درسی کتاب ضمیمه
Workbook

Revised Edition

Center for Applied Linguistics

ثانوی پښتو
Intermediate Pashto

د درسی کتاب ضمیمه

Workbook
Revised Edition

Habibullah Tegey
Barbara Robson

Center for Applied Linguistics
Washington, D.C.
1993

CAL Pashto Materials Overview 1993

Over the last six years, the Center for Applied Linguistics (CAL) has developed a set of materials to teach the Pashto language to English speakers: *Beginning Pashto* and *Intermediate Pashto* introduce students to the spoken and written language; the *Pashto Reader* provides extensive exposure to authentic Pashto written materials. *Pashto Conversation* is a set of taped lessons, correlating with the units of *Beginning* and *Intermediate Pashto*. The *Pashto-English Glossary for the CAL Pashto Materials* is a glossary of all the words that appear in the components listed above.

The language taught in the materials is Afghan Pashto, in particular the standard central dialect spoken in Kabul and used in the official media. The materials have been proof-read and field-tested by Kandahari Pashtuns; the words and phrases in them are familiar to speakers of the Kandahari dialect as well. In *Pashto Conversation*, there are several exercises contrasting the Kabuli and Kandahari (and Peshawari, as well) dialects, to give students more experience with the major dialects.

Beginning Pashto and *Intermediate Pashto* constitute a set of materials teaching oral and written Pashto. Each of the twenty-eight units (fourteen per book) provides about ten hours of class work, and therefore should be sufficient for four semesters of academic language training (three hours a week in class, with possibly two hours of lab or practice), or about ten weeks in an intensive course (six hours a day in class, five days a week). The materials are designed to bring an English-speaking student to a 2+ or 3 on the ILR proficiency scale, or an Advanced on the ACTFL proficiency scale; all the grammatical structures of Pashto are presented, along with about 2,500 words.

The Pashto writing system is taught in the first unit of *Beginning Pashto*, and is used in the presentation of material from then on. In the first three units, material is also in a romanized transcription. After that, the transcription of a word or phrase is given only when the word or phrase is introduced, or when pronunciation is the focus.

Beginning and *Intermediate Pashto* teach the language via dialogues and readings on various topics (e.g. food, shopping, weather, family, etc.), with accompanying presentations on grammar and vocabulary, and exercises for oral practice and conversation. Each unit contains a Diversion - a proverb, poem or story - intended to amuse the student, and to provide him or her with a glimpse of Pashto folk literature.

The dialogues revolve around the activities of a group of Pashtuns and Americans at an American university, so that the American student is provided with language and vocabulary of immediate usefulness. The readings for the most part describe Pashtun life and customs in Afghanistan, and are related to the topic in the corresponding dialogue. The dialogues and readings in *Intermediate Pashto* continue along the same general format, but the focus of attention shifts to Afghanistan, and to more detailed study of Pashtun culture and Afghan history.

The Workbooks, which are mostly in English, provide background information on points in the dialogues and readings, discussion of grammar points, and information on

CAL Pashto Materials Overview

individual vocabulary items. Each unit in the Workbooks contains a number of exercises providing additional practice on the points covered in the Textbook. There are listening exercises in the *Beginning Pashto* workbook which require the student to listen to a prompt, then respond in some way.

The Teachers' Manuals, in Pashto, are written for the educated native speaker of Pashto who might not have a background in language teaching or an extensive background in Pashto grammar. It explains the presentation of grammar points, and gives other information of use to the teacher. At the end of each unit, the prompts for the listening exercises in the Workbooks are given for the teacher's convenience.

The Text Tapescript and Workbook Tapescript for *Beginning Pashto* have been developed for students who do not have regular access to a native speaker of the language. They provide the means for such students to identify a Pashto speaker, then make arrangements with him or her to tape the important parts of the Textbook and the listening exercises in the Workbook. The tapescripts are not necessary in situations where there is a Pashto-speaking teacher.

Pashto Conversation contains fourteen lessons - each lesson corresponding to two units of *Beginning/Intermediate Pashto* - which provide additional speaking and listening practice on the material contained in the units, as well as exposure to different dialects. The lessons have been recorded - there is a set of cassettes at the Center for the Advancement of Language Learning (tel: (703) 312-5040; Fax: (703) 528-4823) and another at the Center for Applied Linguistics (see numbers below).

The *Pashto Reader* presents selections of modern written Pashto, with extensive notes and guides to comprehension. Six different genres are exemplified: essays, articles, stories, poetry, "public" Pashto (street signs, ads, etc.), and "fractured" Pashto (published Pashto written by non-native speakers). *Pashto Reader: Originals* presents the passages of the *Reader* in computer scans of their originals, to provide the student with practice in dealing with Pashto as it actually appears: handwritten, without conventional spacing between words, etc. *Pashto Reader: Passages in Transcription* presents the passages in the roman transcription used to represent pronunciation throughout the series; it is intended for the linguist interested in the Pashto language but not necessarily the writing system.

The *Glossary for the CAL Pashto Materials* contains, in dictionary form, all the words taught in the materials - about 5,000 entries. Each entry includes a word or phrase's Pashto spelling, a transcription of pronunciation, English equivalents or explanations, and grammatical information.

All these materials are in the public domain, and copies may be made of them as needed. Each component is listed in the ERIC system with a separate number, and has been designed on the assumption that a single hard copy will be bought from ERIC, then copied and bound. Each component accordingly has a cover page, which should be copied onto heavy paper (a different color for each component makes it easier to identify). The

CAL Pashto Materials Overview

title page and rest of the component can be copied as usual, then bound with the cover page and a back cover. We have found that comb-binding (available at most copy centers) is best, because it allows the "book" to lie flat. To facilitate copy-making, every page of the materials has been numbered and labelled in English, in headers like the following:

Beginning Pashto Unit 12: ملا يي ډول ده Teachers' Manual 82

Some of the components in the ERIC system are now obsolete. Here is a list of everything that has been deposited in the system, along with identifying number (where possible). The items marked with asterisks (***) are obsolete.

***Beginning Pashto: Textbook	ED 323 763
Beginning Pashto: Textbook Tapescript	ED 323 764
***Beginning Pashto: Workbook	ED 323 765
Beginning Pashto: Workbook Tapescript	ED 323 766
Beginning Pashto: Teachers' Manual	ED 323 767
***Beginning Pashto: Glossary	ED 323 768
***Intermediate Pashto: Textbook	ED 338 074
***Intermediate Pashto: Glossary	ED 338 075
Intermediate Pashto: Teachers' Manual	ED 338 076
***Intermediate Pashto: Workbook	ED 338 077
Pashto Reader	ED 353 815
Pashto Reader: Transcriptions	ED 353 814
Pashto Reader: Originals	ED 353 813
Beginning Pashto: Textbook, Rev. Ed.	(number not assigned yet)
Beginning Pashto: Workbook, Rev. Ed.	(number not assigned yet)
Intermediate Pashto: Textbook, Rev. Ed.	(number not assigned yet)
Intermediate Pashto: Workbook, Rev. Ed.	(number not assigned yet)
Pashto Conversation: Tapescript	(number not assigned yet)
Pashto Conversation: Manual	(number not assigned yet)
Glossary for the CAL Pashto Materials	(number not assigned yet)

In the revised editions of the textbooks and workbooks for *Beginning* and *Intermediate Pashto*, we have corrected misprints, recast some of the grammar material, and (we hope) made some of the explanations easier to understand.

If you have any problems or questions about getting the materials, please contact ERIC /CLL, at the Center for Applied Linguistics in Washington, D.C. (tel: (202) 429-9292; fax: (202) 659-5641). If you have any questions about the content of the materials, please contact the authors: Barbara Robson at the Center for Applied Linguistics, or Habibullah Tegey in the Pashto Service, Voice of America, in Washington D.C.

Table of Contents

Introduction	vii
Introduction to Revised Edition.....	viii
Unit 15: واده ته نه يم تللي	
Preview to Section 1: Dialogue.....	1
Preview to Section 2: Perfective Participles	4
Preview to Section 3: Reading.....	5
Preview to Section 4: Diversions	6
Exercises	7
Answers	11
Unit 16: نجلۍ چه پېغله شوه ...	
Preview to Section 1: Reading	13
Preview to Section 2: Relative Clauses in Pashto	14
Preview to Section 3: Dialogue.....	15
Preview to Section 4: Diversions	16
Exercises	17
Answers	23
Unit 17: تيارولی يې شم.	
Preview to Section 1: Dialogue.....	26
Preview to Section 2: The Imperfective Participle	28
Preview to Section 3: 'Can' Phrases in Pashto	28
Preview to Section 4: Reading.....	28
Preview to Section 5: Diversions	30
Exercises	31
Answers	35
Unit 18: ستاسې خوبه چه هر څه کوي.	
Preview to Section 1: Dialogue	37
Preview to Section 2: Clauses with چه	38
Preview to Section 3: Reading	38
Preview to Section 4: Diversions	39
Exercises	40
Answers	45

Unit 19: جوار يې له غندو نه ښه وي.

Preview to Section 1: Dialogue	48
Preview to Section 2: Comparisons	49
Preview to Section 3: Reading	49
Preview to Section 4: Diversions	50
Exercises	51
Answers	56

Unit 20: که بارانونه وشول، للمی به وکړو.

Preview to Section 1: Dialogue	58
Preview to Section 2: Conditional Statements	58
Preview to Section 3: Reading	59
Preview to Section 4: Diversions	59
Exercises	60
Answers	66

Unit 21: که زه ستا په ځای وي...

Preview to Section 1: Dialogue	68
Preview to Section 2: Relatives	69
Preview to Section 3: Unreal Conditions	70
Preview to Section 4: Reading	70
Preview to Section 5: Diversions	72
Exercises	73
Answers	76

Unit 22: که ته نه وي زه نه ورتللم.

Preview to Section 1: Dialogue	78
Preview to Section 2: Genealogies of the Major Pashtun Tribes	78
Preview to Section 3: Present Unreal Conditions	80
Preview to Section 4: Reading	81
Preview to Section 5: Diversions	82
Exercises	83
Answers	89

Unit 23: ستا پلار خو به کوچی نه و؟

Preview to Section 1: Dialogue	92
Preview to Section 2: Reading A	92
Preview to Section 3: Reading B	94
Preview to Section 4: Diversions	94
Exercises	95
Answers	100

Unit 24: مېلمه پالنه

Preview to Section 1: Reading	102
Preview to Section 2: په ډېر ډېر ډول	103
Preview to Section 3: Dialogue	104
Preview to Section 4: Diversions	104
Exercises	105
Answers	110

Unit 25: بدل

Preview to Section 1: Dialogue	112
Preview to Sections 2-4	112
Preview to Section 2: The Story Begins	113
Preview to Section 3: The Story Continues	114
Preview to Section 4: The Story Concludes	115
Preview to Section 5: Diversions	116
Exercises	117
Answers	123

Unit 26: عزت او ننواتې

Preview to Section 1: Reading	126
Preview to Section 2: Verb Phrases with Possessive Suffixes	127
Preview to Section 3: Dialogue	127
Preview to Section 4: Diversions	128
Exercises	129
Answers	135

Unit 27: جرگه

Preview to Section 1: Reading	138
Preview to Section 2: Conversation	139
Preview to Section 3: Reading	139
Preview to Section 4: Diversions	139
Exercises	140
Answers	147

Unit 28: جر وړېل

Preview to Section 1: The Story Begins	150
Preview to Section 2: The Story Continues	151
Preview to Section 3: The Story Concludes	152
Preview to Section 4: Diversions	153
Exercises	154
Answers	160

Introduction

This Workbook is one of the three components of *Intermediate Pashto*. The other components are a Textbook, a Teachers' Manual, and an Interim Glossary.

All the components of *Intermediate Pashto* are available in microfiche or hard copy through the ERIC Document Reproduction Service.

These materials have been developed by the Center for Applied Linguistics with funding from Grant No. PD17A 00022 from the International Research and Studies Program of the U. S. Department of Education. The same office funded CAL to develop *Beginning Pashto*, the components of which are available from the ERIC Document Reproduction Service as well. *Intermediate Pashto* continues the study of Pashto where *Beginning Pashto* left off, and the two together constitute a relatively complete overview of the spoken and written Pashto language, as well as a fairly extensive introduction to Pashtun culture. The development of a *Pashto Reader* has also been funded; the reader will be available through the ERIC Document Reproduction Service in early 1993.

This Workbook accompanies the *Intermediate Pashto* Textbook, and provides additional explanations of Pashtun culture and Pashto grammar. It also provides the student with exercises in addition to the ones in the Textbook.

The units and sections of the Workbook correspond to those in the Textbook. The Preview sections should be read, along with the parallel sections in the Textbook, before the class session in which the section is worked on. The exercises at the end of each unit are to be done when class work on the unit has been completed.

The exercises marked with a T require oral prompts, and are intended to provide the student with additional listening practice. These prompts are given at the end of the corresponding unit in the Teachers' Manual.

Introduction to Revised Edition

Since the completion of *Intermediate Pashto* in 1990, CAL has continued, with grants from the Department of Education, to complete the *Pashto Reader* (1992). An additional component to the materials, *Pashto Conversation*, has been completed (1993), along with revisions of the textbooks and workbooks of *Beginning* and *Intermediate Pashto*, and a final *Pashto-English Glossary* to accompany all the materials. All the Pashto materials have been deposited in the ERIC system, and are available.

We are again indebted to Mr. Anwar Ayazi for his proofreading and comments on the revised materials.

THIS PAGE INTENTIONALLY LEFT BLANK

Unit 15: واده ته نه يم تللي

Overview

The topic of this unit is Pashtun/Afghan weddings, the urban type discussed in the dialogue, and the rural type talked about in the reading. You will also learn how the Pashto perfective participle is formed, and how to use it in phrases equivalent to the English perfect tenses (e.g. 'I have gone' and 'I had gone').

Preview to Section 1: Dialogue

Theresa has been invited to the wedding of a friend of Asad's, and is asking Laylā what to expect. Laylā is describing a wedding of the type that is put on in Kabul, and that has been carried over into the Afghan community in the United States.

Cultural notes. Laylā is describing the part of the wedding that is parallel to American wedding receptions. There will have been a religious ceremony before the party, at which a mullah will have read parts of the Koran, and the couple will have exchanged vows similar to those in a western religious ceremony. Only the bride and groom and a few very close family members will have attended this ceremony.

The part of the wedding that Laylā is describing is put on by the groom's family, who also decide how many guests to invite, who to do the music and food, and so on.

As Laylā implies, the wedding couple does not attend the early part of their own reception. At some later point, usually after everyone has been served food, the couple 'processes' into the room, surrounded by women from the groom's family, one of which follows behind them holding a Koran over their heads. All the guests stand and applaud the couple as they proceed to the platform. When they reach it, they are showered with candy, as Laylā describes, and also sometimes with flowers. On the platform there is a couch or sofa for the couple to sit on, and there they take part in other ceremonies.

One of these is a traditional Kabul ceremony in which a mirror, specially handled (no one but the bridal couple should be reflected in it), decorated and wrapped. The couple's heads are covered with a large scarf, and then the mirror is handed to them. They unwrap it under the scarf, and look at themselves in it. This custom is clearly based on the premise that the bride and groom have not seen each other before the wedding; the writer of the dialogue comments that the bride and groom are supposed to look not only at each other but also at themselves – either to congratulate themselves for being such a handsome couple, or to reconcile themselves that neither one is particularly handsome....

Another ceremony involves henna, which is put on different parts of the hands of the bride and groom depending on local or individual custom. Close family and friends may also apply henna to their hands.

There are other ceremonies as well that might or might not occur. The particulars of any one Afghan wedding are different from other Afghan weddings: Afghan families of course vary in their customs and beliefs, and these variances are reflected in the weddings they put on for their sons.

After the reception, the bride and groom go to the groom's home, accompanied by a subset of the reception guests. There, a breakfast is served, and finally the guests leave the couple to start their married life.

One element which appears to be constant is that the women involved in an Afghan wedding make it a point to dress up, as Laylā mentions. Most women who can afford it go to beauty parlors to have their hair done, their face made up and their hands manicured. Younger women wear the equivalent of western cocktail dresses, although with more modest necklines, sleeve lengths and hemlines. Older women might wear a western dress, but will cover their hair with sheer white *fikrays*. Some women choose to wear saris or dressy versions of the Afghan *kamis* and *partug*.

Word study. The word for ceremony, رسم, is an Arabic word, and has an Arabic plural مراسم.

You might encounter another word besides شاه for 'bridegroom' - [zum] زوم is a term which usually translates as 'son-in-law', but many speakers use it to refer to bridegrooms as well.

يوه is an alternative masculine oblique form of يو.

ايښي and ايښي are forms of اښي, the participle formed from the verb ښود. This verb has the following dialectal or idiolectal variants in the past tenses:

<u>Pres. Imp.</u>	<u>Pres. Perf.</u>	<u>Past Imp.</u>	<u>Past Perf.</u>
ږد [gd-]	کېږد [kégd-]	کېښودل - [kexod(á)-]	کېښودل - [kéxod(ə)-]
		ايښودل - [ixod(á)-]	ايښودل - [ixod(ə)-]

The phrases بلل کېږي 'are invited' and خوړل کېږي 'are eaten' are parallel in structure to the phrase ليکل شوی وي 'have been written', which occurred in the reading in Unit 14. خوړل, بلل and ليکل are ordinary infinitives, and when they are followed by the verb کېږي (not the auxiliary) they translate almost perfectly as English passives.

In the sentence

هر څوك ځي، خان ته يې اخلي.

translates as 'for themselves', and the يې refers to the food mentioned in the previous sentence. In other words, the food at an Afghan wedding is set up buffet-style.

The word [sāzəndá] سازنده is the first example of an M4 noun. This class consists of masculine nouns ending in [a] ه, with the following case endings:

DSg: [sāzənda] سازنده	DPl: [sāzəndagān] سازندگان
OSg: [sāzənda] سازنده	OPl: [sāzəndagāno] سازندگانو

Sentence structure. Theresa's question about whether she should wear her own Afghan clothes to the wedding:

خپلې پېښورۍ جامې اغوستلې شم؟

involves a participle different from the one you are learning in this unit. These participles with شم, شي, etc. will be studied in Unit 16.

The underlined part of Laylā first sentence:

دلته د افغانانو واده په حقيقت کې يوه لويه مېلمستيا وى چې
په اوسط ډول له سلو نه زيات خلک گډون په کې کوي.

is a relative clause (a sentence which modifies a noun). The clause translates as the English relative clause 'in which on average more than a hundred people take part', and modifies the noun مېلمستيا.

Note that in the sentences

کله چې سالون ته ننوځي سازنده يوه خاصه سندره شروع کوي او
زوم او ناوې ډېر وروورو خپل تخت ته ځي.

کله چې شاه او ناوې په تخت ودرېږي بعضي خپلوان او دوستان يې
شيريني پرې شيندي او په دې پسې بيا يولړ نور مراسم اجرا کېږي.

the verbs in the کله چې clauses (they're underlined) are present perfective, and the verbs in the following clauses are present imperfective. (ننځ- in the first sentence above is a stress-shifting verb; the perfective isn't shown in the writing system, but the stress is on the first syllable rather than the last.) In general, any verb in a clause headed by چې will be perfective.

Preview to Section 2: The Perfective Participle

In this section, you are shown, first, how to form perfective participles, and second, two of the constructions in which they are used. Participles are adjectives which have been derived from verbs. Participles in English are such words as running in the phrase running water and broken in the phrase broken record.

The participles shown in this section are used in high-frequency constructions in Pashto. They are called 'perfective participles' both to show that they are derived from the (past) perfective forms of verbs, and also to differentiate them from the imperfective participles which will be studied in the next unit. As is shown in the notes to "Using Participles", these perfective participles have the same agreement patterns as verbs in the past tenses.

The construction involving the perfective participle and وي، يې، يم etc., is fairly close to the English present perfect tense; it is used when the speaker or writer is talking about an event that has occurred at some unspecified time previous to the time he/she is speaking or writing.

The construction involving the perfective participle and وي، وې، وم etc. is parallel to the English past perfect tense; it is used when the speaker or writer is talking about an event that occurred at some unspecified time previous to a reference point. The first lines of the dialogue in Unit 12 illustrate this, in both languages:

Rābyā: You weren't home last night.

رابيا: بيگا ماښام نه وې.

David: No, I wasn't. I had gone to the

داود: هو! نه وم. شفاخاني ته د اسد

hospital to ask about Asad.

پوښتني ته تللي وم.

In this exchange, Rābyā establishes the reference point as the time she called or dropped by. David, by using had gone in English and تللي وم in Pashto, shows that he left for the hospital before she called. The Pashto construction is used in broader contexts than the English past perfect, as is illustrated in the next exchange in the dialogue:

Rābyā: No! What happened to Asad?

رابيا: ولې! په اسد څه شوی؟

David: His car was [not had been] in an accident.

داود: موټر يې تکرکې و.

and in the following exchange from the Unit 14 dialogue:

Laylā: You weren't around for awhile;

ليلا: دا څه موده نه وې؛ چېرې وې؟

where were you?

Rābyā: I went [not had gone] to Maryland.

رابيا: مېرلند ته تللي وم.

Preview to Section 3: Reading

In this reading, rural Afghan (including Pashtun and non-Pashtun Afghans) weddings are described.

Cultural notes. The major difference between rural and urban Afghan weddings is that in the rural weddings, each family gives a party, whereas in the urban weddings, just the groom's family gives one.

Another important difference is that at the rural wedding parties, the sexes do not mix: while an entire family, including servants, is invited to one or other of the parties, the father and older sons join the men's group, and the mother, older daughters and babies go with the women. The little children are allowed to play wherever they like.

The religious ceremony with the mullah usually takes place, in rural weddings, the evening before the all-night wedding parties.

Word study. Remember that واده شپه د refers to the evening before the wedding, not the evening after. The phrase د واده له شپې نه د نکاح تر ماسپښين مهال is talking about the afternoon before the evening of the wedding.

هک is the ordinary word for 'boy' or 'youth'. Older Pashtun men also use it in addressing one another, as in the equivalent of guy in such contexts as "Look, guys, we need another touchdown." In other contexts, the term refers unambiguously to the professional dancers described in the passage. There is an interesting and accurate description of one of these dancers in *Caravans*, James Michener's 1940s novel about Afghanistan.

ويل کېږي is another of those phrases in which the infinitive plus - کېږي translates perfectly as a passive in English, in this case 'is called'.

Sentence structure. More relative clauses: in

د ناوې مېلمانه چې اکثره ښځې او يو شمېر د ناوې ډېر نژدې
خپلوان نارینه وي، د ناوې کره ځي.

the underlined relative clause translates as 'who are usually women and a number of the bride's close male relatives', and modifies the noun مېلمانه. In

د زوم مېلمانه چې ډېرې زياتې ښځې او نارينه وي، د زوم کره ځي.

the underlined relative clause translates as 'in which there are many women and men' and modifies مهلمانه. And in

د شپې ځينې كسبې هلكان چه خاصې جامې يې اغوستلې وې او
ننگونه يې په پښو پورې تړلي وې، ساز ته گډېږي.

the relative clause translates as 'who have put on special clothes and put bells on their feet', and modifies هلكان. And finally, in

ټولو خلكو ته چه د ناوې كړه ځي ورا ويل كېږي.

the relative clause translates as 'who go to the bride's house', and modifies خلكو

Preview to Section 4: Diversions

The first story (which has also turned up with Mullah Nasruddin as the husband) revolves around the requirement that a woman cover her face in the presence of strange men. Every family apparently differs as to which of a bride's male in-laws are 'strangers' and which are not, hence the bride's problem.

The second story makes Pashtuns laugh, but leaves most westerners wondering what's supposed to be funny. The Pashtuns who laughed explain that the joke is in the fact that the mullah, who has disrupted the proceedings considerably, can think of nothing to advise his daughter about except something trivial.

Unit 15 Exercises

Exercise T1. Listen to each of the following sentences, then write down the subject and direct object of the sentence.

<u>Direct Object</u>	<u>Subject</u>		<u>Direct Object</u>	<u>Subject</u>	
_____	_____	.۷	_____	_____	.۱
_____	_____	.۸	_____	_____	.۲
_____	_____	.۹	_____	_____	.۳
_____	_____	.۱۰	_____	_____	.۴
_____	_____	.۱۱	_____	_____	.۵
_____	_____	.۱۲	_____	_____	.۶

Exercise T2. Listen to the statements, and mark whether they are true of a rural (ټول ودون) or urban (په ښار کې) wedding, or all Afghan weddings (په کلی کې).

<u>ټول ودون</u>	<u>په ښار کې</u>	<u>په کلی کې</u>	
_____	_____	_____	. ۱
_____	_____	_____	. ۲
_____	_____	_____	. ۳
_____	_____	_____	. ۴
_____	_____	_____	. ۵
_____	_____	_____	. ۶
_____	_____	_____	. ۷
_____	_____	_____	. ۸
_____	_____	_____	. ۹
_____	_____	_____	. ۱۰

Exercise T3. Listen to the sentences, and write the participles.

- | | | | | |
|-------|-------|-----|-------|----|
| _____ | _____ | .۶ | _____ | .۱ |
| _____ | _____ | .۷ | _____ | .۲ |
| _____ | _____ | .۷ | _____ | .۳ |
| | _____ | .۹ | _____ | .۴ |
| | _____ | .۱۰ | _____ | .۵ |

Exercise 4. In the previous fourteen units -

۱. د کابل کاروان رستوران کې چا دودۍ خوړلې ده؟ _____
۲. د چا موټر ټکرکړی ؤ؟ _____
۳. چا مېلمستيا کړې ده؟ _____
۴. چا سالو اخستلی دی؟ _____
۵. چا خپله ملا ژوبله کړې ده؟ _____
۶. په شفاخانې کې چا کار کړی دی؟ _____
۷. چا ژونالزم لوستلی دی؟ _____
۸. چا پسه اخستلی دی؟ _____
۹. چا وړو ته جامې اخستلی دی؟ _____
۱۰. چا خپلې مور ته خط لېږلی دی؟ _____

Exercise 5. Fill in each blank with an appropriate word.

۱. تر یسا د افغانانو ——— ته نه ده تللي.
۲. هر څوک د اسد د ملگری واده ته ——— شوی ؤ.
۳. د واده ——— و په یوه لوی سالون کې ——— .
۴. کله چه ——— او ——— تخت ته نژدې شی، ملگری یې ——— ور باندې شیندی.
۵. د اسد ملگری یوې کابلې سره ——— کوی.
۶. کوم هلکان چه په ودونو کې گدېږي هغو ته ——— ویل کېږي.
۷. د واده د شپې په سبا ——— زوم او د هغه د کورنۍ ——— او ټول ——— میلمانه د ناوې ——— ځي.
۸. ښځو په واده کې ښایسته جامې ——— او ځانونه یې ———
۹. د ورا خلک په لاره کې ډزې او ——— کوی.
۱۰. ناوې د شاه ——— په ——— ټول کېږي.

Exercise 6. Read the following passage, and answer the questions.

زمونږ واده په ښار کې ؤ. تخمین دوه سوه مېلمانه له ښار نه او تخمین سل تنه له لوگر نه راغلي وو. دودۍ خیبر رستوران پخه کړې وه. دوه دستې سازنده گان مو را غوښتي ؤ. ډېرې زیاتې نجونې او هلکان ټوله شپه گډېدل. د لوگر مېلمنو داسې مست اتن وکړ چه د ښار مېلمانه بیخي ورته حېران شول.

band, combo *n*, *FI* [dəstá] دسته

such, so *adv.* [dāse] داسې

be surprised *der. int. vb.* [herāneg-] - حېرانېږي

Exercise 6 (cont.)

۱. د چا د واده په باره کې غږېږو؟ _____
۲. دا کليوالی واده و؟ _____
۲. واده ته دودۍ چا پخه کړې وه؟ _____
۴. ساز چا کاؤ؟ _____
۵. له لوگر نه څو مېلمانه راغلي دي؟ _____
۶. له ښار نه څو مېلمانه راغلي وو؟ _____

Answer Key

Exercise T1.

<u>Direct Object</u>	<u>Subject</u>		<u>Direct Object</u>	<u>Subject</u>	
بیر	تنګ	.۷	کتاب	احمد	.۱
بنځه	امان	.۸	اسونه	محمد	.۲
کتابونه	احمد	.۹	ورور	اسد	.۳
سالو	رابیا	.۱۰	ورور	اسد	.۴
قابلی پاڅه	لیلا	.۱۱	بادام	امان	.۵
مریضان	پتنګ	.۱۲	جامې	لیلا	.۶

Exercise T2.

<u>تول وادونه</u>	<u>په ښار کې</u>	<u>په کلی کې</u>	
_____	_____x_____	_____	.۱
_____	_____x_____	_____	.۲
_____	_____	_____x_____	.۳
_____	_____	_____x_____	.۴
_____	_____x_____	_____	.۵
_____	_____	_____x_____	.۶
_____x_____	_____	_____	.۷
_____x_____	_____	_____	.۸
_____x_____	_____	_____	.۹
_____	_____	_____	.۱۰

Exercise T3.

راوړی	.۶ راغلی دی	.۱ خلاص کړی ؤ
ګډېدلی دی	.۷ تللی ؤ	.۲ خوړلې وه
نه دی راغلی	.۸ راغلې ده	.۳ وتی ؤ
	.۹ راغلی دی	.۴ تللی دی
	.۱۰ خبر کړی دی	.۵ نه ؤ تللی

Exercise 4.

۱. اسد اوتریسا ۲. اسد ۲. امان او لیلی ۴. د اسد ورور ۵. اسد
۶. پتنگ او لیلی ۷. رابیا ۸. اسد ۹. امان ۱۰. لیلی

Exercise 5.

۱. تریسا د افغانانو واده ته نه ده تللي.
۲. هر څوک د اسد د ملگری واده ته بلل شوی و.
۳. د واده مهلمانه په یوه لوی سالون کې تولیږي.
۴. کله چه شاه او نالوی تخت ته نژدې، شی ملگری یې شیني ور باندې شیندی.
۵. د اسد ملگری یوې کابلې سره واده کوی.
۶. کوم هلکان چه په ودونو کې گډېږي هغو ته یانینگ ویل کېږي.
۷. د واده د شپې په سبا ماسپنډ شاه او د هغه د کورنۍ نارینه او ټول نارینه مهلمانه د ناوې کچه ځي.
۸. پنځو په واده کې بنایسته جامې اغوستلوی او خانونه یې سینګار کېږي.
۹. د ورا خلک په لاره کې خنډې او اټې کوی.
۱۰. ناوې د شاه کچه په اسه بوول کېږي.

Exercise 6.

۱. د امان او لیلې د واده په باره کې غږېدو.
۲. نه، کلیوالی واده نه و.
۳. دودۍ خیبر رستوران پخه کړې وه.
۴. ساز دوو دستو کاؤ.
۵. تخمین سل مهلمانه له لوگر نه راغلي وو.
۶. تخمین دوه سوه مهلمانه له بنار نه راغلي وو.

Unit 16: ...نجلۍ چه پېغله شوه...

Unit Overview

The topic of this unit is the engagement process in Pashtun society. The reading, in which the parents' actions in forming an engagement are described, is Section 1. Section 2 presents Pashto relative clauses. The dialogue, in which Amān discusses with Theresa some of the effects of the custom of arranged marriages, is in Section 3. Section 4, Diversions, gives some of the landays Amān was thinking of in the dialogue.

Preview to Section 1: Reading

This reading describes how engagements are made in rural Pashtun society, focussing in particular on the actions of the boy's family in initiating negotiations, the girl's family's acceptance or rejection of the boy's family's offer, and the ceremonies announcing a successful engagement.

Cultural notes. The reading makes the point that in traditional Pashtun society, the boy and girl have no input into the choice of spouse: marriages are effectively political arrangements between families. If the boy and girl are relatives (first cousins are frequently married to each other) or neighbors, they might have gotten to know one another in childhood; and if they are from the same area, the girl might have seen the boy as they both went about their business in the village.

The secret visits of the engaged boy to his fiancée, mentioned in the last paragraph, are arranged by the girl's mother, and always take place at the girl's house.

Word study. The word ناسته ولاړه consists of ناست 'sitting' plus ولاړ 'standing': Pashtun associates sit and stand with one another!

The -توب syllable at the end of وړکتوب is a Pashto suffix roughly parallel to English -hood.

The word ترې is one of the one-word forms which substitute for a prepositional phrase, like پکښې and پرې.

Sentence structure. The verb وشي in the phrase له لاسه وشي کي is a past perfective verb, although the translation is 'if they are able'. This is an instance of the Pashto subjunctive: verbs following کي do not follow the same pattern as English verbs following 'if'. All of which will be the subject of a future unit.

The sentence

ښايي چه هلك د نجلي او حتي نجلي د هلك مخ هيڅ نه وي ليدلى.
is based on the author's knowledge that the girl is more likely to have seen the boy (who goes about with his face uncovered) than the boy is to have seen the girl (who since puberty has covered her face).

Preview to Section 2: Relative Clauses

Relative clauses in Pashto are formed very similarly to relative clauses in English, and are therefore relatively easy for English speakers to understand and use. In both languages, they are most easily thought of as sentences embedded in other sentences - dependent clauses, in traditional grammatical terminology. Any sentence with a relative clause in it can be converted into two sentences, for example:

'The girl who is buying the dress is Rābyā's sister.' هغه نجلي چه كميس اخلي د رابيا خور ده.

1: 'The girl is Rābyā's sister.' هغه نجلي د رابيا خور ده.

2: 'The girl is buying the dress.' هغه نجلي كميس اخلي.

Note that in the second sentence - the one that becomes the relative clause - there is a noun that is identical to the noun being modified, i.e. هغه نجلي. This identical noun always shows up when you break a sentence with a relative clause into two sentences.

The rules for converting a Pashto sentence into a relative clause are very simple:

- a: change the identical noun into the corresponding weak pronoun;
- b: apply all the weak pronoun rules (e.g. delete it if it's the subject of a present tense sentence or a past tense intransitive sentence; delete it if it's the object of a past tense transitive sentence; move it to a position after the first stressed element in the sentence.)
- c: add the clause marker چه to the beginning of the clause;
- d: drop the clause after the noun it modifies.

Applying the rules to the two sentences above:

Sentence 2: هغه نجلي د رابيا خور ده.
After rule a: *يې د رابيا خور ده.
After rule b: د رابيا خور ده.

After rule c:

چه د رابيا خور ده.

After rule d:

هغه نجلۍ چه كميس اخلي د رابيا خور ده.

Preview to Section 3: Dialogue

In this dialogue, Theresa and Amān are discussing the Pashtun custom whereby the parents choose one's mate, and the repercussions therefrom.

Cultural notes. When Amān talks about a مین, he is doing so in the context of Pashtun society. In that context, the term does not necessarily imply a close relationship: a مین might be, for example, a neighbor boy that a girl has seen countless times and formed an affection for, but never spoken to.

Part of the engagement and marriage negotiations have traditionally involved a hefty bride price - an amount that the boy or his family pays to the girl's family. Given the size of the bride price, a man is frequently relatively old when he finally becomes able to afford a wife - and, of course, he and his family are most interested in finding a young girl for him to marry. The young girl compares this "old" man to the young boys she sees; the young boys yearn after the girls they cannot afford to marry; and the result is as Amān describes it.

As Amān comments, girls in Kabul and in the refugee community here in the United States are allowed more freedom to meet and get to know young men, and are given some say in the choice of husband. In their freedom, and their use of it, these Afghan girls appear strikingly parallel to the heroines in Victorian literature of the late nineteenth century - cf. the novels of Trollope and Thackeray.

Word study. مينه, مينتوب, and مین are all pure Pashto words. The suffix -توب is the same suffix as that in وړوکتوب: مينتوب is literally 'lover-hood', or 'romance'.

The term موزی in general means 'stingy person' or 'one who does harm'. In the context of love and romance and marriage, however, it clearly refers to the girl's unwanted husband.

Preview to Section 4: Diversions

These landays are some of the ones Amān remembers which reflect the feelings of a woman married to a man she had no part in choosing, as well as those of her lover. It is the lover speaking in the first two landays, the wife speaking in the second two.

The term د لاس بنگری in the first landay refers to a glass bracelet of the sort worn in Afghanistan, India and Pakistan - one more easily broken than one of silver or gold.

مړ is an adjective, the usual translation for 'dead'. The verb for 'kill' is مړ کو - but only in the present tenses; otherwise [wazál] وژل is used. The verb for 'die' in the landay is the simple intransitive verb مړ (note that it's without the retroflex [ɽ]). The simple verb has been replaced by the intransitive derivative verb مړ کېږ - in modern speech and writing, but the simple verb is preserved in folklore.

Unit 16 Exercises

Exercise T1. Listen to the following sentences, then write the word that is described with a relative clause.

- | | |
|-----------|----------|
| _____ .۶ | _____ .۱ |
| _____ .۷ | _____ .۲ |
| _____ .۸ | _____ .۳ |
| _____ .۹ | _____ .۴ |
| _____ .۱۰ | _____ .۵ |

Exercise T2. Listen to the following sentences, then mark whether they describe a wedding or an engagement.

- | _____ واده | _____ کوژدې | _____ واده | _____ کوژدې |
|------------|-------------|------------|-------------|
| _____ .۶ | _____ .۱ | | |
| _____ .۷ | _____ .۲ | | |
| _____ .۸ | _____ .۳ | | |
| _____ .۹ | _____ .۴ | | |
| _____ .۱۰ | _____ .۵ | | |

Exercise T3. Listen to the passage, then answer the questions.

۱. هغه څوک چه غږ يې کومې مهلمستيا ته تللی و؟

۲. څوک د احمد کلا ته لارل؟

۳. هغه څوک چه غږ يې او د هغه ملگري د احمد په کور کې
څه کول؟

۴. امان څه وخت کور ته بهرته راغی؟

۵. ډېر مهلمان له کومو ځايونو نه مهلمستيا ته راغلی وو؟

Exercise 4. Read the following letter, then answer, in English, the questions below.

گرانې خورې!
په کوژدې دې خبره شوم. مبارکي درته وایم. صمد ډېر ښه
هېک دی. هم یې فاکولته لوستې او هم د ډېرې ښې کورنۍ دی.
اکثره خلک یې صفت کوي او وایي چې ډېر هوښیار او زړور هېک
دی. خدای دې روزی کړه.
ستا خور لیل

1. What does مبارکي probably mean in English?

2. Does Layla's sister seem to know her fiancée well? What clues does the letter give?

3. Is [zřawár] زړور likely to be a good quality or a bad one? Why?

4. What does فاکولته لوستې probably mean in English? Why do you think so?

5. What were Laylā's parents apparently looking for in a young man for her sister?

Exercise 5. Read the following passage, and answer the questions.

د کوترې واده ته خبره یم. سبا ته بازار ته ځم، هم ځان ته او هم
مې لور ته جامې اخلم. بیا آرایشگاه ته ځم، خپل ویښتان جوړوم.
بیا مې زړه دی چه کوترې ته یوه ښه تحفه واخلم چه هم د هغې او
هم یې د مېړه خوښه شی. وروسته به مې له مېړه او ورو سره یو
ځای هوتل ته لاړه شم.

beauty parlor *n*, F3: [arāyishgā] آرایشگاه

gift *n*, F1: [tuñfá] تحفه

It's my wish.... *phr.* [zrá me da] زړه مې دی

brief, short *adj* 1 [kam] کم

God willing that ... *phr.* [khwdāy wáki tse] خدای وکړی چه

۱. څوک واده کېږي؟ _____

۲. دا کلیوالی واده دی؟ _____

۳. دا څوک دی چه غږېږي، نارینه دی که ښه؟ _____

۴. دا څوک دی چه غږېږي، د چا واده ته ځي؟ _____

۵. دا څوک دی چه غږېږي، واده ته څه شی اغوندي؟ _____

Exercise 6. Relative clauses are often used in definitions of nouns, for example

ټول خلك چه د ناوې كړه ځي، هغو ته ورا ويل كيږي.

Give Pashto definitions for the following words in sentences constructed along the lines of the example.

۱. صنف _____
۲. ډاكټر _____
۳. شاگرد _____
۴. شاه _____
۵. پرستاره _____
۶. ژمي _____
۷. ناوې _____
۸. شاعر _____
۹. دوكان _____
۱۰. روغتون _____

Exercise 7. Rewrite the paragraph below in the past tense.

اکثره داسې کېږي چه د يوه هلك او يوې نجلی سره مينه وي، خو کورنۍ يې نجلی بل چا ته ورکړي. اکثره داسې هم کېږي چه دهلك يوه نجلی خوښېږي خو مور او پلار يې بله نجلی ورته وکړي. لنده دا چه په پښتنو کې مينه او مين شته، خو د اجتماعي دودونو له امله اکثره ناکامه وي. د پښتو شفاهي سندرې په تېره بيا لنډۍ، چه دپښتني ټولنې د ژوند آينه ده، د ناکامې مينې له سوز نه ډکې دي. په دغو سندرو کې د نا منلي مېړه يا موزيگي او مين فرق بيخي ښکاره دي.

Exercise 8. Write out the sentences from the second exercise in the Practice section of Section 2.

..... ۱.

..... ۲.

..... ۳.

..... ۴.

..... ۵.

..... ۶.

..... ۷.

..... ۸.

..... ۹.

..... ۱۰.

Answers

Exercise T1.

۱. توپک ۲. باغ ۳. بنځه ۴. هلك ۵. سالیو ۶. خان
۷. مني ۸. مكتب ۹. جامي ۱۰. کور

Exercise T2.

کوژدې	واده	کوژدې	واده
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

Exercise T3.

۱. د ترينې کوژدې ته تللی وې؟
۲. دا ټول مېلمانه چه د ترينې کره تللی وو، د احمد کلا ته لارل.
۳. ناست وو او ساز يې اورېده.
۴. سبا سهار وخته بېرته کور ته راغلی.
۵. ډېر زیات مېلمانه له کابل او گردیز نه مېلمستیا ته راغلی وو.

Exercise 4.

- It probably means something like 'congratulations'.
- No, the sister doesn't, or Layla would not be describing the boy to her.
- Probably a good quality; Laylā seems to approve of the boy.
- Probably something to do with education: ناکولت is likely to be borrowed from English faculty or French faculté.
- Apparently they wanted a boy who was educated, and who came from a good family.

Exercise 5.

۱. کوټره واده کوی.
۲. نه دا ښاري واده دی.
۲. دا څوک دی چه غږیږی، ښځه ده؟
۴. دا څوک دی چه غږیږی، له خپل مېړه او ورو سره واده ته ځی.
۵. دا څوک دی چه غږیږی، هغه کمیښ به واغوندي چه نن سهار یی واخیسته.

Exercise 6.

۱. کوم ځای چه ښوونکی او شاگردان په کې درس وایی، هغه ته صنف ویل کیږی.
۲. څوک چه ناروغان معاینه کوی، هغه ته ډاکټر ویل کیږی.
۲. څوک چه درس وایی، هغه ته شاگرد ویل کیږی.
۴. څوک چه واده کوی، هغه ته شاه ویل کیږی.
۵. څوک چه له ډاکټر سره کومک کوی، هغه ته پرستاره ویل کیږی.
۶. کوم موسم چه واوره په کې اوریږی، هغه ته ژمی ویل کیږی.
۷. کومه پېنځه چه واده کوی، هغې ته ناوې ویل کیږی.
۸. څوک چه شعر لیکي، هغه ته شاعر ویل کیږی.
۹. کوم ځای چه شیان پکښې خرڅیږی، هغه ته دوکان ویل کیږی.
۱۰. کوم ځای چه ناروغان په کې وی، هغه ته روغتون ویل کیږی.

Exercise 7.

اکثره به داسې وشول چه یوه هلك او یوه نجلۍ به سره مین وو، خو کورنۍ به یې نجلۍ بل چا ته ورکړه. اکثره به داسې هم وشول چه د هلك به یوه نجلۍ خوښیده او مور او پلار به یې بله نجلۍ ورته وکړه. لنډه دا چه په پښتنو کې مینه او مین ؤ، خو د اجتماعي دودونو له امله اکثره ناکامه وو. د پښتو شفاهي سندري په تېره بیا لنډۍ، چه د پښتنی ټولنې د ژوند آینه ده، د ناکامې مینې له سوز نه ډکې وې. په دغو سندرو کې د نا منلی مېړه یا موزیگی او مین فرق بیخی ښکاره شوی دی.

Exercise 8.

۱. هغه نجلي، چه رابيا ور سره ناسته ده سپوږمۍ، نوميرېږي.
۲. اسد هغه موټر واخيسته چه ليلا خوښ كړي ؤ.
۳. امان هغه كميس اغوستي چه له افغانستان نه يې راوړي دي.
۴. زه هغه كتاب لولم چه تا راوړ.
۵. هغه كلا چه اسد خري په كې ساتلي، امان واخسته.
۶. امان له هغه هلك سره ولاړ چه خط يې د افغانستان نه راوړي.
۷. داود هغه كور اخلي چه غلځي صاحب په كې اوسي.
۸. هغه نجلي، چه كتاب لولي د اسد ملگرې ده .
۹. هغه سړي چه پرون راغي، په پېښور كې موټر خرڅوي.
۱۰. اسد هغه هلك پيژني چه سندرې وايي.

Unit 17: تیارولی یې شم.

Unit Overview

The subject of this unit is children's education. The dialogue in Section 1 gives you a sample of a child talking to his father. The reading in Section 3 is a discussion of elementary education in Afghanistan. In the Diversion in Section 4, you are given a sample of a fourth grade textbook. The grammar covered in this lesson (in Section 2) is the imperfective participle, in particular its use in phrases equivalent to 'can' in English.

Preview to Section 1: Dialogue

Amān's son Khoshal has come home from his first day in junior high, and Amān is asking him about it.

Cultural notes. The words **مکتب** and **معلم** refer to elementary education, not higher education.

Word study. You have seen the adjective **پروت** before, in the landay in Unit 1 of *Beginning Pashto*. The landay is repeated here; you now know enough Pashto to understand its structure.

طالبه خدای که به ملا سې
په کتاب پروت یې یادوې شینکی خالونه

student (Arabic) [tālāb]	طالب	blue [shinki]	شینکی
remember, think of [yādaw-]	یادو	beauty mark [khāl]	خال

The word **تن** is a noun, and as such translates as English or 'individual'. A more idiomatic translation is 'of them': the phrase **د یو څو تنو** in Khoshal's comment

خو یو یې د یو څو تنو ښه نه ایسی.

for example, translates best as 'some of them', referring to his fellow students who don't like one of the teachers.

Since **تن** always occurs with a number, its plural ending is the special masculine plural [a] that occurs with numbers: **تنه** rather than **تنونه**.

Pashto equivalents. Some of the words in the dialogue referring to education are of Arabic or Persian origin. These words have 'pure' Pashto equivalents which have been constructed by the Pashto Academy, and which are sometimes used instead of the non-Pashto words. Here is a list of them, with their Pashto equivalents:

Non-PashtoPashto

مکتب	n, M3 [xowandzáy] ښوونځی
معلم	ښوونکی
شاگرد	زده کوونکی
صنف	n, M3 [ɬolgáy] ټولگی

Impersonal transitive verbs. You might have noticed that in Khoshal's sentence
 ما او د میز نورو خلکو ټولو وخنډل.

the pronoun *ل* is used, although it's an intransitive sentence and you would expect the pronoun *زه*. *خنډل* is one of a small but frequently-occurring class of simple verbs traditionally called "impersonal transitive verbs". Others in the class are listed below; note that most of them denote movements and sounds made by animals (including humans!)

'bray' [hang-] هنگ-	'cry' [zāṛ-] ژاړ-	'dance' [nāts-] ناڅ-
'bark' [ghāp-] غاږ-	'sneeze' [prinj-] پړینج-	'swing' [zāng-] زانگ-
'whinny' [shishn-] شیشند-	'cough' [ɬukh-] ټوخ-	'swim' [lāmb-] لامب-

These verbs are odd, in that

1. In the past tenses, the subject is in the oblique case, even though the verbs are intransitive.

2. In the past tenses, they always and only take a third person masculine plural verbal ending, regardless of the person of the subject, for example

'I was laughing' [mā khandəl/khandələ] ما خنډل / خندله

'you were laughing' [tā khandəl/khandələ] تا خنډل / خندله

'Laylā was laughing' [laylā khandəl/khandələ] لایلا خنډل / خندله

'we were laughing' [mung khandəl/khandələ] مونې خنډل / خندله

and, moreover, the *ل* suffix never drops.

3. In the verbs with [ā] in the present stem, the [ā] changes to [a] in the past tense.

A چه out of place. In Khoshal's sentence about Mike's reaction to the pizza, the چه that occurs after مايك is not the relative clause marker. In this context it means 'when', and is one of the uses of چه as a conjunction. These will be studied in the next unit.

Preview to Section 2: The Imperfective Participle

You'll immediately realize that the perfective and imperfective participles of any particular verb will be different only if the verb has different perfective and imperfective past stems - i.e. if they are derivative or doubly irregular verbs.

Preview to Section 3: 'can' Phrases in Pashto

As is mentioned in the notes, the imperfective/perfective distinction in Pashto 'can' phrases isn't reflected in English; for example, an exact translation of Rābyā's statement that she couldn't find work - هلته مي پېدا نشو کړی. - is something like "I wasn't able to have found work", which doesn't work very well as an English sentence.

For practical purposes, we suggest that you learn to say the imperfective 'can' phrases, as they are the ones that most frequently occur in ordinary conversation. Keep in mind that there are perfective 'can' phrases as well, so that when you run across one in your Pashto studies you will be able to deal with it.

You will often see an imperfective 'can' phrase used with a future adverb like 'tomorrow'. Pashto is like English in this respect; note the following Pashto sentences and their translations:

'She can cook aushak today.'

نن آشک پخولی شی.

'She can cook aushak tomorrow.'

سبا ته آشک پخولی شی.

Preview to Section 4: Reading

The topic of the reading is the education of children in Pashto-speaking areas in Afghanistan before the Russian invasion.

Cultural notes. In the passage, the verb لوستل is used to describe what the children in the mosque schools were learning to do. Our usage of the English verb *read*

does not match لوستل as it is being used in the passage, in that read includes understanding of what you're reading, whereas لوستل in the passage refers to the decoding process only. The children were being taught just the correspondences between the letters of the Arabic alphabet and the (Arabic) sounds they represented, not what the words meant.

The students would first learn the Arabic alphabet, via primers showing the shapes of the letters of the Arabic alphabet. Then they would learn to read (= decode) verses from the Koran, which has always been written with *tashquif* - diacritics written over and under the consonant symbols to indicate which of Arabic's three vowels to say.

The writer of the passage, who attended one of these schools, comments that the work was fiendishly difficult, as it consisted of brute memorization.

Infinitives. There are several infinitives in the reading, all of which translate straightforwardly as English 'to study' and 'to read'.

هلکان به د سبق دوینلو [wayálo] لپاره ماست ته تلل.
ملا به هلکانو ته اول د عربی او وروسته بیا د فارسی لوستل [lawástá] ورزده کول.

البته ځینو هلکانو به چه دقرآن لوستل [lawástá] زده کړل، بیا به یې د ځینو نورو عربی کتابونو لوستل [lawástá] زده کول.

Infinitives, you recall, are formed with the imperfective past stem of the verb plus the *l* ending. For agreement purposes, infinitives are always masculine plural. In the first sentence above about where boys go to study their lessons, the infinitive ویلو is in the oblique case (it's the object of a preposition), and as a plural has the final و.

Word study. Note the differences in vocabulary and structure among the following:

memorize *der. tr. vb.* [payādaw-] پیداو-

be reminded *der. int. vb.* [yādeg-] یادېږ-

think *phr.* [fikir kaw-] فکرکو-

remembered (= in (someone's) mind) *phr.* [pə yād da] په یاد دی

Preview to Section 5: Diversions

The passage reproduced in the Students' Text is a photocopy of an early passage in a fourth grade Pashto reader. The reader was written in 1968, and was in use in the public schools in Pashtun areas until the educational system fell apart after the Russian occupation.

About half of the selection is given; the other half goes on in the same vein, exhorting the students to follow the rules and work hard. The selections in the textbook have been hand-written rather than typed or type-set, for aesthetic reasons and to be of a size the children could handle. By comparing the photocopy with the typed version below it, you can easily figure out the characteristics of the handwriting.

Exercises

Exercise T1. Listen to the sentences, then mark whether the sentence refers to the present, past or future. Some of the sentences are ambiguous; mark both possibilities.

	<u>Present</u>	<u>Past</u>	<u>Future</u>
1.	_____	_____	_____
2.	_____	_____	_____
3.	_____	_____	_____
4.	_____	_____	_____
5.	_____	_____	_____
6.	_____	_____	_____
7.	_____	_____	_____
8.	_____	_____	_____
9.	_____	_____	_____
10.	_____	_____	_____

Exercise T2. Listen to the passage, then write the answers to the questions below.

۱. سپين په پوهنتون کې شاگرد ؤ؟ _____
۲. سپين واده څه وخت وکړ؟ _____
۳. د سپين ښځه د کوم ځای وه؟ _____
۴. سپين کم سبق ولوسته که زيات؟ _____
۵. سپين څومره وخت بیکاره ؤ؟ _____

Exercise T3. Listen to the following sentences, then mark whether they are talking about remembering something or memorizing something.

	<u>Remembering</u>	<u>Memorizing</u>		<u>Remembering</u>	<u>Memorizing</u>
1.	_____	_____	6.	_____	_____
2.	_____	_____	7.	_____	_____
3.	_____	_____	8.	_____	_____
4.	_____	_____	9.	_____	_____
5.	_____	_____			

Exercise 4. Read the following definitions, then give the English equivalent of the word listed.

۱. کومه دودۍ چه غرمه خوړل کيږي هغې ته غرمه ناري وايي.
_____ = [gharmanāráy] غرمه ناري
۲. کوم سړی چه کباب خرڅوی هغه ته کبابي ويل کيږي.
_____ = [kabābi] کبابي
۳. په کوم ځای کې چه دودۍ پخپيږي هغه ته آشپزخانه وايي.
_____ = [āshpazkhānā] آشپزخانه
۴. کوم کتاب چه د کلماتو معنا په کې ليکل شوی وي، هغه ته قاموس ويل کيږي.
_____ = [qāmós] قاموس
۵. په کومه کوټه کې چه اسونه ساتل کيږي هغې ته غوجل ويل کيږي.
_____ = [ghojal] غوجل

Exercise 5. Answer the following questions about the characters in these materials.

۱. رابيا کار پهډا کړی شو؟

۲. اسد د موټر له ټکر نه وروسته وکړی شو چه پوهنتون ته لاړ شی؟

۳. اسد تريسا ته په امريکا کې سالو پهډا کړی شو؟

۴. پټنگ د امان او ليلا کور پهډا کړی شو؟

۵. خوشحال ځانته خپله د غرمې دودۍ تیارولی شی؟

۶. تریسا خپل افغانی کمیس واده ته اغوستلی شی؟

Exercise 6. Change the following sentences to past tense.

۱. خوشحال په خپل ملگری پورې خاندې.

۲. هغه نجلی ژاړی؟

۳. پتنگ دهر زیات توخیږی، بایی چه ناروغه وی.

۴. دوی په تال کې زانگی.

۵. د ملا نصرالدین خر هنگی.

۶. هغه لامبی.

۷. مونږ به په سیند کې ولامبو.

۸. امان هر وخت چه په باغ کې وی پرینجی.

۹. مونږ به سیند کې ولامبو.

۱۰. دا ژاړی که خاندی؟

Exercise 7. Read the following account of a mosque school for information.

زه چه وړوکی وم په ماجت کې به مې سبق لوسته. ملا به ما او نورو هلکانو ته هر سهار یو خای سبق راکاؤ. که به مو سبق نه لوسته او یا به مو سبق نه زده کاؤ ملا به وهلو. کله کله به ملا او کله کله به طالب سبق راکاؤ. مونږ به کله کله په طالبانو پورې خندل. خو هغوی به څه نه راته ویل. یوه ورځ زما یوه ملگری له طالب سره جنگ وکړ. طالب په لښته وواهه او ډېر زیات یې ژوبل کړ.

little boy *n.* M3. [warakáy] وړوکی

beat *imp. tr. vb.* [wah-] وه-

didn't mind *phr.* [tsə nə rāta wāyəl] څه نه راته ویل

fight *der. tr. vb.* [jangaw-] جنگو-

injure, hurt *der. tr. vb.* [zoblaw-] ژوبلو-

Answer Key

Exercise T1.

	<u>Present</u>	<u>Past</u>	<u>Future</u>
1.	_____	_____	___x___
2.	___x___	_____	___x___
3.	_____	___x___	_____
4.	_____	_____	___x___
5.	___x___	_____	_____
6.	_____	___x___	_____
7.	___x___	_____	_____
8.	___x___	_____	___x___
9.	___x___	_____	___x___
10.	_____	___x___	_____

Exercise T2.

۱. سپين په پوهنتون کې شاگرد ؤ.
۲. کله چه په پوهنتون کې ؤ.
۳. د سپين ښځه د خوست وه.
۴. سپين زيات سبق ولوسته.
۵. سپين ډېر زيات وخت بیکاره ؤ.

Exercise T3.

	<u>Remembering</u>	<u>Memorizing</u>
1.	_____	___x___
2.	___x___	_____
3.	___x___	_____
4.	_____	___x___
5.	___x___	_____
6.	_____	___x___
7.	_____	___x___
8.	_____	___x___
9.	_____	___x___

Exercise 4.

1. lunch 2. kebāb seller 3. kitchen 4. dictionary 5. barn

Exercise 5.

۱. نه، رابیا په بالتیمور کې کار پیدا نشو کړی.
۲. هو! اسد وکړی شو چه وروسته له تکر نه پوهنتون ته لاړشی.
۲. نه، اسد په امریکا کې تریسا ته سالو پیدا نه کړی شو.
۴. پتنگ د امان او لیل کور پیدا کړی شو.
۵. هو! خوشحال خان ته د غرمې ډوډی تیارولی شی.
۶. هو! تریسا خپل افغانی کمیس واده ته اغوستلی شی.

Exercise 6.

۱. خوشحال په خپل ملگری پورې وخنډل.
۲. هغې نجلۍ وژړل؟
۲. پتنگ ډېر زیات توخل، ښایی چه ناروغه به و.
۴. دوی په تال کې یوازی وخنګل.
۵. د ملانصرالدین خره وهنګل.
۶. هغه ولمبل.
۷. مونږ په سیند کې ولمبل.
۸. امان به هر وخت چه په باغ کې و پرینجل به یې.
۹. مونږ په سیند کې ولمبل.
۱۰. هغې وژړل که یې وخنډل؟

Unit 18: ستاسې خوښه چه هر څه کوي.

Unit Overview

This unit is the first of several about agriculture in Afghanistan. The reading is an introduction to the subject, and lists the principal crops grown. In the dialogue, you will see how basic gardening activities are talked about in Pashto. The grammar focus of the lesson is a review of clauses with **چه** which are not relative clauses - i.e. those which function as subjects or objects (noun clauses in English terminology) and those which are simple time clauses.

Preview to Section 1: Dialogue

In this dialogue, Amān, Laylā and their son Khoshal are planting their garden. They have just returned from a trip to the nursery.

Word study. Many, many of the nouns having to do with agriculture and the names of crops are irregular, which reflects the age of the words as well as the central position that farming has in Pashtun society. You will notice, both here in the dialogue and in the reading, that most of the names of crops are mass nouns, i.e. they are always plural in form and in agreement. (Note that many of the English names for crops are also mass nouns, e.g. corn, rice, wheat, etc. English mass nouns are always singular: we can't say, for example, "The rices are being harvested.")

Be sure to pronounce the word **کتاره** 'fence' with the stress on the last syllable. The same word pronounced with stress on the middle syllable means 'cow that is reluctant to be milked'!

The word **شا** is a noun, although it usually translates as 'behind', which is a preposition in English. It is used with the preposition **ت**. Laylā's **ګندنه د کور شا ت کرو** can be translated as 'We're planting the leeks behind the house' or more literally as 'We're planting the leeks at the back of the house.'

Many dialects of Pashto use the word **[sára] سره** for 'fertilizer' or 'manure', instead of **پارو**. Other dialects use both words, with **سره** referring specifically to manure that has dried to powder.

Sentence structure. Amān's phrase ستاسې خوښه چه هر څه کوي with the verb - خوښو - and a چه clause is an idiom. It translates as a whole as 'Do whatever you like.'

Laylā's sentence . دې پلار ته ښه معلوم دی. contains a sequence of weak pronoun possessives in an order required by Pashto grammar but logically out of place. The sentence translates as 'Their (i.e. the plants') places are well known to your father.'

Preview to Section 2: Clauses with چه

This section is a summary of the clauses introduced by چه which are not the relative clauses studied in Unit 16.

The چه clauses discussed in the section are for the most part clauses used as nouns, or clauses modifying whole sentences (i.e. clauses used as adverbs). The چه relative clauses, you will remember, are clauses used as adjectives.

The structure of چه clauses used as nouns is much simpler than the structure of similar clauses in English, as can be seen by comparing the چه clauses with their translations. The چه clause is simply an ordinary Pashto sentence prefaced with چه, whereas the required English clause is sometimes an infinitive (e.g. 'to buy a good, big lamb') sometimes a sentence with subject and verb tense altered (e.g. '...that he had sung the whole year.'), and only occasionally an ordinary sentence (e.g. '...that I will bury him alive').

In short, the biggest problem with چه clauses is that as an English speaker you might find yourself trying to make them more complicated than they are.

Preview to Section 3: Reading

The reading is an introduction to agriculture and farming in Afghanistan.

Sentence structure. Phrases with لپاره, meaning 'for' or 'in order to' or 'for the purposes of' occur in the reading. Here they are, with idiomatic and literal translations:

'for the purposes of agriculture'

د کرنې لپاره

'to carry manure' /

'for the carrying of manure'

د پارو د وړلو لپاره

'to carry other things back and forth' /

'for the carrying of other things

back and forth'

د نورو شيانو د وړلو راوړلو لپاره

Preview to Section 4: Diversions

This poem was written by Rahman Baba, one of the most popular of the Pashto classic poets. In the Peshawar area and in the Northwest Frontier in particular, his poetry has been widely used as a textbook, in mosques and in literacy programs for children and adults. His poems are in a language and style close to the spoken language; many of them, like the one given here, have become so familiar as to be almost proverbs.

Exercises

Exercise T1. Listen to the descriptions of farms in Afghanistan, and write information about the owner, the location and the crops raised.

	<u>Whose farm?</u>	<u>Where?</u>	<u>Crops mentioned</u>
1.	_____	_____	_____ _____
2.	_____	_____	_____ _____
3.	_____	_____	_____ _____
4.	_____	_____	_____ _____
5.	_____	_____	_____ _____

Exercise T2. Who got married? Listen to the following sentences, then write the name or description of the person(s) who got engaged or married.

_____ . ٦	_____ . ١
_____ . ٧	_____ . ٢
_____ . ٨	_____ . ٣
_____ . ٩	_____ . ٤
_____ . ١٠	_____ . ٥

Exercise T3. Listen to the following sentences and questions, and mark whether they are comments on something that can be done, or has been done.

<u>Can be done</u>	<u>Has been done</u>	<u>Can be done</u>	<u>Has been done</u>
1. _____	_____	6. _____	_____
2. _____	_____	7. _____	_____
3. _____	_____	8. _____	_____
4. _____	_____	9. _____	_____
5. _____	_____	10. _____	_____

Exercise T4. Read the following passage, then answer the questions.

زما ماماگانو په بغلان کې ډېره زیاته ځمکه لرله. زه به هر ژمی چه له مکتب نه رخصت شوم هلته به تللم. خو نه ما په ځمکه کې کار کاو او نه مې ماماگانو. ځکه ځمکه بزگرانو او مزدورانو کرله. البته په کوم اس به چه زه سپرېدم دهغه خدمت مې خپله کاو. ما به یا ښکار کاو یا به مې بزکشی کوله.

farm *n*, *F1* [mdzáka] ځمکه

farmer *n*, *M irreg.* [bazgár] بزگر

servant *n*, *M1* [muzdúr] مزدور

take care of *phr.* [khidmat kaw´] خدمت کو

hunt *phr.* [xkār kaw´] ښکار کو

buzkashi (Afghan game) *n*, *M3* [buzkashí] بزکشی

۱. زما د ماماگانو ځمکه چیرته وه؟ _____
۲. زما د ماماگانو ځمکه چا کرله؟ _____
۲. زما د ماماگانو ځمکه لږ وه که ډېره؟ _____
۴. ما او ماماگانو به مې ولی ځمکه نه کرله؟ _____
۵. ما به په بغلان کې څه کول؟ _____

Exercise 5. Group the following words under the correct heading.

کرل	انگور	انار	لو کول	شرشم	وریژې
کونځلې	الوچې	شفتالو	هندوانه	کېښنول	رومی بانجان
پارو	رېبل	غوچول	گندنه	بادرنګ	سره ملي
باقلي	تورايي	کدو	شلغم	می	توربانجان
څنډل	ناک	مشنگ	سپاره	ماله	کورپه کول
ګد یال	بېل	لور	کوچکه	ترکاری	ونه
خاوره	غنم	ارول	باغ	پټی	زردالو
جوار	پیاز	تره	جودر	ځمکه	ختکی
بزګر	مېوې	توت	بوتې	بناخ	تخم

Vegetables

_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

Fruits

_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

Grains

_____	_____	_____	_____
-------	-------	-------	-------

Tools

_____	_____	_____
_____	_____	_____

Actions related to farming

_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

General words related to farming

_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

Exercise 6. Translate the following into Pashto.

1. Asad's father said that he would buy another orchard next year.

2. Laylā asked if Theresa wanted to come to their house for dinner.

3. Did you know that the leek seeds had come from Kabul?

4. We understood that the exam would be on Thursday.

5. Khoshal said that he could use Mike's math book.

Exercise 7. Read the following passage, and answer the questions.

د ځمکو خاوندان اکثره غوايي، غواگاني، خره، اسونه او پسونه ساتي. له غويو نه د ځمکو د کرلو او د درمندونو د میده کولو لپاره کار اخلي. غواگاني ددې لپاره ساتي چه له شیدو نه يې استفاده وکړي. پسونه د غوښو لپاره ساتي. له خرونه د بار د وړولو لپاره کار اخلي او په اس باندې سپريږي.

owner *n*, M1 [khāwānd] خاوند

cow *n*, F3 [gwā] غوا

sheep *n*, M2 [pasé] پسه

stack *n*, M2 [dārmānd] درمند

thresh *phr*. [mayda kaw´] میده کو-

milk *n*, F1 [shudé] شیدی

meat *n*, F1 [ghwāxa] غوښه

load *n*, M2 [bār] بار

۱. د ځمکو خاوندان اکثره کوم حیوانات ساتي؟

۲. د ځمکو خاوندان له غويو نه د څه شي لپاره کار اخلي؟

۲. غواگاني د څه شي لپاره ساتل کيږي؟

۴. د ځمکو خاوندان له اسونو نه د څه شي لپاره استفاده کوي؟

۵. پسونه د څه شي لپاره ساتل کيږي؟

Answers

Exercise T1.

<u>Whose farm?</u>	<u>Where?</u>	<u>Crops mentioned</u>
1. سلام	پغمان	منې، توت، ترکاری، جوار، غنم
2. بهرام خان	لوگر	منې
3. د رسول تره	د کابل چاردهی	ترکاری
4. کلیم او متین	کوهدامن	انگور، توت
5. د امان ماما	ساکو	توت، بادرنګ

Exercise T2.

۱. د اسد ورور	۶. سلیم
۲. زما خور	۷. د امان ماما
۲. د لیلا خور	۸. د سلام خور، متین
۴. د اسد تره	۹. امان
۵. د غلځی صاحب ورور	۱۰. د سلام خور، یو امریکایی

Exercise T3.

<u>Can be done</u>	<u>Has been done</u>	<u>Can be done</u>	<u>Has been done</u>
1. _____	_____x_____	6. _____	_____x_____
2. _____x_____	_____	7. _____x_____	_____
3. _____x_____	_____	8. _____	_____x_____
4. _____	_____x_____	9. _____x_____	_____
5. _____x_____	_____	10. _____x_____	_____

Exercise 4.

۱. په بغلان کې وه.
۲. بزگرانو او مزدورانو کرله.
۲. ډېره وه.
۴. ځکه بزگرانو او مزدورانو کرله.
۵. یا به مې ښکار کاوه یا به مې بزکشی کوله.

Exercise 5.

Vegetables

رومي بانجان	تور بانجان	تورايي
کدو	گندنه	بادرننگ
سره ملي	باقلي	مي
مشنگ	شرشم	کونځلي
پياز	تره	شلغم

Fruits

شفتالو	هندوانه	ختکي
توت	زردالو	الوچي
ناک	انگور	انار

Grains

غنم	جوار	جودر	وريژي
-----	------	------	-------

Tools

سپاره	ماله	گد يال
بېل	لور	کوچکه

Actions relating to farming

رېبل	اړول	کورپه کول	غوچول
کرل	لو کول	څنډل	کښنول

General words relating to farming

ترکاری	ونه	تخم	بناخ
بوتی	پتی	باغ	پارو
خاوره	خمکه	بزگر	مېوي

Exercise 6.

۱. د اسد پلار وویل چه کال ته به یو بل باغ هم واخلم.
۲. لپلا پوښتنه کوله چه تریسا دودی ته ورځی که نه؟
۲. تاته دا معلومه وه چه د گندنې تخم له کابل نه راغلی دی.
۴. مونږ پوهیدو چه امتحان د پنجنشې په ورځ دی.
۵. خوشحال وویل چه د مایک د ریاضی کتاب استعمالولی شی.

Exercise 7.

۱. اکثره غویی، غواگانې، اسونه، خره او پسونه ساتي.
۲. له غویو نه د خمکي د کرلو او د درمندونو د میده کولو لپاره کار اخلي.
۲. غواگانې د شیدو لپاره ساتل کیږي.
۴. له اسونو نه د سپریدو له پاره استفاده کوي.
۵. پسونه د غوښې لپاره ساتل کیږي.

جوار يې له غنمو نه ښه وي. Unit 19:

Unit Overview

In this unit you will learn about the processing of wheat, corn and rice - the three principal grains grown in Afghanistan. The dialogue in Section 1 is a conversation about the problems a friend of Asad's father is having with his crops. The reading in Section 3 is a description of what happens to wheat, rice and corn after it is harvested. The grammar focus of the unit, in Section 2, is on statements of comparison and equality. In the Diversions section there are landays having to do with agriculture.

Preview to Section 1: Dialogue

This conversation takes place in Asad's father's house. Jamal Khan is a friend of Asad's father. A young relative of his is passing through Logar, and is receiving hospitality from Asad's father.

Cultural notes. You will remember that Asad's father's land is in Logar, south of Kabul. Jamal Khan's land is in Baghlan, to the north of Kabul. Ghoray is an area in Baghlan province. (lghóray) غوري is the Pashto word for a big, round plate; the place [ghóri] غوري is a wide, flat round plain surrounded by mountain.) Baladuri is an area in Ghoray. In general, wheat and corn are grown everywhere; rice, cotton, sugar beets, melons and various seeds are primarily grown in the north; barley, grass peas, and ordinary peas are grown primarily in the south. Vegetables and fruit for local consumption are grown in all the arable areas.

You can tell that Asad's father's visitor is young because Asad's father uses the title لکا when he asks about Jamal Khan. The visitor would address Jamal Khan with that title in speaking directly to him.

When Asad's father's guest says he has heard that the Ministry of Agriculture was distributing an antidote to سرخي he is reporting a rumor. The ensuing remarks have to do with Asad's father's finding out whether the rumor is true, by sending someone to check it out.

Word study. The phrase سلامت اوسي, which means literally 'May you be in health', is used in rural areas to mean "Thank you". تشکر is a city phrase.

شولي refers to rice plants. وريځي refers to grains of rice. Either term is used in talking about the crop yield. There are several spellings for وريځي, by the way, reflecting the different dialectal pronunciations, e.g. وريځي and وريځي.

In Pashto, diseases and other problems 'beat' crops rather than 'strike' them, hence سړخي وهل and چنچي وهل, 'مرض وهل'.

A خروار is about 1440 pounds, and is the common unit by which crop yields are measured. Note that the visitor talks about his sugar beets in tons, however. Sugar beets are sold to an East European processing plant in Baghlan, and are sold to the processors by the ton.

The word خوند by itself means 'good taste'. In the following sentences from the dialogue, however,

د فصلونو خوند يې سړکال نه ؤ.

د آبي غنمو خوند يې نه ؤ.

the word is used in an idiom which means 'didn't turn out well.' The sentences above translate literally as 'The good taste of his crops wasn't.' and 'The good taste of his unirrigated wheat wasn't'.

چرت translates literally as 'reflection', but it is closer to 'peaceful frame of mind'; the idiom چرت خراب دی then translates as '(one's) peace of mind is destroyed'.

Preview to Section 2: Comparisons

Pashto does not have constructions parallel to English comparative ('older than'/'more studious than') and superlative ('oldest'/'most studious'). Instead, a prepositional phrase with له ... نه in conjunction with an adjective, conveys the notion that one thing is being compared with another. And the superlative is expressed either by comparing something with everything else, or by reordering the words in the sentence.

The only difficult aspect of these sentences is remembering that sentences like

په افغانستان کې غنم ډېره مېمه غله ده.

are possibly superlative in meaning, depending on context.

In writing, the phrase تر ټولو is usually used to make a superlative statement unambiguous.

Preview to Section 3: Reading

This reading explains how wheat, rice, and corn are processed in Afghanistan. If you are a 'city type' not familiar with these grains, the reading will make more sense if

you read up a little in English on them. The children's section of your local library can provide you with a quick background.

Cultural notes. Wheat is by far the most important cash crop in Afghanistan: the grain itself is used for bread, and in the north by the Turkic groups in making pasta-like foods; and the dried leaves and stems of the stalk are fed to animals or used as fuel.

The processing of wheat in Afghanistan involves essentially four steps: an initial threshing (separating the heads of wheat from the leaves and stems, and crushing the kernels, which at this point are each covered with a hard hull); then an initial winnowing (throwing the crushed material into the air: the wind blows the crushed leaves and stems aside, and the heavier grains fall to the floor); then a second threshing (crushing the hard hulls by walking oxen over and over the grain); and finally a second cleaning (passing the grain through a sieve, which allows the smaller kernels to fall through but retains everything else).

The next most important grain in Afghanistan is corn. Curiously, there is no recognition on the part of Pashtuns that corn, as a new world crop, is a relative latecomer to agriculture in Afghanistan.

Rice was first cultivated, anthropologists think, in India, and its cultivation very probably quickly spread northwestward into Afghanistan. In Afghanistan, where there is not so much rainfall, the flooding of the rice plants is controlled by the farmer. There are, moreover, types of rice which do not require great amounts of water.

Like grains of wheat, the individual grains of rice are covered by hard hulls, which must be removed before the rice can be cooked. The reading describes the parallels between the processing of wheat and that of rice.

Preview to Section 4: Diversions

The first two landays show the Pashtun attitude towards popcorn: in the first, the implication is that whoever the shrine was in honor of was angry at the gift of popcorn, so he made the offeror a widow....

The third landay hinges on the collecting of وږې: It is the custom, as wheat is reaped, that the heads of wheat that are accidentally dropped - وږې - can be gleaned, and need not be given to the owner of the field. In the landay, the woman expresses her desire to follow behind her lover as he reaps wheat. Ordinarily, gleanings are very hard work; but the speaker of the landay considers it an opportunity to be with her secret lover, and therefore wishes for harvest time.

Exercises

Exercise T1. The following table has been taken from Louis Dupree's *Afghanistan* (Princeton University Press, 1973, p. 45). (The years 1345 - 1348 are Islamic years, and correspond to 1966-67, 1967-68, 1968-69 and 1969-70 respectively.) Look at the figures, then indicate whether the sentences you hear are true or false.

Total yield (in 000 tons)	1345	1346	1347	1348
Wheat	2,033	2,241	2,354	2,450
Corn	720	768	773	785
Rice	337	396	402	407
Cotton	61	69	71	85
Sugar beets	56	67	62	68
Vegetables	590	638	654	671
Fruit	372	826	834	842

<u>True</u>	<u>False</u>		<u>True</u>	<u>False</u>
1. _____	_____		6. _____	_____
2. _____	_____		7. _____	_____
3. _____	_____		8. _____	_____
4. _____	_____		9. _____	_____
5. _____	_____		10. _____	_____

Exercise T2. Listening challenge: listen to the poem fragment, then answer the questions below.

1. What is the poem apparently about? _____
2. Which processes are mentioned? _____
3. How many lines does the poem seem to have? _____
4. What does the rhyming scheme seem to be? _____

Exercise T3. Write the passage that is dictated to you in the space below. Then read the passage and answer the questions.

hill *n*, F3 [ghunḡáy] غونډۍ

burn *smp. int.* [swazég-] سوځېد-

stalk *n*, F1 [t̪ānt̪á] تانته

jackal *n*, M1 [shaghāl] شغال

set fire to *phr.* [wor áchaw-] اور اچو-

۱. لېلبو مو څه وخت په اور کې خښ کړل؟

۲. غونډۍ چيرې وه؟

۳. زه هوښيار وم او که شغال؟

۴. لېلبو مو ولې په اور کې خښول؟

Exercise 4. Convert the figures in the table in Exercise T1 to خروار, and fill in the blanks in the parallel table below.

<u>۱۲۴۸</u>	<u>۱۲۴۷</u>	<u>۱۲۴۶</u>	<u>۱۲۴۵</u>	
_____	_____	_____	_____	غنم
_____	_____	_____	_____	جوار
_____	_____	_____	_____	شولو
_____	_____	_____	_____	پنبه
_____	_____	_____	_____	لبلبو
_____	_____	_____	_____	ترکاری
_____	_____	_____	_____	مېوې

Exercise 5. Rewrite the following sentences (from the 'most' section in the Students' Text) using the phrase له ټولو نه.

۱. په افغانستان کې ډېرې مهمې غلې غنم، جوار او شولې دي.

۲. د لوگر ډېره ښه میوه منې دي.

۳. د کابل ډېر مهم حاصلات جوار دي.

۴. د کابل ډېره ښایسته سیمه پغمان ده.

۵. د افغانستان ډېره مشهوره لوبه بزکشی ده.

۶. د پښتنو ډېره عامه نڅا اتڼ دی.

۷. د ساکو ډېره مشهوره مېوه توت دی.

۸. د کابل ډېره خوندوره او ښه ډوډۍ پلو دی.

۹. د افغانستان ډېر زوړ ښار کابل دی.

۱۰. د کندهار ډېره اباده سیمه هلمند دی.

Exercise 6. Rewrite the first paragraph of the reading in the past tense.

Exercise 7. Read the following story for pleasure.

يو سړی يوه پاليزته ولاړچه هندواني پټی کړې. کله يې چه هندواني شکولې او په جوال کې يې اچولې دپاليزه څښتن راغی. غله ته يې وويل چه دلته څه کوې؟ غله ورته وويل دلته باد راوړلم. د پاليزه څښتن ورته وويل دا هندواني چا وشکولې؟ غله ورته وويل ما هندواني ددې لپاره نيولې چه باد مې يو نه سی. هندواني وشکېدې. د پاليز څښتن ورته وويل په جوال کې چا واچولې؟ غله ورته وويل زه هم همدې ته حيران وم.

پاليز [pāléz] kitchen garden *n*, *M irreg.*

پټو - [pəṭawˈ] steal *der. tr. vb.*

شکو - [shkawˈ] pick *smp. vb.*

جوال [jwāl] sack *n*, *M2*

څښتن [chextán] owner *n*, *M1*

غله [ghlā] thief *n*, *M irreg.* غل [ghal] *obl. and pl.*

حيران وم [aryān wam] was wondering *phr.*

Answers

Exercise T1.

1. T 2. F 3. F 4. T 5. F 6. F 7. T 8. T 9. T 10. F

Exercise T2.

1. wheat 2. بادول, غوبل, لوکول 3. Six 4. Rhymed couplets

Exercise T3.

۱. لېلبو مو مازديگر په اور کې خښ کړل.
۲. گوندي په کرونده کې ؤ.
۳. له ما نه شغال هوښيار ؤ.
۴. لېلبو مو ددې لپاره په اور کې خښول چه پاخه شي.

Exercise 4.

<u>۱۲۴۸</u>	<u>۱۲۴۷</u>	<u>۱۲۴۶</u>	<u>۱۲۴۵</u>	
۲۸۲۶	۲۱۱۵	۲۲۷۲	۲۴۰۶	غنم
۱۰۰۱	۱۰۶۸	۱۰۷۴	۱۰۹۱	جوار
۴۶۸	۵۵۰	۵۵۹	۵۶۶	شولې
۸۵	۹۶	۹۹	۱۱۸	پنبه
۷۸	۹۲	۸۶	۹۵	لېلبو
۸۲۰	۸۸۷	۹۰۹	۹۲۲	ترکاری
۵۱۷	۱۱۴۸	۱۱۵۹	۱۱۷۰	مېوې

Exercise 5.

۱. په افغانستان کې غنم، جوار او شولې له ټولو نه مهمې غلې دي.
۲. منې د لوگر له ټولو نه ښه میوه ده.
۳. جوار د کابل له ټولو نه مهم حاصلات دي.
۴. پغمان د کابل له ټولو نه ښایسته سیمه ده.
۵. بزکشی د افغانستان له ټولو نه مشهوره لوبه ده.

۶. اتن د پښتنو له ټولو نه عامه نڅا ده.
۷. توت د ساکو له ټولو نه مشهوره مېوه ده.
۸. پلود کابل له ټولو نه خوندوره او ښه ډوډۍ ده.
۹. کابل د افغانستان له ټولو نه زوړ ښار دی.
۱۰. هلمند د کندهار له ټولو نه اباده سیمه ده.

Exercise 6.

پښتنو د غلو د پاکولو دپاره، د غلو د کرلو په شان، له حیواناتو او په تېره بیا غویو او ډېرو ابتدایي او طبعي وسایلو نه استفاده کوله. مثلاً کله به یې چه غنم وریبل درمند به یې ورنه جوړ کړ. د درمنده د مېده کولو له پاره یې له څپر نه چه، غویو به چلاؤ، کار اخسته. څپر یوه ډېره لویه مثلث ته ورته آله وه او د ونو له ځایونو او بوټو نه جوړ ؤ. کله کله یې ددې دپاره چه ښه دروند شی، د څپر د پاسه تیرې هم کېښودلې. د څپر په یوه کوچ پورې به ځنځیر تړلی ؤ. د ځنځیر بل سر به د غویی په ژغ پورې تړلی ؤ. غویی به په هغو غنمو چه د درمند گرد چاپیره به اوار شوی وو او پلاله نومېده، تر هغو گرځېدل څو به چه ښه مېده شول. دې کار ته غوبل ویل کېدو. کله به چه یوه پلاله میده شوه، هغه به یې یوې خوا ته کوټه کړه، او پر ځای به یې بله پلاله جوړوله. کله به چه غنم ټول مېده او یوې خوا ته کوټه شول، بیا به یې د پاکولو کار پیل شو. ددې کار لپاره له ځانې او باد نه کار اخستل کېدو. بوس او غنم به یې په ځانې پورته غورځول. بوس به یې باد وړل او غنم به یې ځای په ځای لوېدې. دې کار ته بادول ویل کېدل. بیا به یې یو شمېر غویی چه څنگ په څنگ به سره تړلي وو پرې گرځول چه گوندی هم مېده شی. دې کار ته گوندی مال ویل کېدو. د غنمو له دانو نه د غټو شگو، لوتو، او وږو او نورو شیانو د جدا کولو لپاره له چغل نه استفاده کېدله.

Unit 20: که بارانونه وشول، للمی به وکړو.

Unit Overview

The focus of this unit is the use of manpower on an Afghan/Pashtun farm. The dialogue in Section 1 is a discussion between two landowners. The reading in Section 3 describes the different ways in which landowners can arrange for the farming of their land. The grammatical focus of the unit, Section 2, is on conditionals - statements about future possibilities. The Diversions Section presents a Aesop-like fable about a fox and a wolf.

Preview to Section 1: Dialogue

The dialogue is a discussion between Asad's father and his friend Jamal Khān. The two are talking in the late fall, and are discussing Jamal Khān's plans for the following spring and summer.

Cultural notes. It is usually possible to predict, from the amount of early spring rains, whether there will be more rain in the summer. Hence Jamal Khān can wait until the spring to decide what to plant. Seeds can be kept for a couple of years and still sprout, so if he decides not to plant cotton, for example, he can keep the seeds for the next year. Another factor which gives the landowner some leeway in planning is the different planting times for the different crops. Exercise T2 will give you more information on planting times.

Sentence structure. The چه clause in the sentence

پروسېکال مو چه هر څه کوشش وکړ له څلورو تنونو زیات مزدوران
مو پیدا نکړل.

is placed after the first stressed element in the sentence - and after the weak pronoun مو. The sentence translates literally as "Last year when we tried everything, we didn't find more than four workers", idiomatically as something like "In spite of our best efforts last year, we didn't find more than four workers."

Preview to Section 2: Conditionals

The sentences described in this section are directly parallel to their English equivalents. Notice, in the English translations of the example sentences, the verbs in

the 'if' clauses are in the present tense, although they describe something that might happen in the future. Many of the Indo-European languages follow this pattern; but Pashto takes the pattern one step further in that the verb in the که clause can be in either the present or past perfective.

Pashto conditionals also differ from English conditionals in that the order of clauses - the که clause first, then the result clause - is rigid, whereas in English we can say either "If I buy the orchard, Asad's father will be pleased" or "Asad's father will be pleased if I buy the orchard".

Pashto and English conditionals are similar in that they imply that if what is predicted doesn't happen, the result doesn't either. For example, the implication of the sentence "If the weather is good tomorrow, we will go on a picnic" is that if the weather isn't good, we won't go.

Preview to Section 3: Reading

The topic of the reading is the different ways Afghan/Pashtun landowners arrange for their land to be worked.

Word study. The suffix دار in دکاره دار is the same as in دکاندار.

The -گون suffix, as in سلگون can سلگون be attached to any number, and translates best as 'the twenties', 'the hundreds', etc.

The conjunction لې, which translates most of the time as 'but', is sometimes used to indicate a shift in topic, and when it does it starts a new paragraph, cf. the next to the last paragraph in the reading.

Preview to Section 4: Diversions

This diversion is a fable, showing - as usual - the cleverness of the fox. Don't forget that gardens and orchards in Afghanistan characteristically have high mud walls around them. A موری is a small hole cut into such a wall to allow a stream or irrigation ditch to pass through.

Exercises

Exercise T1. Write the anecdote that your teacher dictates in the following space, then answer the questions.

door *n, F1*. [dərwāzā] دروازه

window *n, F2*. [kəṛkáy] کړکي

entered *dbl. irreg. vb.* [nánawot-] ننوت

shoot *smp. irreg. vb.* [wal-] ول

call out *phr.* [ghag kaw-] غږ کو

anger *n, F1*. [ghusá] غوسه

۱. زمونږ مزدور څه نومېده؟

۲. وړوکي مزدور چه تږی شو چېرې لا؟

۲. ولې مزدور کوتې ته په کړکي ننوت؟

۴. آیا راوی د توپک دز وکړ؟

۵. راوی ولې په قار و؟

Exercise T2. Listen to the following account, then list the crops that will be planted and the conditions under which they will be planted.

<u>که ...</u>	<u>فصل</u>
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Exercise T3. Listen to the following account. List the crops mentioned and the time of year they are planted.

<u>موسم</u>	<u>فصل</u>	<u>موسم</u>	<u>فصل</u>
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

Exercise 4. Give the English equivalents of the indicated words.

۱. په کوم شی چه سری خط لیکي هغه ته قلم وایی. قلم = _____

۲. کومه دودۍ چه سهار خوړل کیږي هغې ته سباناری وایی.
سباناری = _____

۳. څوک چه په جگړه کې جنگیږي هغه ته سپاهی وایی.
سپاهی = _____

۴. کومې پیسې چه سری په کار پیدا کوی، هغو ته تنخا وایی.
تنخا = _____

۵. په کوم ځای کې چه خلک غنم او جوار اوږه کوی، هغه ته ژرنده وایی.
ژرنده = _____

۶. په کوم ځای کې چه سرویس دریږي، هغه ته استادگاه وایی.
استادگاه = _____

۷. په کوم کتاب کې چه سری لیکنه کوی، هغه ته کتابچه وایی.
کتابچه = _____

۸. کومه ډله خلک چه له یوه پلار او مور وی او عموماً یو ځای سره اوسیږي، هغو ته کورنۍ وایی.
کورنۍ = _____

Exercise 5. Read the following pairs of sentences, then construct a conditional sentence incorporating the information.

Example:

ښایي رابیا یو څه پیسې پیدا کړي. غواړي چه نوې جامې واخلي.
~~که رابیا یو څه پیسې پیدا کړي، نوې جامې به واخلي.~~

۱. ښایي چه مېلمه به په واده کې وگډیږي. غواړم چه وگډیږم.

۲. ښایي چه د داود مور او پلار راشي. غواړي چه کابل کاروان ته یې بوزي.

۳. ښایي چه پښتو به ښه زده کړم. غواړم چه په پاکستان کې کور پیدا کړم.

۴. ښایي چه جمال خان لوگر ته لاړ شي. غواړي چه د اسد پلار وگوري.

۵. ښایي چه د نورو په ورځ هوا ښه وي. غواړو چه پروان ته لاړ شو.

۶. ښایي چه ډېر سخت باران و اوریږي. دوی نه غواړي چه په باران کې په کرونده کې کار وکړي.

۷. ښایي چه سږ ژمی ډېره واوره و اوریږي. غواړم چه پسرلی للمی وکړم.

۸. ښایی چه د هغه رستوران کباب ښه وی. غواړو چه مېلمستیا ته کباب واخلو.

۹. ښایی چه واړه نن مکتب ته لار نه شی. امان غواړی چه په کور کې پاتی شی او لوبې ورسره وکړی.

۱۰. ښایی چه سبا ته به هم ناروغه یم. غواړم چه ډاکټر ته لار شم.

۱۱. ښایی چه اسد به موټر خرڅ کړی. غواړم چه موټر یې واخلم.

۱۲. ښایی چه امان پاکستان ته لار شی. غواړم چه ملگرو ته مې خط یوسی.

Exercise 6. Review: give the plural and oblique forms, and the English equivalents, for the following nouns.

English	Obl. Pl.	Obl. Sg.	D. Pl.	D. Sg.
_____	_____	_____	_____	مور
_____	_____	_____	_____	پلار
_____	_____	_____	_____	زوی
_____	_____	_____	_____	لور
_____	_____	_____	_____	ورور
_____	_____	_____	_____	خور
_____	_____	_____	_____	ماما
_____	_____	_____	_____	تره
_____	_____	_____	_____	تربور

Exercise 7. Read the following passage for information.

د حسین خېلو کلی په بالادوری کې له هغه سرک نه کوز پروت دی چه له پلخمري نه بغلان ته ځي. له کلی نه بره د سرک خوا سره یوه لویه بیاله تېره شوې چه د بالادوری بیاله نومېږي. ټول حسین خېل تخمین پنځه سوه کوره دي. د کلی اوسیدونکي اکثر حسین خېل پښتانه دي. دوی ټول د لوگر له موسی نه تخمین پنځه څلوېښت کاله پخوا بالادوری ته لیږدیدی دي. په دې کلی کې له حسین خېلو نه پرته یو شمېر نور خلک هم اوسېږي. د کلی ډېر زیات خلک بزگردی او خپلې ځمکې کړي. خو یو کم شهر د حکومت مامورین او موټروانان هم دي. موټروانان یې اکثره د همدې کلی او یا د غوری د ځینو نورو خلکو لاری چلوي. یو څو تنه یې خپلې لاری هم لري.

lower adv. [kuz] کوز

Pulikhomri, village in Afghanistan *n*, *M2*. [pulikhomrɪ] پلخمري

upper adv. [bár] بر

parallel, be parallel to *der. tr. vb.* [terawˤ] تېرو-

Musayi, area in Logar *n*, *M irreg.* [musayɪ] موسی

immigrate *smp int. vb.* [legdég-] لیږد یې-

government *n*, *M2*. [hukumát] حکومت

officials *n*, *M irreg.* [māmurɪn] مامورین

driver *n*, *M1*. [moɭarwān] موټروان

truck *n*, *F2*. [laráy] لاری

drive *smp. tr. vb.* [chalawˤ] چلو-

Answers

Exercise T1.

۱. زمونږ مزدور جميل نومېده.

۲. بيالي ته لار.

۳. د دروازي نه اسانه و.

(Actually, the narrator says that the path to the canal was directly beneath the window, whereas the door was on the other side of the house. The boy was taking a shortcut.)

۴. نه! د ز يې ونکړ.

۵. ځکه چه هغه نژدې هلك ويشتلی ؤ.

Exercise T2.

که ...	فصل
اوبه زياتې وې	شولې
بارانونه وشول	للمی
مزدوران پيدا کړی شم	شلغم
مزدوران پاتې شی	جوار

Exercise T3.

فصل	موسم	فصل	موسم
غرم	منی	پسرلی	ختکی
لېلبو	پسرلی	پسرلی	هندواني
پنبه	پسرلی	پسرلی	بادرنگ
مشنگ	اوړی	پسرلی	اکثره ترکاری
باقلی	اوړی	پسرلی	للمی
شلغم	اوړی	اوړی	شولې
		اوړی	جوار

Exercise 4.

۱. قلم = pen ۲. سباناری = breakfast ۳. سپایی = soldier
 ۴. تنخوا = salary ۵. ژرنده = mill ۶. استادگاه = bus stop
 ۷. کتابچه = notebook ۸. کورنۍ = family

Exercise 5.

۱. که مېلمه په واده کې وگديږي، زه به هم وگديږم.
۲. که د داود مور او پلار راشي، کابل کاروان رستوران ته به يې بوزي.
۳. که زه پښتو ښه زده کړم، په پاکستان کې به کور پيدا کړم.
۴. که جمال خان لوگر ته لاړشي، د اسد پلار گوري.
۵. که د نورو په ورځ هوا ښه وي، پروان ته به مېلې ته لاړ شو.
۶. که ډېر سخت باران و اوړيږي، دوی به په کرونده کې کار ونکړي.
۷. که سړي ژمي ډېره واوره و اوړيږي، پسرلي به للمی وکړم.
۸. که د هغه رستوران ښه و مېلمستيا ته به يې واخلو.
۹. که واړه نن مکتب ته لاړ نشي، امان به په کور کې پاتې شي او لوبې به ورسره وکړي.
۱۰. که سبا ته هم ناروغه وم، ډاکټر ته به لاړ شم.
۱۱. که اسد خپل موټر خرڅ کړي، زه به يې واخلم.
۱۲. که امان پاکستان ته لاړ شي، ملگرو ته به مې خط يوسي.

Exercise 6.

English	Obl. Pl.	Obl. Sg.	D. Pl.	D. Sg.
'mother'	ميندو	مور	ميندې	مور
'father'	پلرونو	پلار	پلرونه	پلار
'son'	زامنو	زوی	زامن	زوی
'daughter'	لونو	لور	لونې	لور
'brother'	ورونو	ورور	ورونه	ورور
'sister'	خويندو	خور	خويندې	خور
'mat. uncle'	ماماگانو	ماما	ماماگان	ماما
'pat. uncle'	ترونو	تره	ترونه	تره
'pat. cousin'	تربرونو / تربرو	تربره	تربرونه	تربور

Unit 21: ...که زه ستا په ځای وی

Unit Overview

The topic of this unit is the Pashtun family - extended families, clans and tribes. The dialogue in Section 1 is a discussion between family members of an unpopular engagement. In Section 2, the terms for blood relatives are given. Section 4, the reading, is a discussion of the historical evidence for the tribal structure of Pashtun society. And Section 5, Diversions, gives a pair of stories about Mullah Nasruddin and his relatives.

The grammar focus of the unit, in Section 3, is past unreal conditional sentences.

Preview to Section 1: Dialogue

In this dialogue, Asad's father and uncle discuss an engagement that has been entered into by one of their relatives. Asad's father is absolutely against the match; Asad's uncle doesn't like the boy's father, but maintains that they should, as members of the family, be supportive of the engagement.

Cultural notes. Everyone mentioned in the dialogue is a member of the same tribe as Asad's father and uncle.

The mention of Tarina by name indicates that Asad's father and uncle know her fairly well - otherwise they would have called her "Khayray's daughter".

Pashtuns, like other Moslems, consider dogs to be unclean; Asad's father's comment about marrying Tarina to a dog is a fairly strong statement.

Asad's father's assertion that Almar is "not a Pashtun" reflects the Pashtun cultural opinion that being a Pashtun involves behavior and ethics as well as lineage. (Note that the sins of the father are definitely being visited on the son; neither man says anything about the qualities of Almar's son!) The list of Almar's shortcomings are transgressions against Pashtun values, which will be discussed in following units on the Pashtunwali, the code of Pashtun honor. One of these transgressions:

دخپلو تربرونو مری به یې له زندان نه راوړی وی

reflects the custom that the body of someone who has died is absolutely the property of his relatives, whatever the circumstances of his death. That Almar didn't collect his cousin's body from prison implies that he was afraid of the police or government or whatever official body it was that imprisoned the cousin.

Ahmad Bābā was the ancestor of the Ahmadzay tribe, and is traditionally considered the authority on the Pashtun code of honor. Asad's uncle's comment that his father expects people to behave like Ahmad Bābā is a gentle comment that he asks too much of people.

The phrase *لیدلی نه وی کفن کې په دې یې* reflects the Pashtun custom whereby it is required that everyone view the face of a recently deceased relative. Asad's father is saying that if his brother's heart were aching as much as his own, [and if Almar had died], he could not even bring himself to observe the proprieties by paying his respects to the corpse.

لوېږې ته غاړې لاس مات 'A broken arm hangs [by a sling] from the neck' is a Pashto saying which backs up Asad's uncle's point about doing the right thing by one's family.

Word study. *خورلنه* is a woman, usually a distant relative, but occasionally a non-relative with whom the family has a relationship.

ځپل پلار به یې گټلې وی, in the sentence, translates in this context as 'avenge'. Ordinarily, *گټه* means 'win' or 'gain'. Apparently Almar's father's death was not avenged properly.

ننگ translates literally as 'honor and honor'. *ننگ* is the Pashto word for honor; *غیرت* is the Arabic word for the same. *ننگ* is one of the elements of the Pashtunwali, the code of ethics or honor of the Pashtuns. The word *پښتو* also refers to the Pashtunwali; it doubles as the name of the language and the name of the code of ethics.

Sentence structure. Many of the sentences in the dialogue are unreal conditionals, which are explained in Section 3. For the moment, they can be recognized as those starting with *که*, and involving the imperfective participle plus *وی*. All but one of them translate along the lines of 'If had..., then would (have), as in 'If I had been in his place, I would have given (would give) her to a dog...'

Asad's father's question *ولې خپل خپلوان یې لږ دی؟* translates most naturally as 'Does he have so few relatives (that he couldn't find a more fitting match for Tarina)?'

The *که*'s in Asad's uncle's comment *لری او که یې نه لری* translate best as 'whether': 'Whether he has honor or whether he doesn't...'

Preview to Section 2: Relatives

This section includes the kinship terms for blood relatives. Note that in some ways the Pashto terms are more detailed than the English terms: we have one term - 'uncle' - for Pashto *ماما* and *تره*. In other ways, however, our terms are more detailed: we have, for example, terms for grandparent's sister ('great-aunt') - and grandparent's brother ('great-uncle').

The term *میره* is parallel to our 'stepmother', i.e. a woman not one's mother, married to one's father. As such, it includes the (current!) wives of one's father other

than one's mother. Pashtun stepmothers, whether current or serial, are supposed to be cruel, and to influence one's father against one: the stepmother in *Hansel and Gretel* fits Pashtun stereotypes.

Preview to Section 3: Unreal Conditions

These sentences involve the Pashto subjunctive, about which you don't need to know more than to recognize that whenever you encounter a participle with **وی**, the speaker or writer is talking about something that didn't happen. As you can see from the example sentences, the particle + **وی** in the **که** clause translates as English past perfect, the **به** + particle + **وی** in the result clause translates as English 'would have ...', and the past imperfective in the result clauses translates as English 'would ...'.

In the dialogue, it's not stated outright that Tarina's engagement is a *fait accompli*. The use of tenses in the 'if' sentences places the engagement in the past, just as the English counterparts of the sentences do, e.g. 'If I had been in his place, I would have given her to a dog, I wouldn't have given her to Almar's son.'

In some of the sentences in the dialogue, e.g.

که المار د جمال خان زوی نه وی نو بیا مې نه پښتو ترې غوښتله.

the verb in the result clause is in the past imperfective tense. These sentences translate as past unreal conditions, with the results in the present, e.g. "If Almar hadn't been Jamāl Khān's son, I really wouldn't expect Pashto of him".

Preview to Section 4: Reading

This reading discusses the nature of Pashtun society within the framework of anthropological notions of the extended family, the clan and the tribe.

The tribe is the largest really meaningful entity in Pashtun society. The Afghan government is of course a presence, but it appears to be regarded as an outside force, rather than an entity that arises from popular, personal interaction.

A tribe, in usual anthropological terminology, is a group of people who combine in warfare against outsiders, and acknowledge the rights of their members to compensation for injury. Pashtun tribes are actually closer to the western concept of clans: groups of people who believe that they are all descended from a common ancestor. Among Pashtuns, the "blood" relationship is the driving force behind the social responsibilities required by tribe membership.

Pashtun tribes are associated with certain areas, although tribe members live in areas outside those associated with their tribes. The Niazi tribe to which Aman and Asad's family belong is mostly in the Logar/Paktya area; there are Niazis in other areas as well, however - including Lahore in Pakistan, whose Niazis don't speak Pashto, and are

culturally very different from the Afghan Niazis. Despite linguistic and cultural differences, however, a Niazi is a Niazi, and is bound to all other Niazis by virtue of his ancestry.

There are hundreds of Pashtun tribes within Afghanistan, grouped loosely into two confederations: the Durrani and Ghilzi. Every Pashtun knows what tribe he belongs to. In fact, the common answer to څوک یې؟ was traditionally not one's name, but the name of one's tribe.

The writer of the passages alludes briefly to the power that women - especially mothers - have in Pashtun society, and cites proverbs as evidence. Two of them, however, are also comments on relationships within a polygamous household:

'If he isn't from your mother,
don't call him brother.'

چه نه دې وی له مورې،
ورته مه وایه چه ورورې.

'If the mother is a stepmother,
the father is a stepfather.'

چه مور میره سی،
پلار پلندر سی.

Word Study. The passage is academic in tone, and is therefore formal in its structure and choice of words. Note the several words borrowed from Arabic, and their respective plurals:

<u>Plural</u>	<u>Singular</u>
documents [asnād] اسناد	document [sanād] سند
passages [ibāratūna] عبارتونه	passage [ibārāt] عبارت
individuals [afrād] افراد	individual [fard] فرد
services [khiḍmatūna] خدمتونه	service [khiḍmāt] خدمت
notions [matālīb] مطلب / مطلبونه [matlabūna]	notion [matlāb] مطلب
evidence [shawāhéd] شواهد	piece of evidence [shāhéd] شاهد

Many of the nouns borrowed from Arabic have been 'regularized', i.e. they have become regular (usually M2) nouns. Often, the regular and irregular forms will exist side by side in the language (for example مطلب given above), the former being used in informal conversation and among Pashtuns whose education hasn't progressed far enough for them to have learned the irregular forms, and the latter being used in formal writing and conversation among educated people.

The adjectives پلرنی and پخوانی، وروستی belong to Class 6, which you have not seen before. The forms are as follows:

	<u>Masculine</u>	<u>Feminine</u>
DSg.:	وروستی [wrustáy]	وروستې [wrustáy]
DPl.:	وروستی [wrustí]	وروستې [wrustáy]
OSg.:	وروستی [wrustí]	وروستې [wrustáy]
OPl.:	وروستیو [wrustáyo]	وروستیو [wrustáyo]

Preview to Section 5: Diversions

The phrase همخولی in the first story is clearly a combination of هم and [dzoláy] خولی, but خولی as a separate word doesn't exist any more in the language.

Exercises

Exercise T1. Listen to the following description, and write the relatives the speaker mentions.

Exercise T2. Listen to each of the following sentences, and mark its time-frame.

	<u>Past</u>	<u>Future</u>		<u>Past</u>	<u>Future</u>
1.	_____	_____	6.	_____	_____
2.	_____	_____	7.	_____	_____
3.	_____	_____	8.	_____	_____
4.	_____	_____	9.	_____	_____
5.	_____	_____	10.	_____	_____

Exercise T3. The passage to be read describes the two major Pashtun tribal confederations - [durānī] درانی and [ghāldzī] غلخی. Listen to the passage, and write below which confederation each tribe belongs to.

<u>Confederation</u>	<u>Tribe</u>	<u>Confederation</u>	<u>Tribe</u>
_____	[sadozī] سدوزی	_____	[atsəkzī] اخکزی
_____	[surī] سوری	_____	[ishāqzī] اسحاق زی
_____	[ludī] لودی	_____	[bārəkzī] بارکزی
_____	[mākú] ماکو	_____	[popəlzī] پوپلزی
_____	[nyāzī] نیازی	_____	[khogyāñī] خوگیانی

Exercise T4. Write the description as your teacher dictates it.

Exercise 5. Read each of the following sentences, then write a sentence with که based on it.

Example:

مونږ غوښتل چه غرو ته لاړ شو، خو هوا خرابه وه.
که هوا بده نه وی، غرو ته به تللی وی.

۱. ترینه غواړی چه تیکری واخلی خو دوکان تړلی دی.

۲. ټوله کورنۍ مې غواړی چه د سلیم واده ته ولاړه شی، خو کلی
 لرې دی.

۳. غوښتل مو چه سودا ته ولاړ شو، خو ته ناوخته راغلې.

۴. تور غواړی چه کوتره وکړی، خو د کوترې پلار یې د ابراهیم
 زوی ته ورکوی.

۵. لیل غواړی چه قابلی پلو پوخ کړی، خو د پسه غوښه په مارکیت
که نه شی پیدا کولی.

۶. پلار مې غوښتل چه اس واخلی، خو د اس شېبتن بیخي ډیرې
پیسي غوښتلې.

۷. مور مې غوښتل چه دوا راکړی، خو ما وژپل.

Exercise 6. Read the following story, then answer the questions.

يو مېړه او يوه ښځه په خپلو کتونو کې څنگ په څنگ پراته وو. ښځې
مېړه ته وويل چه کله مو چه زوی پیدا شو کت به يې چېرې ږدو؟
مېړه ورته وويل چه زه او ته به خپل کتونه لږ سره لرې کړو او
په منځ کې به يې د زوی کت کېږدو. همدا و چه خپل کتونه يې
يو څه سره لرې کړل. ښځې بيا مېړه ته وويل: کله مو چه زوی واده
وکړی د ښځې کت به يې چېرې ږدو؟ مېړه ورته وويل چه زه او
ته به خپل کتونه لږ نور هم سره لرې کړو او د ننگور کت ته به هم
په منځ کې ځای پیدا کړو. دوی خپل کتونه نور هم سره لرې کړل.
په نتيجه کې د ښځې کت د کوتې يوه سر ته لاړ او د مېړه کت د
کوتې بل سر ته. کله چه ښځې دا حال وليده، نو وويل، خدای دې
هيچا ته داسې زوی نه ورکوی چه د پلار او مور ژوند تباہ کړی!

bed, platform <i>n</i> , M2 [kaʃ] کت	finally <i>phr.</i> [pə natijá ke] په نتيجه کې
daughter-in-law <i>n</i> , F irreg. [ngor] ننگور	destroy <i>phr.</i> [tabā kaw-] تباہ کړ-
thus <i>phr.</i> [hamda wá tse] همدا و چه	apart <i>phr.</i> [sara laré] سره لرې

From context, guess the meanings of the following phrases:

۱. کله مو چه زوی پېدا شو _____
۲. د کوتې یوه سر ته _____
۲. د کوتې بل سر ته _____
۴. د پلار او مور ژوند تباہ کړی. _____

Answers

Exercise T1.

خور مور پلار ورور ترور

Exercise T2.

	<u>Past</u>	<u>Future</u>		<u>Past</u>	<u>Future</u>
1.	_____	__x__	6.	__x__	_____
2.	__x__	_____	7.	_____	__x__
3.	__x__	_____	8.	__x__	_____
4.	_____	__x__	9.	_____	__x__
5.	_____	__x__	10.	__x__	_____

Exercise T3.

<u>Confederation</u>	<u>Tribe</u>	<u>Confederation</u>	<u>Tribe</u>
درانی	سدوزی	درانی	اشکزی
غلخی	سوری	درانی	اسحاق زی
غلخی	لودی	درانی	بارکزی
درانی	ماکو	درانی	پوپلزی
غلخی	نیازی	درانی	خوگیانی

Exercise T4.

د اسلم کورنۍ ډیره لویه ده. پنځه ترونه او اته تریندې یې له خپلو کورنیو سره په لوگر کې اوسیږي. درې ترونه او دوه تریندې یې له خپلو کورنیو سره په گردیز کې اوسیږي. هر تره یې تخمین لس دوولس زامن او لونې لري.

Exercise 5.

۱. که دوکان خلاص وی، ترینې تیکري اخسته.
۲. که د سلیم کلی نږدې وی، ټوله کورنۍ یې واده ته تلله.
۳. که ته ناوخته نه وی راغلي، نو سودا ته به تللي وی.
۴. که یې پلار کوتره ابراهیم ته نه وی ورکړې تور کوله.
۵. که لیلانه د پسه غوبه په مارکیت کې پیدا کړی وی، قابلې پلو یې پخواؤ.
۶. که یې خپلتن اس ارزانه بیه کړی وی، پلار به مې اخستی وی.
۷. که مې ژړلی نه وی، مور به مې دوا را کړې وی.

Exercise 6.

۱. کله مو چه زوی پیدا شو 'when we have a son'
۲. د کوتې یوه سر ته 'to one end of the room'
۳. د کوتې بل سر ته 'to the other end of the room'
۴. د پلار او مور ژوند تباہ کړی. 'destroy the father and mother's marriage'

Unit 22: که ته نه وی زه نه ورتللم.

Unit Overview

This unit continues the discussion of Pashtun tribes. An inter-tribal conflict is discussed in the dialogue in Section 1; in Section 2, you are given the genealogies of the major Pashtun tribes; and in the reading in Section 4, the relationship between marriages and inter-tribal relations is explained. The grammar focus of the unit is on present unreal conditionals - sentences equivalent to "If I were you, I would go."

Preview to Section 1: Dialogue

In this dialogue, a distant cousin of Asad's visits Asad's father, and in asking where Asad's brother Zmarek is, he finds out about a conflict between the Niazis and the Ahmadzais.

Cultural notes. Nasrullah's honor has been sullied by his daughter's having run away to Wahabi's family. It is assumed - whether the daughter and Wahabi's son have consummated their relationship or not - that if she feels strongly enough about him to run to his family, she has been dishonored.

When Asad's cousin asks if the government knows, he is referring to the Afghan government's security office in the region. Asad's father's answer, to the effect that the commandant and police/soldiers went to the village but so far hadn't taken anyone into custody, suggests that the authorities were not anxious to interfere in the affair.

Word study. The phrase سپين ډيری consists of سپين 'white' and ډيره 'beard', and is exactly parallel to English 'graybeard'. سپين ډيری is a more respectful term than 'graybeard', however.

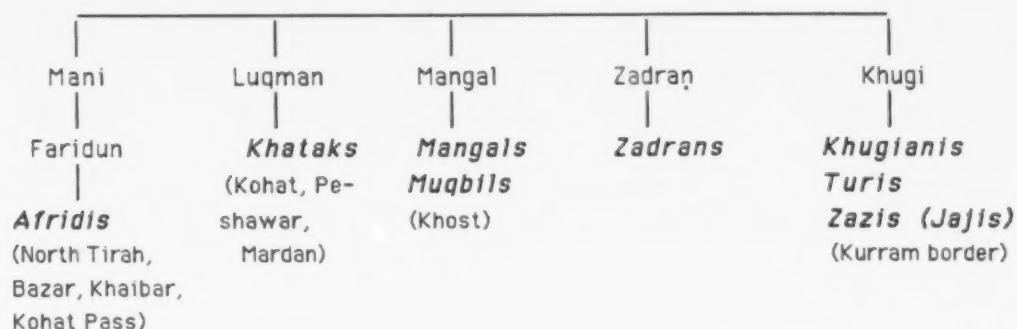
The word راتگ is related to the verb ورتل. The parallel form [rātág] راتگه 'coming here' also exists.

Preview to Section 2: Genealogies

The genealogies ([shajaré] شجرې) given in this section are the result of Sir Olaf Caroe's lifetime of research into the history of the Pashtuns. Caroe spent over fifty years in the North West Frontier, and his book *The Pathans* is considered by those Pashtuns who are aware of it to be the authority on Pashtun history. The details in Caroe's genealogies are disputed from one Pashtun to another, but by and large they

represent as great a consensus as can be obtained from traditions passed orally from generation to generation.

The Pashtuns who have read this lesson all agree that Caroe left out the Zadrans, and that Chart V should include them as follows:



Caroe makes the point that these genealogies are largely mythical, and points out that the document which supposedly establishes Qais as the ultimate ancestor of all the Pashtun tribes has the prophet Mohammad conferring upon Qais the title of 'Pathan'.

Says Caroe:

'This is all great fun. But it smells of the Delhi lamp, the lamp of the courtier of Afghan ancestry but now speaking and writing only Persian, trained to raise a titter at the expense of an uncouth Pathan soldiery to amuse the Mughal court. Even the Delhi courtier who had forgotten his Pakhtu ... must have known that no Afghan or speaker of Pakhtu or Pashtu ever referred to himself as a 'Pathan', and that the word was an Indian usage. The corresponding word in the classical Pakhtu of the Peshawar Valley is Pakhtun, plural Pukhtanah, of which the Indian word Pathan (with a hard or cerebral 't') is a Hindi corruption.' (p. 8)

Despite the mythical elements in the genealogies, however, they must not be dismissed:

"It is well to remember... that, however shrouded in myth may be the names and persons of the eponymous ancestors, these tribal tables, or *shajras* as they are called in Islamic lore, do represent something real. They in fact reflect what these tribes themselves still believe to be their origin and cousinship, one to another, and they sort out and categorize racial, and other, affinities and differences which can be traced today in the physical appearance, habit, dress, language, or history of the great congeries of Pathan societies living up and down the North-West Frontier, and in Afghanistan beyond. To Pathans *shajras* are as the breath of life..." (p. 11)

If you should happen to read further into the early history of the Pashtuns, you should keep in mind that the term 'Afghan' has referred exclusively to the Pashtuns until this century. The official policy of calling all the ethnic groups in Afghanistan 'Afghans'

has been in place only since the thirties. Before that, and even now in informal circumstances, non-Pashtuns in Afghanistan use the term 'Afghan' to refer to Pashtuns.

Preview to Section 3: Present Unreal Conditions

The types of sentences presented in this section conclude the three-unit presentation of conditional *که* clauses. There are other kinds of *که* clauses - notably sentences in which *که* means 'when' or 'whenever'; these clauses don't involve particular combinations of tenses, and, moreover, are directly parallel to their English equivalents, e.g.

که زه په کوټه کې يم، کتابونه اخلم. 'If [whenever] I am in Quetta, I buy books.'

Here is a summary of conditional sentences, with the relevant information on tenses and English translations:

Future possibility:

که + present perfective or past perfective, به + present perfective

که لایلا را ورسېږي/ورسېده، مېلې ته به لاړ نه شو. 'If Layla comes here, we won't go on a picnic.'

که زه په کوټه کې وم، کتابونه به واخلم. 'If I am in Quetta, I'll buy books.'

Present unreal condition, result in present:

که + imperfective participle, past imperfective

که لایلا را رسېدی، مېلې ته نه تللو. 'If Layla arrived here, we wouldn't go on a picnic.'

که زه په کوټه کې وی، کتابونه مې اخستل. 'If I were in Quetta, I would buy books.'

Present unreal condition, result in past:

وی + *imperfective participle* + به + *imperfective participle* + که

'If Laylā arrived here, we wouldn't have gone on a picnic.' که لایلا رارسېدی، مېلې ته به نه وی تللی.

'If I were in Quetta, I would have bought books.'

که زه په کوټه کې وی، کتابونه به مې
اخستلی وی.

Past unreal condition, result in present:

وی, *past imperfective* + *imperfective participle* + که

'If Laylā had arrived here, we wouldn't go on a picnic.' که لایلا را رسېدلې وی، مېلې ته
نه تللو.

'If I had been in Quetta,
I would buy books.'

که زه په کوټه کې وی، کتابونه مې اخستل.

Past unreal condition, result in past:

وی + *imperfective participle* + به, وی + *imperfective participle* + که

'If Laylā had arrived here, we wouldn't have gone on a picnic.' که لایلا رارسېدلې وی، مېلې ته به نه
وی تللی.

'If I had been in Quetta, I
would have bought books.'

که زه په کوټه کې وی، کتابونه به مې
اخستلی وی.

Preview to Section 4: Reading

This reading continues the discussion of Pashtun tribes; it focuses on the Pashtun custom of intra-tribal marriage, and discusses the conditions under which marriages are arranged across tribal boundaries.

Cultural notes. The comment in the second paragraph about its being expensive to marry a girl outside one's family refers to the Afghan custom whereby the groom (or his family) pays the bride's family an agreed-on amount of money (the anthropological term is 'bride-price'; the custom is parallel to the western dowry) as part of the marriage arrangements. Depending on the area and the local customs, this bride-price can be prohibitive, and effectively restricts the choices of a man of modest means. If marriages are arranged among close family members (e.g. first cousins), the bride-price can be negotiated or even done away with entirely.

Preview to Section 5: Diversions

These jokes were taken from a joke book published in Peshawar.

Unit 22 Exercises

Exercise T1. Listen to the following sentences, then mark whether they refer to future possibilities, present unreal conditions, or past unreal conditions.

	<u>Future</u>	<u>Present</u>	<u>Past</u>	<u>Possibility</u>	<u>Unreal condition</u>
1.	_____	_____	_____	_____	_____
2.	_____	_____	_____	_____	_____
3.	_____	_____	_____	_____	_____
4.	_____	_____	_____	_____	_____
5.	_____	_____	_____	_____	_____
6.	_____	_____	_____	_____	_____
7.	_____	_____	_____	_____	_____
8.	_____	_____	_____	_____	_____
9.	_____	_____	_____	_____	_____
10.	_____	_____	_____	_____	_____

Exercise T2. Write the paragraph that your teacher dictates. Number the sentences, then answer the questions.

Exercise T2. (continued)

1. What is the subject of the paragraph? _____

2. Guess the English equivalents for the following:

_____ [mudakhalá kaw-] مداخله کو-

_____ [hál kaw-] حل کو-

_____ [hamlá kaw-] حمله کو-

_____ [la zor na kār akhl-] له زور نه کار اخ-

_____ [jangég-] جنگید-

_____ [majburaw-] مجبور و-

3. How many reasons are given in support of the assertion in Sentence 1? _____

4. Which sentence contradicts Sentence 1? _____

How do you know? _____

Exercise T3. Listen to the passage, then mark the sentences below true or false. Some vocabulary to help you:

consider *sm. irreg. tr. vb.* [bol-] بول-ancient *adj.* 1. [qadím] قدیمgeneration *n, M2.* [puxt] پښتmythical *adj.* 4. [afsānawí] افسانویfamily tree *n, F1.* [shajará] شجرهfact *n, M2.* [wāqiyát] واقعیتit should be said *phr.* [bāyad wāwayal si] باید وویل شی

۱. د قوم ټولو غړو ته معلومه وی چه د قوم پلار څوک دی. _____

۲. د ډیرو خلکو ته تر څو پښت پورې د خپلو پلرونو او نیکونو نومونه معلوم وی. _____

۳. د پښتنو شجرې واقعیت ته نژدې ښکاری. _____

۴. اوس ډیر خلک د پښتنو په شجره تر قيصه پورې پوهېږی. _____

۵. په کتابونو کې د پښتنو شجرې لیکل شوی دی. _____

Exercise 4. Construct sentences along the lines of the example.

Ex: امان غواړی په دې پوه شی چه د افغانانو د رخصتی ورځې کومې دي، خو افغاني جنتري نه لري.

که امان افغاني جنتري لولي، دا به ورته معلومه شوی وی چه د
افغانانو د رخصتی ورځې کومې دي.

۱. غلځی صاحب غواړی چه پیسې صرفه کړی، خو ښځه یې هره ورځ سودا اخلي.

۲. افغانان غواړی چه ځمکه یې ډیر حاصل وکړی، خو عصری ماشینونه نه لري.

۳. بهرام خان غواړی چه ډیر غنم وکړی، خو مزدوران نه لري.

۴. سلیم خان غواړی چه شمال ته لاړ شی او خپل خپلوان وگوري، خو لارې په واورو پټې دي.

۵. تور غواړی چه په کابل کې مکتب ولولي، خو پلار یې غواړی چه په ځمکه کې کار وکړی.

Exercise 5. Assume that Khayray is at the moment only thinking about giving Tarina to Almar's son. Rewrite the first four lines of the dialogue of Unit 21.

_____ د اسد تره:

_____ د اسد پلار:

_____ د اسد تره:

_____ د اسد پلار:

Exercise 6. Match the spellings from Caroe with their Pasho equivalents.

ابډالی	اپریدی	احمدزی	اڅکزی	اسحق زی	الکوزی
بارکزی	بنگن	پوپلزی	تور ترین	توری	ختک
خلیل	خوگیانی	څمکنی	خاخی	سپین ترین	سپین ترین
سدوزی	سوری	شینواری	داودزی	دورانی	علیزی
غلخی	کاکړ	لودی	محمدزی	مروت	مسعود
منگل	موسی خیل	مومند	نورزی	نیازی	ورکزی
وزیر	یوسفزی				

Abdali	_____
Achakzai	_____
Afridi	_____
Ahmadzai	_____
Alikozai	_____
Alizai	_____
Bangash	_____
Barakzai	_____
Chamkanni	_____
Daudzai	_____
Durrani	_____
Ghalji/Ghilzai	_____
Ishaqzai	_____
Kakar	_____
Khalil	_____
Khatak	_____
Khugiani	_____
Lodi	_____
Mahsud	_____

Mangal	_____
Marwat	_____
Mohmand	_____
Muhammadzai	_____
Musa Khel	_____
Niazi	_____
Nurzai	_____
Orakzai	_____
Popalzai	_____
Saddozai	_____
Safi	_____
Shinwari	_____
Spin Tarin	_____
Sur	_____
Tor Tarin	_____
Turi	_____
Wazir	_____
Yusufzai	_____
Zazi	_____

Exercise 7. Read the following passage for enjoyment. (Background information: The Miakhel tribe are considered to be holy people automatically entitled to respect, not to mention contributions from others. Members of other tribes pretend to be Miakhels, to collect the respect and contributions. To guard against imposters, the Miakhel elders learn the tribal genealogy...)

يوه ورځ زما نيکه په خپله کرونده کې په دېره کې ناست ؤ.
دوه تنه لاروی دیرې ته را وگرځیدل. وړاندې راغلل، وروسته
له سلامه یې وویل: میاگان یو، کلنگ غواړو. نیکه مې چې میاخیل ؤ
او خپله شجره هم ورته معلومه وه، له دغو دوو تنو نه پوښتنه وکړه
چې د کوم ځای میاگان یاستی؟ هغو ورته وویل، د لغمان. نیکه مې
بیا پوښتنه ترې وکړه چې له اصله د کومو میاگانو یاستی؟ هغو ورته
ووویل، دا نه ده را ته معلومه. نیکه مې ورته وویل چې خپله شجره را
ته تیره کړئ. هغو ورته وویل، شجره مو ټوله نه ده زده. نیکه مې
په غوسه شو او ورته وې ویل، زه څه درته نه وایم. خو که مې زامنو
یا ورېرو گیر کړئ مخ مو توروئ؛ په خړه مو سپړوی او په کلی
کې مو گرځوی. نو که ځان سره ښه کوئ په کومه لار چې راغلی
یاستی په هغې لارې بهرته وتبستی.

تورو- [toraw-] *blacken der. tr. vb.*

دېره [derá] *gathering place n, F1*

... سره ښه کو- [-sara xé kaw-] *protect phr.*

کلنگ [kaláng] *contribution n, M1*

گیر کو- [gír kaw-] *sieze phr.*

لاروی [larawáy] *traveler n, M2*

میاخیل [myākhél] *Miakhel*

میاگان [myāgān] *members of Miakhel tribe*

Answers

Exercise T1.

	<u>Future</u>	<u>Present</u>	<u>Past</u>	<u>Possibility</u>	<u>Unreal condition</u>
1.	_____	_____	___X___	_____	_____X_____
2.	___X___	_____	_____	_____X_____	_____
3.	_____	_____	___X___	_____	_____X_____
4.	_____	___X___	_____	_____X_____	_____
5.	_____	_____	___X___	_____	_____X_____
6.	_____	_____	___X___	_____	_____X_____
7.	___X___	_____	_____	_____X_____	_____
8.	_____	_____	___X___	_____	_____X_____
9.	_____	_____	___X___	_____	_____X_____
10.	_____	___X___	_____	_____	_____X_____

Exercise T2.

1. The government and tribes

2. Interfere مداخله کو-
 solve حل کو-
 attack حمله کو-
 use force له زور نه کار اخ-
 fight جنگېږ-
 be obliged مجبور و-

3. Two

4. Sentence 4: It starts with خو

Exercise T3.

1. F 2. T 3. F 4. F 5. T

Exercise 4.

۱. که د غلځي صاحب پنځه هره ورځ سودا و نکړی، ډیرې پیسې به
 صرفه کړی.

۲. که افغانانو عصري ماشینونه لرلی، له ځمکو به یې ښه حاصل
 اخستی وې.

۳. که بهرام خان مزدوران لرلی، ډیر غنم به یې کړلی وی.

۴. که لارې په واورو پټې نه وی، سلیم خان شمال ته او خپل خپلوان یې لیدل.

۵. که د تور پلار نه غوښتلی چه تور په ځمکه کې کار وکړی؛ په کابل کې یې مکتب لوسته.

Exercise 5.

د اسد تره: د ترینې په کوږده کې څه وایی؟

د اسد پلار: خیرې ډېر بد کار کوی. که زه دده په ځای وی سپی ته مې ور کوله، د المار زوی ته مې نه ور کوله.

د اسد تره: نو چا ته دې ور کوله؟

د اسد پلار: ولې خپل خپلوان مې لږ دی؟ د زمري زوی ته مې ور کوله. د باز وراره ته مې ور کوله، د سلام خوریي ته مې ور کوله. د جانو د ترور زوی ته مې ور کوله. د سلیم د خورځي زوی ته مې ور کوله. د کوم بل تربره زوی ته مې ور کوله او که دا هم نه وی نو یوه پښتانه ته خو مې ور کوله.

Exercise 6.

Abdali	[abdālī] ابدالی	Mangal	[mangál] منگل
Achakzai	[atsəkzī] اڅکزی	Marwat	[marwát] مروت
Afridi	[apridī] اپریدی	Mohmand	[mománd] مومند
Ahmadzai	[ahmadzī] احمدزی	Muhammadzai	[mahmadzī] محمدزی
Alikozai	[alkozī] الکوزی	Musa Khel	[musakhél] موسی خیل
Alizai	[alizī] علیزی	Niazi	[nyāzī] نیازی
Bangash	[bangáx] بنگش	Nurzai	[nurzī] نورزی
Barakzai	[bārəkzī] بارکزی	Orakzai	[orəkzī] ورکزی
Chamkanni	[tsamkanī] څمکنی	Popalzai	[popəlzī] پوپلزی
Daudzai	[dāwudzī] داودزی	Saddozai	[sadozī] سدوزی
Durrani	[durānī] درانی	Safi	[sāpī] ساپی
Ghalji/Ghilzai	[ghəldzī] غلجی	Shinwari	[shinwári] شینواری
Ishaqzai	[isaqzī] اسحق زی	Spin Tarin	[spín tarin] سپین ترین
Kakar	[kākár] کاکر	Sur	[surī] سوری
Khalil	[khalīl] خلیل	Tor Tarin	[tór tarin] تور ترین
Khatak	[khaták] ختک	Turi	[turī] توری
Khugiani	[khugyaŋī] خوگیانی	Wazir	[wazír] وزیر
Lodi	[ludī] لودی	Yusufzai	[yusufzī] یوسفزی
Mahsud	[masúd] مسعود	Zazi	[dzadzī] خاخی

Unit 23: ستا پلار خو به کوچی نه ؤ؟

Unit Overview

The discussion of Pashtun tribes is continued in this unit, with the focus on the 'detrribalization' of the Pashtun tribes as a result of the development of a central government and the attempts to modernize the country. Section 1 gives a description of the movements of one tribe. Section 2 is a long reading on the history of Afghanistan over the last 100 years. Section 3 is a passage on national unity by the Pashtun writer Ulfat. And Section 4 tries to divert you with some jokes. There is no grammar focus in this unit, as the vocabulary load is quite heavy.

Preview to Section 1: Dialogue

Asad is giving Theresa a description of the decentralization of the Niazi tribe, from his family's point of view.

Cultural notes. You can tell, from previous dialogues and descriptions, that Asad's family is very much a Pashtun family and a Niazi family, although they are separated from the largest part of the Niazis. The movements of a tribal members, brought about by many factors, can result in the assimilation of the decentralized families to the surrounding people - whether other Pashtuns or non-Pashtuns. In many instances, the assimilation results in families which are in all respects non-Pashtuns except for their name and the knowledge that their family belongs to a Pashtun tribe.

Sentence structure. The phrase له ... نه را وروسته with the verb in the present tense (not in the present perfect) is used to express 'since' phrases in Pashto, e.g.

له واده نه را وروسته به لوگر کې اوسېږي. 'He has been living in Logar since the wedding.'

Preview to Section 2: Reading A

This reading gives a brief sketch of Afghan history since 1890, covering the development of a central government for Afghanistan. A review of the facts in English - they are summarized in most of the currently available books on Afghanistan - will help you understand the Pashto.

Cultural notes. The sketch focuses on the effects of the development of a central Afghan government on the structure of Pashtun society, and implies that nationalization

of Afghanistan has involved extensive battles for power between the kings, various Pashtun tribes, and religious leaders. Amir Abdurrahman, in particular, exiled or assassinated those (whom he called 'robbers, thieves, false prophets and trumpery kings') who interfered with his goal of establishing a central government.

As the reading points out, the movement of Pashtun tribesmen to the capital has frequently resulted in the loss of Pashtun customs and language among the people involved. You might have talked to Afghans who, when asked if they are Pashtuns, answer to the effect that their grandfather was a Pashtun, or their grandmother, but that they themselves do not speak Pashto.

Word study. There are a number of Arabic and Persian words in the passage - so many that grammatical processes in those languages are apparent.

The majority of the adjectives, for example, end in [-i] ی and are Class 4:

'royal' شاهي	'tribal' قبيلوي	'civil' ملكي	'religious' مذهبي
'governmental' حكومتي	'traditional' عنعنوي	'military' نظامي	'tribal' قومي
			'urban' ښاري

The [-i] ی suffix is from Persian, and in parallel with Persian adjectives, which do not agree with the nouns they modify, these Pashto adjectives don't change form. The ی suffix attaches to abstract (and some not so abstract) nouns, and converts them into adjectives.

Many of the nouns in the passage are from Arabic, and come complete with Arabic plurals (some of which are irregular in Arabic). Some of the nouns have regular Pashto plurals as well (M2, usually) and the Pashto and Arabic plurals are both used. A Pashtun will probably use the Arabic plurals in formal conversation or writing. The same Pashtun will use the Pashto forms in informal writing and in speech.

The plural form of Arabic borrowings is frequently the suffix - [āt] ات. Don't confuse this plural with another Arabic suffix, - [at] ت - with a short [a] - which often shows up abstract nouns borrowed from Arabic:

Arabic plural

'institutions' موسسات
'establishment' تشکيلات
'conveniences' تسهيلات
'characteristics' خصوصيات

Arabic abstract nouns

'prime ministership' صدارت
'migration' مهاجرت

Preview to Section 3: Reading B

This passage has been taken from a book on Pashto rhetoric by the respected Pashtun writer Gulpachā Ulfat:

Rhetoric: Orthography [likwālī: imlā aw inshā] لیکوالی املا او انشا
and Composition

The book was written to illustrate correct spelling and composition for Pashtun students; the passages are on subjects of interest to the readers.

Ulfat, who died in 1977, was from Laghmān province; his dialect is therefore quite close to the Kabul dialect in which these materials are written.

The passage has been 'cleaned up': typographical errors have been corrected. You might already have encountered a major problem in the reading of Pashto from original sources, i.e. that typographical errors and infelicities abound. There are few printing houses in Afghanistan, and the printing house employees do not have well-developed proofing skills, nor are they necessarily Pashto speakers. In Exercise 6, we have reproduced the first paragraph of the passage exactly as it appears in our copy of Ulfat's book.

Word study. Be careful! The word [tīt] تیت which appears in the phrase هک او تیت is a regular Class 1 adjective meaning 'low'. The word [tit] تیت which appears in the dialogue in Section 1 is a regular Class 1 adjective meaning 'scattered' or in some cases 'wide'.

Preview to Section 4: Diversions

These jokes were taken from a jokebook bought in a bookstore in Peshawar. The second joke might be funnier if you review the names of the months in Unit 14 of *Beginning Pashto...*

Unit 23 Exercises

Exercise T1. Listen to the explanation, then write the dates of his reign beside the name of each ruler.

_____ امیر عبدالرحمن خان

_____ امیر حبیب اله

_____ امیر امان اله

_____ حبیب اله

_____ محمد نادر شاه

_____ محمد ظاهر شاه

Exercise T2. Listen to the paragraph, then answer the questions.

۱. یوسفزی اول چېرې اوسیدل؟ _____

۲. کوم یوسفزی چه د کابل په ښار کې پاتې شول هغو اوس کومه

_____ ژبه وایی؟

۳. اکثره یوسفزی له کابل نه کوم ځای ته ولېږدیدل؟ _____

۴. د کابل دیوسفزو څه شی د سوات له یوسفزو سره فرق لری؟

۵. د سوات یوسفزی کومه ژبه وایی؟ _____

Exercise T3. Listen to the following sentences, then mark during which Afghan ruler's reign the incident occurred.

- | | |
|-----------|----------|
| _____ .۶ | _____ .۱ |
| _____ .۷ | _____ .۲ |
| _____ .۸ | _____ .۳ |
| _____ .۹ | _____ .۴ |
| _____ .۱۰ | _____ .۵ |

Exercise 4. Give English equivalents for the indicated words.

۱. کوم خلک چه په یوه خاصه ساحه کې ژوند کوی او مشترکه ژبه او تاریخ لری هغه ملت بلل کېږی. ملت = _____
۲. څوک چه باغ ساتی باغوان بلل کېږی. باغوان = _____
۳. یو اخبار چه هره ورځ راوزی هغه ته ورځپاڼه وایی. ورځپاڼه = _____
۴. په کوم ښار کې چه د یوه وطن واکدار اوسېږی هغه ته پای تخت وایی. پای تخت = _____
۵. څوک چه پیسې نه لری هغه ته مسکین ویل کېږی. مسکین = _____
۶. کوم کار چه سړی تل کوی هغه ته وظیفه ویل کېږی. وظیفه = _____
۷. په کوم ځای کې چه خلک موندل کوی هغه ته ماجت وایی. ماجت = _____
۸. څوک چه په یوه کار کې له بل هر چا نه ښه وی هغه ته قهرمان ویل کېږی. قهرمان = _____

Exercise 5. Group the vocabulary words listed below in the categories:

مهاجرت	لېږدېدل	عنعنوی	سني	ترکمن	احمدزی
موسسات	مذهبي	غربي	شاهي	حبيب الہ	ازبک
نظامي	مسعود	قبيلوي	شمال	حکومتي	بارکزی
نورستاني	مسلمان	قومي	شيعة	خاخي	بدخشي
واکدار	ملت	کوچي	صدارت	سرحد	پنجاب
هزاره	ملکي	لاهور	عبدالرحمن	سدوزي	تاجک
				هندوکش	منگل

Pashtun tribes:

Ethnic groups in Afghanistan:

Words referring to Islam: _____

Words referring to government:

Words referring to royalty:

Words referring to tribal structure:

Words referring to traditional life:

Place names:

Exercise 6. In the space below, the first paragraph of the Ulfat passage is retyped with exactly the spacing and typographical errors of the original. Rewrite the passage with 'conventional' spacing, and correct whatever errors you can.

هغه خلق چه په يوه وطن كښې او سپړې، گته اړ زيان ئې يو وي،
 ديوه و اكن امر ته ئې غاړه ايښې وي، له يوه بيرغ لاندې راټولېږي
 او مشترك تاريخ لري يو ملت بلل كيږي. افغانستان يو وطن دي،
 ددې وطن ټول او سېد و نكي يو ملت دي ددې ملت نوم افغان دي. لكه
 چه په افغانستان كښې ساړه او تاو ده، وچ او لامده، هسك او تيت
 خايو نه شته چه په خېنو كښې يور او زغلي او مېوي كېږي په خينو
 كښې بل راز په ملت كښې هم راز راز خلق شته چه كړه وړه ئې يو
 له بله خيني فرقونه لري مونږ ته په كار دي چه په دې خبره خان
 به پوه كړو چه وطن هغه تنگ او كوچني كړ نه دي چه ديوه پلار
 او ديوې مور او لادونه به پكښې استوگنه لري او نه هغه كلي دي چه
 ټول او سېدو نكي به ئې يو خيل يا يو قوم وي په دې اوسني زمانه
 كښې خيني داسې كورونه هم شته چه يو مسلمان پښتون له يوې
 روسي يا امريكايي مېرمنې سره پكښې اوسي او دواړه ديوه
 اولاد مور و پلار وي.

Exercise 7. Read the following passage for pleasure.

چې چې

فقير زمونږ يو سپين ډيرى همسايه ؤ. د فقير ښځه هم بيځي
سپين سرې او يوه وړېگې ښځه وه. مونږ ماشومانو به چې چې بلله.
چې چې به سهارى له كوره راوټه او د همساگانو كره به تله.
هله به له نورو ښځو سره كښېناسته او خبرې به يې كولې. چې چې
به اكثره د كلې د نورو ښځو او نجونو په باره كې خبرې كولې او
اوازې به يې تيتولې. چې چې به په هر كور ته ولاړه هله به يې خپله
خبره وكړه خو ښځو ته به يې وويل "دا خبره مې يوازې تاسې
ته وكړه؛ بل چا ته به يې نه كوي." چې چې به په ډېرو زياتو
كورونو وگرځېده او دا كار به يې وكړ. په نتيجه كې به يې تقريباً
ټول كلې خپله خبر كړ.

tiny adj 3 [waṛabagáy] وړېگې

kid, child n, M1 [māshúm] ماشومان

rumor n, F1 [awāzā] اواز

spread der. tr. vb. [titaw-] تیتو

almost adv. [taqríban] تقريباً

every morning phr. [sahāri] سهارى

Answers

Exercise T1.

امير عبدالرحمن خان ۱۹۰۱ - ۱۸۹۰
 امير حبيب اله ۱۹۱۹ - ۱۹۰۱
 امير امان اله ۱۹۲۹ - ۱۹۱۹
 حبيب اله ۱۹۲۹
 محمد نادر شاه ۱۹۲۲ - ۱۹۲۹
 مہمد ظاهر شاه ۱۹۷۲ - ۱۹۲۲

Exercise T2.

۱. په کندهار او غزني کې اوسېدل.
۲. دري وايي.
۳. سوات ته و لېږديدل.
۴. لهجه او دودونه يې فرق سره لري.
۵. پښتو وايي.

Exercise T3.

- | | |
|-----------------------|-----------------------|
| ۱. امير عبدالرحمن خان | ۶. ظاهر شاه |
| ۲. امير امان اله | ۷. محمد نادر شاه |
| ۳. امير امان اله | ۸. امير عبدالرحمن خان |
| ۴. امير امان اله | ۹. امير حبيب اله |
| ۵. امير عبدالرحمن خان | ۱۰. ظاهر شاه |

Exercise 4.

- | | |
|--|-----------------------------------|
| 1. nation [mɪlát] ملت | 5. poor person [miskín] مسكين |
| 2. tree-grower [baghwān] باغوان | 6. job [wazifá] وظيفه |
| 3. daily (newspaper) [wradz pāñá] ورځ پانه | 7. mosque [maját] ماچت |
| 4. capital [paytákt] پای تخت | 8. hero, expert [qahramán] قهرمان |

Exercise 5.

Pashtun tribes:

احمدزي باركزي خاخي سدوزي مسعود منگل

Ethnic groups in Afghanistan: ازبك بدخشي تاجك تركمن نورستاني هزاره

Words referring to Islam:

سني شيعه مذهبي مسلمان

Words referring to government:

حكومتي صدارت ملت ملكي موسسات نظامي

Words referring to royalty:

حبیب اله شاهي عبدالرحمن واكدار

Words referring to tribal structure:

قبيلوي قومي

Words referring to traditional life:

عنعنوي کوچي لېږدېدل مهاجرت

Place names:

پنجاب شمال غربي سرحد لاهور هندوكش

Exercise 6.

هغه خلق چه په يوه وطن كښي اوسېږي، گته او زيان يې يو وي،
 د يوه واكمن امر ته يې غاړه ايښي وي، له يوه بيرغ لاندې را ټولېږي
 او مشترك تاريخ لري يو ملت بلل كېږي. افغانستان يو وطن دى،
 ددې وطن ټول اوسېدونكي يو ملت دى، ددې ملت نوم افغان دى.
 لكه چه په افغانستان كښي ساره او تاوده، وچ او لامده، هسك او تيت
 خايونه شته چه په خپلو كښي يو راز غلې او مېوې كېږي په ځينو
 كښي بل راز. په ملت كې هم راز راز خلق شته چه كره وړه يې يو
 له بله ځيني فرقونه لري. مونږ ته په كار دى چه په دې خبره ځان
 به پوه كړو چه وطن هغه تنگ او كوچنى كور نه دى چه د يوه پلار
 او د يوې مور اولادونه به پكښي استوگنه لري او نه هغه كلي دى چه
 ټول اوسېدونكي به يې يو خيل يا قوم وي. په د اوسني زمانه كښي
 ځيني داسې كورونه هم شته چه يو مسلمان پښتون له يوې روسي
 يا امريكايي مېرمنې سره پكښي اوسي او دواړه د يو اولاد مور
 او پلار وي.

Unit 24: مېلمه پالنه

Unit Overview

In this Unit, we start a three-unit discussion of the 'pillars' of the Pashtunwali, the Pashtun code of behavior that receives so much attention in western writings on Afghanistan and the Pashtuns. In our discussion, we focus on those aspects of the Pashtunwali that involve behavior. Many western discussions of the Pashtunwali include character traits such as bravery, generosity, and steadfastness as part of the Pashtunwali. From a Pashtun point of view, however, the Pashtunwali focuses on behavior alone.

The first aspect of the Pashtunwali to be discussed is the concept مېلمه پالنه, or hospitality to guests. The topic, which was introduced in Unit 9 of *Beginning Pashto*, is discussed in greater detail in the reading in Section 1. In Section 3, Amān explains some of the practical aspects of مېلمه پالنه to Theresa. And in Section 4, Diversions, there are some jokes about hosts and guests. The grammar focus of the unit is the particle په and its various meanings.

Section 1: Reading

Cultural notes. The term 'Pashtunwali' is a manufactured word. The Pashto word for the concept is simply پښتور.

It is important to keep in mind that a مېلمه can be a stranger, or a friend. When the مېلمه is a close friend, the 'rules' regarding his entertainment can be bent: treatment of close friends doesn't seem to differ much from the way we entertain close friends in the United States. On the other hand, peer pressure as well as genuine feelings of hospitality play an important role in the treatment of a مېلمه who is a stranger.

You have probably already heard a great deal about Khoshal Khan Khattak, the famous seventeenth century Pashtun poet-warrior. Translations of his poetry can be found in most serious studies of Afghanistan or the Pashtuns, and some educated Pashtuns can recite lines and couplets and whole poems of his at will. The 'dastar' in the 'Dastarnama' mentioned in the reading is conferred on kings and mullahs who have completed their studies, and is therefore, supposedly, a sign that the wearer has achieved maturity and wisdom. The opening couplet of the collection is:

چه دستار تری هزار دی
د دستار سړی په شمار دی

[tse dastār tari hazār di
de dastār saṛi pə shmār di.]

'There are thousands who wear the turban;
Men of the turban are few.'

Word study. The word کافر is not particularly polite - the term نامسلمان should be used in conversation and writing. The writer of the passage used کافر when he was talking about the passage by Khoshal Khan Khattak (who used the word), and نامسلمان elsewhere.

A چرگ is a rooster; a hen is a چرگه. Chicken is more of a delicacy in Afghanistan than it is in the United States, and less frequently eaten than lamb or beef. Hens are kept for their eggs; it's mostly the males that are eaten.

The verb ځلول contains the adjective ځلول, which means 'ritually slaughtered'. There might be a 'halal' butcher in your area. Such butchers come from Islamic countries, and provide meat that has been slaughtered according to Islamic principles - the animal's throat has been cut with a knife, and appropriate prayers have been said at the slaying.

The phrase پ وړین تندي translates literally 'with open forehead', i.e. without a frown.

Preview to Section 2: په in More Detail

You've probably noticed that the particle په seems to appear in every other sentence in Pashto, and that it frequently doesn't seem to have anything to do with signalling the future.

په appears - there is a lot of dialectal variation - to have two different semantic functions: one to signal a future action (or an action happening in the future relative to another action), and the other to signal doubt, uncertainty or indefiniteness. These functions become clearer when په is coupled with the different tenses and aspects, and the resulting sentences compared.

In general, په coupled with the various perfectives usually has the meaning 'will' or 'would', i.e. it functions as a future marker. Conversely, په coupled with the various perfectives usually has the effect of implying uncertainty.

An interesting bit of fallout from a comparison of sentences with په and the contexts in which they appear is that if Pashtuns want to make a statement about something that is definitely going to happen in the future, they use the present imperfective tense, as in the sentence given in Note 3. Pashto present imperfective

sentences are parallel to the use in English of the present continuous to indicate something happening in the future, e.g. 'We're leaving at six,' 'The fireworks are starting at nine' 'He's arriving Tuesday,' etc.

Preview to Section 3: Dialogue

In this dialogue, Amān and Theresa are discussing some of the practical ramifications of مېلمه پالنه .

Cultural notes. مېلمه پالنه is a double-edged sword: for every proverb linking the guest with the bounty of God, there is another illustrating how upsetting to a household the guest can be. Amān mentions a few of the problems involved with guests who show up around mealtime, and how a household scrambles to be sure they are appropriately fed.

Word Study. The word دسترخوان is used here to mean table; Amān says that sometimes special food is given only to the guests and those of the host's family who are sitting at the table (دسترخوان) with him.

Be careful not to confuse 'burden' [lāwān] تاوان with 'ability' [twān] توان !

The phrase ډوډۍ دودۍ disambiguates the term ډوډۍ , which can refer to bread proper or to food in general. ډوډۍ is a plain loaf of bread, which the host's family can run out and buy (in the city, at least) without offending either the guest or the neighbors. The writer of the dialogue comments that the 'real' term for bread on its own is [spóra ɖoɖáy] سپوره ډوډۍ but he was told as a child not to use the term, as it is an insult to God to use a disparaging word (سپوره is not particularly complimentary) in connection with something God has given to you.

Preview to Section 4: Diversions

Here are some jokes about guests which illustrate the mixed feelings Pashtuns have about being hosts - and being guests.

The verb ټکې وډ- frequently occurs in phrases like ټکې وډ- , which is literally 'beat [a] support', and idiomatically 'lean back on', or - in the context of the joke - 'park oneself on'. In phrases like this, ټکې وډ- functions very much like ټکې کو-: کو- means 'lean on'.

Unit 24 Exercises

Exercise T1. Listen to the following sentences, then check the appropriate English translation of each په phrase.

	'will/might'	'would (have)'	'might have'	'used to'	tentative statement
1.	_____	_____	_____	_____	_____
2.	_____	_____	_____	_____	_____
3.	_____	_____	_____	_____	_____
4.	_____	_____	_____	_____	_____
5.	_____	_____	_____	_____	_____
6.	_____	_____	_____	_____	_____
7.	_____	_____	_____	_____	_____
8.	_____	_____	_____	_____	_____
9.	_____	_____	_____	_____	_____
10.	_____	_____	_____	_____	_____

Exercise T2. Listen to the description, then finish the sentences.

۱. په کلیوالی سیمو کې ډېر ځله مېلمه په سرې پېښیږی، مگر په ښار کې
_____.
۲. کوم مېلمانه چه په ښار کې په سرې پېښیږی هغه معمولاً ملگری،
خپلوان یا اشنایان وی، مگر په کلو کې
_____.
۳. هم په ښار هم په کلو کې
_____.
۴. په کلو کې دا شرم دی چه سرې ډوډی له یر نه راوړی مگر.
په ښار کې
_____.

Exercise T3. Listen to the following passage (written by Ulfat) , and fill in the blanks.

شمې اکا — په کور او کلی کې — ډېرې هوښیاري مشهور — .
 او هرچا به چه کومه مشوره غوښتله — ته به راتلل. د ده د —
 هوښیاري احتیاط یوه نښه دا وه چه — تر اخره پورې خپل کور ته
 برق را نه وست. او ویل به — که کله برق شارټ شي — حریق
 به واقع — او کور به — وسوځي.

د — — — عادت ؤ چه په موټر کې — نه سوړېده — ډېر
 لیرې ځای ته — هم پیاده روان —، ځکه چه د موټر —
 چه کیدو وېرېده او — احتیاط — کاؤ.

هو! — له ډېره عقله پیاده گرځېده او کور کې — یې رڼا
 هم ډېره کمه —.

Exercise 4. Read the passage in Exercise T3 and answer the questions. New vocabulary:

wisdom *n*, F2 [wuxyaráy] هوښیاري

advice *n*, F1 [mashwará] مشوره

cautiousness *n*, M2 [ihtiyá] احتیاط

sign, example *n*, F1 [náxa] نښه

until the end *phr.* [tar akhéra pore] تر اخره پورې

electricity *n*, M2 [barq] برق

electrical short *n*, M2 [shart] شارټ

fire *n*, M2 [ar1q] حریق

habit *n*, M2 [ādát] عادت

ride *der. int. vb.* [swarég-] سوړېد

accident *inf.* [chápa kedál] چه کېدل

light *n*, F1 [raná] رڼا

Exercise 4. (cont.)

۱. شمی اکا ولی په موټر کې نه سپړېده؟ _____
۲. د شمی اکا کور ولی رڼا نه و؟ _____
۲. الفت د شمی اکا دوهمه نېه څه شی ښودلې ده؟ _____

۴. شمی اکا د الفت په فکر ډېر هوښیار سړی و؟ _____

۵. د شمی اکا احتیاط ښه و او که بد؟ ولی؟ _____

Exercise 5. Complete the following sentences.

۱. په کومو اصولو او دودونو چې _____ دی هغو ته پښتونولي وايي.
۲. څوک چې _____ هغه کافر بلل کېږي.
۲. کوم شی _____ چې هغه برستن بلل کېږي.
۴. کوم شی چې _____ روزی بلل کېږي.
۵. څوک چې _____ هغه ته پردی ویل کېږي.
۶. کوم شې چې _____ هغه دسترخوان بلل کېږي.
۷. په کوم شی کې چې _____ هغه دیګی بلل کېږي.
۸. دچا چې _____ هغه نازولی بلل کېږي.

Exercise 6. 'Soften' the following announcements.

۱. مونږ سهار ته خوځېږو.

۲. ټول کتابونه په دې هفتې کې کتابخانې ته راوړل کېږي.

۳. مجلس په لسو بجو شروع کېږي.

۴. هر څوک په دوو بجو کور ته ځي.

۵. دکان وخته نه خلاصېږي.

Exercise 7. Give the Pashto and Arabic plurals for the following words.

Arabic DPL

Pashto DPL

Dsg.

تشکیل

حالت

خصوصیت

رابطه

مصرف

مطلب

Exercise 8. Read the following passage for information and enjoyment.

په پښتنو کې داسې خلك شته چې تقريباً هره شپه مېلمانه لري. دوى اكثره شتمن او خانان دي. دوى هم د مېلمه دپاره ځانته ځاى لري او هم ورته دومره ډوډى پخوى چې دوه درې مېلمانه نور هم ورسره عذر كېږي. خو كه مېلمانه زيات او يا نازولى وي، هلته بيا نوره ډوډى هم زر ورته پخولى شي.

د مېلمنو ځاى ته اكثره حجره وايي. حجره يوه كوټه ده چې له كورنه جدا واقع وي. مېلمه هم په حجره كې ډوډى خورى هم په كې څملى. په ډېرو پښتنو كې حجره د نارينه وو د شپې د غونډې ځاى وي. د شاوخوا كورونو ځينې نارينه وروسته له ډوډى نه حجرې ته ورځي. نكلچيان له ډېرو نكلونو سره د نارو په وخت كې رباب هم وهي. د نكلونو سندرې نارې بلل كيږي.

sufficiency *n*, F1 [guzārā] گوزاره

guest quarter *n*, F1 [wujrā] حجره

gathering *adj* 1 [ghwānḍa] غونده

music, instrument *n*, M2 [sāz] ساز

take care of *der. int. vb.* [uzūr keg-] - عذر كېږ

musical instrument *n*, M2 [rabāb] رباب

story *n*, M2 [nākāl] نكل

story-teller *n*, M1 [nakālchī] نكلچى

song accompanying a story *n*, F1 [nārā] ناره

Answer Key

Exercise T1.

	'will/might'	'would (have)'	'might have'	'used to'	tentative statement
1.	_____	_____	_____	__x__	_____
2.	__x__	_____	_____	_____	_____
3.	_____	_____	_____	__x__	_____
4.	_____	_____	__x__	_____	_____
5.	_____	_____	_____	_____	__x__
6.	_____	__x__	_____	_____	_____
7.	_____	_____	__x__	_____	_____
8.	_____	_____	_____	__x__	_____
9.	_____	_____	_____	_____	__x__
10.	_____	__x__	_____	_____	_____

Exercise T2. Various answers.

Exercise T3.

شمې اکا زمونږ په کور او کلی کې په ډېرې هوښیاري مشهور ؤ.
او هرچا به چې کومه مشوره غوښتله ده ته به راتلل.
د ده د دې هوښیاري احتیاط یوه نېټه دا وه چې ده تر اخره پورې
خپل کور ته برق را نه وسټه. او ویل به یې که کله برق شارټ شي
نو حریق به واقع شي او کور به مې وسوزي.
دده دا عادت و چې په موټر کې به نه سوړېده او ډېر لیرې ځای ته
به هم پیاده روان ؤ، ځکه چې د موټر له چپه کیدو وېرېده او ډېر
احتیاط یې کاؤ.
هو! دی له ډېره عقله پیاده گرځېده او کور کې به یې رڼا هم ډېره
کمه وه.

Exercise 4.

۱. ځکه وېرېده چې موټر به چپه شي.
۲. ځکه کور ته یې برق نه بووه.
۲. شمې اکا په موټر کې نه سپړېده.

۴. نه، نه وؤ.
۵. بد وؤ. ځکه چه ژوند يې ور خراب کړی وؤ.

Exercise 5. Something like ...

۱. په کومو اصولو او دودونو چه پښتانه ولاړ دي هغو ته پښتونولي وايي.
۲. څوک چه مسلمان نه وي هغه کافر بلل کېږي.
۲. کوم شي چه خلک يې د شپې په خان اچوي هغه پرستن بلل کېږي.
۴. کوم شي چه خدای خلکو ته د خوړلو لپاره ورکوي روزی بلل کېږي.
۵. څوک چه د سړي خپلوان نه وي هغه ته پردې ويل کېږي.
۶. کوم شي چه سړي دودې پرې خوري هغه دسترخوان بلل کېږي.
۷. په کوم شي کې چه دودې پخېږي هغه ديگي وبلل کېږي.
۸. د چا چه خلک ډېر قدر کوي هغه نازولي بلل کېږي.

Exercise 6.

۱. مونږ به سهار ته خوځېږو.
۲. ټول کتابونه به په دې هفتې کې کتابخاني ته راوړل شي.
۲. مجلس به په لسو بجو شروع شي.
۴. هر څوک به په دوو بجو کور ته لاړ شي.
۵. دکان به وخته خلاص نه شي.

Exercise 7.

<u>Arabic DPL</u>	<u>Pashto DPL</u>	<u>Dsq</u>
تشکيلات	تشکيلونه	تشکيل
حالات	حالتونه	حالت
خصوصيات	خصوصيتونه	خصوصيت
روابط	رابطې	رابطه
مصارف	مصرفونه	مصرف
مطالب	مطلبونه	مطلب

Unit 25: بدل

Unit Overview

The focus of this unit is on بدل, the second pillar of the Pashtunwali. In Section 1, Amān gives Theresa some basic definitions. Sections 2 - 4 present a story of Pashtun revenge. And in Section 5, Diversions, there is a couplet from Khushal Khān Khattak.

Preview to Section 1: Dialogue

In this dialogue, Amān is explaining to Theresa what the term بدل means. He talks in generalities about families perpetrating wrongs, and families avenging wrongs. It will help you keep straight who is doing what to whom if you remember that the demonstrative pronoun ده usually refers to the first-mentioned person in the sentence - 'the former' in English - and the demonstrative pronoun هغه usually refers to the last-mentioned person - 'the latter' in English.

Preview to Sections 2-4

The Pashtuns who translated for and taught Pashto to the British army officers in the nineteenth century were given the title 'munshi' by the British. One of them, Munshi Ahmad Jan, put together د تمه خانې گپ, a collection of stories, readings and sayings for his British officer students to read. Nothing else is known about Munshi Ahmad Jan, except that he presumably wrote many of the pieces in the collection - including the story you are about to read - , and that he wrote very well.

The story was apparently included in Munshi Ahmad Jan's collection to illustrate the concept of بدل. Its plot is in general very reminiscent of Shakespeare's revenge plays, with lots of bloodshed, righteous anger, unequivocal villains who get what's coming to them, and (relatively) innocent people who get crushed in the process.

We have adapted the story as follows: sections have been deleted which do not forward the action of the story (notably two very long paragraphs which go into detail about the evilness of malangs). Modern words have been substituted for those which are now obsolete. The original paragraphing has been kept (including some with colons which usually but not always indicate that someone is speaking), but periods and commas have been inserted.

The story is presumably written in Ahmad Jan's dialect, but no one knows for sure exactly where he came from. You'll notice that many of the words are synonyms of those

you have learned, for example خامخا which is an exact synonym for هرومرو. You'll also notice that the phrases رات, درت, and ورت are not always immediately before the verb, and that چه meaning 'when' often starts a sentence instead of appearing just after the subject.

The structure of the story is as follows:

Scene 1: The characters are introduced, and one of their conversations begins.

Scene 2: One of the characters tells the other a story from his past.

Scene 3: The two characters act as a result of the story.

The sections into which we have divided the story do not correspond to these three scenes; our sections are of roughly equal length (with some effort to interrupt the action, Sheherezade-style, at interesting points) so that the new vocabulary words can be given in more manageable lists.

Preview to Section 2: The Story Begins

This section includes Scene 1 and part of Scene 2. Sentences have been deleted in the first paragraph of the story which summarize Gwalmir's life after he moved to Mardan: He had moved there a year and a half earlier. At first, he had done menial work, then had opened a small shop, and had done fairly well.

Cultural notes. A *malang* is a cross between a hermit and a monk. The traditional *malang* travels from holy shrine to holy shrine, supporting himself along the way by begging and by praying to God on someone's behalf. (Many traditional tales involve a *malang*'s special powers, for example tales about a childless woman asking a *malang* to use his powers to give her a son.) The stereotypical *malang* carries a begging bowl, and wears a turban - of the Islamic sort, not the Pashtun sort - and old, patched clothes. A *malang* does not have a home. He wears a heavy coat (also patched) to protect him from the weather, and might construct a temporary shelter for himself. The *malang* in the story has apparently established himself under a tree, and hung his belongings - including his sword! - on its branches.

Direct and indirect quotes. The author is inconsistent in his presentation of conversation. Sometimes he uses phrases like وويلې چه: and at other times he gives the speaker's name with a colon. Sometimes he has characters talk to themselves - in the present tense - as in the last paragraph in the section:

'I said [to myself] that now was the

time; slowly, slowly I approached him.'

ما ويلې چه همدا وخت

دی غلی غلی ورغلم.

and when Gwalmir is following his wife:

"... I shivered: what is she doing here?"

زه وېوگنېدم چه دا دلته څه کوي.

Word study. Throughout the story, the author doubles words for effect, for example

'She went, she went, until the woman
went out of the village...'

تله تله چه پنځه له کلي نه واوښته

Sometimes the doubled word is changed slightly, in ways parallel to English expressions like "Story, shmory, get to the point!" The phrase *بنگا بنگا* with which Gwalmir describes the scene at his house is an example.

The phrase *ستري مه شي* is obviously the Pashto greeting. Here, the phrase is used as an adjective: if you are *ستري مه شي* with someone, you know him well enough to talk to him a lot.

Preview to Section 3: The Story Continues

This section includes the rest of Scene 2 and the beginning of Scene 3.

Cultural notes. *ا بټ* is a tandoor-like oven - effectively a large clay jar which has been dug into the earth, a platform or a wall so that its rim is even with the surface of the surrounding structure. A fire burns in the bottom of the oven, and corn is suspended over it to be popped. The area around the rim of the oven (*د بټ په غاړه*) is tiled, and is warm from the heat of the oven - which is why the children are sitting there in the story.

A customer brings his or her own corn, and the *بټياري* keeps a portion of it in return for popping what the customer has brought; or the customer can buy some popcorn with money.

You will remember the proverbs about popcorn and popcorn makers from Unit 19:

څلک زیارت له پتاسې وړی
ما به د جوارو پولې وړې چه کونده شومه

and

چه مور یې بټياري وی
زوی یې نه فتح خان کیږي

which intimate that popcorn and its makers are very low in Pashtun society. That the children are in very desperate straits is communicated to the Pashtun reader not only by their answers to Gwālmir's questions, but also by their having been taken in by the
بتياری.

Sentence structure. Sohbat Khān's comment

راځه چه ورشو او ددې خو خلاصې وکړو چه دا هم یاد ولری چه
ما هم چا سره څه کړی ؤ.

is one of those that contains a direct quote. It translates idiomatically as "Come, lets go there and put an end to this, so that she'll learn what she has done to someone."

Preview to Section 4: The Story Concludes

This section contains the rest of Scene 3, plus the 'moral' of the story.

Cultural notes. The door mentioned in the first paragraph is the door to the compound in which Gwālmir's wife and her husband are living. The compound is enclosed by a mud wall, and rooms are built along the wall, all facing into an inner courtyard. One of those rooms is a bedroom; the دالان in which the animals are kept is another. There are presumably other rooms, e.g. a kitchen, that aren't mentioned in the story. The wall that Gwālmir escaped over in Scene 2 is the outside mud wall of the compound.

Unidentified bodies are a common enough occurrence that a Pashtun reader's credibility is not stretched when he reads that Gwālmir's wife found a body to mis-identify as Gwālmir.

The husband's answer to Sohbat's accusation - پ زور چا کلی نه دی کړی. - is a proverb, and translates roughly as 'No one can force a village.' In other words, no one can force his will on an entire village.

The next-to-last paragraph consists of the 'moral' to the story, which is also the cornerstone of Pashtun بدل and a point of pride among Pashtuns - that a wrong will be remembered and revenge will be taken, no matter how long it takes.

Word study. The word دالان, which is glossed as 'stable', is not always for animals. The word refers specifically to a three-sided room, i.e. something like a garage without a door, which can function as a bedroom or kitchen or stable or whatever.

The phrase سوت بوت تړل refers to tying someone up in a tight ball - the victim's hands possibly behind his back, his legs doubled up in front of him.

Preview to Section 5: Diversions

The poet used the word انتقام instead of بدل in the couplet for stylistic reasons. We have given the 'normal prose' rendition to give you an idea of the difference between prose and poetry.

Unit 25 Exercises

Exercise T1. Listen to the stories, and write the punchlines below.

_____ . ۱

_____ . ۲

_____ . ۲

cat *n, F1* [pisháka] پېشکه

weigh *smp. tr. vb.* [tal-] تل-

simple-minded *adj 4* [sādál] ساده

down *adj 4* [xkátal] ښکته

commotion *n, M2* [ghalmaghál] غالمغال

Exercise T2. Write the following story (from Ahmad Jan) as your teacher dictates it.

poor person *n, M1* [nestmán] نه‌ستمن

rich person *n, M1* [stamán] شتمن

Adam *n, M1* [bābādám] بابا آدم

Eve *n, F3* [bibí awā] بی بی حوا

rich, sated *adj 5* [mor] مور

proper share *phr.* [sam rasád] سم رسد

penny *n, F1* [kāśíra] کاسیره

fatherly share *phr.* [padari hisá] پدری حصه

give thanks *phr.* [shúkú bās-] شکر باس-

Exercise 3. Fill in the blanks below.

<u>Word in story</u>	<u>Pashto synonym</u>	<u>English equivalent</u>
علاقه	_____	_____
_____	تيكړی	_____
خاوند	_____	_____
_____	_____	question
_____	ملگری	_____
خامخا	_____	_____
_____	_____	orchard
_____	سور	_____
قسم قسم	_____	_____
_____	په دې پسې	_____

Exercise 4. Rewrite the conversations in the following paragraphs in dialogue form:

۱. دې نه پس به زما ښځه ډېره خپه ښکارېده. ما ښځې سره د دې خبرې څه غږ غوږ نه کاؤ. یوه ورځ سهار وخته را نه غلطی وشوه چه ښځې ته مې وويلې ما ته نن وختی ډوډی پخه کړه. پتی ته خم. هغې وويلې چه لا ډېر یخ دی. زما له خولې نه له بده شامېته ووتل چه هغه وخت دې ساره نه کېدل چه د ملنگ لپاره دې خاشاک راوړه.

۱. گل میر: _____
 بنځه: _____
 گل میر: _____

۲. یوه گوټ کې د بت په غاړه باندې دوو ماشومانو سونکاسونکا کوله. گل میر ور نژدی شو او تپوس یې وکړه چه څوک یې؟ یوه ووهلې چه یتیمان یو. گل میر دواړه په غږ کې ونيول او کوکې یې ترې واخیستې. تپوس یې وکړ چه ستاسې مور او پلار څه شول. هغو وویلې چه پلار مو چېرته تللی ؤ او هلته مړ شو. مور مو بل خاوند وکړ. مونږ یې وشړولو. له بتیاری سره په موتی نینو باندې ساعت تېروو او بیا دلته ځملو. صحبت گل میر ته وویل چه دا جوړ ستا بال بچ دی؟ ده ووهلې هو. بیا گل میر ترې د مور د کور تپوس وکړ. دوی ووهلې چه زمونږ د پلار په کور باندې هغه خپل خاوند څخه اوسېږي او ټول مال حال یې زمونږ پلندر ته ور کړی دی. ده ورته یو څو پیسې لاس کې کېښودې، او ورته یې ووهلې چه خیر دی ویده شی.

۲. گل میر: _____
 ماشومان: _____
 گل میر: _____
 ماشومان: _____

- صحبت: _____
 گل میر: _____
 گل میر: _____
 ماشومان: _____

- _____
 گل میر: _____

۲. گل میر او صحبت بیا په کوټه ور ننوتل. د یوه یې ولگوله. ښځه یې را وینه کړه. صحبت یوه داسې سپېره په غوږ ور کړه چه سر کې یې کرنګار پیدا شه. بیا یې ترې تپوس وکړ چه خاوند دې ولې کړی دی. هغې وويلې دې سړی را باندې په زور نکاح ترلې ده. صحبت گل میر ته اشارت وکړ او هغه ترلې سړی یې کوټې ته راوست. تپوس یې ترې وکړ چه تا ولی په زور په دې ښځې نکاح ترلې ده؟ هغه وويلې په زور چا کلی نه دی کړی. زړه یې و او کونده وه نو مې پرې نکاح ترلې ده. ده وويلې چه تا ته څنگه معلومه شوه چه کونده ده؟ هغه وويلې چه د ددې خاوند د خپل ورور له لاسه مړ شوی ؤ. هغه پرې قید شو. دا خو هر چا ته معلومه ده. مړی موندلی شوی ؤ. پېژندلی شوی ؤ. ښکاره خبره ده.

۲. صحبت : _____

ښځه : _____

صحبت : _____

خاوند : _____

صحبت : _____

خاوند : _____

Exercise 5. Review: Match the په phrases with their English equivalents.

- | | |
|-------------------------------------|-----------------------|
| 1. in this manner | ۱. په اوسط ډول — |
| 2. in secret | ۲. په بدو کې ورکول — |
| 3. basically | ۲. په بده سترګه کتل — |
| 4. disapprove of | ۴. په پای کې — |
| 5. within one's capability | ۵. په پټه — |
| 6. on average | ۶. په پور اخیستل — |
| 7. finally | ۷. په تېره بیا — |
| 8. stingily | ۸. په حقیقت کې — |
| 9. borrow | ۹. په حیث — |
| 10. openheartedly | ۱۰. په دې باره کې — |
| 11. especially | ۱۱. په دې ډول — |
| 12. as | ۱۲. په شان — |
| 13. give in retribution for a wrong | ۱۲. په عمومي ډول — |
| 14. in mind, in memory | ۱۴. په مېلمه سختی — |
| 15. in relation to this | ۱۵. په نیم نس — |
| 16. like | ۱۶. په ورین تندی — |
| 17. generally | ۱۷. په وس کې وی — |
| 18. not enough | ۱۸. په یاد — |

Exercise 6. Fill in the correct form of the verb in the blanks below.

۱. څه موده پس زمونږ په خوشحالي کې کړچ _____ (پريوز-).
۲. ښځې مې لوپته په سر کړه ورو غوندې له کوره _____ (وز-).
۳. ښځې ملنگ ته هغه دودۍ _____ (پد-) چه خان سره يې له کوره _____ (راور-).
۴. خو ما پاڅېدو ته _____ (نه پرې پد-).
۵. زما له خولې نه له بده شامېته _____ (وز-) چه هغه وخت دې ساره نه کېدل چه د ملنگ لپاره دې خاشاک _____ (راور-).
۶. ما ديوال نه هغه خوا _____ (پريوز-).
۷. خير داسې کېږي خو اوس بدل _____ (پرې پد-) نه دی په کار.
۸. يوه ورځ ماښام تروپمۍ کې صحبت خان او گل ميرکلی ته _____ (تنوز-).
۹. ده ورته يو څو پيسې لاس کې _____ (پد-).
۱۰. د کور خاوند له کوټې نه را _____ (وز-).

Answer Key

Exercise T1.

۱. په کور کې یې نشم پیدا کولی.
 ۲. که دا پیشکه ده غوښه څه شوه او که دا غوښه ده نو پیشکه څه شوه؟
 ۳. ما اغوستی ؤ.

Exercise T2.

يو نهستم يوه شتم ته ورغی او ورته وېلې چه مونې دواړه د بابا آدم او بې بې حوا اولاد يو. ځکه نو مونې دواړه سره وروڼه يو. ته ډېر مور يې، او زه خوار يم. زر شه اوس ماته سم رسد راکړه. شتمن چه دا واورېدل نو يوه کاسيره يې ورکړه. خوار ورته وويې. خان صاحب! ماته پدری حصه ولې نه راکوې؟ هغه ورته وويې چه خوانه! پدې شکر وباسه. که دې نور وروڼه خبر شول، نو دا به هم در ونه رسېږي.

Exercise 3.

<u>Word in story</u>	<u>Pashto synonym</u>	<u>English equivalent</u>
علاقه	سيمه	area, region
لوپټه	تيکړی	scarf
خاوند	مېړه	husband
تپوس	پوښتنه	question
يار	ملگري	friend
خامخا	هرومرو	for sure
بن	باغ	orchard
يخ	سړ	cold
قسم قسم	ډول ډول	all kinds
دې نه پس	په دې پسې	after that

Exercise 4.

۱. گل میر: ما ته نن وختی دودۍ پخه کړه. پتی ته خم.
ښځه: لا ډېر یخ دی.

گل میر: هغه وخت دې ساره نه کېدل چه د ملنگ لپاره دې
خاشاک راوړه.

۲. گل میر: څوک یې؟

ماشومان: یتیمان یو.

گل میر: ستاسې مور او پلار څه شول؟

ماشومان: پلار مو چېرته تللی ؤ او هلته مړ شو. مور مو بل خاوند

وکر. مونږ یې وشړلو. له بټیاری سره په موتی نینو باندې

ساعت تېروو او بیا دلته ځملو.

صحبت: دا جوړ ستا بال بچ دی؟

گل میر: هو.

گل میر: ستاسې د مور کور چېرته دی؟

ماشومان: زموږ د پلار په کور باندې هغه خپل خاوند څخه اوسېږي

او ټول مال حال یې زموږ پلندر ته ور کړی دی.

۲. صحبت: خاوند دې ولې کړی دی؟

ښځه: دې سړی را باندې په زور نکاح ترلې ده.

صحبت: تا ولی په زور په دې ښځې نکاح ترلې ده؟

خاوند: په زور چا کلی نه دی کړی. زړه یې و او کونده وه نو

مې پرې نکاح ترلې ده.

صحبت: تا ته څنگه معلومه شوه چه کونده ده؟

خاوند: د دې خاوند د خپل ورور له لاسه مړ شوی ؤ. هغه پرې

قید شو. دا خو هر چا ته معلومه ده. مړی موندلی شوی ؤ.

پېژندلی شوی ؤ. ښکاره خبره ده.

Exercise 5.

- | | |
|------------------------|-------------------------|
| ۱۰. په دې باره کې —15— | ۱. په اوسط ډول —6— |
| ۱۱. په دې ډول —1— | ۲. په بدو کې ورکول —13— |
| ۱۲. په شان —16— | ۲. په بده سترگه کتل —4— |
| ۱۲. په عمومي ډول —17— | ۴. په پای کې —7— |
| ۱۴. په مېلمه سختی —8— | ۵. په پټه —2— |
| ۱۵. په نیم نس —18— | ۶. په پور اخستل —9— |
| ۱۶. په ورین تندي —10— | ۷. په تېره بیا —11— |
| ۱۷. په وس کې وی —5— | ۸. په حقیقت کې —3— |
| ۱۸. په یاد —14— | ۹. په حیث —12— |

Exercise 6.

۱. څه موده پس زموږ په خوشحالي کې کړچ پریووت.
۲. ښځې مې لویته په سر کړه ورو غونډې له کوره ووت.
۲. ښځې ملنگ ته هغه ډوډۍ کېښوده چه خان سره یې له کوره راوړې وه.
۴. خو ما پاڅېدو ته پرې نه ښود.
۵. زما له خولې نه له بده شامېته ووتل چه هغه وخت دې ساره نه کېدل چه د ملنگ لپاره دې خاشاک راوړه.
۶. زه دیوال نه هغه خوا پریوتم.
۷. خیر داسې کېږي خو اوس بدل پرې ښودل نه دی په کار.
۸. یوه ورځ ماښام تروپمې کې صحبت خان او گل میرکلی ته ننوتل.
۹. ده ورته یو څو پیسې لاس کې کېښودې.
۱۰. د کور خاوند له کوتې نه را ووت.

Unit 26: عزت او ننوتې

Unit Overview

The topics of this Unit are Pashtun honor, and the (eastern) Pashtun custom of *nanawāte*. In Section 1, the two topics are introduced and described. In Section 3, a particular offense and attempts at apology are discussed. In Section 4, Diversions, are given some well-known couplets on the subject of honor, from the poetry of Khushal Khan Khattak. Section 2 describes Pashto verb phrases with possessive subjects.

Preview to Section 1: Reading

In this reading, the concepts of عزت and ننوتې are described. The author uses the hypothetical Aslam and Salim to make his points, and to make it easier to understand who is doing what to whom.

Cultural notes. There are several words for honor: you have learned پت, غیرت, and ننگ and in this unit, the term عزت is used. They all mean roughly the same thing and translate fairly well as English 'honor', although the Pashto terms also include ideas of dignity and saving face. In the first example in the reading, for example, the attack on Nur Mamād Khān's honor was the confiscation of his lands and the public humiliation, rather than the physical harm.

The Pashtun concept of honor also includes notions of privacy, especially as it focuses on the sanctity of the household. To steal a man's horse from the village street is an insult to his honor, but to steal the same horse from his house is a far greater one. The most grievous attacks on honor, it appears, are insults to the women and girls in a man's household - not so much because they are his possessions, but because they are the most important part of his life that is not on public view.

ننوتې is essentially a public apology, and it always involves witnesses. ننوتې is not a universal custom among Pashtuns. It is more common among eastern Afghan Pashtuns than among the western or Kandahari Pashtuns.

Word study. The phrase پ سپک سترگه کتل translates as 'to insult', and the insult involved is relatively mild by American standards. In the United States, a wolf whistle, or the kind of remark made by construction workers at women passers-by, would constitute پ سپک سترگه کتل. A social slight - neglecting one woman guest in favor of another - might also be considered this kind of insult.

Preview to Section 2: Verb Phrases with Possessive Subjects

The phrases given in this section are the standard, normal ways to express likes and dislikes, and to express feelings of heat or cold. They occur often in Pashto conversation. Here are fuller descriptions of how some of them are used:

بد راتل is used to express disapproval or a negative opinion. It is about as strong in force as بدایسی, which sometimes translates as 'seem bad', and is relatively mild.

خوښېږ- and ښه ایسی are about the same. You have learned the transitive version of the latter - خوښو- - which translates most often as 'enjoy'. خوښو- is not used, however, to express liking; خوښېږ- with a possessive subject is used instead.

زړه کېږ- translates almost exactly as 'feel like'.

Preview to Section 3: Dialogue

Asad's uncle has been visiting relatives (Baray and his family) and is telling Asad's father what happened.

Cultural notes. It is clear, from the number of times that Baray sent ننواتي and the people he sent, that he clearly acknowledges that his son was in the wrong, and that the son had committed a serious attack on Shamay's honor. It would also appear, from Asad's father's and uncle's opinions, that Shamay is not behaving very well, although strictly speaking he does not have to accept the ننواتي.

Word study. You have seen the word خېل in a number of places, mostly as the last syllable in tribe names. Here, coupled with someone's name (د بری خېلو), in Asad's father's first question, it functions exactly like the English plural of surnames, e.g. 'the Johnsons'. His question translates idiomatically as "What happened at the Barays?"

لاس اچول is exactly 'to lay hands on', and refers either to people physically fighting, or to a man touching a woman against her will. Gwəlay might have tried to kiss Shamay's daughter, or hug her.

سیاږي is literally 'black heads' (سیا is the Persian word for 'black'), and refers obviously to the color of women's hair.

مرداري is literally 'dirt', but it is often used figuratively to mean trouble, in the sense of stirring it up. Asad's father thinks that Shamay's sons are gratuitously stirring up trouble.

The phrase *آزاده لاس خلاص توره يې* is literally 'hand open its sword free'. Asad's uncle is saying that he thinks Baray should quit sending *ننوتې* and risk the بدل from Shamay and possibly the rest of his tribe.

Preview to Section 4: Diversions

These couplets are from various writings of Khushal Khān Khattak. The second one was written about an adult son of Khushal's, who died of natural causes. The third couplet appears in Louis Dupree's *Afghanistan* (p. 89 in the 1980 edition, Princeton U. Press), with the following very free translation:

My sword I girt upon my thigh
To guard our nation's ancient fame;
Its champion in this age am I
The Khatak Khan, Khushhal my name!

The translation is from *The Poems of Khushal Khan Khatak*, by Howell and Caroe (the same Caroe who worked up the genealogy charts reproduced in Unit 22), published privately in Peshawar in 1963.

Unit 26 Exercises

Exercise T1. Listen to the following accounts, and fill in the blanks in the charts.

	Story 1	Story 2
Whose honor was attacked?		
Who was the aggressor?		
What was the immediate act of aggression?		
What started the original disagreement?		
Was <i>badal</i> taken?		
What brought about the reconciliation?		
What probably caused the reconciliation?		

Exercise T2. Write the following fable (collected by a British military official in the 1830s, from Pashtuns in the Banu area in present-day Pakistan) as your teacher dictates it.

woods, jungle *n, M irreg.* [dzəŋgal] ځنگل

tail *n, F2* [lakəy] لکۍ

running *n, F1* [məŋdə] منډه

burn *der. intr.* [satɪ keɟ-] ستي کېږ -

Exercise 3. Review: write the tense forms of the following irregular verbs in the blank spaces below.

<i>Pres. Imp.</i>	<i>Pres. Perf.</i>	<i>Past Imp.</i>	<i>Past Perf.</i>	<i>Infinitive</i>
_____	_____	_____	_____	بايلودل
_____	_____	_____	_____	ننوتل
_____	_____	_____	_____	بوول
_____	_____	_____	_____	کېښودل
_____	_____	_____	_____	کول
_____	_____	_____	_____	راتلل

Exercise 4. Match the مخ phrases with their English equivalents.

- | | |
|--------------------------|-----------------------|
| 1. 'a while ago' | _____ په مخه دې ښه |
| 2. '... ago' | _____ څه موده مخکې |
| 3. 'front, face' | _____ د ... په مخ کې |
| 4. 'Goodbye' | _____ د ... مخ ته کتل |
| 5. 'head towards' | _____ د مخه |
| 6. 'in front of ...' | _____ مخ |
| 7. 'previously' | _____ مخ را اړول |
| 8. 'respect, care about' | _____ مخه کول |
| 9. 'straight' | _____ مخامخ |
| 10. 'turn toward (me)' | _____ مخکې |

Exercise 5. Give literal translations, then idiomatic English equivalents (you might have to be creative) for the following phrases.

a. Pashto: په نس مور

Literal translation: _____

Idiomatic equivalent: _____

b. Pashto: دې خپله خان تر ټولو نه زيات ور ته جوړاؤ.

Literal translation: _____

Idiomatic equivalent: _____

c. Pashto: حوصله مې وکړه.

Literal translation: _____

Idiomatic equivalent: _____

d. Pashto: د شمی څه چه د ټولو موسی خپلو

Literal translation: _____

Idiomatic equivalent: _____

e. Pashto: زړه راته وېلي

Literal translation: _____

Idiomatic equivalent: _____

f. Pashto: خان يې غلی نیولی ؤ.

Literal translation: _____

Idiomatic equivalent: _____

g. Pashto: که رښتیا درته ووايم

Literal translation: _____

Idiomatic equivalent: _____

h. Pashto: ددې سړی مرداری ته زړه کېږی.

Literal translation: _____

Idiomatic equivalent: _____

i. Pashto: د بری خېلو څه حال و؟

Literal translation: _____

Idiomatic equivalent: _____

j. Pashto: پت او عزت په څه شی کې دی. (Read Exercise 7)

Literal translation: _____

Idiomatic equivalent: _____

k. Pashto: چا ته پورته کتل

Literal translation: _____

Idiomatic equivalent: _____

l. Pashto: په سپکه سترگه کتل

Literal translation: _____

Idiomatic equivalent: _____

Exercise 6. Read the following proverb and story (retold from *د متلو او قيسې*, a book of Pashto proverbs and the stories behind them, collected by Mahmud Mosa Khān)

ښه دې د خان، بد دې د قام

وايي يو بې غېرته سړی ؤ چه هر څه به يې کول له خپلې ښځې سره به يې سلا کوله. خو ښځې به يې هر وخت داسې مشوره ورکوله چه دی به يې په خپل کار کې ناکام کړ. سړی په نس مور او شتمن ؤ خو د ښځې سترگې يې وږې وې نو ځکه به يې پردی شتمن سړی بې د خپل مېړه د اجازې نه کورته بهول: خپلې پېغلې لونې يې په دې خاطر ور ښودلې چه که يې خوښې شي او واده يې کړی. خو سړی به يې چه کور ته بوتلل دې به خپله خان تر ټولو نه زيات ورته جوړ کړ او لوبې به يې ور سره کولې.

د ښځې مېړه به که په دې خبرو خبر هم شو خان به يې غلی ونيوه. ورو ورو دکلی ډېر خلک او د سړی خپل خپلوان هم په دې خبره خبر شول. خپل خپلوان يې په دې خبره ډېر خپه وو.

يوه ورځ ددې سړی ښځې بې د مېړه له اجازې نه دغه شتمن سړی کور ته بوتلل او خپلې لونې يې ورته ورکړې. کله يې چه مېړه کور ته راغی ښځې يې په خبره خبر کړ. مېړه هم د ښځې خبره ومنله. ځکه ده فکر کاؤ چه پت او عزت په پيسو کې دی. خو کله چه خبره کلی ته ووته يواځی دی نه بلکه ټول قوم يې وشرمېده چه بيا يې چا ته پورته نه شو کتلی. په همدې وخت کې چا هغه سړی ته وويلې: «ښه دې د خان، بد دې د قام» معنی دا چه که چا ښه وکړل هغه يې د خان دی. خو که يې له پښتنولي نه مخالف او بد کار وکړ په هغه يې ټول قام بدناميږی او شرميږی.

cowardly adj 4 [béghayráta] بې غېرته reason n, M2 [khā́tár] خاطر

consult phr. [salā́ kaw-] سلا کو-

game n, F1 [lóba] لوبه

permission n, F1 [ijā́zá] اجازه

be embarrassed smp. int. [sharmég-] شرمېږ-

Answers

Exercise T1.

	Story 1	Story 2
Whose honor was attacked?	Spin's	Malak Anwar's
Who was the aggressor?	Khushal	Kalim
What was the immediate act of aggression?	Khushal shot Spin.	Malak Anwar's daughter ran away to Kalim's house
What started the original disagreement?	Khushal thought that Spin had cheated him.	Malak Anwar refused to give his daughter to Kalim.
Was <i>badal</i> taken?	No.	Yes.
What brought about the reconciliation?	Khushal sent his mother to apologize.	The narrator doesn't say.
What probably caused the reconciliation?	Khushal was sorry to have shot his friend.	Both families were probably upset about the bloodshed.

Exercise T2.

وايي په يوه څنگه کې دوه ماران وو. يوه مار يو سر لاره او سل لکې. بل مار سل سره لرل او يوه لکې. يوه ورځ څنگه اور واخست او مارانو غوښتل چې په منده څنگه نه ووځي. کوم مار چې يو سر لاره او سل لکې هغه په منده او په آسانه له څنگه نه ووت. ځکه څنگه چې سر روان شو لکيو منډې پسې وهلې. مگر هغه بل مار چې سل سره يې لرل او يوه لکې له څنگه نه ونشو وتلی او په اور کې ستي شو. ځکه هر سر غوښتل چې په بله لار څنگه نه ووځي.

Exercise 3.

<u>Pres. Imp.</u>	<u>Pres. Perf.</u>	<u>Past Imp.</u>	<u>Past Perf.</u>	<u>Infinitive</u>
باید-	باید-	بایلود-	بایلود-	بایلودل
ننوخ-	ننوخ-	ننوت-	ننوت-	ننوتل
بیای-	بیای-	بوز-	بوز-	بوول
ږد-	کېږد-	کېښود-	کېښود-	کېښودل
کو-	وکر-	کول-	وکړ-	کول
راځ-	راځ-	راتل-	راغل-	راتل

Exercise 4.

- په مخه دې ښه —4— 'Goodbye'
- څه موده مخکې —1— 'a while ago'
- د ... په مخ کې —6— 'in front of ...'
- د ... مخ ته کتل —8— 'respect, care about'
- د مخه —7— 'previously'
- مخ —3— 'front, face'
- مخ را اړول —10— 'turn toward (me)'
- مخه کول —5— 'head towards'
- مخامخ —9— 'straight'
- مخکې —2— 'ago'

Exercise 5.

a. Pashto: په نس مور

Literal translation: by means of a full stomach

Idiomatic equivalent: comfortable, well off

b. Pashto: دې خپله ځان تر ټولو نه زیات ور ته جوړاؤ.

Literal translation: to build oneself up to all effort

Idiomatic equivalent: to dress up, dress to the nines, get oneself up

c. Pashto: حوصله مې وکړه.

Literal translation: I used patience.

Idiomatic equivalent: I was patient

d. Pashto: د شمی څه چه د ټولو موسی خپلو

Literal translation: of Shamay then of all of the Musakhels

Idiomatic equivalent: of Shamay, let alone all of the Musakhels

e. Pashto: زړه راته وېلي

Literal translation: [my] heart told me ...

Idiomatic equivalent: I really wanted to ...

f. Pashto: خان یې غلی نیولی ؤ.

Literal translation: keep oneself quiet

Idiomatic equivalent: keep quiet, keep one's mouth shut

g. Pashto: که رښتیا درته ووايم

Literal translation: if I tell you the truth

Idiomatic equivalent: to tell the truth...

h. Pashto: د چا مردارې ته زړه کېده

Literal translation: someone feels like trouble

Idiomatic equivalent: someone wants to make trouble

i. Pashto: د بری خپلو څه حال ؤ؟

Literal translation: What condition was Baray's household?

Idiomatic equivalent: What happened at the Barays'?

j. Pashto: پت او عزت په څه شی کې دی.

Literal translation: the honor is in the money

Idiomatic equivalent: honor is not as important as money

k. Pashto: چا ته پورته کتل

Literal translation: to look standing up at everyone

Idiomatic equivalent: hold one's head up in front of everyone, face everyone

l. Pashto: په سپکه سترګه کتل

Literal translation: to look with light eye

Idiomatic equivalent: to insult

Unit 27: جرگه

Unit Overview

The topic of this unit is the Pashtun *jirga*, and its relationship to the Afghan *loya jirga*, or parliament. In the Section 1 reading, the *jirga* is explained. The conversation in Section 2 gives an example of a traditional *jirga*. In Section 3, excerpts from a long article on the history of the Afghan *jirga* are given. And the Diversions in Section 4 consist of a landay and a couplet of Khushal Khān Khattak's, both of which mention a *jirga*.

Preview to Section 1: Reading

This reading explains how a traditional Pashtun *jirga* works, and contrasts it with the *loya jirga* which is called in by the Afghan government on occasion.

Cultural notes. In the third paragraph, the author stresses the democratic nature of the traditional *jirga*, in that the usual strictures on young people to defer to their elders are ignored in the *jirga*. Underlying the discussion is the assumption that the representatives in a *jirga* are not chosen solely on the basis of their social status: a young man who has demonstrated his worth is a viable candidate, and, once he is a member of the *jirga*, is considered free to express his opinions and disagree with those of others.

Word study. The difference between the two words glossed as 'courage' is that one of them - زغرد - is Pashto, and the other - جرئت - is Arabic.

You by now undoubtedly expect an Arabic noun to have a regular set of Pashto endings, and an additional set of endings which reflect the noun's Arabic origins. Some Arabic nouns end in [-a], and are regular *F1* nouns. When these nouns occur with their Arabic plurals, however, they are masculine: they occur with masculine adjectives and masculine verb endings. Two of these hermaphrodite nouns are عقیده and نظریه; they are regular *F1* nouns, but their Arabic plurals - عقاید and نظریات respectively - are masculine. Nouns like these are marked in the Glossary as follows:

belief <i>n, F1. Ar. pl.</i> [aqāyīd] عقاید	is Masc.	Unit 27	[aqīda] عقیده
opinion <i>n, F1. Ar. pl.</i> [nazariyāt] نظریات	is Masc.	Unit 27	[nazariyá] نظریه

Preview to Section 2: Conversation

In this conversation, Theresa asks Amān to give her an example of a problem that was solved with a *jirga*. The incident Amān talks about actually happened, some time ago in a village close to Kabul.

Word study. The phrase *په مټ به پوره و* is literally something like 'there was a good sufficiency in his arm'. Idiomatically, it means that the person in question had family to back him up.

Preview to Section 3: Reading

This reading gives excerpts from a long article on the history of the Afghan *loya jirga*. Habibullah Rafi is a Pashtun writer. The journal *Qalam* is published in Peshawar every two months, and includes articles in Pashto and Dari on the social sciences.

The excerpts describe the first recorded *jirgas* in the history of the Pashtuns (don't forget that all and only Pashtuns were called Afghans until relatively recently) in the beginning of the 18th century. The 1922 *jirga* mentioned in the reading in Section 1, in contrast, was the first *loya jirga* including others besides Pashtuns.

Preview to Section 4: Diversions

The speaker in the *landay* is a woman, playfully complaining about her lover and threatening to convene a *jirga* (in this case it might also have been *nānawate*) to solve her problem.

The couplet from Khushal Khān Khattak is part of a long poem in which the poet is urging Pashtuns to fight for their territory and rights against outside oppressors.

Unit 27 Exercises

Exercise T1. Write the paragraph that your teacher dictates. Then create glossary entries for the new words in the paragraph, combining the glosses, grammatical information, transcriptions and Pashto words given below.

The paragraph:

The glossary items:

<u>Glosses</u>	<u>Grammatical info</u>	<u>Transcriptions</u>	<u>Pashto</u>
actually	n, M3	[drund]	اصطلاح
firmness	n, F1	[ghāṛa ghāṛaw-]	په واقعیت کې
overturn, violate	n, F3	[istilā]	تیرپه
punishment	n, F3	[klakwālay]	دروند
severe	adj 1	[pə wāqiyāt ke]	سزا
stone	phr.	[sazā]	غارپه غرو-
term, word	phr.	[tāga]	کلکوالی

Example: stone n, F1 [tāga] تیرپه

Exercise T2. Listen to the account, then answer the questions.

1. What does [dāg] ډاگ probably mean in English? _____
2. -باس usually means 'pull out' or 'extract'. What is a better translation in the context of this passage? _____
3. Is the village still in existence? How do you know? _____

4. In earlier units مخه was translated as 'farm'. What is a better translation for the word as it is used in the passage? _____
5. Why was a *jirga* convened? _____

Exercise T3. Listen to the sentences, then use the information to finish the following sentences.

۱. میرویس د پښتنو هغه مشر دی چه _____

۲. امیر امان اله خان هغه پاچا ؤ چه _____

۳. عبدالرحمن خان هغه ظالم او هوښیار پاچا ؤ چه _____

۴. نور محمد خان د نورزو هغه خان ؤ چه _____

۵. خوشحال خان خټک د پښتنو هغه لوی مشر دی چه _____

۶. سیفی هروی د افغانستان هغه تاریخ پوه دی چه _____

۷. احمد جان هغه تکړه پښتو لیکوال دی چه _____

Exercise 4. The second paragraph in Section 3 is reproduced below with the exact spelling, spacing of letters and words, and typographical errors as it was published in the magazine. Without looking at Section 3, rewrite the passage with 'conventional' spelling and spacing.

د اتلسمې ميلا دى پېړۍ په پېل کې چې د هېواد غربي سيمې د
صفويانو په لاس کې وې، صفوي پا چا په ۱۷۰۲ع کال د گرگين په نامه يو
خونخوږ بېگلر بېگي (حاکم) کند هار ته راواستاوه چې په خلکو يې بې ساری
ظلمونه پېل کړل او د وحشت او د هشت دوره يې رامنځ ته کړه دې حالت
په آزادۍ مين افغانان خورول او هڅول يې چې يوه چاره يې وکړي په دې
کسانو کې ميرويس هوتکي چې ظاهراً په تجارت بوخت ؤ د يوې اساسي
چارې په فکر کې ؤ

Exercise 5. Group the following words into the appropriate categories.

مېړانه	زغرد	دهشت	آزادي
نامردی	سړیتوب	دوستی	بد
وحشت	شرم	دښمنی	پوهه
ورین تندي	غیرت	درد	تصویب
هوبڼیاری	قار	روغه	ظلم
یووالی	مرگ		

Bad things:

Good things:

Exercise 6. Review of 'impersonal transitives': Rewrite the following sentences so that they reflect present or future time rather than the past.

۱. هغه نجلۍ چه د اسلم خوښه پي پرون يې په مكتب كې دېر زيات وځنډل.

۲. ليلا پرون په خپل ورور پسي دېر زيات وژړل.

۳. پرون شپه د اسلم كلا ته غله ور اوښتي وو او سپي يې دېر زيات وغېږدل.

۴. څنگه چه سليم اكا خپل خر له غوډل نه را واېسته و يې هنگل.

۵. كوترې او سليم پرون د بابر په باغ كې له خپلو ملگرو سره ولېږدل.

۶. پري د اختر په ورځ په بر كلي كې له يوه هلك سره يو ځای په تال كې وزنگېده.

۷. ليلا د سليم په واده كې له خپلو ټولو ملگرو سره ونښته.

Exercise 7. Read the following passage, on the origins of the two kinds of *jirga*, for information and review.

د هغو جرگو د سوابقو په باره کې چه د قومونو او قومي مشرانو په ابتکار جوړېږي، ليکلي اسناد لاس ته نه دي راغلي. ځکه نو سړي په مشخص ډول دا نشي ويلي چه د دغو جرگو تاريخ کوم وخت ته رسېږي. خو د پښتنو او د سيمې د نورو اريايي قومونو اجتماعي او تاريخي مطالعات ښيي چه دغه راز جرگې له ډېر قديم نه رواج وې.

کومې جرگې چه د پښتنو د سياسي مشرانو په ابتکار جوړې شوي د هغو تاريخ د اتلسمې پېړۍ سر ته رسېږي. ليکلي اسناد ښيي چه لومړنۍ دغه راز جرگه په کال ۱۷۰۵ کې د پښتنو د يوه لوی مشر حاجي ميرويس خان په مشرۍ د کندهار په کوکران کې جوړه شوه. په دې جرگه کې فيصله وشوه چه افغانان بايد په کندهار کې د ايران د صفوي دولت د سلطې د ختمولو او د يوه مستقل افغاني دولت د جوړولو د پاره اقدام وکړي.

historical background *n, FI. Ar. Pl.* [sawabéq] سوابق

concrete *adj 1* [mushakhás] مشخص

Aryan *adj 4* [aryayí] آريايي

studies *n, FI. Ar pl.* [mutālaʔāt] مطالعات

custom *n, M2* [rawāʔ] رواج

domination *n, FI* [salatá], [sultá] سلطه

independent *adj 1* [mustaqél] مستقل

act *phr.* [iqdam kaw-] اقدام کو-

Answers

Exercise T1.

The paragraph:

د جرگې فيصلې ته تېره وايي او کله چې جرگه فيصله وکړي نو ويل
 کېږي چې تېره يې کېښوده. د تېرې اصطلاح په واقعيت کې د
 جرگې د فيصلې کلکوالی نيسي. کله چې تېره کېښودل شوه بيا نو
 څوک غاړه نشي ترې غړولي او که يې وغړوي نو ډېره درنده سزا
 ورکول کېږي. سزا خپله جرگه ټاکي.

The glossary items:

term, word *n*, F3 [istilā] اصطلاح

actually *phr.* [pə wāqiyāt ke] په واقعيت کې

severe *adj* 1 [drund] دروند

punishment *n*, F3 [sazā] سزا

firmness *n*, M3 [klakwālay] کلکوالی

overturn, violate *phr.* [ghāra gharaw-] غاړه غړو-

Exercise T2.

1. 'field' or 'plain'
2. 'dig'
3. Yes, it is. The description of the location and inhabitants in the first paragraph, and the description of the new farms in the second paragraph, are in the present tense.
4. 'land'
5. To arrange for the digging of the irrigation ditch. It had to be a community effort.

Exercise T3. Something along the following lines:

۱. ميرويس د پښتنو هغه مشر دی چې د افغانستان لومړنی مستقل دولت يې جوړ کړی دی.
۲. امير امان الله خان هغه پاچا دی چې د افغانستان خپلواکي يې په کال ۱۹۱۹ کې د انگریزانو نه واخسته.
۳. عبدالرحمن خان هغه ظالم او هوښیار پاچا ؤ چې د افغانستان لومړنی قوی مرکزی حکومت يې تاسیس کړی دی.

۴. نور محمد خان د نورزو هغه خان ؤ چه ډېرې زياتې مخکې يې لړلې.
۵. خوشحال خان خټک د پښتنو هغه لوی مشر دی چه د پښتو ژبې ډېر ستر شاعر هم ؤ.
۶. سېفی هروی د افغانستان هغه تاريخ پوه دی چه د هرات تاريخ نامه يې ليکلې ده.
۷. احمد جان هغه تکړه پښتون ليکوال دی چه د انگریزانو منشی ؤ.

Exercise 4.

د اتلسمې ميلادی پېړۍ په پېل کې چه د هېواد غربي سيمې د صفويانو په لاس کې وې، صفوی پا چا په ۱۷۰۲ ع کال د گرگين په نامه يو خونخوړ بيگلر بيگي (حاکم) کندهار ته راواستاوه چه په خلکو يې بې ساری ظلمونه پېل کړل او د وحشت او دهشت دوره يې رامنځ ته کړه. دې حالت په آزادۍ مين افغانان خورول او هڅول يې چه يوه چاره يې وکړي. په دې کسانو کې ميرويس هوتکي چه ظاهراً په تجارت بوخت ؤ د يوې اساسي چارې په فکر کې ؤ...

Exercise 5.

Bad things

بد
درد
دښمني
دهشت
ظلم
قار
مرگ
نامردی
وحشت

Good things

آزادی
پوهه
تصویب
دوستی
روغه
زغرد
سړیتوب
شرم
غیرت
مېړانه
ورین تندی
هوبیاری
یووالی

Exercise 6.

۱. هغه نجلۍ چې د اسلم خوښمېږي هره ورځ په مکتب کې ډېره خاندۍ.
۲. لېلا نن په خپل ورور پسې ډېر زیات ژاړی.
۲. هر وخت چې د سلیم کلا ته غله ور واوړي سپی یې ډېر زیات غاږی.
۴. هر وخت چې سلم اکا خپل خر له غوډجل نه وباسي، خر یې هنګی.
۵. کوتره اوسلیم هره ورځ د بابړ په باغ کې له خپلو ملګرو سره لامبی.
۶. پری په هر اختر کې په بر کلی کې له یوه هلك سره په تال کې زانګی.
۷. لېلا به د سلیم په واده کې له خپلو ټولو ملګرو سره وناڅی.

Unit 28: جر وړېل

Unit Overview

The focus of this unit is on Pashtun village life. Sections 1 - 3 contain the short story جر وړېل, about Pashtun life and the inequalities between the lives of the rich and the poor. Section 4, Diversions, is a humorous fable/story about a donkey and an ox and their attempts to get out of work.

Preview to Section 1: The Story Begins

Before the Soviet invasion of Afghanistan, the Afghan government's Ministry of Culture encouraged writers, musicians and artists by awarding yearly prizes to the best pieces of art in various division. This story, written by the Pashtun author of this textbook when he was a member of the Pashto Academy, was submitted to the Ministry's competition in 1958, and won first prize in the short story division. The story reflects the author's experiences when he was growing up.

The story contains a number of words from other dialects of Pashto besides the author's native Kabul dialect. The author comments that he was one of the first generation to attend schools in which Pashto became the medium of instruction. The textbooks used in these schools were for the most part in the Kandahar dialect, and the author's vocabulary was expanded accordingly. He says that at the time he wrote the story, he still felt that these 'bookish' words had a certain cachet, and he used them for that reason. Now, he says, he does not consciously choose one dialect's word over another's.

In this first part of the story, the author introduces the narrator, sets the scene and describes one of the characters.

Cultural notes. The story is set in a village in the Kabul province. Roofs in that province are flat, and made of mud and clay; they must be shoveled in the winter to prevent damage from the weight of the snow and leaking as it melts. Shoveling the roof is one of the chores assigned to boys.

The walls of the rooms in a kalā or smaller compound are usually built up about a foot or two higher than the flat roof, providing a low barrier. Snow on the roof has to be lifted over this barrier and dumped onto the ground below, either outside the kalā or between the rooms. The author remembers that sometimes after shoveling a roof and throwing the snow in the alleyway between rooms, there was so much piled-up snow in the alley he could walk from one roof to the other.

The author's purpose, in his description of Rasul Kaka's clothes, was to show how poor the man was: his clothes were not only patched and ragged, they were not heavy enough to begin with for the cold weather. The implication is that Rasul Kaka has wrapped himself up in everything he can find - with comical results -, and what he has been able to find isn't much.

Word study. The phrase په ځاپړ ځاپړ describes the way one has to walk through thigh-deep snow: picking one's knees up high so that one's feet clear the surface of the snow, rather than ploughing through it. The effect is humorous, and not particularly respectful of the Mullah.

A پرتو گانې is the drawstring that holds one's *partug* up. It's not supposed to show, and Rasul Kaka's using one to wrap his pantlegs and socks is a statement as to how desperate he really is.

The phrase د هلکتوب شپې ورځې وي translates literally as 'since they are the nights and days of boyhood', and idiomatically as 'since these are my boyhood days'.

Preview to Section 2: The Story Continues

In this part of the story, the heroine appears and is described, and the narrator observes her actions.

Cultural notes. The term اورېل does not translate conveniently into English. Unmarried girls traditionally cut the hair growing along the sides of their faces short - about chin length - and these locks of hair are اورېل. The Pashto word carries poetic, romantic meaning, as can be seen in the following *landays*:

سپینې سپوږمۍ ته شه خوله راگره
په تروږمۍ کې دې اورېل خولې ته راځینه

[spine spogmáý ta sa khwlə rāka
pə taragmáý ke de worbál khwlé ta rādzi - na]

Come into the silver moonlight and give me a kiss
In the darkness your *worbál* blocks my way.

مورې کوچیانو ته مې ورکړه
چې تور اوربل مې د کيږدې شمال وهينه

[more kochyāno ta me wārka
tse tor worbāl me de kiḡdáy shamāl wahi-na]

Mother, give me to a Kuchi
That my black *worbāl* will be blown by the wind of their tents.

The use of اوربل in the title of the story is an immediate indication that the story is about a girl, and that there is something romantic going on. The description of the girl and her clothes is both provocative (the narrator, who the author says is about thirteen, is clearly smitten with the girl, who is a little older) and indicative of her extreme poverty.

Spogmay has on the usual *kamis* and *partug*, but they are worn and thread-bare, and not nearly heavy enough for the weather. Her *partug* is of a different style from that described in Unit 13: it is effectively a very full culotte with pantlegs ending just below her knees. It is gathered (voluminously) at the waist with a drawstring. The narrator can see the girl's bare calves and arms because her clothes doesn't cover them; he can catch glimpses of her thighs and breasts because the material is worn into holes in places.

Word study. The phrase نږدې لوڅه لېږه translates literally as 'almost completely naked' but the Pashto phrase entails the wearing of a lot more clothes than its literal English translation. لوڅه is an adjective meaning 'naked' or 'bare'; it occurs in the phrase لوڅ سر as well. لېږه is meaningless except in this phrase, where it contributes the notion 'completely'.

د پنځلسم سپوږمۍ refers to the fifteenth of the lunar month, when the moon is full.

د تناره کوټه is a room with an oven in it, usually used for cooking but also a warm place to be during the winter. The popcorn shop in the story in Unit 25 was a د تناره کوټه.

Preview to Section 3: The Story Concludes

In this section, the narrator mentally follows the girl into the room, and imagines what she does and what she is thinking about.

Cultural notes. The narrator's phrase *چېرته سپوږمې او چېرته دا د تفکر طرح* in the next to last paragraph doesn't translate conveniently: it carries the notion that Spogmay is not capable of such thoughts. The author comments that the narrator considers himself more sophisticated (he has presumably been to school, whereas Spogmay has not), and therefore more able to perceive the inequalities he has imagined Spogmay thinking about.

Word study. *نهغول* translates most exactly as 'prop upright'; the narrator stuck his snow shovel into a snow bank.

موکړک, 'corn bread' is considered to be inferior to bread made from wheat

A *تاوره خانه* is a room in which there are ducts built into the floor which carry heat from a stove to the entire room.

The words *پردېس* and *پردي* both refer to being a foreigner, but do not necessarily entail going from one country to another, although Pashtun migrant workers go to areas in Pakistan, India and Bangladesh looking for work. Spogmay's brothers have gone away to look for work, but have probably not gone farther than a different province.

Preview to Section 4: Diversions

The story in this section is one of a collection entitled [shekh chali] *شیخ چلی* written by Sayid Mastan Shah Ghamgin, and published in Peshawar. 'Sheikh Chali' is a clever trickster in traditional Pashtun folklore.

Unit 28 Exercises

Exercise T1. Listen to the story, then answer the questions.

Nouns

kite M2 [guḡi parān] گودی پړان

courtyard M irreg. [angár] انگر

sole (of foot) F1 [tála] تله

step M2 [gām] گام

Verbs

fly der. tr. [jəgaw-] جگو

pull der. tr. [kashkaw-] کش کو

step off der. int. [khatā kég-] خطا کېږ

be confident der. int. [dāḡa kég-] ډاډه کېږ

Phrases

start to fall phr. [pə ʔiʔedó sə-] په تېټېدو شو

backwards phr. [pə shǎ] په شا

heart pounds phr. [zrə drabég-] زړه درېږ

Adjective

upright adj 1 [shakh] شخ

۱. هلك څو كلن ؤ؟ _____

۲. هلك ولي د تناره د كوتې بام ته ختلى ؤ؟ _____

۳. د هلك مور څنگه پوه شوه چه هلك راولوبده. _____

۴. هلك ولي له بامه را ولوبده؟ _____

۵. هلك ته يې مور ولي وويل چه يو څو گامه لار شه. _____

Exercise T2. Listen to the following statements about the story, and mark whether they are true or false.

True	False	True	False	True	False
1. _____	_____	6. _____	_____	11. _____	_____
2. _____	_____	7. _____	_____	12. _____	_____
3. _____	_____	8. _____	_____	13. _____	_____
4. _____	_____	9. _____	_____	14. _____	_____
5. _____	_____	10. _____	_____	15. _____	_____

Exercise 3. Give idiomatic English (be creative!) equivalents for the following phrases from the story.

۱. شاوخوا ته سترکې اړول

۲. د پنځلسم سپوږمۍ

۳. څه ډېر مهال هسې نه پاتې کېږي.

۴. د شپې د شومې لپاره به هک حيران ناست وي

۵. گوټې چه له ډېر يخ نه نه سره ورځي.

۶. د ژامو رپېدل

۷. د فکر په تال کې سپرېدل

۸. يوه گېده سوکړک

۹. غوړی په غوړيو تونښېږي

۱۰. زه هم څه نه وایم

۱۱. په نغری بار او په خوتبار وی _____
۱۲. زما د فکر سلسله یې وشکوله. _____
۱۳. له خان سره _____
۱۴. که نه وی نو _____
۱۵. ډاگ چه د بنار دلارې په سر پروت ؤ _____

Exercise 4. Give the Eastern dialect equivalent and the English translation for the following words from the story.

<u>English</u>	<u>Eastern dialect</u>	<u>Other dialects</u>
_____	_____	خپرېدل
_____	_____	گاوندی
_____	_____	سېلی
_____	_____	پرانستل
_____	_____	پاغونده
_____	_____	برایی
_____	_____	پردېس
_____	_____	خاوند
_____	_____	دېره
_____	_____	دوبی

Exercise 5. Rewrite the following paragraphs from the story in past tense.

۱. د بېگا شپې بادکوبې لارې بندې کړې دي. په کوڅو کې څوک نه
ښکاري. یوازې ملا بانگي له کاله نه وتلی او په څاپو څاپو د ماجت
خوا ته روان دی. رسول کاکا زمونږ نږدې گاونډی خپلی څو کلنې
جراپی چه له زړښت نه غار غار او بیا په ډول ډول توکرانو پیوند
شوې دي، اغوندي. د خامتا د پرتاگه پایڅې تینگی پکې نغاري
او په یوه شلیدلي پرتوگاین یې دپاسه تری.

۲. د لرگیو د بار یوې خوا ته د لښتې په شان ور کږیږي او په
خپلو نړیو منگلو یې تینگ نیسي. اوش! وایی او بار له خپل سپین
گیری پلار سره اوږه په اوږه خړې ته پورته کوي. د بار له پورته
کولو سره یې د ژمی سوړ باد په مخ لگیږي او ول ول وړېل یې یوې
خوا بل خوا اړوي.

۲. ور واز پرېږدی او بهرته د تناره د کوتې خوا ته خوځېدی. مگر کوتې ته یوازی نه ورننوزی، بلکه زما خیال هم ور سره ملگری کېدی او ددغې شامتې پېغلې حال داسې راته ترسیموی.

Exercise 6. Order the following events in the story.

- _____ لیکوال ددې په ځای چه د سپوږمۍ په باره کې فکر وکړی
 د واورې توپل پیل کړل.
 _____ کوتې وهنگل.
 _____ باد د سپوږمۍ وړېل له مخ نه لیرې کړ.
 _____ لیکوال له بام نه هغې لارې ته وکتل چه ښار ته تللې وه.
 _____ رسول کاکا کته په خره کړه.
 _____ رسول کاکا له کلا نه ووت.
 _____ ملا بانگی ماجت ته روان شو.
 _____ د لیکوال خیال له سپوږمۍ سره د تناره کوتې ته ولاړ.
 _____ سپوږمۍ د کلا ور پرانسته.
 _____ سپوږمۍ بهرته د تناره کوتې ته ولاړه.
 _____ رسول کاکا خره له غوځل نه را وویسته.
 _____ رسول کاکا خپلې لور ته غږ وکړ.
 _____ لیکوال خپل راشپېل په واورې کې نېغ کړ.
 _____ د لیکوال د فکر سلسله وشکېده.
 _____ لیکوال بام ته وخوت.
 _____ سپوږمۍ له کوتې نه په منډه راووته.

Exercise 7. The first part of the story in Section 4 has been reproduced below. Rewrite it with 'conventional' spacing and punctuation.

يوز ميند ارؤ دهغه يو خرؤ او يو غويي . په خره به يي
سره چلوله او په غويي به يي قولبه کوله .. يوه ورځ ..
غويي خره ته وويل چه وروره ته خوله ارام سره ژوند تېروي
اوزه خو په کار کولو مړ شوم .. داسي څه
لار راته جوړه کړه .. چه زه هم ارام وکړم
خره ورته وويل چه ځان بيمار کړه مه څه
خوره اومه څه ځکه .. مالک به پخپله
پوه شي چه ته بيمار يي اوداسي به ارام
وکړي .

Answers

Exercise T1.

۱. اوه او يا اته كلن ؤ
۲. غوښتل يې چه گودى پران جگ كړى.
۳. له كړكې نه يې ولېده.
۴. خكه چه شا ته روان ؤ او بهرته يې نه كتل.
۵. غوښتل يې چه پوه شى چه ژوبل دى او كه نه؟

Exercise T2.

True	False	True	False	True	False
1. _____	___x___	6. ___x___	_____	11. _____	___x___
2. ___x___	_____	7. _____	___x___	12. ___x___	_____
3. _____	___x___	8. _____	___x___	13. ___x___	_____
4. _____	___x___	9. ___x___	_____	14. _____	___x___
5. _____	___x___	10. ___x___	_____	15. ___x___	_____

Exercise 3.

- | | |
|---|--------------------------------------|
| 'I looked around' | ۱. شاوخوا ته سترگې اړول |
| 'the full moon' | ۲. د پنځلسم سپوږمۍ |
| 'the situation didn't stay like this very long' | ۳. څه ډېر مهال هسې نه پاتې كېږي. |
| '...would go hungry that night' | ۴. د شپې د شومې لپاره به هك |
| 'fingers stiff from the cold' | ۵. گوتې چه له ډېر يخ نه نه سره ورځي. |
| 'the chattering of (her) teeth' | ۶. د ډامو رپېدل |
| 'she got lost in thought' | ۷. د فكر په تال كې سپرېدل |
| 'a full stomach' | ۸. يوه گېده سوكرك |
| 'money begets money' | ۹. غوړى په غوړيو تونښري |
| 'I have nothing to say' | ۱۰. زه هم څه نه وايم |
| 'bubbling on the stove' | ۱۱. په نغري بار او په خوتهار وى |
| 'my train of thought was interrupted' | ۱۲. زما د فكر سلسله يې وشكوله. |

۱۲. له خان سره 'to myself'
۱۴. که نه وی نو 'otherwise'
۱۵. ډاگ چه د ښار دلارې په سر پروت و 'the field across which the city road lay'

Exercise 4.

English	Eastern dialect	Other dialects
'spread'	تیتېدل	خپرېدل
'neighbor'	همسایه	ګاونډی
'wind'	باد	سېلې
'open'	واړول	پرانستل
'cotton'	پنبه	پاغونده
'yesterday'	بېګا	برایی
'traveler, foreigner'	مسافر	پردېس
'God'	خدای	خاوند
'stone'	تېږه	دېره
'summer'	اوړی	دوبی

Exercise 5.

۱. د بېګا شپې بادکويې لارې بندې کړې وې. په کوڅو کې څوک نه ښکارېدل. یوازې ملا بانګی له کلا نه وتلی وو او په څاپو څاپو د ماچت خوا ته روان وو. رسول کاکا زمونږ نژدې ګاونډی خپلې څو کلنې جرابې چه له زړښت نه غار غار او بیا په ډول ډول توکرانو پيوند شوې وې، واغوستلې. د خمتا د پرتاګه پایڅپې یې تینګې په کې ونغاړلې او په یوه شکېدلي پرتوګاښ یې د پاسه وتړلې.
۲. د لرګیو د بار یوې خوا ته د لښتې په شان ور کږه شوه او په خپلو نړیو منګولو یې تینګ ونیوه. اوش! یې وویل او بار یې له خپل سپین ږیری پلار سره اوږه په اوږه خرې ته پورته کړ. دبار له پورته کولو سره یې د ژمی سور باد په مخ ولګېده او ول ول وړېل یې یوه خوا بل خوا واړاوه.

۲. ور يې واز پرېښود او د تناره د کوتې خواته وخوځېده. مگر کوتې ته يواځې ننه نه وټه بلکه زما خيال هم ور سره ملگری شو او د هنې شامتي پهنېلې حال يې داسې راته ترسيم کړ.

Exercise 6.

۹- لیکوال ددې په ځای چه د سپوږمۍ په باره کې فکر وکړی د واورې توپل پهل کړل.

۱۲- کوتې وهنگل.

۷- باد د سپوږمۍ وړېل له مخ نه ليرې کړ.

۱۶- لیکوال له بام نه هنې لارې ته وکتل چه ښار ته تللې وه.

۴- رسول کاکا کته په خره کړه.

۱۰- رسول کاکا له کلا نه ووت.

۲- ملا بانگي ماجت ته روان شو.

۱۱- د لیکوال خيال له سپوږمۍ سره د تناره کوتې ته ولاړ.

۸- سپوږمۍ د کلا ور پرانسته.

۱۰- سپوږمۍ بهر ته د تناره کوتې ته ولاړه.

۲- رسول کاکا خره له غوجل نه را وويسته.

۵- رسول کاکا خپلې لور ته غږ ور وکړ.

۱۵- لیکوال خپل راشپېل په واورې کې نېغ کړ.

۱۴- د لیکوال د فکر سلسله وشکېده.

۱- لیکوال بام ته وخوت.

۶- سپوږمۍ له کوتې نه په منډه راووت.

Exercise 7.

يو زميندار ؤ. د هغه يو خر ؤ او يو غويي. په خره به يې سره چلوله

او په غويي به يې قولبه کوله. يوه ورځ خره غويي ته وويل چه وروره!

ته خو له ارام سره ژوند تېروې او زه خو په کارکولو مړ شوم. داسې

څه لار راته جوړه کړه چه زه هم ارام وکړم. خره ورته وويل چه خان

بیمار کړه. مه څه خوره او مه څه څکه. مالک به پخپله پوه شی چه ته

بیمار يې. او داسې به ارام وکړې.